

LIHTSUSTATUD ÕPE

1. ÕPPE- JA KASVATUSEESMÄRGID

1.1. Lihtsustatud õppe põhiülesanne on suunata kerge intellektipuudega õpilase arengut ja aidata kujuneda isiksusel, kes tuleb eluga toime võimalikult iseseisvalt, teeb võimetekohast tööd, määratleb end oma rahva liikmena ja riigi kodanikuna.

1.2. Lihtsustatud õppele kohaldatakse põhikooli riiklikus õppekavas sätestatud õppe- ja kasvatusesemärke ning pädevusi, arvestades järgmisi rõhuasetusi:

- 1) õpilane peab lugu iseendast, kodust ja perekonnast, suudab majandada ennast ja oma perekonda;
- 2) õpilane armastab kodumaad;
- 3) õpilane teadvustab ennast ja kaasinimesi ning nende erinevusi, oma ja teiste rahvaste kultuurilisi erinevusi;
- 4) õpilane tunneb ja järgib võimetekohaselt õigusnorme ja demokraatia põhimõtteid;
- 5) õpilane hoidub eetiliselt valedest ahvatlustest ja ettepanekutest;
- 6) õpilane tunneb terveid eluviise ning püüab neid järgida;
- 7) õpilane teab loodushoiu peamisi seisukohti ja püüab tegutseda keskkonda säästes;
- 8) õpilane eesmärgistab, kavandab ja hindab oma igapäevast tegevust;
- 9) õpilane oskab tuttavates situatsioonides valida, nõu küsida, otsustada ja vastutust kanda;
- 10) õpilane on valmis koostööks;
- 11) õpilane osaleb võimetele vastavas täiendusõppes;
- 12) õpilane mõistab lihtsat teavet, oskab teavet hankida (sh Internetist);
- 13) õpilane valdab järgmisi elementaarskusi: vaatlemine, kuulamine ja kõne mõistmine, kõnelemine; lugemine, kirjutamine, arvutamine;
- 14) õpilane mõistab töö vajalikkust, valdab baasoskusi, suudab tööaja jooksul alluda töödistsipliinile, on valmis endale otsima sobivat tööd;
- 15) õpilane omab kujutlust maailmast kui tervikust.

2. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE PÕHIMÕTTED

Lihtsustatud õppes lähtutakse järgmistest põhimõtetest:

2.1. Lihtsustatud õppes lähtutakse põhimõttest, et igaühel peab olema võimalus saada haridust vastavalt oma võimetele. Õppekorralduses ja õppesisu valikul arvestatakse õpilaste võimeid ja teisi individuaalseid iseärasusi.

2.2. Lihtsustatud õppes peetakse oluliseks samu humanistlikke seisukohti, mida püstitab põhikooli riiklik õppekava. Tähelepanu pööratakse sallivusele erinevuste suhtes, kaaslaste erivajaduste mõistmisele; oma võimaluste ja piirangute teadvustamisele.

2.3. Taotletakse iga õpilase arengu toetamist: lapse arengupuute ületamiseks või vähendamiseks rakendatakse temale sobilikke eripedagoogilisi meetodeid. Selle aluseks on iga lapse arengutaseme ja -võimaluste hindamine. Vajaduse korral koostatakse õpilasele individuaalne õppekava, milles esitatakse vähendatud või ka kõrgendatud nõuded õpitulemustele. Sellisel juhul kohaldatakse eeldatavate õpitulemustena õpilasele koostatud individuaalses õppekavas sätestatud õpitulemusi.

2.4. Lihtsustatud õppe sisu on valdavalt suunatud praktiliste oskuste ja teadmiste omandamisele. Kooli õppekava koostatakse nii, et õpilased omandaksid igapäevases elus toimetulekuks vajalikud teadmised ja oskused, väärtushinnangud ja toimimisviisid. Lihtsustatud õppe väljundiks on praktilist tööd väärtustav ja kutseõppeks valmis olev ühiskonna liige. Taotletakse õpetamist, kasvatamist ja arengu toetamist valdavalt praktilise õppeviisi (harjutamise) kaudu. Reegleid ja teooriaid käsitletakse minimaalselt, nende ülesandeks on üldistada ja teadvustada praktiliselt omandatud. Praktilised oskused konkretiseeritakse õpitulemustes. Praktiliste oskuste omandamisel toetatakse emakeeles

(suhtlemine, teabe hankimine), matemaatikas jt ainetes omandatud teadmiste ja oskuste. Seosed eri ainevaldkondade vahel kujunevad üldõppe või selle elementide rakendamise, õpetust läbivate teemade, õppeülesannete, -meetodite ja -viiside abil.

2.5. Lihtsustatud õppes suunatakse õpilast omandama sotsiaalseid kogemusi: täitma ülesandeid koostöös, eeskuju järgi, näidise põhjal ning sõnalise selgituse alusel. Õpilaste aktiveerimine eeldab nende psüühilisele arengule vastavate tegevuste valikut, jõukohast õpitegevust, konkreetset ja arusaadavat eesmärgiseadet, õpilaste tegevuse pidevat stimuleerimist ja edusammudele hinnangu andmist. Oluline on õpetaja ja õpilaste emotsionaalne kontakt ühistegevuses, õppe jõukohasus, heatahtlik ja toetav miljö. Õpioskuste kujunemist soodustavad õpetaja ja lastevanemate sagedased kontaktid (ühised nõudmised, samalaadne abi).

2.6. Kooli õppekava rakendamisel ja arendamisel arvestatakse konkreetse kooli ja klassi õpilastega. Tähtis on koostöö eripedagoogiga, aineõpetajatega, lapsevanematega, kutseõppe korraldajatega, valla või linna esindajatega, vajaduse korral spetsialistidega väljastpoolt kooli ja õpilastega.

3. ÕPPE JA KASVATUSE RÕHUASETUSED NING TAOTLETAVAD PÄDEVUSED

3.1. Õppe ja kasvatuse rõhuasetused 1.–2. klassis

3.1.1. Õpilaste juhtivaks tunnetusprotsessiks on taju, mõtlemine on kaemuslik-praktiline, areneb kaemuslik-kujundilise mõtlemise suunas, tegevusega kaasnev kõne on vähene.

Õppetöös on eelistatud üldõpetuslik tööviis või üld- ja aineõpetuse kombineeritud variant.

Soovitav on õppimine praktilise tegevuse ja didaktilise mängu kaudu. Õppematerjal esitatakse õpilastele jõukohases mahus, õpilaste tegevust verbaliseerib valdavalt pedagoog.

3.1.2. Õpetuse põhitaotluseks on õpilase rolli mõistmine ja vastavate alusoskuste omandamine koostevuse ja matkimise tasandil: kuulamine, vaatlemine, matkimine, tegutsemine näidise järgi, võrdlemine, rühmitamine, adekvaatne reageerimine korraldustele, osalemine dialoogis, produktiivse tegevuse tulemusele orienteerumine, tegevusse lülitumine ning ühelt tegevuselt teisele ümberlülitumine, oma välimuse ja õppevahendite korrashoid, omandatud praktilise tegevuse (toimingute) struktuuri ettekujutamine. Õpilased omandavad elementaarse lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisoskuse.

3.1.3. Rõhuasetus on oma mina teadvustamisel (MINA ise) ning MINA – MEIE suhtel: kontakt ja koostevus täiskasvanuga (pedagoogiga), koostevus klassikaaslastega, osalemine õpitud süžee mängudes ja dramatiseeringutes.

3.1.4. Õpilaste koolivalmidus ja võimed on erinevad. Seetõttu varieeritakse vastavalt õpilaste individuaalsetele iseärasustele õppeülesandeid, materjali keerukust, abi osakaalu ja oskuse omandamiseks kuluvat aega.

3.1.5. Väärtuskasvatases kasutatakse ülesandeid, kus on vaja hinnata käitumisakte põhimõttel ÕIGE – VALE, motiivi TAHAN kõrval õpitakse lähtuma ka motiivist ON VAJA.

3.1.6. Õpetaja olulisim ülesanne on toetada õpilase eneseusku ja käitumist õpilase rollis.

3.2. Taotletavad üldpädevused 1.–2. klassis

2. klassi lõpuks õpilane:

- 1) tunneb end oma pere liikmena, oma klassi ja kooli õpilasena;
- 2) eristab oma-võõrast-ühist;
- 3) hoiab korras oma koolitarbed ja välimuse, hoiab puhtust;
- 4) märkab ilu;
- 5) kuulab ja vastab küsimustele;
- 6) kontakteerub ühistegevuses teiste inimestega, palub abi ja osutab ise abi kaaslastele;
- 7) osaleb klassi ühistegevuses (sh õpitud süžee mängudes);
- 8) käitub tuttavas situatsioonis viisakalt;

- 9) hindab käitumisakte õige/vale-, meeldib / ei meeldi- tasandil;
- 10) oskab looduses käituda õpitu ulatuses ning hinnata oma ja teiste käitumist looduses õige/vale-põhimõttel;
- 11) täidab ülesanded koostegevuses, eeskuju, näidise ja omandatud oskuste piirides suulise korralduse järgi;
- 12) selgitab mõisteid ööpäev ja aastaajad;
- 13) leiab paberilehelt ja raamatu leheküljelt vajaliku teabe (suunamisel);
- 14) vaatleb esemeid ja märkab nende erinevusi;
- 15) eristab objekte ja nende kujutisi kuju, suuruse ja värvuse järgi; tajub ruumisuhteid esemete ja kujutiste ning nende osade vahel;
- 16) võrdleb ja rühmitab esemeid ja kujutisi erinevate tajutavate tunnuste alusel;
- 17) viib kokku eseme või kujutluse ja keelelise väljendi, tunneb tuttavaid esemeid kirjelduse järgi;
- 18) väljendab ennast 3–4-sõnaliste lihtlausetega;
- 19) kujutab ette ja modelleerib lühitekstis kirjeldatud situatsiooni;
- 20) loeb jõukohast õpitud teksti lühikeste sõnade ja/või kõnetaktide kaupa;
- 21) arvutab 20 piires.

3.3. Õppe- ja kasvatuse rõhuasetused 3.–5. klassis

3.3.1. Õpilaste juhtivaks tunnetusprotsessiks on mälu, hakkab kujunema sisekõne, areneb elementaarne verbaalne mõtlemine. Sisekõne kujunemine võimaldab arendada õpitegevuse kavandamist-reguleerimist: orienteerumine ülesandes, planeerimine, algoritmide valik ja kasutamine, enesekontroll. Õpioskuste seisukohalt on oluline õppeülesannete teadvustamine, st oma tegevuse refleksioon.

3.3.2. Põhitaotluseks on kujundada õpilase roll ja õpioskused, häälestada õpilast suhtuma õppimisse positiivselt.

3.3.3. Õppekavateraviku kujundamise aluseks on suhted MINA/MEIE/KODUKOHT (paikkond).

3.3.4. Lugemine, kirjutamine, arvutamine, orienteerumine tekstis ja tekstiloomes, vaatlus- ning võrdlusoskus jne omandatakse tasemel, mis võimaldab neid hiljem kasutada ainealaste teadmiste ning tööoskuste omandamiseks.

3.3.5. Väärtuskasvatuses on esikohal käitumisaktide teadvustamine ja nende hindamine moraalinormidele vastavuse aspektist. Eesmärk on viisakas ja reeglitekohane käitumine tuttavates situatsioonides.

3.3.6. Oluline on kujundada ja toetada õpilase rolli ning valmistada õpilasi ette uute õppeainete (sh tööõpetuse) õppimiseks alates 6. klassist.

3.4. Taotletavad üldpädevused 3.–5. klassis

5. klassi lõpuks õpilane:

- 1) osaleb jõukohaselt ühistegevuses, abistab kaaslast;
- 2) alustab ja jätkab dialoogi;
- 3) käitub koolis ja avalikes kohtades viisakalt, tunneb ja järgib lihtsamaid kombeid;
- 4) arvestab teadaolevaid motiive ja tingimusi käitumisaktide hindamisel, väljendab käitumisaktis ilmnenu iseloomuomadusi;
- 5) kirjeldab oma käitumist konfliktsituatsioonis;
- 6) hoidub kaaslast kahjustavast käitumisest;
- 7) väljendab ennast arusaadavalt (sh lühitekstide abil);
- 8) mõistab omandisuhteid OMA – VÕÕRAS – ÜHINE-tasandil ja käitub vastavalt;
- 9) eristab fantaasiat ja reaalsust;
- 10) hoiab puhtust ja korda kodus ning koolis, hoidub loodust kahjustavast käitumisest;

- 11) täidab ülesandeid eeskuju, näidise ja õpitud oskuse piirides verbaalse korralduse (sh kirjaliku instruksiooni) järgi;
- 12) õpib üksi, klassis ning kodus, osaleb ühistöös;
- 13) kasutab tuttavaid abivahendeid õpiülesannete täitmisel (sh lihtsaid skeeme ja sümboleid);
- 14) kirjeldab oma tegevust nii tegevuse ajal kui ka tagantjärele;
- 15) kasutab õpitud enesekontrollivõtteid (resultaadi kontroll, operatsiooniline kontroll);
- 16) mõistab ruumi ja aja suhteid, väljendab neid kõnes;
- 17) vaatleb sihipäraselt, võrdleb ning rühmitab objekte ja nähtusi, kui rühmitusalus on antud;
- 18) eristab tuttavates situatsioonides ja oma tegevuses põhjust, tagajärge ja eesmärki;
- 19) loeb jõukohast õppeteksti ladusalt, tõlgendab õpitud teksti oma sõnadega, kujutab kirjeldatud objekte ja situatsioone ette;
- 20) vormistab oma õpiülesanded nõuetekohaselt.

3.5. Õppe ja kasvatuses rõhuasetused 6.–7. klassis

3.5.1. Laste juhtivaks tunnetusprotsessiks on endiselt mälu. Verbaalse mõtlemise areng võimaldab mõista lihtsamaid teooriaid, süstematiseerida praktilisi ja vaimseid kujutlusi.

3.5.2. Põhitaotlus on elementaarse teoreetilise mõtteviisi ja tööharjumuste kujundamine, rollisuhtlemise teadvustamine.

3.5.3. Õppekavateraviku kujundamise aluseks on MINA/MEIE/KODUKOHT-suhted EESTIGA.

3.5.4. Õpilased omandavad ladusa lugemisoskuse ning koostavad kirjalikke lühitekste, mida kasutatakse omandatud teadmiste ja oskuste kinnistamiseks ning süstematiseerimiseks ja õpetaja suunamisel uute teadmiste omandamiseks. Oluliselt tõuseb tööõpetuse osakaal, mis soodustab oma tegevuse struktuuri teadvustamist, praktiliste baasoskuste omandamist ja kestva töö harjumuste kujunemist.

3.5.5. Väärtuskasvatases on olulisel kohal suhtlusprobleemide lahendamine ning viisakas ja reeglitekohane käitumine erinevates situatsioonides.

3.5.6. Õpetaja olulisim ülesanne on õpilase rolli toetamine lastel ning uute praktilise ja vaimse töö oskuste kujundamine. Tähelepanu vajab teemade ja töövõtete integreerimine eri õppeainetes.

3.6. Taotletavad üldpädevused 6.–7. klassis

7. klassi lõpuks õpilane:

- 1) lahendab konflikte rahumeelselt;
- 2) selgitab rahulikult oma seisukohta kaaslasele;
- 3) täidab ühistegevuses erinevaid ülesandeid, käitub vastavalt rollile;
- 4) käitub viisakalt, tunneb kombeid;
- 5) tegutseb vastavalt päevakavale;
- 6) tunneb tervisliku eluviisi põhitõdesid ja järgib neid;
- 7) hindab objektiivselt kaaslase käitumist, saab aru iseloomude ja võimete erinevustest;
- 8) kirjeldab oma käitumist, hindab seda ja vajaduse korral korrigeerib;
- 9) mõistab töö vajalikkust;
- 10) kasutab õpioskusi ja tuttavaid abivahendeid;
- 11) oskab märgata oma õpiraskusi, küsib raskuste puhul abi ja kasutab seda;
- 12) täidab õpitud erialal tööülesandeid, kasutab juhendaja abi;
- 13) valdab omandatud õpitoimingute struktuuri: formuleerib ülesande, kavandab tegevuse, täidab ülesande, kontrollib ja hindab tulemust;
- 14) teeb vaatluse põhjal järeldusi;
- 15) kirjeldab oma praktilist ja vaimset tegevust;
- 16) loeb ladusalt, hangib informatsiooni oma teadmistele vastavast tekstist;

- 17) loeb lihtsat plaani, kaarti, tabelit;
- 18) teab inimtegevuse mõju loodusele, hoidub loodust kahjustamast;
- 19) valdab emakeele praktilist grammatikat, st mõistab ja kasutab süntaktilisi konstruktsioone nende tähendust arvestades.

3.7. Õppe ja kasvatuse rõhuasetused 8.–9. klassis

3.7.1. Õpilaste Juhtivaks tunnetusprotsessiks on mälu, kuid verbaalse mõtlemise osakaal tõuseb. Uute teadmiste omandamisel suureneb funktsionaalse lugemise osatähtsus, õpilased omandavad oskuse teha märkmeid ja neid kasutada, täita ülesandeid suuliste ja kirjalike juhendite järgi.

3.7.2. Õpetuse põhitähtsus on õpilase sotsialiseerumine ühiskonnas: valmisolek eluks perekonnas, osalemiseks tööturul, jõukohaseks kutse- ja täiendusõppeks.

3.7.3. Õppekavaterviku kujundamise aluseks on MINA/MEIE/EESTI-suhted MAAILMAGA.

3.7.4. Väärtuskasvatases on esikohal demokraatia põhimõtteid (tolerantsust) toetava kodaniku kasvatamine, kes oskab ja tahab käituda sotsiaalsetele normidele vastavalt, püüab lahendada konfliktsituatsioone kokkulepete teel.

3.7.5. Õpetaja ülesanne on toetada õpilaste sotsialiseerumist ja toimetulekuoskuste kujunemist (kodus, tööturul, ühiskonnas), soodustada teabe iseseisva hankimise ja kasutamise oskuse kujunemist, mõjutada väärtushinnanguid.

3.8. Taotletavad üldpädevused 8.–9. klassis

Põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) suhtleb vastavalt olukorrale, arvestab partneriga;
- 2) esitab oma soove, selgitab oma seisukohti, osaleb arutelus ja arvestab teistega;
- 3) järgib ühiselu reegleid kodus, koolis ja väljaspool kooli;
- 4) lahendab lihtsamad eriolukorrad, astub vastu ebasoovitavatele ahvatlustele ning eetilistelt või õiguslikult valedele ettepanekutele;
- 5) tunnetab end oma rahvuse liikmena ja Eesti kodanikuna;
- 6) hindab õigesti oma võimeid ning kujutab ette oma toimetulekut elus (sh tööturul);
- 7) teab nimetada oma peamisi õigusi ja kohustusi, oskab seista oma õiguste eest, lahendab konflikte seadusi ning moraalnorme arvestades;
- 8) arvestab rühma huvisid ja isiklikku huvi, peab kinni kokkulepetest (sh perekonnas), tunneb vastutust oma tegude eest;
- 9) loeb, kirjutab ja loob tekste iseseisvaks toimetulekuks vajalikul tasemel;
- 10) eristab vahendeid tarbekeemias ja füüsikas;
- 11) kasutab jõukohaseid teabevahendeid, teeb märkmeid (konspekterib), koostab tarbekirja;
- 12) täidab korrektselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt ja rühmas;
- 13) teab kutseõppe ja täiendusõppe võimalusi;
- 14) mõistab igapäevaelus ilmnevaid inimese ja keskkonna seoseid;
- 15) mõistab ülesannete õige tõlgendamise ning enesekontrolli tähtsust, kasutab omandatud töövõtteid;
- 16) väärtustab praktilist tööd ja on omandanud valmisoleku kutseõppeks.

4. ÕPPEKORRALDUS

4.1. Õppe ja kasvatuse korraldus määratakse kooli õppekavas, lähtudes riiklikus õppekavas esitatud nõuetest ja ülesannetest.

4.2. Vajaduse korral koostatakse õpilasele individuaalne õppekava, milles esitatakse vähendatud või ka kõrgendatud nõuded õpitulemustele. Sellisel juhul kohaldatakse taotletavate õpitulemustena õpilasele koostatud individuaalses õppekavas sätestatud

õpitulemusi ning sellest tulenevalt ei ole vajalik „Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse“ § 18 lõikes 4 sätestatud nõustamiskomisjoni soovitus õpitulemuste vähendamiseks.

4.3. Lihtsustatud õpet korraldatakse õppeainete kaupa, rakendades õppeainete lõimimise põhimõtet. Õpe võib olla korraldatud mitmel viisil: kõiki õppeaineid õpitakse kogu õppeaasta vältel, erinevate õppeainete õpetamine toimub teatud ajal õppeaastas, üldõpetuslik õpe, mille puhul keskendutakse teatud teemadele, eristamata tavapäraseid ainetunde.

4.4. Õppe ja kasvatus ajakasutus, (sh projekt-, õues- ja muuseumiõppeks ning ekskursioonideks ja õppekäikudeks vajalik aeg) määratakse kooli õppekavas, arvestades „Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses“ sätestatud nõudeid õppeaasta pikkusele, õpilase suurima nädalakoormuse piiranguid ning punktis 4.6 toodud tunnijaotusplaani.

4.5. Õppeained jagunevad kohustuslikeks õppeaineteks ja valikõppeaineteks. Valikõppeainetele ja valitud tööõpetuse suunale koostab kool ainekavad.

4.6. Tunnijaotusplaani on järgmine:

Õppeained/klassid	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
eesti keel	7	9	9	9	8	7	7	7	7
inglise keel					2	2	2	2	2
matemaatika	5	5	6	6	6	6	5	6	6
loodusõpetus	1	1	2	2	2	4	4	4	4
ajalugu						1	2	2	1
inimeseõpetus	1	1	1	2	2	2	2	2	1
muusikaõpetus	1	1	1	1	1	1	1	1	1
kunstiõpetus	1	1	1	1	1	1	1	1	1
kehaline kasvatus	2	3	3	2	2	2	2	2	2
tööõpetus	2	2	2	2	4	4	4	5	7
nädalakoormus	20	23	25	25	28	30	30	32	32

4.7. Võõrkeelena õpetatakse ühte keelt – inglise keelt (valib kool, arvestades oma võimalusi ja õpilaste soove). Võõrkeele õpe algab 5. klassist.

4.8. Lihtsustatud õppel olevatele õpilastele võib kohaldada punktis 4.6 toodud tunnijaotusplaani erinevat tunnijaotusplaani (sealhulgas liita ja ümber kujundada õppeaineid), kuid vähendada ei tohi tööõpetuse tundide arvu. Sealjuures tuleb tagada õpilastele võimalused lisaga kehtestatud lihtsustatud õppe õpitulemuste saavutamiseks järgmiselt:

- 1) 1.–2. klassi õpitulemused hiljemalt 2. klassi lõpuks;
- 2) 3.–5. klassi õpitulemused hiljemalt 5. klassi lõpuks;
- 3) 6.–7. klassi õpitulemused 7. klassi lõpuks;
- 4) 8.–9. klassi õpitulemused põhikooli lõpuks.

4.9. Väikeklassis võib kooli õppekavas võrreldes määrusega muuta tunnijaotusplaani, näha ette vähendatud või asendatud õpitulemused võrreldes määruses sätestatud taotletavate õpitulemustega ja vähendatud õppekoormuse, kuid mitte alla 20 õppetunni õppenädalas.

4.10. Lihtsustatud õppel olevale õpilasele, kes õpib tavaklassis, kehtestatakse erisused tunnijaotusplaanis individuaalse õppekavaga. Lihtsustatud õppel olevate õpilaste klassis rakendatakse erisusi tunnijaotusplaanis hoolekogu nõusolekul ja see kehtestatakse kooli õppekavas.

4.11. Vastavalt piirkonna ja kooli võimalustele ning õpilaste soovidele võib valida tööõpetuse ainekavas märkimata õppesuuna (näiteks keraamika, vitspunutiste tegemine jms). Valikute tegemise ning vastavate ainekavade koostamise aluseks on kooli õppekava tööõpetuse ainekavad. Tööõpetuse ainekava võib sisaldada tööpraktikat, mille sisu esitatakse kooli õppekavas.

4.12. Kehalise kasvatuse tunnid korraldatakse alates 4. klassist poistele ja tüdrukutele eraldi.

4.13. Läbivad teemad määratakse kooli õppekavas, kohandades või muutes vajaduse korral põhikooli riikliku õppekava läbivaid teemasid.

5. HINDAMINE

Lihtsustatud õppes kohaldatakse hindamisel põhikooli riiklikus õppekavas hindamise kohta sätestatud.

6. ÕPPETEGEVUSED JA ÕPITULEMUSED ÕPPEAINETI

6.1. Eesti keel

6.1.1. Õpetuse eesmärgid

Eesti keele õpetuse peamine ülesanne on toetada õpilaste kõne arengut, rõhutades eriti kõnest arusaamise kujundamist. Eesti keele õpetamisega taotletakse, et õpilane:

- 1) oskab kuulata ja kõnele adekvaatselt reageerida;
- 2) osaleb dialoogis ja väljendab oma mõtteid kuulajale arusaadavalt;
- 3) loeb jõukohast teksti, mõistab selle sisu ja mõtet.
- 4) kirjutab arusaadavalt, teeb märkmeid, mõistab ja koostab tarbekirja;
- 5) on omandanud elementaarse ülevaate eesti keele süsteemist, tunneb põhitermineid;
- 6) valdab praktiliselt eesti keele lauseehitust, igapäevast sõnavara ja sõnade muutevorme, saab aru sõnade ja lausete otsesest tähendusest ning oma kogemuste piires ka pragmaatilisest tähendusest;
- 7) kasutab eesti keelt õpitegevuses ja igapäevases elus;
- 8) kavandab oma tegevust kõne abil, kommenteerib ning hindab seda, reguleerib oma ja teiste tegevust vastavalt üldistele käitumisharjumistele;
- 9) tõlgendab igapäevast lihtsat verbaalset teavet;
- 10) tunneb ilukirjanduslike tekstide liike, omab elementaarset ülevaadet rahvuskirjandusest ja oskab nimetada mõnda kirjanikku;
- 11) tunneb ja jälgib oma võimete kohaselt üldinimlikke kõlbelisi arusaamu, valdab vastavat tavasõnavara.

6.1.2. Eesti keele õppe rõhuasetused 1.–2. klassis

6.1.2.1. Eesti keele õpe 1.–2. klassis koosneb aabitsaeelsest, aabitsa- ja aabitsajärgsest perioodist.

6.1.2.2. Õppimise eelduseks on lapse suutlikkus tunnetada ennast õpilasena ning mõista ja sooritada õpiülesandeid.

6.1.2.3. Lihtsustatud õppekava vajava lapse tunnetustegevus toetub 1.–2. klassis valdavalt praktilisele tegevusele ja lähiümbruse tajumisele, mis on osaliselt võrreldav eakohaselt arenenud lapse tegevusega neljandal-viiendal eluaastal. Tunnetuslik aktiivsus on madalam, kujutluste ja keeleüksuste vaheline seos ebatäpne või osaliselt puudu. Tegevusega kaasnev privaatkõne on kasiin või ei ilmne üldse.

6.1.2.4. Kooliikka jõudes kasutab laps oma kõnes baassõnavara (tajatud/märgatud esemete ja tegevuste sõnastamine) ja piiratud hulgal vabade laienditeta lihtlauseid. Kõnest arusaamine sõltub situatsiooni mõistmisest. Baassõnavaraga võrreldes konkreetsema või üldisema tähendusega sõnu ning nende grammatilisi seoseid lauses laps valdavalt ei mõista.

Lihtsustatud õppekava vajav 1.–2. klassi laps suudab töömälus hoida kolme- või neljasõnalist lausungit.

6.1.2.5. Kõne alaarengust ja tegevusele kaasneva kõne puudulikkusest tuleneb vajadus reguleerida laste õppetegevust koostöös ja eeskujuga järgi ning kommenteerida lapse tegevust.

6.1.2.6. 1.–2. klassi õpilastele on iseloomulikud impulsiivsed, äärmuslikud, negatiivsed, harvem positiivsed emotsioonid ja ebastabiilsed tunded. Väiksemal osal lastest ilmneb emotsioonide inertsus. Esialgu ei kontrolli õpilased oma emotsioone, mis väljendavad reaktsiooni keskkonnale ning oma primitiivsetele tarvetele. Ka enesehinnang on otseses seoses õpetaja, vanemate ja kaaslaste suhtumisega.

6.1.2.7. Tundevalla kujunemine ennetab kognitiivset arengut. Ilmnevad soovid rahuliku ja sõbraliku keskkonna ning positiivse suhtumise (sh füüsilise kontakti) järele.

6.1.2.8. Õpilaste passiivsus, kognitiivsete protsesside, kõne ning tundevalla arenematus tingib vajaduse mõjutada õpiülesannetega eelkõige esimese ajuploki (ajutüvi, koorealused moodustised) ning parema poolkera koore aktiivsust ja talitluslikku arengut. Eelistatud on

praktiline või materialiseeritud tegevus ning tajuprotsesside suunamine; protsess ja tulemus seostatakse kõnega.

6.1.2.9. Õpitakse kõnet kuulama, tajutavaid objekte ja nähtusi jälgima, vaatlema ja võrdlema ning erisuguste tunnuste alusel rühmitama; mõistma ja täitma suulisi korraldusi; osalema dialoogis. Oskustest on peamised tuumlausete (baaslausete) ja laiendatud lihtlausete mõistmine, koostamine ja kasutamine, lugemine ja kirjutamine.

6.1.2.10. Peamised õppeviisid on praktiline harjutamine ja didaktiline mäng. Kujundatakse oskused tegutseda koos õpetajaga, matkides, eeskuju järgi ning orienteeruda oma kehas ja lähimas aegruumis. Omandatud toiminguid ajendatakse ja kinnistatakse verbaalsete repliikidega. Tegevuse verbaalne kommenteerimine, kokkuvõtete tegemine ning lühitekstide interpreteerimine on valdavalt õpetaja pädevuses.

6.1.2.11. Õpilasi ärgitatakse õpetaja ütlust kordama (kooris ja/või individuaalselt) ning lõpetama. Vaimsete ülesannete täitmisel toetutakse näitvahenditele, õpitavad toimingud materialiseeritakse, kasutatakse lihtsaid skeeme, sümboleid, graafilisi orientiire.

6.1.2.12. Motivatsiooni kujundamiseks antakse õpilastele nii õpitegevuses osalemise kui ka tulemuste puhul võimalikult sageli konkreetseid positiivseid hinnanguid. Positiivsele hinnangule võiks kaasneda konkreetne soovitus midagi paremini teha. Korraldused antakse osatoimingute kaupa, arvestatakse õpilaste kõnemõistmise taset. Õpilaste ajutegevuse aktiveerimiseks kasutatakse võimalikult sageli sensomotoorseid ülesandeid. Õppeülesannete esitamisel rõhutatakse selle eesmärki (... kirjutada tuleb õigesti, valida õige täht).

6.1.3. Taotletavad õpitulemused 1.–2. klassis

6.1.3.1. 1. klassi lõpuks õpilane:

- 1) mõistab, koostab (tegevuse, pildi ja/või skeemi alusel) ning kasutab kontekstist/situatsioonist lähtuvalt sensomotoorsele kogemusele toetuvat lihtlauset (3–4 sõna);
- 2) määrab sõnade järjekorra 3–4-sõnalises lauses;
- 3) väljendab oma mõtet vähemalt tuumlausega;
- 4) kasutab elementaarseid viisakusväljendeid;
- 5) vastab dialoogi repliigile;
- 6) alustab dialoogi oma tarvete rahuldamiseks;
- 7) häälib kuni 5-häälikulisi sõnu, koostab analüüsitud sõnade (noop)skeeme, määrab häälikujärje sõnas;
- 8) määrab õpetaja võrdleva hääldamise abil häälikute pikkuse 1–2-silbilistes sõnades ja kasutab sõnu analüüsid sobivaid sümboleid (noope);
- 9) laob analüüsitud sõnu tähtedega, teeb analüüsitud sõnade ära kirja;
- 10) tunneb suuri ja väikseid trükitähti;
- 11) kirjutab väikseid kirjatähti;
- 12) loeb veerides 1–3-silbilisi sõnu, tuumlauseid ja vähe laiendatud lihtlauseid, saab aru loetu tähendusest (oma kogemuste piires).

6.1.3.2. 2. klassi lõpuks õpilane:

- 1) mõistab, koostab (4–5 sõna) ja kasutab sensomotoorsetele kogemustele toetuvat laiendatud lihtlauset;
- 2) kõneleb õpetaja suunamisel oma tegevusest (3–4 lausega);
- 3) korduvates situatsioonides kasutab viisakusväljendeid;
- 4) alustab ja jätkab dialoogi oma kogemusele vastavas situatsioonis;
- 5) iseloomustab õpetaja suunamisel objekti 2–3 tajutava tunnuse alusel;
- 6) loeb õpitud teksti lühikeste sõnade ja/või kõnetaktide kaupa;
- 7) leiab õpitud tekstist küsimuste-korralduste abil sõnu ja lauseid, järjestab sisu järgi pildiseeria, vastab küsimustele lause ja/või lõigu sisu kohta valiklugemise abil;

- 8) taastab lühiteksti abivahendeid kasutades (pildid, pildiseeriad, küsimused, sõnalünkadega laused);
- 9) määrab häälikujärje sõnas;
- 10) määrab häälikurühma tabeli alusel;
- 11) muudab ja määrab abivahendi abil 1–2-silbilistes sõnades lihthääliku pikkust;
- 12) kirjutab analüüsitud 1–2-silbilise sõna häälikkoostist moonutamata;
- 13) teeb lugema õpitud lause ärakirja lühikeste sõnade ja kõnetaktide kaupa.

6.1.4. Eesti keele õppe rõhuasetused 3.–5. klassis

6.1.4.1. Emakeeleõpetuse peamine eesmärk on soodustada olulisi arengulisi muutusi õpilaste tunnetuslikus-kõnelises tegevuses.

6.1.4.2. Õpilase ajutegevus on täiustunud. Kasvab analüütilist taju ja kõnetegevust korraldava vasaku poolkera osakaal, mis võimaldab esemete, tegevuste ja sündmuste seni hägusaid mälukujutlusi suurema hulga tunnuste abil täpsemaks muuta. Lisaks kaemuslik-praktilisele mõtlemisele suunatakse last järjest enam kasutama kujundilist mõtlemist.

6.1.4.3. Õpilase analüütilis-süntheetilise taju ja sellest kujunevate kujutluste areng eeldab õpetaja suunamisel toimuvat esemete tunnuste/omaduste, osade ning funktsioonide märkamist ja teadvustamist. Nendele toetudes saab arendada esemete, tegevuste, sündmuste jm rühmitamis- ning üldistamisoskust.

6.1.4.4. Konkreetseid ja üldistatud kujutlused ning nende vahelised assotsiatiivsed seosed on baas, millele toetudes kujunevad ja arenevad keeleüksuste tähendused (sõna ja selle vormid, sõnaühendid, laused/lausungid, hargnenud ütlus, sidus tekst), laienevad võimalused nimetatud üksusi valida ja kombineerida.

6.1.4.5. Kasvab oluliselt kõne mõju käitumisele ja tunnetustegevusele (sh tegevuse reguleerimisele). Kõne abil ammutatakse varem omandatud teadmisi mälust sihipäraselt; luuakse rohkem uusi mõtestatud seoseid (sõnaühendite, tekstisidusate lausete mõistmine ja kasutamine); hangitakse uut teavet; suunatakse tunnetusprotsesse (tajumise suunamine, materjali seostamine mälus, mõtlemisoperatsioonide sooritamine); kommenteeritakse, kavandatakse ja kontrollitakse oma tegevust.

6.1.4.6. Õpilane õpib oma tegevuse protsessi kommenteerima. Esialgu toimub see väliskõnes (endale suunatud privaatkõne), seejärel sosinkõnes, mis hiljem läheb üle sisekõneks. Sisekõnes lõimuvad keeleüksuste tähendused kujutlustega, kuid 3.–5. klassi õpilased rakendavad sisekõnet esialgu hargnenult ning piiratud, mis aeglustab õpitegevuse tempot.

6.1.4.7. Tunnetuslik-kõneline tegevus, mis toimub õpilase lähimas arengutsoonis (potentsiaalses arenguvallas), valmistab õpilasi ette 6.–7. klassis õppimiseks (loodusõpetus, ajalugu, inimeseõpetus jm) ning elementaarsete keeleteadmiste omandamiseks.

6.1.4.8. Lugemistehnika ja õigekirjaoskuse arenemine on omavahel tihedalt seotud. Mõlema oskuse jaoks on oluline automatiseerida esmalt häälikanalüüsi (häälikute olemasolu, häälikute järg; kirjutamisel häälimine, lugemisel veerimine) ja seejärel ka foneemanalüüsi (häälikurühmade äratundmine, häälikupikkuse kui kõnetakti vältele osutaja äratundmine lugemisel ja määramine kirjutamisel võrdleva hääldamise alusel).

6.1.4.9. Automatiseerumata osaoskuste sooritamiseks on vaja materialiseeritud abivahendeid (graafilised orientiirid, värvid, analüüsietappide tulemuste visualiseerimine).

6.1.4.10. Õpetamisel on tähelepanu keskmes häälimise ja võrdleva hääldamise oskuste arendamine. Eesmärgiks on, et õpilased suudaksid nimetatud operatsioonide sisekõnele toetudes sooritada, tempot kirjutamisega kohandada ja lugemisoskuse arenguks tõsta. Nimetatud operatsioonide sooritamise kiiruse tahtlik reguleerimine on otseselt seotud lugemistehnika ja õigekirja omandamisega. Häälimist ning võrdlevat hääldamist kasutatakse ühtlasi enesekontrollioskuse omandamiseks.

- 6.1.4.11.** Lugesõõskuse kujunemine sõltub veel olulisel määral õpilase jaoks tuttavate sõntaktiliste konstruksioonide esinemise sagedusest tekstis ning õpilase keeleõõskuste tähenduse valdamise tasemest.
- 6.1.4.12.** Lugesõõstehnika arendamise eesmärgiks on jõuda sisult ja keeleliselt kohandatud tekstide ladusa lugesõõseni või vähemalt selle piirini. Õpetaja suunab õpilasi tekste analüüsima sisu ja mõtte mõistmise seaduspärasusi arvestades.
- 6.1.4.13.** Teksti esmasele lugesõõsele ja pedagoogi suunavatele kommentaaridele järgneb sündmuse puhul stseenide järjestuse, kirjelduse puhul tunnuste ja omaduste valdkondade teadvustamine. Korduval lõikude kaupa lugesõõsel suunatakse õpilasi mõistma lausete tähendust ja lausetevahelisi seoseid, tuletama tekstis puuduvat teavet, märkama mõistmiseks olulisi keeleõõksusi (sõnu, sõnaühendeid, osalauseid), kirjeldama tekkivaid kujutlusi.
- 6.1.4.14.** Tekstis orienteerumist arendavad valiklugesõõse ülesanded (esmlt lõikude ja seejärel kogu teksti ulatuses). Valiklugesõõse ülesanded on suunatud lühikese sisukokkuvõtte ning ilukirjandusliku teksti puhul ka varjatud teabe sõnastamisele. Õpilaste väljendust täiendatakse ja konkretiseeritakse.
- 6.1.4.15.** Tekstis esinevat otsekõõnet analüüsitakse õpetaja suunamisel. Dialoogi analüüsides saavad õpilased saadud teadmisi ka ise suhtlemise reguleerimiseks rakendada. Harjutatakse väljendite valikut sõltuvalt suhtlemissituatsioonist, käitumisaktide hindamist, konfliktide reguleerimist soodustavate ütluste kasutamist.
- 6.1.4.16.** Alustatakse teksti kohta küsimuste moodustamise ja kaaslastele esitamise õpetamist.
- 6.1.4.17.** Jutustamises eristatakse kahte valdkonda – tekstilähedane jutustamine (vahendatud tekstiloome) ja jutustamine oma kogemusest.
- 6.1.4.18.** Tekstilähedase õõberjutustuse kui vahendatud tekstiloome õõppimine sõltub järgmistest asjaoludest: mälu muutumisest juhtivaks tunnetusprotsessiks; teksti sisu ja mõtte mõistmise tasemest; keeleõõskuste valdamisest; keeruliste grammatiliste struktuuride lihtsamateks ja tekstisidusateks muutmise õõskusest; teabeõõskuste variatiivse sõnastamise õõskusest.
- 6.1.4.19.** Tekstilähedasel jutustamisel tuleb hoiduda teksti fragmentaarsest sõnastamisest või mehaanilisest päheõõppimisest. Oluliseks tuleb pidada teabe järjestamist, sõnavara variatiivset valimist, lausungite seostamist ja nende parandamist järeltõõna. Teksti mitmekordsel taastamisel tuleb muuta abivahendeid ja varieerida sõnastust. Sobivateks abivahenditeks on skeemid koos tugisõõnadega (sh ka küsisõõnad).
- 6.1.4.20.** Praktilise grammatika õõppimise peamised eesmärgid on tuumlause mallide hulga laiendamine; muutevormide kasutamine eri lausemallides ja mitmes tähenduses; tuumlause õõhendamine ja sisestamine, et mõista ja moodustada koondlauseid, laiendatud lihtlauseid ning lihtsamate seostega kaheosalisi liitlauseid.
- 6.1.4.21.** Lausemallide baasiks on kujutlused tegevussituatsioonidest (skemaatilised kujutluspildid) ja nende kombinatsioonid. Oluline on teadvustada situatsioonide komponente: subjekt(id), objekt(id), vahendid, tunnused (sh tegevus või seisund), aeg, ruum jne. Jõõutakse tajutavate sündmuste/nähtuste põhjuse ning eesmärgi mõistmise ja sõnastamiseni. Oluline on põhjuse ja eesmärgi eristamine ning nende ettekujutamine ajas ja ruumis.
- 6.1.4.22.** Keeleõõskuste tähenduse selgitamine, täpsustamine ja täiendamine toetub rühmitamisõõskusele ja teadmiste rühma kuuluvatest objektidest, sündmustest, nähtustest, tunnustest.
- 6.1.4.23.** Lausetähenduse mõistmine toetub põhisõõna ja laiendite seostele, mille teadvustamiseks harjutatakse sõntaksikõõsimuste esitamist. Sõõnade ja sõõnaühendite tähendust seletatakse ja täpsustatakse kontekstis.
- 6.1.4.24.** Liitsõõnade ja tuletiste tähenduse mõistmiseks on oluline uute allrühmade moodustamiseks vajalike spetsiifiliste tunnuste teadvustamine (loom – rohusõõõja, inimene –

tööline – kaevur). Võrdluste ja metafoorsete väljendite tähenduse seletamine eeldab ühiste tunnustele osutamist (tuli / päike küpsetab, seisab postina / liikumatult).

6.1.4.25. Peamiseks tööviisiks on praktiline harjutamine. Keeleüksuste analüüs sisaldab enamasti semantilisi ülesandeid. Keeleterminite kasutamine jääb valdavalt õpetaja pädevusse. Uute õpioskuste omandamine algab materialiseeritult.

6.1.4.26. Tähelepanu pööratakse lihtsate kirjalike töökorralduste mõistmisele. Kirjalikult esitatud töökorralduse täitmist saab nõuda juhul, kui töövõte on koostegEVuses ja/või matkimise teel omandatud.

6.1.4.27. Raskusastme varieerimiseks muudetakse materjali keerukust, pedagoogi osalemist ehk õpilase iseseisvuse astet ja/või abivahendeid.

6.1.5. Taotletavad õpitulemused 3.–5. klassis

6.1.5.1. 3. klassi lõpuks õpilane:

- 1) mõistab ja koostab kuni 5-sõnalist lihtlauset;
- 2) kasutab laiendatud lihtlauses nimi-, omadus- ja tegusõnade õpitud vorme;
- 3) koostab õpitud sõnavormidega mitmeid sõnaühendeid;
- 4) osaleb ühistegevuse ajal dialoogis (küsimus-vastus, teade-küsimus);
- 5) võrdleb ja kirjeldab kahte tuttavat objekti tajutavate tunnuste alusel;
- 6) muudab ja määrab graafilistele orientiiridele toetudes veaohlike häälikute pikkust üksikhäälikutest koosnevates sõnades;
- 7) kirjutab pärast analüüsi õigesti 2–3-silbilisi üksikhäälikutest koosnevaid sõnu;
- 8) kirjutab ära kirjas 1–2-silbilisi sõnu (originaalteksti täiendavalt vaatamata);
- 9) kontrollib ära kirja õigsust;
- 10) loeb õpitud teksti valdavalt sõnade kaupa;
- 11) leiab õpitud tekstist küsimuste-korralduste järgi sõnu, lauseid ja lõike, vastab küsimustele (sh annab hinnangu tegevusaktile);
- 12) annab abivahendeid kasutades ja koostöös õpetajaga tekstilähedaselt edasi õpitud pala sisu.

6.1.5.2. 4. klassi lõpuks õpilane:

- 1) mõistab ja koostab kuni 6-sõnalist lihtlauset;
- 2) laiendab lihtlauset skeemide ja süntaksiküsimuste abil;
- 3) kasutab laiendatud lihtlauset ja sihitisosalauset;
- 4) osaleb ühistegevuse ajal üksteise tegevust reguleerivas dialoogis;
- 5) võrdleb ja kirjeldab esemeid rühmas (kuni 3 objekti); kirjeldab ühistegevust;
- 6) analüüsib ja moodustab käändevorme skeemide abil;
- 7) rakendab abiga sõnaühendis ja lauses käändevorme (õpitud funktsioonides);
- 8) kirjutab õigesti üksikhäälikutest koosnevaid kuni 4-silbilisi sõnu;
- 9) sooritab ära kirja sõnahaaval;
- 10) kasutab suunamisel õigekirja kontrollimise võtteid;
- 11) loeb õpitud teksti sõnade ja süntagmade kaupa, arvestab kirjavahemärke;
- 12) loeb õppimata teksti vähemalt sõnahaaval;
- 13) leiab küsimuste-korralduste järgi tekstist sõnu, lauseid ja lõike (sh peamõttele osutavaid lauseid);
- 14) tuletab tekstis sõnastamata teabe oma kogemustele/teadmistele toetudes ja õpetaja juhendamisel;
- 15) vastab küsimustele teksti kohta (põhjuslikud seosed, hinnangud tegevustele, tegudele);
- 16) annab ühisvestlustes hinnanguid tegevusaktidele;
- 17) annab abivahenditele toetudes tekstilähedaselt ja valikuliselt edasi teksti või lõigu sisu.

6.1.5.3. 5. klassi lõpuks õpilane:

- 1) mõistab ja kasutab kuni 6-sõnalist lihtlauset;

- 2) mõistab õpitud koond- ja liitlausete liike tekstis ja tekstiväliselt; oskab neid suunatult moodustada;
- 3) rakendab lauses sõnade muutevorme (õpitud funktsioonides);
- 4) kasutab eri tüüpi dialoogirepliike koostegevuses, teeb kokkuvõtteid ühistegevusest;
- 5) sooritab tuttavaid õpitoiminguid suuliste ja kirjalike hargnenud korralduste alusel, sh osaleb tegevuse planeerimisel, valib ja kasutab abivahendeid;
- 6) kirjutab õigesti lihthäälikutest koosnevaid sõnu;
- 7) kirjutab häälikuühenditega sõnu pärast analüüsi õigesti;
- 8) sooritab ära kirja peamiselt sõnapaaride kaupa;
- 9) kasutab kirjutamisel enesekontrollivõtteid;
- 10) kasutab sõnavormide analüüsimisel ja moodustamisel algoritmi;
- 11) täidab valiklugemise ülesandeid, lugedes õpitud teksti ladusalt häälega või endamisi vaikselt;
- 12) leiab tekstist küsimuste-korralduste järgi sõnu, lauseid ja lõike, osaleb lõigu ja teksti peamõtte sõnastamisel;
- 13) annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegevusakti(de)le ning põhjendab seda;
- 14) annab tekstilähedaselt edasi tekstilõikude sisu, pealkirjastab lõike ja osaleb sõnastuse täpsustamisel.

6.1.6. Eesti keele õppe rõhuasetused 6.–7. klassis

6.1.6.1. 6.–7. klassis on keskne eesmärk soodustada juhtiva ajupoolkera (valdavalt vasaku) analüütilise tegevuse (sh kõnepiirkondade) arengut.

6.1.6.2. Kujundilises tunnetustegevuses kasvab märgatavalt verbaalse teabe osakaal, mis võimaldab tekstidest hangitud teabe põhjal luua uusi kujutlusi, mõista põhjus-tagajärge-seoseid.

6.1.6.3. Õpilaste verbaalsed mehhanismid ei ole veel iseseisvaks õpitegevuseks piisavad. Varasemaga võrreldes rohkem kasutatakse hargnenud korraldusi ning variatiivseid skemaatilisi vahendeid, suunatakse õpilasi abivahendeid ja töövõtteid valima, töövõtete eesmärgi ja töösamme sõnastama.

6.1.6.4. Uue oskuse omandamisel nõutakse õpilastelt toiminguga kaasnevat kommenteerimist ja enesekontrolli sooritamiseks harjutamise käigus protsessile järgnevat kirjeldamist. Oluliseks peetakse oskust esitada koostegevuses kaaslastele soovitusi, leida ja parandada eksimusi. 15 Töövõtete mehaanilist sooritamist aitab vältida sõnastuse varieerimine ja hoidumine reeglitest praktilise tegevuse toeta.

6.1.6.5. Sõnavara mahu suurenemine, sõnatähenduste täpsustumine, uute semantiliste seoste loomine sõnade vahel tõstab keelekasutuse osakaalu tunnetustegevuses. Õpetamisel pööratakse 6.–7. klassis tähelepanu omadussõnadele: tähenduse täpsustamine, rakendamine laiendina. Suunatakse enamlevinud sõnamoodustusmallide omandamist, sõnavormide rakendamist erinevates tähendustes, sõnade mõistmist ja kasutamist ülekantud tähenduses.

6.1.6.6. Õpitakse leidma tekstist tundmatu tähendusega sõnu ja tuletama nende tähendust konteksti põhjal, märkama ja parandama semantilisi eksimusi sõnaühendites ja lausetes. Sõnaühendite moodustamisel on oluline seostada ühte sõna võimalikult paljude teistega.

6.1.6.7. Eesmärk on harjutada uue teksti ladusat häälega lugemist. Lugemiskiiruse reguleerimisel lähtutakse iga õpilase suulise kõne tempost. Alustatakse lihtsate tekstilõikude vaikset ülesandega lugemise (s.o teabe otsimine) õppimist.

6.1.6.8. Korduval häälega lugemisel püütakse jõuda elementaarse ilmekuseni, mis suures osas sõltub lapse oma kõne ilmekusest ja teksti eelneva analüüsi tulemustest.

6.1.6.9. 6.–7. klassis on tekstikäsitluse eesmärkideks eri mõistmisstrateegiate kasutamine ja ümberjutustuse variantide harjutamine.

6.1.6.10. Õpilaste iseseisvuse suurendamiseks esitatakse ülesanded lähtuvalt teksti mõistmise strateegiast ja jutustamise liigist, arvestatakse lapse tekstianalüüsi oskuse kujunemise etappi. Harjutatakse ülesannete esitamist kaasõpilastele.

6.1.6.11. Tekstis kirjeldatud keeruliste ja/või lastele vähetuntud stsenaariumite korral rakendatakse detailset analüüsi. Teksti sisu kokkuvõtte ja allteksti sõnastamine vajab veel õpetaja parafraseerimist, st kokkuvõtlikku sõnastamist.

6.1.6.12. Tekstis orienteerumiseks lisandub valiklugemisele temaatilise lugemise õppimine, mis on ühtlasi eeldus temaatiliseks ja tegelase nimel jutustamiseks.

6.1.6.13. Alustatakse kirjaliku ümberjutustuse õpetamist, mis esialgu vajab detailset etappide kaupa suunamist. Kirjutatud tekst loob järeltöövõimalused sisu ja sõnastuse puudujääkide leidmiseks ning parandamiseks.

6.1.6.14. Praktilises lauseõpetuses tegeldakse lausete ühendamise, sisestamise ja laiendamisega. Kaheosaliste liitlausete mõistmist ja moodustamist harjutatakse mallide kaupa, lähtudes nende grammatilisest tähendusest.

6.1.6.15. Kõnearenduse seisukohalt peetakse oluliseks, et õppija oskaks muuta lause kontekstisidusaks. Suunavate abivahenditena kasutatakse skeeme. Õpilaste tähelepanu pööratakse lauseid ja lauseosi siduvate sõnade tähendusele ning sõnajärjele.

6.1.6.16. Harjutusmaterjali koostamisel lõimitakse keeleõpetust teiste õppeainetega, st kasutatakse teistele ainetele tüüpilisi lausekonstruktsioone ja aktiveeritakse vastavat sõnavara.

6.1.6.17. Ära kirjaoskusi rakendatakse kirjalike ülesannete täitmisel kõikides õppeainetes. Ära kirja harjutamise eesmärk on lausete või mitmest sõnast koosnevate lauseosade kaupa kirjutamine. Jätkub õigekirjaoskuste automatiseerimine, kasutatakse variatiivset harjutusmaterjali. Õpilasi suunatakse märkama õigekirja seisukohalt keerulisi häälikkoostisi sõnades enne kirjutamist, sooritama valikulist enesekontrolli, kasutama metakeelelisi operatsioone ortograafiareeglite rakendamiseks. Harjutatakse võõrsõnade hääldamist ja õigekirja.

6.1.6.18. Suhtlemisoskuste kujundamisel toetatakse kirjaliku dialoogi repliikide suunatud analüüsile: mida ja milleks öeldakse, kuidas eesmärk realiseeritakse (strateegia), kuidas repliiki hargnenult sõnastaks kõneleja ja kuulaja. Tähelepanu pööratakse otseselt sõnastamata teabe tuletamisele. Kirjaliku dialoogi analüüsimise oskustele toetudes harjutatakse sobivate repliikide valimist olenevalt kirjeldatud situatsioonist.

6.1.7. Taotletavad õpitulemused 6.–7. klassis

6.1.7.1. 6. klassi lõpuks õpilane:

- 1) mõistab ja kasutab õpitud liht- ja koondlausemalle; mõistab kaheosaliste liitlausete tähendust, eristab osalausete väljendatud suhteid ja seoseid;
- 2) küsib ja edastab teavet tuttavates situatsioonides, suunab enda ning teiste tegevust käitumisnorme arvestavalt;
- 3) jälgib kaaslaste vastuseid ning täiendab neid;
- 4) osaleb õpitegevuse planeerimisel, kasutab suunamisel enesekontrollivõtteid, küsib abi, valib ja kasutab abivahendeid;
- 5) kasutab sõnade õpitud muutevorme eri funktsioonides (tegu sõna muutevorme õpetaja abiga);
- 6) moodustab liitsõnu ja tuletisi õpitud mallide ulatuses, mõistab liitsõnade ja tuletiste tähendust;
- 7) kirjutab sõnu õigesti, kasutab vajaduse korral individuaalseid abivahendeid, teeb ära kirja lauseosade või lühikeste lausete kaupa ja kontrollib tulemust;
- 8) analüüsib sõnavormi koostist ja tähendust;
- 9) moodustab sõnavorme, esitab suunamisel süntaksi- ja morfoloogiaküsimusi;

- 10) loeb õpitud teksti kõne tempos ladusalt sisule vastava tooniga, täidab endamisi lugedes sisulisi ja keelelisi ülesandeid;
- 11) loeb jõukohast tundmatut teksti peamiselt süntagmade kaupa;
- 12) taastab tekstilõikude sisu (valikjutustamine), valib ja kasutab jutustamiseks abivahendeid;
- 13) kirjeldab situatsioone ja objekte plaani alusel;
- 14) annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegelas(t)e käitumisele.

6.1.7.2. 7. klassi lõpuks õpilane:

- 1) mõistab ja kasutab õpitud liht- ja koondlausemalle;
- 2) mõistab ja kasutab suunatult eri suhteid väljendavaid kaheosalisi liitlauseid;
- 3) hangib teavet teistelt inimestelt; õpetaja suunamisel tekstist;
- 4) mõistab seisukohtade võimalikku erinevust suhtlemisel, selgitab oma seisukohti;
- 5) selgitab talle mõistetavate sündmuste ajalisi ning põhjuslikke seoseid;
- 6) tuletab sõnu õpitud liidetega; moodustab liitsõnu;
- 7) kasutab sõnade käände- ja pöördeforme, analüüsib sõnavormide koostist;
- 8) tunneb ja rakendab tähekasutusreegleid;
- 9) kasutab õpitud ortograafiareegleid õpetaja suunamisel;
- 10) loeb jõukohast võõrast teksti kõne tempos;
- 11) loeb õpitud teksti ladusalt mõningase ilmekusega;
- 12) täidab endamisi lugedes sisulisi ja keelelisi ülesandeid;
- 13) rakendab õpetaja juhendamisel temaatilist lugemist;
- 14) iseloomustab tekstis kirjeldatud tegelasi plaani järgi, rühmitab neid teadaoleva(te) tunnus(t)e alusel;
- 15) annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegelas(t)e käitumisele ja põhjendab seda viidetega tekstile või oma kogemusele;
- 16) taastab analüüsitud teksti sisu vastavalt püstitatud ülesandele (valikuliselt, temaatiliselt, kokkuvõtlikult), vajaduse korral rakendab teksti analüüsimisel kasutatud abivahendeid;
- 17) koostab pärast ühist ettevalmistust kavale, tugisõnadele või sõnaühenditele toetudes lühikese kirjaliku ümberjutustuse.

6.1.8. Eesti keele õppe rõhuasetused 8.–9. klassis

6.1.8.1. 8.–9. klassis on peamine eesmärk soodustada õpilastel oma tegevuse reguleerimise kujunemist (peaju frontaalsagarate funktsioonid), et omandatud oskusi ja elementaarseid keeleteadmisi võimetele vastavalt ja võimalikult iseseisvalt rakendada. Vajalik on aju kõnepiirkondade analüütilise tegevuse pidev stimuleerimine variatiivsete ülesannetega.

6.1.8.2. Õpilasi ergutatakse võimalikult iseseisvalt oma tegevust planeerima, toimingute eesmärgi teadvustama, töövõtteid valima, tulemusi kontrollima ja hindama. Tulemused sõltuvad eesti keele kui õppeaine lõimimisest teiste ainetega (keelematerjal, ühised nõuded, osaliselt samalaadsed ülesanded).

6.1.8.3. Ilukirjanduslike tekstide käsitlemisel ja suhtlemisõpetuses on rõhuasetus pragmaatilise tähenduse mõistmisel, mis omakorda toetub keeleüksuste semantilise tähenduse arengule. Tekste analüüsides arutletakse tegelaste käitumise üle: motiivid, kavatsused, tegevusakte soodustavad või takistavad tingimused, moraalsed valikud, tulemuse mõju tegevusakti sooritajale ja teistele, tegelasrühmade ühised tunnused, tunded ja hoiakud. Meedia põhjal arutletakse ühiskonnas toimuvate protsesside üle, püütakse eristada fakte ja arvamusi.

6.1.8.4. Teabetekstide käsitlemisel harjutatakse erilaadse teabe hankimist, märkmete tegemist, konspekterimist, sõnaraamatute kasutamist. Kujundatakse tarbekirjade mõistmise, koostamise ja blankettide nõuetekohase täitmise oskust.

6.1.8.5. Tekstiga tutvumisel ja tekste analüüsides muutub valdavaks sihipärane endamisi lugemine: valiklugemine ülesandega (teabe otsimine), uue teabe iseseisev märkamine, valmistumine jutustamiseks ümberjutustuse liigist lähtudes. Analüüsi tulemusena sõnastatakse

teksti sisu lühikokkuvõtte ja alltekst, mida vajaduse korral parafraseerib pedagoog. Tekstianalüüsi eesmärk on õppida iseseisvalt kasutama teksti mõistmisstrateegiaid. Oluliseks valdkonnaks on seejuures jätkuvalt kirjalik dialoog, mille analüüsile toetub argidialoogi elementaarne teadvustamine ja reguleerimine.

6.1.8.6. Harjutatakse ümberjutustuse eri liikide koostamist, varieerides üldistamise ja konkretiseerimise osakaalu. Suunatakse originaalteksti ja märkmete kasutamist vahendatud tekstiloome ajal.

6.1.8.7. Lauseõpetuses on rõhuasetus lausetähenduse mõistmisel ning muuteharjutustel. Praktilises lauseõpetuses toetutakse oskusele moodustada sõnavorme ja sõnu, mõista nende tähendust ning sõnade seost (tegusõna- ja nimisõnafraase).

6.1.8.8. Sõnavara laiendamisel ja sõnatähenduse seletamisel suunatakse õpilaste tähelepanu objektide rühma tunnustele, funktsioonidele, omadustele, tunnuse tunnustele, objekti osadele. Suunamist vajab sõnavormide ja tuletiste eristamine, abstraktse tähendusega sõnade ning metafoorsete väljendite mõistmine.

6.1.8.9. Eesmärk on saavutada võimalikult õige kiri ja rakendada kirjutamist ühe operatsioonina teiste ülesannete täitmisel.

6.1.9. Taotletavad õpitulemused 8.–9. klassis

6.1.9.1. 8. klassi lõpuks õpilane:

- 1) kasutab õpitud lausemalle suulisel ja kirjalikus tekstis;
- 2) märkab ja hindab kaaslaste käitumise (sh sõnakasutuse) sobivust;
- 3) reageerib adekvaatselt kaaslaste erinevatele ja vastandlikele seisukohtadele;
- 4) analüüsib suunavate küsimuste abil dialoogi;
- 5) tuletab sõnu õpitud liidetega, mõistab ja kasutab tuletisi;
- 6) tunneb ära ja moodustab pöörde- ja käändevorme;
- 7) kasutab tuttavat teabekirjandust juhendamisel;
- 8) loeb jõukohast teksti teabe hankimiseks ladusalt ja endamisi;
- 9) analüüsib jõukohast teksti ja täidab ülesandeid (õpitud mõistmisstrateegiate ulatuses);
- 10) esitab küsimusi teksti kohta (mõistmisstrateegiatest lähtuvalt);
- 11) taastab õpitud teksti (suuliselt) erineval viisil (õpetaja suunamisel): tekstilähedaselt, temaatiliselt, kokkuvõtlikult, tegelase seisukohalt; rakendab analüüsi käigus kasutatud abivahendeid;
- 12) iseloomustab tegelast ja tegelasarühma plaani järgi;
- 13) kirjeldab tegevusi ja sündmusi oma kogemuste ja eri õppeainete materjalide põhjal (abiga);
- 14) koostab pärast ühist arutelu tekstilähedase kirjaliku ümberjutustuse;
- 15) kasutab omandatud õigekirjaoskusi iseseisvates kirjalikes töödes;
- 16) märgistab olulist teavet väljendavaid teabeüksusi tekstis (suunamisel), teeb märkmeid tekstide põhjal;
- 17) koostab õpitud tarbekirja (näidise järgi).

6.1.9.2. Põhikooli lõpetaja:

- 1) tunneb lausete eri tüüpe, mõistab õpitud lausemallide tähendust, kasutab neid teabe hankimisel ja sõnastamisel;
- 2) teab adekvaatse suhtlemise põhimõtteid tavaolukorras käitumiseks (perekonnas, eakaaslastega, töökollektiivis, ametiasutuses jne);
- 3) mõistab suhtluspartnerite seisukohtade võimalikku sarnasust, erinevust ja vastandlikkust; selgitab oma seisukohti, otsib lahendust erimeelsustele;
- 4) hindab oma ja teiste käitumise otstarbekust ja moraalinõuetele vastavust tavaolukorras, käitub vastavalt;

- 5) loeb jõukohast teksti endamisi sihipäraselt, häälega, mõistmiseks vajaliku selguse ja intonatsiooniga;
- 6) kasutab tekste ja teatmikke teabe hankimiseks;
- 7) teeb märkmeid ja konspekteerib elementaarselt;
- 8) taastab tuttavat teksti erineval viisil (kokkuvõtlikult, laiendatult, tekstilähedaselt);
- 9) kirjeldab tegevusi ja sündmusi teistele arusaadavalt;
- 10) iseloomustab tegelasi ja tegelasarühmi; seletab ja hindab nende käitumist;
- 11) koostab õpitud tarbekirja liike;
- 12) valdab elementaarseid teadmisi grammatikast: sõnaliigid, käänamine ja pööramine, liht-, koond- ja liitlauseid, sõnamoodustus;
- 13) järgib kirjutamisel tähekasutusreegleid ja peamisi ortograafiareegleid, leiab ja parandab õigekirjavigu.

6.1.10. Eesti keele õpitulemused ja õppesisu 1.-2. klassis

Õppesisu	1. klass	2. klass
Suhtlemine ja suuline väljendusoskus	65	70
Tunnetustegevuse arendamine	30	45
Lugemine	60	80
Hääliline analüüs	40	50
Kirjutamine (suured ja väikesed trüki- ja kirjatähed)	50	70
Kokku	245	315

1. klass

Suhtlemine ja suuline väljendusoskus – 65 tundi

Õppetulemused	Õppesisu
1) mõistab, koostab (tegevuse, pildi ja/või skeemi alusel) ning kasutab kontekstist/situatsioonist lähtuvalt sensomotoorsele kogemusele toetuvat lihtlauseid (3–4 sõna);	Küsimusteesitamine ning neile vastamine. Jutustamine kuuldu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria ja etteantud teema põhjal.
2) väljendab oma mõtet vähemalt tuumlausega;	Mõtete väljendamine terviklausestena.
3) vastab dialoogi repliigile;	Enese ja teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste alusel. Arutlemine paaris ja rühmas: oma suhtumise väljendamine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine, kaaslaste arvamuse küsimine.

Tunnetustegevuse arendamine – 30 tundi

Õppetulemused	Õppesisu
1) kasutab elementaarseid viisakusväljendeid;	Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumine, tänamine) valik suhtlemisel.
2) alustab dialoogi oma tarvete rahuldamiseks.	Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumine, tänamine) valik suhtlemisel.

Lugemine – 60 tundi

Õppetulemused	Õppesisu
---------------	----------

1) loeb veerides 1–3-silbilisi sõnu, tuumlauseid ja vähe laiendatud lihtlauseid, saab aru loetu tähendusest (oma kogemuste piires).	Trükitähtede tundmaõppimine. Tähtedest sõnade ja sõnadest lausete lugemine. Silpidest sõnade moodustamine.
2) laob analüüsitud sõnu tähtedega,	Sõna ja lause ladumine.

Hääliline analüüs – 40 tundi

Õppetulemused	Õppesisu
1) häälib kuni 5-häälikulisi sõnu, koostab analüüsitud sõnade (noop)skeeme, määrab häälikjärje sõnas;	Sõnade häälimine, häälikute asukoha määramine sõnas.
2) määrab õpetaja võrdleva hääldamise abil häälikute pikkuse 1–2-silbilistes sõnades ja kasutab sõnu analüüsidest sobivaid sümboleid (noope);	Häälikupikkuse määramine kuulamise alusel.

Kirjutamine – 50 tundi

Õppetulemused	Õppesisu
1) tunneb suuri ja väikseid trükitähti;	Kirja eelharjutused. Joonistähtede kirjutamine.
2) kirjutab väikseid kirjatähti;	Väikeste ja suurte kirjatähtede õppimine, õiged tähekujud ning seosed, ühtlane kirjarida. Tahvlile, vihikusse ja õpilaspäevikusse kirjutamine. Töö vormistamine, puhtus, käekirja loetavus ning kuupäeva kirjutamine.
3) teeb analüüsitud sõnade ära kirja.	Teksti ära kirja tahvlilt ja õpikust.

Ainekava on koostatud 7 ainetunnile nädalas.

2. klass

Suhtlemine ja suuline väljendusoskus – 70 tundi

Õppetulemused	Õppesisu
1) mõistab, koostab (4–5 sõna) ja kasutab sensomotoorsetele kogemustele toetuvat laiendatud lihtlauset;	Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo; oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse jm).
2) kõneleb õpetaja suunamisel oma tegevusest (3–4 lausega);	Jutustamine kuuldu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria põhjal.
3) alustab ja jätkab dialoogi oma kogemusele vastavas situatsioonis;	Kahekõne valdamine lihtsama situatsiooni põhjal.
4) iseloomustab õpetaja suunamisel objekti 2–3 tajutava tunnuse alusel;	Objekti iseloomustamine.

Tunnetustegevuse arendamine – 45 tundi

Õppetulemused	Õppesisu
1) korduvates situatsioonides kasutab viisakusväljendeid;	Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumine, tänamine) valik suhtlemisel.

Lugemine – 80 tundi

Õppetulemused	Õppesisu
1) loeb õpitud teksti lühikeste sõnade ja/või kõnetaktide kaupa;	Tähtedest sõnade ja sõnadest lausete lugemine. Silpidest sõnade moodustamine.
2) leiab õpitud tekstist küsimustekorralduste abil sõnu ja lauseid, järjestab sisu järgi pildiseeria, vastab küsimustele lause ja/või lõigu sisu kohta valiklugemise abil.	Sõnavara arendamine: sõnatähenduste selgitamine ja täpsustamine, aktiivse sõnavara laiendamine.

Hääliline analüüs – 50 tundi

Õppetulemused	Õppesisu
1) määrab häälikujärje sõnas;	Sõnade häälimine, häälikute asukoha määramine sõnas.
2) määrab häälikurühma tabeli alusel;	Häälikute jagamine täis- ja kaashäälikuteks, suluga ja suluta kaashäälikuteks.
3) muudab ja määrab abivahendi abil 1–2-silbilistes sõnades lihthääliku pikkust.	Häälikupikkuse muutmine sõnas.

Kirjutamine – 70 tundi

Õppetulemused	Õppesisu
1) kirjutab analüüsitud 1–2-silbilise sõna häälikkoostist moonutamata.	Väikeste ja suurte kirjatähtede kinnistamine, õiged tähekujud ning seosed, ühtlane kirjarida. Töö vormistamine, puhtus, käekirja loetavus ning kuupäeva kirjutamine. Lühikese teksti ärakiri tahvlilt ja õpikust.

Ainekava on koostatud 9 ainetunnile nädalas.

6.1.11. Eesti keele õpitulemused ja õppesisu 3.-5. klassis

Õppesisu	3.klass	5. klass
Suhtlemine ja suuline väljendusoskus	50	45
Tunnetustegevuse arendamine	30	45
Lause ja sõnavara	50	35
Lugemine ja kirjutamine	50	45
Lugemistehnika ja orienteerumine tekstis	50	45
Kirjutamine	50	45
Kokku	280	280

3.klass

Suhtlemine ja suuline väljendusoskus

Taotletavad õpitulemused	Õppesisu
<ul style="list-style-type: none">Saab aru selgitustest ja oskab neid täita.Oskab jälgida, nõustuda või mitte nõustuda kaaslaste vastustega.	Kuulamine ja jälgimine Tähelepanu keskendamine ühekordsele selgitusele (korralduste täitmine ilma täiendava selgituseta). Lugemise jälgimine, kaasõpilaste vastuste jälgimine ja parandamine, vastustele hinnangu (õige-vale) andmine. Kaasõpilaste vastuste jälgimine (suunatult), nõustumine vastusega, teabe lisamine. Adekvaatne reageerimine hinnangutele.

<ul style="list-style-type: none"> • Osaleb dialoogis (küsimus-vastus, Teade-küsimus) ühistegevuse ajal. 	<p>Suhtlemine Suhtlemine kaasõpilas(t)ega koostegevuses (õpetaja suunamisel). Dialoogi vormid: <i>küsimus-vastus, teade-küsimus; kutse koostegevusele, nõustumine-loobumine.</i> Koostegevuse vastastikune reguleerimine. Oma tegevusest jutustamine (5–6 lauset), jutustamine piltide ja mälukujutluste põhjal küsimuste ja/või plaani abil. Analoogiajutukeste koostamine.</p>
---	--

Tunnetustegevuse arendamine

Taotletavad õpitulemused	Õppesisu
<ul style="list-style-type: none"> • Võrdleb ja kirjeldab kahte tuttavat objekti tajutavate tunnuste alusel. • Teab aastaaegu, kuid, nädalapäevi, täis- ja pooltunde. 	<p>Nägemis- ja ruumitaju Esemete ja loodusobjektide ning -nähtuste äratundmine, vaatlemine. Terviku jaotamine osadeks ja osade ühendamine tervikuks. Ühiste ja individuaalsete tunnuste eristamine, võrdlemine, rühmitamine ning kirjeldamine esitatud vaatlusplaani järgi. Omandatud oskuste rakendamine eseme-, olu- ja tegevuspiltide analüüsimisel. Tekstis kirjeldatud ruumisuhete skemaatiline kujutamine (modelleerimine). Orienteerumine üheaegselt nii esemete horisontaal horisontaal- kui ka vertikaalsuhetes.</p> <p>Ajakujutlused Aasta, aastaajad (aastaaja muutuvate tunnuste sõnastamine), kuud, päevade arv kuus; nädalad kuus; ööpäev, tund (õppetund) ja minut. Nädalapäeva ja kuupäeva kokkuviimine. Kellaag: täis-ja pooltunni eristamine ning sõnastamine.</p>

Lause ja sõnavara

Taotletavad õpitulemused	Õppesisu
<ul style="list-style-type: none"> • Mõistab ja koostab kuni 5-sõnalist lihtlauset. • Kasutab laiendatud lihtlauses nimi-, omadus- ja tegusõnade õpitud vorme. • Oskab viia õpitud sõnavorme mitmesse sõnaühendisse. 	<p>Lihtlause 5–6-sõnaliste lihtlauset (väit-, küsi- ja käsklause) mõistmine, kuni 5-sõnaliste lihtlauset koostamine. Sihitisosalause mõistmine ja kasutamine.</p> <p>Sõnavormid Käänevormide mõistmine ja kasutamine enamlevinud funktsioonides: kohta, objekti, kuuluvust, osa ja tervikut, kaas- ja ilmaolu väljendavate lausete ja sõnaühendite koostamine, küsimusele vastamine kas sõnaühendi või üksiksõnaga. Sõnavormide valimine sõnaühendisse ja lausesse, ainsuse ja mitmuse vormide moodustamine ja kasutamine kaasteksti toel. Erineva üldistusastmega (3–4 astet) nimisõnade mõistmine ja nende õige kasutamine (<i>Muki –koer –koduloom –loom</i>), esemete ja olendite tajutavate tunnuste väljendamine omadussõnadega, inimeste tunnete, emotsioonide ja</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Oskab ära tunda omadussõna. • Teab tegusõnu, oskab neid pöörata. • Oskab arvsõnade õigekirja • Teab liitsõnu. 	<p>käitumisaktide kirjeldamine enamlevinud sõnadega situatsioonist lähtuvalt.</p> <p>Omadust väljendav sõna Omadussõna kasutamine öeldistäite ja täiendina, omadussõna ühildumine nimisõnaga arvus ja käändes.</p> <p>Tegevust ja seisundit väljendav sõna Tegevust ja seisundit väljendavate sõnade mõistmine ja kasutamine. Tajutavaid tegevusi ja seisundeid väljendavate sõnade aktiveerimine.</p> <p>Tegusõna oleviku ja lihtmineviku vormide tähenduslik eristamine ja kasutamine, lihtmineviku vormide moodustamine analoogiaalusel, vormide muutmine lauses.</p> <p>Arvsõnad Põhi- ja järgarvsõnade erisuseteadvustamine ja kasutamine (100 piires) (teine ja neljas – kokku kaks). Arvsõna käsitlemise seostamine matemaatika õppesisuga.</p> <p>Liitsõna Liitsõna ja sõnaühendi praktiline eristamine. Põhisõna sobitamine mitme laiendiga ja vastupidi.</p>
--	--

Lugemine ja kirjutamine

Taotletavad õpitulemused	Õppesisu
<ul style="list-style-type: none"> • Teab täis- ja kaashäälikuid. 	<p>Häälikanalüüs Hääldamise täpsustamine (vajadusel). Häälimisoskuse automatiseerimine: häälimine kirjutamise tempos hääletult ja ilma abivahenditeta, tempo tahtlik muutmine.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Muudab ja määrab graafilistele orientiiridele toetudes veaohlike häälikute pikkust üksikhäälikutest koosnevates sõnades. 	<p>Foneemanalüüs Häälikurühmade eristamine. Iga hääliku kolme pikkuse käsitlemine kahe (sulghäälikud) ja/või kolme pikkuse kaupa: üksikhääliku pikkuse muutmine, üksikhääliku pikkuse määramine, tähevalik 1–3silbilistes sõnades; kaksiktäishäälikute ja suluta kaashäälikute ühendi analüüsimine ja tähtede valimine. Sõnas esinevate veaohlike häälikute nimetamine kirjapildi ja kuulmise järgi, veaohlike häälikute pikkuse muutmine ja määramine sõnas skemaatilisel esitatud orientiiridele (skeemid, tiivik) toetudes. Tiiviku kasutamine: veaohlike häälikute pikkuse muutmine esitatud skeemide järjekorras (ülalt alla, alt üles, horisontaalselt), ühe- ja kahekordse tähe valimine vastavalt skeemile. Veaohlike häälikute pikkuse võrdlemine, õigekirja põhjendamine (õpetaja abiga).</p>

Lugemistehnika ja orienteerumine tekstis

Taotletavad õpitulemused	Õppesisu
<ul style="list-style-type: none"> • Loeb õpitud teksti valdavalt sõnade kaupa. • Leiab õpitud tekstist küsimuste-korralduste järgi sõnu, lauseid ja lõike, vastab küsimustele (sh annab hinnangu tegevusaktile). 	<p>Uue teksti lugemine Õpetaja esmase lugemise kuulamine; hiljem lugemise jälgimine raamatust. Lugemine kõnetaktide ja lühemate sõnade kaupa. Teksti lugemist kergendavate graafiliste orientiiride kasutamine (vältemärgid, liitsõna liigendamine komponentideks, pika sõna liigendamine kõnetaktideks jne). Lugemise harjutamine Korduv lugemine vahelduvalt kooris ja üksi. Ülesanded ladususe (kohatute pauside vältimine, lugemiskiiruse tõstmise) ja ilmekuse (lauselõpu intonatsioon, loogiline rõhk) arendamiseks. Kaasõpilaste lugemise jälgimine, lugemisvea märkamise ja parandamine. Õpitud teksti lugemine sõnade kaupa häälega ja/või endamisi sosinal.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Oskab loetud teksti jutustada. 	<p>Sõnavaratöö Taustteadmiste aktiveerimine ning tundmatute sõnade ja väljendite selgitamine enne teksti lugemist (näitvahendite ja/või lühitekstide abil). 3–4 sõna aktiveerimine teksti analüüsides ja taastades.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Oskab tekstist leida otsest kõne ja saatelauset. 	<p>Dialoogi analüüs Dialoogi repliikide leidmine õpetaja sõnastatud saatelause/küsimuse järgi (õpetaja sõnastab kas eesmärgi või strateegia).</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Oskab õpetaja küsimustele ja korraldustele vastata tekstis leiduva sõna, sõnühendi või lausega. 	<p>Valiklugemine Sõnade, lausete ja lõikude leidmine õpetaja juhendamisel rõhuasetusega lausetähenduse (vabade laiendite) mõistmisele ja lausete seostamisele.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Oskab teksti jaotada lõikudeks. 	<p>Teksti jaotamine lõikudeks Teksti jaotamine lõikudeks (õpetaja abiga) kokkuvõtliku sõnastuse ja/või pildiseeria alusel. Tekstilõigu piiride leidmine. Lõikude sobitamine illustratsioonidega, kokkuvõtlike sõnastustega. Illustratsioonide ja tekstis esitatud teabe võrdlemine. Puuduva teabe tuletamine.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Oskab leida küsimusi, neile vastata. 	<p>Küsimuste esitamine kaaslastele Küsimuste (kes?, mis?, mida teeb?) sobitamine tekstiga, küsimuste esitamine üksteisele, küsimustele vastamine.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Oskab tegelasi kirjeldada. 	<p>Tegelaste käitumise analüüs Kirjeldatud tegude hindamine ja vastandamine (õige-vale, meeldib/ei meeldi) koos õpetajaga. Käitumisaktide analüüsimine (<i>mida tahtis, mis tingimused soodustasid või takistasid, mida tegi, mis oli tulemus</i>) ning seostamine motiivide ja kavatsustega. Tegelaste vastandamine käitumise alusel.</p>

<ul style="list-style-type: none"> Oskab teksti peamõtet leida. 	<p>Teksti peamõte Teksti juhtlause leidmine, teksti peamõtte ja/või allteksti sõnastamine (koos õpetajaga) 2–3 valikuks antud kirjaliku väite põhjal.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Oskab tekstilähedaselt jutustada. 	<p>Teksti taastamine Tekstilähedase jutustamise harjutamine: deformeeritud teksti taastamine lausetest (5–6 lauset) või lõikudest (3–4 lõiku), lausete lõpetamine. Jutustamine õpetaja suunamisel eseme-, olu- ja tegevuspiltide, pildiseeria, küsimuste, tugisõnade (verbid) ja -sõnaühendite abil. Korduv jutustamine sõnastust varieerides.</p>

Kirjutamine

Taotletavad õpitulemused	Õppesisu
<ul style="list-style-type: none"> Oskab teha õigekirja, oma kirjutatut kontrollida. 	<p>Ärakiri Kirjutamine sõnahaaval pärast lause lugema õppimist ja eelnevat analüüsi. Kirjutatu õigsuse kontrollimine.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Kirjutab pärast analüüsi õigesti 2–3-silbilisi sõnu üksikhäälikutest koosnevaid sõnu. Kirjutab ära kirjas 1–2-silbilisi sõnu originaalteksti täiendavalt vaatamata. 	<p>Õigekiri 1–3-silbiliste sõnade ja neist koostatud lausete kirjutamine pärast ühisanalüüsi: lünkharjutused, sobitusharjutused, harjutavad etteütlused. Kirjutatu õigsuse kontrollimine: kirjapildile vastav lugemine, järelanalüüs, vigade parandamine. Poolitamine graafiliste orientiiride ja analoogia alusel. Õpitud käände- ja pöördevormide õigekiri (sõnatüve muutused, lõpud). Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 25–30 sõna.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Oskab kirjutada väike- ja suurtähti, neid õigesti seostada. 	<p>Kirjatehnika Väike- ja suurtähtede harjutamine, tähtede õige seostamine sõnades, moonutuste leidmine oma ja teiste kirjas (tahvlilt, vihikust), harjutused kirjutamiskiiruse muutmiseks. Vihiku vormistamine, kirjaliku töö vormistamine: pealkiri, kuupäev, taandrida.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Teab, et eesti keeles kirjutatakse tavaliselt sõna algusesse k, p, t. Teab, et s- i kõrvale kirjutatakse k, p, t. Tunneb ära pöördelõpud. 	<p>Keeleteadmised ja -oskused Häälikurühmade ja veaohlike häälikute/tähtede äratundmine. Tegusõnalõppude äratundmine (oleviku ja lihtmineviku vormis). Ainsuse ja mitmuse vormide (käände- ja pöördevormid) äratundmine. k, p, t sõna alguses ja s-i kõrval.</p>

5. klass

Suhtlemine ja suuline väljendusoskus

Õpitulemused	Õppesisu
1) kasutab eri tüüpi dialoogirepliike koostegevuses, teeb kokkuvõtteid ühistegevusest	Kuulamine ja jälgimine Ülesannete täitmine suuliste ja kirjalike hargnenud selgituste/korralduste alusel. Suulise kokkuvõtte tegemine oma tegevusest, ühistegevusest. Tuttavate sündmuste ja tegevusaktide põhjuste, tingimuste, eesmärkide ning tulemuste mõistmine, nende väljendamine ühisvestluses. Oma tegude analüüs (suunatult). Teistes ainetes (matemaatika, tööõpetus, loodusõpetus jm) omandatud toimingute kirjeldamine. Suhtlemine Koostegevuse vastastikune reguleerimine (teadeküsimus-vastus jne dialoog). Suhtluseesmärkide mõistmine: käskude- korralduste, palvete, teabe, tingimuste jne praktiline mõistmine ja väljendamine kõnes. Otsekõne kaudse väljendamise harjutamine. Jutukeste koostamine olu- ja tegevuspiltide järgi, ühiste samateemaliste jutukeste koostamine (abi: plaan, õpetaja suunavad repliigid).

Tunnetustegevuse arendamine

Taotletavad õpitulemused	Õppesisu
sooritab tuttavaid õpitoiminguid suuliste ja kirjalike hargnenud korralduste alusel, sh osaleb tegevuse planeerimisel (valib ja kasutab abivahendeid).	Nägemis- ja ruumitaju Esemerrühmade vaatlemine ja võrdlemine; ühised tunnused/omadused ning erinevused (analüüsimine plaani järgi), rühmade koostise muutmine sõltuvalt rühmitusalusest. Esemerrühmade, loodusnähtuste ning pildidel kujutatud kirjeldamine plaani järgi. Ajakujutlused Ajakujutluste seostamine sündmuse põhjuse ja tagajärjega. Lõimimine teiste ainetega Matemaatikas ja tööõpetuses kasutatavate mõõtühikute tundmine ja mõõtmistulemuste sõnastamine. Kontroll, enesekontroll Tähelepanu keskendamine igale õpitoimingu etapile: orienteerumine/planeerimine (tööjuhise mõistmine ja osatoimingute järjestamine), täitmine (sooritamine algoritmide alusel, kaasneva kontrolli rakendamine), tulemuste kontrollimine. Enesekontrolli harjutamine (plaani või algoritmi abil). Tegevuse ühine planeerimine õpitud oskuste ulatuses.
	Keeleüksuste võrdlemine ja rühmitamine õpitud tunnuste alusel.

Lause ja sõnavara

Taotletavad õpitulemused	Õppesisu
mõistab ja kasutab kuni 6-sõnalist lihtlauset;	<p>Lihtlause Lause laiendamine õpitud käändevormidega, sõnadevahelised seosed. Kõikide käändevormide rakendamine sõnaühendis ja lauses erinevates funktsioonides (abiga). Lihtlause koostis. Alus ja öeldis, alus- ja öeldisrühm. Lause tähenduse sõltumine tegusõna vormist ja laiendist. Lihtlause laiendamine (kuni 6-sõnaliseks). Lihtlause lühendamine (2–3-sõnaliseks). Sõnade järjekord lauses, deformeeritud lause taastamine. Kontekstivälise lause muutmine kontekstisidusaks ja vastupidi (õpetaja suunamisel). Samaviiteliste sõnade kasutamine sidusa teksti koostamisel.</p>
mõistab õpitud koond- ja liitlauset liike tekstis ja tekstiväliselt; oskab neid suunatult moodustada;	<p>Koondlause Koondlause äratundmine ja mõistmine. Koondlause koostamine: tuumlauset ühendamine küsimuste ja skeemide abil. Korduvad alused ja öeldised. Sidesõnade (ja, ning, või) grammatiline tähendus, sidesõnade valimine koondlausesse. Koondlause kasutamine.</p> <p>Liitlause (rind- ja põimlause) Liitlause ja sama tähendust väljendavate lihtlausepaaride tähenduse ning struktuuri võrdlemine. Liitlause äratundmine, selle tähenduse mõistmine. Liitlause konstrueerimine lihtlausetest: osalauset sobitamine, lihtlauset ühendamine, liitlause koostamine skeemi ja sidesõnade järgi, lause lõpetamine. Sidesõnad rindlauses: ja, ning, aga, kuid, või. Põimlause liigid: sihitilause, ajalause, täiendlause.</p>
kasutab algoritmi sõnavormide analüüsimisel ja moodustamisel;	<p>Sõnaliigid Ülevaade sõnaliikidest: nimisõna, omadussõna, tegusõna, arvsõna (üldistatud tähendus). Sõnade algvormid ja muutevormid. Sõnade rühmitamine.</p>
rakendab lauses sõnade muutevorme õpitud funktsioonides.	<p>Nimisõna Esemel/olendid ning nende erineva üldistusastmega (3–4) nimetused. Kellegi või millegi nimi ja nimetus (kohad, elusolendid). Liik ja alaliik, nende nimetused. Nimisõna muutevormid, ühe ja sama sõna muutevormide leidmine tekstist. Algvormi moodustamine muutevormidest. Sõnavormi sõltumine põhisõna tähendusest, sõnavormi moodustamine süntaksiküsimuste abil. Nimisõna alusena. Nimisõnade tuletamine tegusõnadest (liited -ja, -mine), sõnavormide ja tuletiste praktiline eristamine ning rakendamine.</p>

Omadussõna

Kellegi või millegi iseloomustamine omadussõnadega (objektide erinevad ja sarnased tunnused ning omadused).

Tähenduse sõltumine põhisõnast.

Nimi- ja omadussõnade sobitamine (sõnaühendite koostamine).

Omadussõna leidmine ja kasutamine tekstis (kirjelduses).

Omadussõnade praktiline tuletamine (liited -lik, -line, -ne), omadussõna muutmine koos nimisõnaga.

Omadussõnade võrdlusastmed (täendus ja moodustamine analoogia alusel).

Omadussõnade rakendamine sõnaühendis ja lauses (Viis on suurem kui kaks. Viis on kahest suurem).

Tegusõna

Kellegi või millegi tegevust ja/või seisundit väljendavad sõnad.

Tegusõna öeldisena, öeldise laiendid.

Nimi- ja tegusõnade sobitamine, sõnaühendite moodustamine.

Kindla kõneviisi oleviku ja lihtmineviku pöörded ning isikulised asesõnad.

Tegevuse ja kõne ajaline suhe (sama aeg, eri aeg).

Pöördevormide grammatilise tähenduse praktiline mõistmine (kes kõneleb?, kes kuulab?, kes teeb?).

Pöördevormide küsimused, pöördelõpud.

ma- ja *da-*tegevusnimed, nende kasutamine ühendis koos teiste tegusõnadega.

Põhisõnaks olevate tegusõnade mõistmine ja kasutamine sõltuvalt situatsioonist või kaastekstist (peab õppima, võib mängida).

Tunnuse (-da/-ta) õigekiri analoogia alusel.

Jaatav ja eitav kõne. Tähenduse mõistmine, eitavate vormide moodustamine ja kasutamine lauses.

Tingiv kõneviis. Tegevuseks vajalike tingimuste sõnastamine. Tingiva kõneviisi vormide tähenduse mõistmine kaastekstis.

Käskiv kõneviis. Käskude-korralduste, keeldude, palvete jms mõistmine ja väljendamine (ainsuse ja mitmuse 2. pööre). Õpitud vormide kasutamine dialoogis.

Arvsõnad

Põhi- ja järgarvsõnade tähenduserisuse mõistmine.

Numbrite nimetamine, arvsõnade lugemine, arvsõnade ja numbrite vastavuse mõistmine, numbrite asendamine arvsõnaga ja vastupidi.

Arvsõnade ja nende muutevormide kasutamine suulises ja kirjalikus tekstis (lugemine, kirjutamine).

Arvsõna käsitlemise seostamine matemaatika õppesisuga.

Liitsõna

Liitsõna ja sõnaühendi tähendus, liitsõna ja selle põhi- ning täiendosa tähendus. Liitsõna alaliigi nimetusena. Liitsõnade

	rühmitamine kohta, funktsiooni, materjali vm märkiva täiendsõna järgi. Liitsõnade praktiline moodustamine: omastavaline ja nimetavaline liitumine. Liitsõnade rakendamine sõnaühendis ja lauses.
--	---

Lugemine ja kirjutamine

Taotletavad õpitulemused	Õppesisu
muudab ja määrab (vajadusel graafilistele orientiiridele toetudes) veaohlike häälikute pikkust õpitu ulatuses nii üksikhäälikutest koosnevates (kuni 4-silbilistes sõnades) ja häälikuühenditega (kuni 3 silpi) sõnades.	Häälik- ja foneemianalüüs Veaohtlid häälikud lihtsõnas ja liitsõnas: analüüsi iseseisvuse ja kiiruse harjutamine (tempo muutmine), enesekontroll. Kaashäälikuühend sõnas (käsitletakse rühmiti: suluta kaashäälikute ühend, sulghäälikute ühend, kombinatsioonid): äratundmine suulises ja kirjalikus tekstis, materialiseeritud analüüs. Oskus valida ja kasutada abivahendeid. Sulghäälik kaashäälikuühendis: sõnade lugemine, sulghäälikuid sisaldava ühendi äratundmine, ühendi rühmitamine nii häälikurühma kui ka pikkuse alusel (skeemidele toetudes).

Lugemistehnika ja orienteerumine tekstis

Juhtiv lugemisviis 3.-5.klassis on sõnosade ja/ või sõnahaaval lugemine ja üleminek lugemisele sõnapaaride kaupa.

Taotletavad õpitulemused	Õppesisu
täidab valiklugemise ülesandeid õpitud teksti häälega või endamisi vaikselt lugedes;	Uue teksti lugemine Õpetaja/õpilase esmase lugemise jälgimine raamatust. Häälega lugemine sõnade ja lihtsamate süntagmade kaupa Lugemise harjutamine Laduse ja ilmekuse harjutamine, sh individuaalsed ülesanded. Varem häälega loetud teksti vaikne ülesandega lugemine. Õpitud teksti lugemine (kõne tempos) kirjavahemärke arvestades, endamisi vaikne ülesandega lugemine.
leiab tekstist küsimuste-korralduste järgi sõnu, lauseid ja lõike, osaleb lõigu ja teksti peamõtte sõnastamisel;	Sõnavaratöö Tundmatute sõnade leidmine lõigust, sõnatähenduse täpsustamine sõltuvalt kaastekstist. Sõnade ja väljendite asendamine valikuks antud sõnadega. Õpilase väljendite võrdlemine originaaltekstiga. Võrdluste ja ülekantud tähendusega sõnade leidmine ning selgitamine ühiselt. 4–5 sõna või väljendi aktiveerimine teksti analüüsides ja taastades.
annab tekstilähedaselt edasi tekstilõikude sisu, pealkirjastab lõike ja osaleb sõnastuse täpsustamisel.	Teksti korduv lugemine ja analüüs Lausetes ja lõikudes sisalduva teabe seostamine, keeleliste väljendusvahendite analüüsimine, objektide ja sündmuste oluliste ja/või iseloomulike tunnuste ning omaduste leidmine. Järelduste tegemine ja puuduva informatsiooni tuletamine ühisvestluses.

annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegevusaktidele ning põhjendab seda.	Dialoogi analüüs Dialoogi ütluse/repliigi eesmärkide ja strateegiatega (õpetaja sõnastuses) sobitamine tekstis esineva otsekõnega. Puuduva teabe tuletamine nii kuulaja kui ka kõneleja seisukohast lähtuvalt.
	Valiklugemine Sõnade, lausete ja lõikude leidmine tähenduse või asukoha viite järgi, olulise teabe leidmine lõigust. Lause mõtet väljendavate sõnade, samaviiteliste sõnade ja lauseid siduvate sõnade leidmine tekstist. Küsimustele ja korraldustele vastamine tekstis sisalduvate lause(te)/osalause(te)/sõnaühendi(te)/sõna(de) abil. Ülesannete sõnastamisel lähtutakse kõikidest mõistmisstrateegiatest, rõhuasetus on põhjustagajärgseoste tuletamisel ning metakeeleliste ülesannete täitmisel.
	Teksti jaotamine lõikudeks Teksti jaotamine lõikudeks, lõikude pealkirjastamine kokkuvõtliku lausega (õpetaja suunamisel). Lõigu peamõtte väljendamine oma sõnadega, peamõtte ühine täpsustamine.
	Küsimuste esitamine kaaslastele Küsimuste miks?, milleks? sobitamine lause või lõiguga. Küsimuste esitamine üksteisele.
	Tegelaste käitumise analüüs Kirjeldatud sündmuste ja tegevusaktide põhjuste, tingimuste, eesmärkide ja tulemuste mõistmine ning hinnangu andmine tegelaste käitumisele ühisvestluses. Hinnangu põhjendamine valiklugemisele toetudes, hinnangu võrdlemine klassikaaslaste käitumisega.
	Teksti peamõte Teksti juhtlause leidmine ja/või teksti peamõtte ning allteksti valimine, peamõtte tuletamine ja sõnastamine suunamisel.
	Teksti taastamine Tekstilähedase valikjutustamise harjutamine (abiks sõnaühendid, tugisõnad, põhilist teavet sisaldavad lühilauseid, tugilauseid, -sõnaühendid, -sõnad). "Sõnaliste piltide" maalimine. Jutustamine illustratsioonide järgi, rõhutades detaile ja kirjeldades miimikat. Jutustuse võrdlemine autoritekstiga. Oluliste lausete leidmine tekstist ja nende seostamine õpetaja juhendamisel kokkuvõtliku jutustamise eeltööna.

Kirjutamine

Taotletavad õpitulemused	Õppesisu
sooritab ära kirja peamiselt sõnapaaride kaupa;	Ära kirja Kirjutamine sõnarühmade või pikemate sõnade kaupa (eneseetteütlus). Eelneva analüüsi ja järelkontrolli harjumuste kujundamine.
kirjutab õigesti lihthäälikutest koosnevaid sõnu;	Õigekirja Veaohtrike lihthäälikute märkimine kirjas iseseisvalt, häälikuühendite ja liitsõnade õigekirja harjutamine

<p>kirjutab häälikuühenditega sõnu pärast analüüsi õigesti; kasutab kirjutamisel enesekontrollivõtteid;</p>	<p>(abivahenditega). Järelkontrolli harjumuste kujundamine, kaasneva kontrolli harjutamine, eelneva kontrolli õpetamine (võimalike protsessis tekkivate raskuste ja õigekirjavigade ette kujutamine). Vigade leidmine ja parandamine. Vea võimaliku põhjuse teadvustamine (mis osatoiming või operatsioon on sooritamata või valesti sooritatud). Kaashäälikuühendi õigekiri skeemidele toetudes. Käände- ja pöördelõppude, tunnuste ja liidete õigekirja harjutamine (vajadusel skeemidele toetudes). Poolitamise harjutamine ja rakendamine. Kirjavahemärkide kasutamine koond- ja liitlauses (skeemide abil). Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 40–45 sõna.</p>
	<p>Keeleteadmised ja –oskused Sõnaliigi nimetuste teadmine, sõnade praktiline rühmitaminekujutlustele toetuva sõnavara piires. Morfoloogia- ja süntaksiküsimuste eristamine ja kasutamine: küsimuste valimine ja sobitamine sõnavormiga (üksiksõna, sõnaühend), küsimuste esitamine. Aluse ja öeldise ning nende laiendite leidmine, lause laiendamine süntaksiküsimuste abil (kuni 6 sõna). Liitsõna ja sõnaühendi eristamine, sõnade liitmine. Sõnavormi ja tuletise koostise ja tähenduse analüüsimine, sõnavormi ja tuletise moodustamine skeemide abil. Muutevormi rakendamine sõltuvalt tähendusest.</p>

Õppekirjandus

K. Sunts. Eesti keele lugemik- tööraamat 5. klassile I-IV osa.

6.1.12. Eesti keele õpitulemused ja õppesisu 6.-7. klassis

Õppesisu	6. klass	7. klass
Suhtlemine ja suuline väljendusoskus	25	25
Tunnetustegevuse arendamine	20	20
Lause ja sõnavara	25	25
Sõnaliigid	25	25
Lugemine ja orienteerumine tekstis	70	70
Kirjutamine	70	70
Kokku	245	245

6. klass

Suhtlemine ja suuline väljendusoskus

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) oskab tuttavates situatsioonides teavet küsida ja edastada ning teiste tegevust käitumisnorme arvestavalt suunata; 2) jälgib kaaslaste vastuseid ning täiendab neid.</p>	<p>Verbaalsete väljendusvahendite kasutamine dialoogis (koostegevuses) sõltuvalt suhtlemise eesmärkidest ja normidest. Teabe küsimine kaaslastelt (õpetaja suunamisel). Teabeesitamine detailselt, valikuliselt ja abiga kokkuvõtlikult. Teiste ja oma intonatsiooni ning kehakeele märkamine õpetaja suunamisel.</p>

Tunnetustegevuse arendamine

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) osaleb õpitegevuse planeerimisel, oskab suunamisel kasutada enesekontrollivõtteid;</p> <p>2) oskab küsida abi, valida ja kasutada abivahendeid.</p>	<p>Tähelepanu keskendamine iseseisvale tööle tekstiga.</p> <p>Õpiülesannete täitmine esitatud juhendite ja/või plaani järgi.</p> <p>Kaaslaste vastuste jälgimine ja täiendamine.</p> <p>Tegevusplaani koostamise harjutamine.</p> <p>Õpitud enesekontrollioskuste rakendamine.</p> <p>Teabekirjandusega tutvumine, kasutamine õpetaja juhendamisel: pilt-teatmeteos, tabel, graafiline joonis, sõnastik, internet jne.</p>

Lause ja sõnavara

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) mõistab ja kasutab õpitud liht- ja koondlausemalle;</p> <p>2) mõistab kaheosaliste liitlauseste tähendust, eristab osalausestega väljendatud suhteid ja seoseid.</p>	<p>Lihtlause</p> <p>Sõnaühend ja selle koostis: põhisõna ja laiend (täpsustav sõna).</p> <p>Sõnade semantiline ja grammatiline seos sõnaühendis.</p> <p>Kolmeosaline sõnaühend.</p> <p>Süntaksi- ja morfoloogiaküsimuse esitamine sõnavormile sõnaühendis.</p> <p>Alus ja öeldis kui põhisõnad lihtlausest.</p> <p>Sõnade seos alus- ja öeldisrühmas.</p> <p>Lausete ühendamine, sisestamine ja laiendamine.</p> <p>Jutustava lause muutmine küsilausesteks.</p> <p>Koondlause</p> <p>Korduvad alused või öeldised.</p> <p>Aluse korduvad laiendid (täiendid) ja öeldise korduvad laiendid (sihitised, määrused).</p> <p>Sõnade seosed koondlausest.</p> <p>Sidesõnade (<i>ja, ning, või, ega, ehk</i>) mõistmine ja kasutamine.</p> <p>Lause tähenduse sõltumine sidesõnast.</p> <p>Koma koondlausest.</p> <p>Koondlauseste koostamine tuumlausetest (eelneva arutelu põhjal).</p> <p>Liitlause</p> <p>Liitlause osalauseste ja sõnaühendi eristamine, väljendatud suhete mõistmine.</p> <p>Liitlause koostis, osalused, sidendid. Lauseosade äratundmine, sobitamine, lausetelõpetamine (sidesõna antud), lausete koostamine skeemide abil.</p> <p>Eesmärgi, põhjuse, tingimuste ja atributiivsete tunnuste väljendamine liitlausest.</p> <p>Põhjust ja eesmärki väljendavate osalauseste eristamine (täendus, sidendid).</p> <p>Teabe erisuse ja samasuse mõistmine erineva struktuuriga lausetes (laiendatud lihtlause, liitlause).</p> <p>Nimisõna laiendamine täiend-kõrvallausestega (nimisõna</p>

	pealause lõpus). Sidendid <i>kes?</i> , <i>mis?</i> ja nende käändevormid. Tekstisidusate lausete moodustamine: sõnajärje muutmine, siduvate ja samaviiteliste sõnade kasutamine.
--	---

Sõnaliigid

Õpitulemused	Õppesisu
1) moodustab liitsõnu ja tuletisi õpitudmallide ulatuses, mõistab liitsõnade ja tuletiste tähendust; 2) kasutab sõnade õpitud muutevorme eri funktsioonides (tegu sõna muutevorme õpetaja abiga); 3) analüüsib sõnavormi koostist ja tähendust; 4) moodustab sõnavorme, oskab suunamisel esitada süntaksi-ja morfoloogiaküsimusi; 5) teab võõrsõna tunnuseid.	Teadmiste süvendamine sõnaliikide kohta: üldistatud tähendus, sõnaliigi nimetused, morfoloogiaküsimused. Liitsõna ja sõnaühendi tähenduse eristamine. Nimisõna Nimi ja nimetus. Suur algustäht raamatute, ajalehtede, ajakirjade pealkirjades ja kohanimedes. Nimisõna algvorm, küsimused. Sõnade käändevormi koostis ainsuses (tüvi, lõpp) ja mitmuses (tüvi, tunnus, muutelõpp). Mitmuse tüve moodustamine, mitmuse tunnuse valimine, erandlik mitmuse tunnus <i>kõne</i> ja <i>tütar</i> tüüpi sõnades. Nimisõna käändevormid, vormi grammatilised tähendused, nende moodustamine skeemi ja kaasteksti abil. Käändevormide eristamine, rühmitamine ja kasutamine kohta, aega vm väljendatavate suhete järgi. Sõnavormi põhi-ja lisatähendus. Süntaksi-ja morfoloogiaküsimuste esitamine sõnavormidele sõnaühendis ja lauses. Nimisõna tuletamine (<i>-ja</i> , <i>-mine</i> , <i>-ik</i> , <i>-nik</i>). Tuletiste äratundmine, eristamine sõnavormist. Moodustatud sõnade tähendus, tuletiste rakendamine sõnaühendis ja lauses. Liitnimisõna Tähendus, koostis. Liitsõna kohta küsimuse esitamine. Liitnimisõnade moodustamine: nimetavaline ja omastavaline liitumine. Liitnimisõnade rühmitamine põhisõna ja täiendsõna tähenduse järgi. Liitnimisõna kasutamine sõnaühendis ja lauses. Veaohtlikud häälikud liitsõnas. Omadussõna Omadussõna sõnaühendis ja lauses, omadussõna algvorm, küsimused. Omadussõnade mõistmine ülekantud tähenduses. Omadussõna roll allrühmade nimetustes (<i>kõrged/madalad majad</i>). Omadussõnade moodustamine: liitmine, tuletamine (<i>-nik</i> ; <i>-lik</i> , <i>-ne</i> , <i>-line</i>). Moodustatud sõnade tähendus, tuletiste rakendamine

	<p>sõnaühendis ning lauses. <i>-nud-, tud-, mata-, v-, tav-</i>vormid täiendina. Tuletatud omadussõnade kasutamine kaastekstis (kirjeldus). Omadussõnade vormi muutmine koos nimisõnadega. Võrdlusastmed, nende sõnastamine sõltuvalt kaastekstist. Võrdluspöördkonstruktsioonid (<i>Vend on noorem kui õde. Õde on vanem kui vend.</i>)</p> <p>Arvsõna Põhi- ja järgarvud ning neile vastavad arvsõnad (10 000 piires). Arvsõnade ja numbrite vastavuse mõistmine, numbrite asendamine arvsõnaga ja vastupidi. Arvsõnade lugemine ja kirjutamine. Arvsõnade ja nende muutevormide mõistmine ja kasutamine suulises ning kirjalikus tekstis. Rooma numbrid (I–XX) ja vastavad arvsõnad.</p> <p>Tegusõna Tegusõna ja selle laiendid lauses. Tegusõna arv ja pöörded. Isikuliste asesõnade ja tegusõnavormide seos. Jaatav ja eitav kõne. Oleviku ja lihtmineviku, täis- ja ennemineviku vormide tähendus: kõne aeg, tegevuse aeg, tegevuste aegade võrdlemine, seletamine graafilise ajatelje abil. Tegusõnavormide moodustamine skeemide abil, tegusõnavormide leidmine ja kasutamine lauses. Umbisikuline tegumood: vormide tähendus, moodustamine analoogia põhjal. Ühendteigusõna: koostis, tähendus, komponentide leidmine lauses. Ühendteigusõna kasutamine sõnaühendis ja lauses. Kõneviisid: vormide tähenduse mõistmine lauses, vormide moodustamine (valdavalt skeemide, vajadusel analoogia abil) ja kasutamine lauses. Tingimuslausete mõistmine ja koostamine.</p> <p>Liitsõna Tuletusliited liitsõnades, liitsõna tähenduse mõistmine (teiste ainete sõnavara).</p> <p>Võõrsõna Võõrsõna tunnused.</p>
--	--

Lugemine ja orienteerumine tekstis

Juhtiv lugemisviis 6. klassis on üleminek lugemisele süntagmade kaupa.

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) loeb jõukohast tundmatut teksti peamiselt süntagmade kaupa; 2) loeb õpitud teksti kõne</p>	<p>Foneemianalüüs Veaohalikud häälikud. Analüüsi iseseisvuse harjutamine (abivahendite valikuline kasutamine kirjutamise ettevalmistaval etapil, enesekontrolliks). Uue teksti lugemine</p>

tempo ladusalt sisule vastava tooniga;
3) täidab endamisi lugedes sisulisi ja keelelisi ülesandeid;
4) taastab tekstilõikude sisu (valikjutustamine), oskab jutustamiseks valida ja kasutada abivahendeid;
5) kirjeldab situatsioone ja objekte plaani alusel;
6) annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegelas(t)e käitumisele.

Sisult ja keeleliselt jõukohase teksti sõnahaaval ja/või ladus (süntagmaade kaupa) häälega lugemine. Mõne lihtsama lõigu lugemine endamisi (kuni 1/3 tekstist).

Lugemise harjutamine

Ladususe ja ilmekuse harjutamine.

Õpitud teksti ladus lugemine kõne tempos ja sobiva tooniga.

Sõnavaratöö

Teksti mõistmiseks oluliste võõraste sõnade ja väljendite selgitamine enne lugemist. Tundmatute sõnade leidmine korduval lugemisel (õpetaja juhendamisel).

Väljendite tähendusnüansside ja emotsionaalse värvingu selgitamine kaasteksti toel.

Autoriteksti keeleline analüüs: tegelasi ja tegevusi kirjeldavad sõnad, arhaismid, tegelaste sõnavara, ülekantud tähendusega väljendid ja tuletised.

Sünonüümide ja samaviiteliste sõnade kasutamine küsimustele vastates.

Vestluses kasutatud sõnade ja autori sõnavara võrdlemine.

Võrdluste ja metafooride selgitamine õpetaja juhendamisel.

5–6 sõna või väljendi aktiveerimine teksti analüüsidest ja taastades.

Teksti analüüs

Sisuliste ja keeleliste ülesannete täitmine endamisi lugedes.

Kõikide mõistmisstrateegiatega valikuline suunatud rakendamine. Rõhuasetus on lausetevaheliste mõtteseoste leidmisel ja puuduva teabe tuletamisel. Seletuste põhjendamine valiklugemise teel.

Dialoogi analüüs

Repliikide või hargnenud ütluse eesmärgi ja strateegia suunatud sõnastamine.

Ütluste hargnenud sõnastamine kõneleja ja kuulaja seisukohalt.

Vastusrepliigi seostamine eelneva ütlusega.

Emotsioonisõnavara tähenduse täpsustamine. Sõnastuse otstarbekuse ja sobivuse hindamine õpetaja suunamisel (otsustamine õpetaja esitatud variantide põhjal, tähelepanu suunamine tekstis kirjeldatud situatsioonile).

Valiklugemine

Sõnade, lausete ja lõikude leidmine mõistmisstrateegiast lähtuva või asukohale viitava korralduse järgi.

Lõigu sisu kokkuvõttele ja/või alltekstile viitavate lausete leidmine lõigust.

Teabe märgistamine tekstis (sõnade, sõnaühendite, lauseosade ja lausete joonimine või tähistamine markeriga).

Lause sisu ja mõtte väljendamine oma sõnadega, sõnastuse täiendamine ja parandamine vabade laiendite lisamise ning sünonüümide kasutamisega (õpetaja juhendamisel).

Teksti jaotamine lõikudeks, lõikude pealkirjastamine.

Teksti pealkirjastamine, olemasoleva pealkirja ümbersõnastamine.

Tekstide seostamine ühiskondlik-ajaloolise taustaga, põhjus-tagajärg seoste selgitamine ajas ja ruumis, nende täpsustamine ühiselt. Sündmuste ja käitumisaktide ahela suunatud mõtestamine.

Kujutluspiltide täpsustamiseteksti põhjal:

käitumisaktide ja keeruliste stseenide suunatud analüüsimine, objektide ja tegelaste tunnuste ning omaduste teadvustamine.

Küsimuste esitamine kaaslastele

Küsimuste esitamine kaaslastele tekstis kirjeldatud sündmuste ja tegevuste põhjuse, tagajärje ning eesmärgi kohta (õpetaja suunamisel).

Tegelaste käitumise analüüs

Tegelaste käitumise võrdlemine, nende omavaheliste suhete selgitamine.

Hinnangu andmine tegelaste käitumisele, hinnangu põhjendamine motiivi/eesmärgi ja tulemuse vahekorrrast lähtuvalt.

Eetilise ja emotsionaalse hinnangu võimaliku erisuse teadvustamine (*käitus õigesti/valesti, meeldib/ei meeldi*). Soovituste esitamine kaaslastele.

Teksti peamõtte sõnastamine

Lõigu ja teksti sisukokkuvõtte ja allteksti sõnastamine, seostamine teksti sisuga.

Individuaalse sõnastuse täpsustamine ühisvestluses.

Peamõtte seostamine õpilaste kogemustega ja/või käitumisega.

Teksti taastamine

Tekstilähedane valikjutustamine, olustikusituatsioonide kirjeldamine ("suulise pildi" maalimine). Abistavad võtted ja vahendid: õpetaja repliid, kava, tugisõnad (sõnauhendid), avatud lugemik, mõttelünkadega teesid („mälukava”).

Õpetaja ja õpilase vahelduv tekstilähedane jutustamine.

Kokkuvõtliku jutustamise õppimine, oluliste lausete valimine, üldistava sisuga lausete moodustamine, kavapunktide täiendamine, lõigu ühine lühendamise, jutustuse plaani esitamine.

Kaaslaste jutustamise jälgimine ja täiendamine (aluseks võrdlus autoritekstiga).

Tegelaskuju iseloomustamine plaani järgi.

Kirjaliku teksti koostamine

Tekstilähedase lühikese kirjaliku ümberjutustuse ühine

	<p>koostamine kava ja tugisõnade abil, tekstilõikude laiendamine lausetega.</p> <p>Osaoskuste harjutamine: erisuguse sõnastusega tekstide sobivuse võrdlemine, lausete ja lõikude järjestamine, lausete seostamine, mõttelünkade sisu tuletamine ja sõnastamine, koostatud teksti sisuline ja formaalne parandamine.</p>
--	--

Kirjutamine

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) teeb ära kirja lauseosade või lühikeste lausete kaupa ja kontrollib tulemust;</p> <p>2) kirjutab sõnu õigesti, kasutab vajadusel individuaalseid abivahendeid,</p> <p>3) rakendab õpitud keeleteadmisi ja oskusi.</p>	<p>Ärakiri Kirjutamine sõnarühmade, lühikeste lausete ja osalausete kaupa.</p> <p>Õigekiri Veaohlike häälikute õige märkimine peamiselt iseseisvalt, kaasneva ja eelneva enesekontrolli harjutamine, sh teistes ainetes kasutatud tekstide parandamine.</p> <p>Võõrhäälikud ja võõrtähed, sõnade õige hääldamine. Võõrsõna tunnused (<i>g, b, d</i> sõna algul, võõrtähed, pikk või ülipikk täishäälik järgsilbis), õigekiri. Õpitud lõppude, tunnuste ja liidete õigekiri. Kirjavahemärkide kasutamine lauses. Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 45–55 sõna.</p> <p>Keeleteadmised ja oskused Täis- ja kaashäälikute eristamine. Orienteerumine tähestikus, tähestiku kasutamine. Võõrhäälikute ja -tähtede tundmine, võõrhäälikute hääldamine, võõrsõnade äratundmine tunnuste järgi. Alus- ja öeldisrühma ning osalausete äratundmine. Süntaksi- ja morfoloogiaküsimuste kasutamine keelendeid analüüsides ja moodustades. Sõnavormi analüüsimine ja rakendamine eri funktsioonides. Sõnade tuletamine õpitud liidetega.</p> <p>Tarbekiri Lihtsamate tarbekirjade koostamine: kirjalik teade, õnnitluskaardid. Vormistamine paberil ja arvutis.</p>

7. klass

Suhtlemine ja suuline väljendusoskus

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) oskab hankida teavet teistelt inimestelt; õpetaja suunamisel tekstist.</p>	<p>Erinevate, sh vastandlike arvamuste mõistmine ja väljendamine ühistegevuses, kokkuleppe otsimine. Reageerimine agressiivsetele väidetele. Oma seisukoha selgitamine kaaslasele ja kaaslaste rühmale, oma arvamusepõhjendatud kaitsmine. Poiste-tüdrukute suhtlemise kujundamine: kontakti</p>

	<p>adekvaatne loomine ja jätkamine, häbematuses, valehäbist hoidumine.</p> <p>Teabe hankimine ja suuline edastamine sõltuvalt situatsioonist: eri suhtluspartnerid ja/või -paigad; täiendava teabe küsimine arusaamatuste korral, teabe täiendamine või konkretiseerimine.</p> <p>Sündmuse kirjeldamine oma ja teiste positsioonilt.</p> <p>Teiste ja oma käitumise otstarbekuse hindamine eesmärkidest, tunnetest ja tingimustest sõltuvalt.</p> <p>Teistes ainetes omandatud teadmiste sõnastamine ja ainesõnavara kasutamine emakeeletundides.</p>
--	---

Tunnetustegevuse arendamine

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) mõistab seisukohtade võimalikku erinevust suhtlemisel, selgitab oma seisukohti;</p> <p>2) orienteerub talle mõistetavate sündmuste ajalistes ning põhjuslikes seostes.</p>	<p>Tähelepanu keskendamine teabe valikulisele hankimisele pikemast tekstist või mitmest teabeallikast.</p> <p>Sündmuste ajaliste (käitumisaktide järgnevus, üheaegsus) ning põhjuslike seoste (erinevad eesmärgid ja tingimused) mõistmine.</p> <p>Põhjuste ahela teadvustamine sündmuste ajalises kirjelduses, põhjuslike ja mittepõhjuslike seoste eristamine kirjeldatud sündmuste ahelas.</p> <p>Ühiskondlike ja looduslike põhjus-tagajärg seoste eristamine.</p> <p>Õpitud toimingute kontrollimine ja planeerimine.</p> <p>Teabekirjanduse kasutamise harjutamine.</p> <p>Tutvumine interneti ja meedia võimalustega.</p>

Lause ja sõnavara

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) mõistab ja kasutab õpitud liht- ja koondlausemalle;</p> <p>2) mõistab ja kasutab suunatult eri suhteid väljendavaid kaheosalisi liitlauseid.</p>	<p>Lihtlause</p> <p>Alus-ja öeldisrühm.</p> <p>Lausemallide aktiveerimine, teiste ainetes sõnavara kasutamine lausetes, lausete muutmine ja laiendamine, eri ainetes kasutatavate uute lausemallide õppimine.</p> <p>Mitme küsilause moodustamine ühe väitlause alusel, suletud (<i>kas? ega?</i>) ja avatud (<i>kes? kus? jne</i>) küsimuste rühmad.</p> <p>Lihtlause kaastekstis.</p> <p>Koondlause</p> <p>Korduvad alused, öeldised, sihitised, määrused, täiendid, öeldistäited.</p> <p>Korduvate lauseliikmete laiendid.</p> <p>Sidesõnad <i>ja, ning, ega, ehk, või, kui ka</i>.</p> <p>Koondlause tähenduse sõltumine sidesõnast.</p> <p>Koondlause kasutamine tekstis, koondlause moodustamine teksti põhjal.</p> <p>Liitlause</p> <p>Liitlausete leidmine tekstist.</p> <p>Liitlausete moodustamine lihtlausetest ja/või skeemide</p>

	<p>järgi.</p> <p>Ajasuhteid väljendavad liitlauseid.</p> <p>Tegevuse üheaegsuse ja järgnevuse väljendamine rindlausega: sidesõnad <i>ja, ning</i>. Ajasuhete väljendamine põimlausega: sidendid <i>kui, siis, enne seda kui, pärast seda kui</i>.</p> <p>Lausete grammatilise tähenduse mõistmine, lausete koostamine skeemi ja analoogia alusel. Lausete transformeerimine.</p> <p>Põhjuslikke suhteid väljendatavad liitlauseid. Tegevuste, sündmuste põhjused ja tagajärjed, nende väljendamine lausega.</p> <p>Sidendid <i>ja, ning, sellepärast, sest</i>.</p> <p>Lausete mõistmine, koostamine.</p> <p>Tegevuse eesmärgi väljendamine liitlauseis. Sidendid <i>et, selleks et</i>.</p> <p>Põhjuse ja eesmärgi ning vastavate osalauseis eristamine.</p> <p>Vastandamise-eraldamise väljendamine liitlauseis. Sidendid <i>aga, kuid, ent, vaid, või, ja</i>.</p> <p>Lausete mõistmine ja koostamine.</p> <p>Objektisuhete väljendamine liitlauseis.</p> <p>Pealause sihilise tegusõna juurde kuuluv sihitiskõrvallause.</p> <p>Sidendid <i>et, kuidas, kes (kelle jne), mis (mille jne)</i>.</p> <p>Lausete mõistmine ja koostamine.</p> <p>Atributiivsuse väljendamine liitlauseis.</p> <p>Pealause lõpus oleva nimisõna laiendamine täiendkõrvallausega.</p> <p>Sidendid <i>mis (mille jne), kes (kelle jne)</i>.</p> <p>Lausete mõistmine ja koostamine.</p> <p>Pealause laiendamine eri suhteid väljendavate kõrvallauseisega: sobitamine, kõrvallauseis moodustamine küsimuste ja sidendite abil.</p> <p>Otsekõne ütluse muutmiseks.</p> <p>Saatelause muutmise pealauseis ja otsekõne muutmise sihitiskõrvallauseis.</p> <p>Asesõnade asendamise lihtsamad juhud.</p>
--	--

Sõnaliigid

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) kasutab sõnade käände-ja pöördevorme, analüüsib sõnavormide koostist;</p> <p>2) tuletab sõnu õpitud liidetega; moodustab liitsõnu;</p>	<p>Kujutluste täpsustamine ja laiendamine sõnaliikide üldisest (kategoriaalsest) tähendusest, grammatilisest tähendusest ning formaalsetest tunnustest.</p> <p>Kahe tunnusterühma (semantilised, formaalsed) eristamine.</p> <p>Käände-ja pöördevormid.</p> <p>Nimisõna</p> <p>Nimisõna semantilised ja formaalsed tunnused.</p> <p>Nimi ja nimetus.</p>

	<p>Nimisõna algvorm ja muutevormid. Sama suhet väljendavad käändevormid (koht, aeg jne). Nimisõnade moodustamine liidete abil: <i>-ja, -mine, -la., -nik, -kond, -stik</i>. Tuletatud nimisõnade tähendus, sama tuletusliitega sõnade rühmatähendus, sõnatähendus. Muutevormid, nende kasutamine sõnaühendis ja lauses.</p> <p>Liitnimisõna Eristamine sõnaühendist, liitnimisõna sõnaühendis. Allrühmade nimetuste moodustamine.</p> <p>Omadussõna Omadussõna semantilised ja formaalsed tunnused. Omadussõna kasutamine koos nimisõnaga, omadussõna tähenduse mõistmine kontekstis, sõnaühendi kasutamine tekstis. Keksõnade moodustamine analoogia alusel, keksõnade kasutamine täiendina. Omadussõnade moodustamine tuletusliidete abil: liited <i>-ne, -lik, -line, -jas, -kas</i>. Tuletatud sõnade tähendus (sõnarühm, sõna), muutevormid, kasutamine sõnaühendis ja lauses. Kirjelduste koostamine.</p> <p>Arvsõna Tunnused, rühmad (põhi-ja järgarvsõnad). Rooma numbrid (I–XXV). Arvsõna muutevormide kasutamine kontekstis. Arvsõnade õigekiri.</p> <p>Tegusõna Tegusõna öeldisena, tegusõna laiendid lauses. Sünonüümid ja lähedase tähendusega tegusõnade rühmad, nende kasutamine sama tegevussituatsiooni sõnastamisel. Tegusõna muutevormid: <i>ma-</i> ja <i>da-</i>tegevusnimi: olevik, liht-, täis- ja enminevik. Tingiva ja kaudse kõneviisi vormide suunatud moodustamine (küsimused, analoogia) ja kasutamine lauses. Käskiva kõneviisi vormide moodustamine (ainsuse ja mitmuse 2.pööre) ja kasutamine dialoogis. Umbisikuline tegumood. Võimaliku tegevuses osaleja või objekti tuletamine kontekstist. Ühendteigusõna: tähenduse konkreetsus, sõnaühendite moodustamine, abimäärsõnad ühendteigusõna koostises, nende koht lauses. Ühendteigusõnakasutamine tingimuslauses.</p> <p>Liitsõna Tuletusliited liitsõnades, sõnatähenduse mõistmine (õppeainete sõnavara).</p>
--	---

Lugemine ja orienteerumine tekstis

Juhtiv lugemisviis 7. klassis on süntagmaatiline lugemine.

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) loeb jõukohast võõrast teksti kõne tempos;</p> <p>2) loeb õpitud teksti ladusalt mõningase ilmekusega;</p> <p>3) täidab endamisi lugedes sisulisi ja keelisi ülesandeid;</p> <p>4) rakendab õpetaja juhendamisel temaatilist lugemist;</p> <p>5) iseloomustab tekstis kirjeldatud tegelasi plaani järgi, oskab neid rühmitada teadaoleva(te) tunnus(t)e alusel.</p>	<p>Uue teksti lugemine Uue sisult ja keeleliselt jõukohase teksti häälega lugemine kõne tempos ja endamisi ülesandega lugemine lõikude kaupa (kuni pool tekstist).</p> <p>Lugemise harjutamine Individuaalsed ülesanded lugemistehnika lünkade kõrvaldamiseks. Ladususe ja ilmekuse harjutamine, lugemistempo teadlik muutmine. Õpitud teksti ladus ja ilmekas lugemine kõne tempos (selgus, loogiline rõhk, toon).</p> <p>Sõnavaratöö Teksti peamõtte või allteksti mõistmiseks vajalike sõnade selgitamine enne lugemist. Tundmatute sõnade leidmine lugemisel ja sõnatähenduse ühine selgitamine, sõnastiku kasutamine. Sõna kaastekstis: lause ja/või lõigu tähenduse sõltumine kasutatud sõnadest ja väljenditest (piltlikud väljendid, võrdlused, metafoorid, arhaismid, tegelaste sõnavara). Võrdluste ja metafooride mõistmine ja kasutamine õpetaja juhendamisel. 5–6 sõna või väljendi aktiveerimine teksti analüüsides ja taastades.</p> <p>Teksti analüüs Eri mõistmisstrateegiate kasutamise suunatud harjutamine. Mõtteseoste leidmine lausete ja lõikude vahel. Uute tekstis kirjeldatud teadmiste või arusaamatu teabe märkamine õpetaja suunamisel. Seoste leidmine kirjeldatud sündmuste vahel. Sündmuste ajaliste seoste (käitumisaktide järgnevus, üheaegsus) mõistmine; samaaegsete sündmuste teadvustamine ja vastandamine. Põhjuslike seoste (erinevad eesmärgid ja tingimused) mõistmine. Põhjuste ahela teadvustamine, põhjussuhetes olevate sündmuste, stseenide kirjelduse leidmine sündmuste ahelast. Ühiskondlike, isiklike ja looduslike põhjus-tagajärg seoste eristamine. Tahan/vaja erisus. Tahan (miks ütlen) selleks (milleks ütlen) kuidas ütlen. Oletuste ja järelduste sõnastamine.</p> <p>Dialoogi analüüs Suhtlusaktide üldiste ja ütluse/repliigi konkreetsete motiivide ning strateegiate eristamine õpetaja suunamisel (<i>miks? –milleks? –kuidas?</i>). Samasugust üldist eesmärki täitvate ütluste ja strateegiakorduste leidmine (temaatiline lugemine).</p>

Strateegia muutmise märkamine õpetaja juhendamisel (valiklugemine).

Ütluste hargnenud sõnastamine (teabe tuletamine).

Valik- ja temaatiline lugemine

Valiklugemine üleminekuga temaatilisele lugemisele: sõnade ja lausete leidmine lõigus, mingit teemat kajastavate lõikude leidmine ühe teksti ulatuses (mitme lause või lõigu leidmine ühe ülesande põhjal).

Teabe märgistamine tekstis (sõnade, sõnaühendite, lauseosade ja lausete allajoonimine või markeriga tähistamine).

Lõigu või teksti mõtte väljendamine oma sõnadega, kokkuvõttele ja/või alltekstile viitavate keeleüksuste leidmine autoritekstist.

Küsimuste esitamine kaaslastele

Küsimuste esitamine teksti kohta sündmuse põhjuste ja tagajärgede väljaselgitamiseks, järelduste tegemiseks, puuduva teabe tuletamiseks.

Tegelaste käitumise analüüs

Tegelaste rühmitamine (iseloomujooned, ajalooline taust).

Tegelaste käitumise, mõtete ja elamuste võrdlemine.

Hinnangu andmine tegelaste käitumisele (motiivid, käitumisakt ja selle sõltumine tingimustest, tulemus).

Hinnangu põhjendamine käitumismotiividest ja tulemustest lähtuvalt (mida sooviti, mis oli tulemus).

Teksti peamõtte sõnastamine

Peamõttele (sisu kokkuvõte ja alltekst) osutavate lausete (lõikude) leidmine tekstist; lõigu ja teksti peamõtte sõnastamine ja selle täpsustamine ning põhjendamine originaalile viidates.

Peamõtte seostamine õpilase kogemustega.

Teksti kavastamine

Märkmete tegemine: tegelasi iseloomustavad sõnad, tugisõnad ja -sõnaühendid kava juures. Lihtkava ja jooniskava ühine koostamine, kavade kasutamine.

Teksti taastamine

Tekstilähedane valik- ja temaatiline jutustamine; abivahendite individuaalne valimine ja kasutamine. Kokkuvõtliku jutustamise harjutamine, sh tekstilähedase jutustuse plaani eelnev esitamine. Abistavad võtted: kava, sõnaühendid, tugisõnad.

Järeltöö õpilaste jutustusega: jutu täiendamine lugemiku tekstile toetudes, jutu täpsustamine, lühendamine, keelendite korrigeerimine.

Tegelaste iseloomustamine ja võrdlemine plaani järgi.

Jutustamise õppimine tegelase rollis (lähtutakse tegelase eesmärkidest, mõtetest ja tunnetest).

Looduskirjelduste koostamine plaani järgi: tekstilähedane kirjeldamine, oma sõnadega

	<p>kirjeldamine.</p> <p>Teksti laiendamine: puuduva teabe tuletamine (järeldamine, oletamine).</p> <p>Kirjaliku teksti koostamine</p> <p>Tekstilähedase kirjaliku ümberjutustuse koostamine ühiselt loodud kava ja esitatud keelevahendite abil (tugisõnad, -sõnaühendid). Kirjandi kirjutamine pildi ja tugisõnade toel; pildi ja kava põhjal. Järeltöö: parandamine ja/või täiendamine.</p> <p>Looduskirjelduse koostamine plaani järgi.</p>
--	---

Kirjutamine

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) tunneb ja rakendab tähekasutusreegleid;</p> <p>2) kasutab õpitud ortograafiareegleid õpetaja suunamisel.</p>	<p>Õigekiri</p> <p>Veahtlike häälikute analüüsi- ja õigekirjavilumuste, enesekontrollioskuste kujundamine (individuaalsed abivahendid ja ülesanded).</p> <p>Erandlik <i>g, b, d s-i</i> kõrval.</p> <p>Liitsõnade õigekiri.</p> <p>Õppeainetes kasutatavate võõrsõnade õigekiri. <i>h</i> sõna algul.</p> <p><i>i</i> ja <i>j-i</i> õige hääldamine sõnades, õigekiri. Liide <i>-ja</i>.</p> <p>Õpitud tuletusliidete õigekiri.</p> <p>Ennetava enesekontrolli harjutamine, kaasneva ja järgneva kontrolli teostamine (juhatakse tähelepanu).</p> <p>Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 55–65 sõna.</p> <p>Keeleteadmised ja -oskused</p> <p>Häälikurühmade tundmine, tähestiku kasutamine.</p> <p>Tähekasutusreeglite kasutamine: lihthäälikute ja häälikuühendite reeglipärane kirjutamine.</p> <p>Õpitud ortograafiareeglite kasutamine (tähelepanu juhtimisel): nõrk sulghäälik <i>s-i</i> kõrval, liitsõnade õigekiri, <i>h</i> ja <i>j-i</i> kasutamine, liidete õigekiri (nt <i>käija</i>).</p> <p>Lausete koostamine õpitud liitlausemallide ulatuses.</p> <p>Sõnade tuletamine õpitud liidetega, liitsõnade moodustamine õpitud mallide ulatuses.</p> <p>Kirjavahemärkide kasutamine.</p> <p>Tarbekiri</p> <p>Tarbekirjade koostamine: õnnitluskaart, kiri sõbrale, kiri omastele. Vormistamine paberil ja arvutis.</p>

6.1.13. Eesti keele õpitulemused ja õppesisu 8.-9. klassis

Õppesisu	8. klass	9.klass
Suhtlemine ja suuline väljendusoskus	35	35
Tunnetustegevuse arendamine	30	30
Lause ja sõnavara	30	30
Sõnaliigid	30	30
Lugemine ja orienteerumine tekstis	70	70
Konspekterimine	5	5

Tarbekiri	5	5
Õigekiri	30	30
Kokku	245	245

8. klass

Suhtlemine ja suuline väljendusoskus

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) oskab märgata ja hinnata kaaslaste käitumist (sh sõnakasutuse) sobivust;</p> <p>2) reageerib adekvaatselt kaaslaste erinevatele ja vastandlikele seisukohtadele;</p> <p>3) oskab suunavate küsimuste abil analüüsida dialoogi.</p>	<p>Suulise ja kirjaliku teabe hankimise võimaluste teadvustamine, teabe hankimine suhtluspartnerilt.</p> <p>Teabe suulise ja kirjaliku edastamise harjutamine sõltuvalt suhtluseesmärgist, strateegia valimine.</p> <p>Erinevate ja vastandlike arvamuste eristamine, oma seisukohtade kaitsmine kokkuleppe otsimisel, mõnest oma seisukohast loobumise harjutamine kujuteldavas situatsioonis. Suhtlemissituatsiooni komponentide teadvustamine: suhtluspositsioonid (situatiivsed ja sotsiaalsed rollid, hoiakud ja koostöövalmidus), motiividest tulenevad eesmärgid ja strateegiad, ütluse sisuline ja keeleline sobivus (ütluste valimine).</p> <p>Teabe seostamine ja sõnastamine eri suhteid väljendavate liitlausete abil (suunatult).</p> <p>Õpitud oskuste kasutamine kaaslaste ütlusi analüüsides.</p> <p>Eri põlvkondade suhtlemiseärasuste teadvustamine: lapsed- vanemad- vanavanemad, noorukid- täiskasvanud.</p> <p>Poiste- tüdrukute vastastikune suhtlemine, kiindumuse väljendamine.</p> <p>Ebaviisakatele repliikidele reageerimine. Käitumise otstarbekuse ja moraalinõuetele vastavuse hindamine, individuaalne ja rühmakäitumine.</p>

Tunnetustegevuse arendamine

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) kasutab tuttavat teabekirjandust juhendamisel.</p>	<p>Tähelepanu keskendamine kestva samalaadse tegevuse jooksul: teabe otsimine, tekstide koostamine, ühisvestlusvõitlus, tekstide kuulamine jm.</p> <p>Taju arendamine: objekti osade ja tegevusstseenide analüüsimine, tajutud teabe sõnastamine.</p> <p>Mõtlemise ja mälu arendamine: üldistamis- ja konkretiseerimisstrateegiate rakendamine, erilaadsete seoste loomine.</p> <p>Enesekontrolli harjumuste kujundamine, planeerimise osatähtsuse teadvustamine.</p> <p>Teabekirjanduse, interneti ja meedia kasutamine õpetaja suunamisel.</p>

Lause ja sõnavara

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) kasutab õpitud lausemalle suulises ja kirjalikus tekstis.</p>	<p>Sõnaühend</p> <p>Koondlauset moodustavad ja erilaadseid tunnuseid väljendavad põhisõna rinnastavad laiendid.</p>

Lihtlause

Äratundmine, peamised formaalsed tunnused. Korduvad lauseliikmed ja osalauseid või nende puudumine.

Põhisõna ja laiendite seosed lauses, seosed osalause vahel.

Süntaksiküsimuste esitamine.

Alus, öeldis ja nende laiendid lauses.

Väit-, küsi- ja käsklause, nende vastastikune transformeerimine.

Kaastekstisidused laused: lausete sisuline ja vormiline sõltumine eelnevast lausest.

Aluseta või öeldiseta laused tekstis, sh repliigid dialoogis.

Lausete muutmine kaastekstisiduseks.

Suulise kõne lausungite muutmine normatiivseks. Suuliselt esitatud teksti sõnastamine kirjalikult.

Dialoogi lühikese vastusrepliigi asendamine hargnenud lausega või lauserühmaga ja vastupidi. Küsimuste esitamine dialoogi repliikide sisu kohta.

Otsekõne asendamine kirjeldusega.

Koondlause

Korduvad põhisõnad ja laiendid (sihitised, määrused, täiendid). Koondlause korduvate lauseliikmete laiendid: seoste leidmine kahel tasandil (põhisõna laiend, laiendi laiend).

Koondlause tähenduse sõltumine sidesõnadest *ja, ning, ehk, ega, või, nii....kui ka*.

Koondlause moodustamine, kirjavadahemärgid koondlauses.

Liitlause

Osalauseid. Alus ja öeldis osalausestes. Liitlausestes väljendatavad suhted: tegevuste seostamine ja vastandamine; koht, aeg (üheaegsus ja järgnevus), põhjus, eesmärk, objekti tunnus, tegevuse tunnus (sihitisosalause) ja tingimus, võrdlus.

Liitlauseste käsitlemine suhete ja suhet väljendavate lausemallide kaupa.

Suhteid väljendavad osalauseid: vastandavad, eraldavad ja selgitavad, aja-, põhjus-, eesmärgi ja kohasuhteid väljendavad osalauseid.

Pealause sihilist tegusõna täpsustavad sihitis-kõrvallauseid.

Pealause nimisõna täpsustavad täiend-kõrvallauseid.

Liitlause tähenduse ja struktuuri analüüs. Osa-lausetega väljendatud mõtete teadvustamine ja seoste seletamine.

Lausestruktuuri skemaatiline kujutamine. Küsimuste esitamine osalauseste kohta. Sidendite tähenduse mõistmine.

Lausete koostamine osalausestest skeemide abil ja iseseisvalt; osalauseste ja sidendite sobitamine, lausete lõpetamine ja moodustamine sidendist lähtuvalt, sõnade valimine lausesse.

Lausete kasutamine dialoogis ja tekstis. Liitlauseid tekstis: eristamine väljendatud tähenduslike seoste alusel.

	<p>Kaheosalise liitlause äratundmine, tähenduse mõistmine, koostamine ja kasutamine: liitlausena esitatud korralduste täitmine ja küsimustele vastamine, kaheosalise liitlause äratundmine suulises ja kirjalikus tekstis, lausestruktuuri teadvustamine (osalaused ja nende paigutus, sidendid, sõnajärg) ja küsimuste esitamine osalausetega kohta. Sõnade ja sõnaühendite tähenduse seletamine liitlausega (sobitamine, suunavad küsimused).</p> <p>Lühivastuse asendamine dialoogis liitlausega ja vastupidi. Lausete koostamine suunatult (analoogia, küsimused/ korraldused, skeemid), lausete moodustamine lihtlauseid ühendades ja sisestades, moodustatud lausete kasutamine kontekstis. Ühe ja sama seose väljendamine erinevate lausemallidega: erinevad sidendid, osalausetega erinev paigutus.</p> <p>Teabe sarnasuse/ erinevuse mõistmine, lausete suunatud transformeerimine.</p> <p>Liht-, koond- ja liitlausete eristamine, terminite kasutamine. Eri lauseehitusega samasisuliste tekstide võrdlemine (sama teabe esitusviiside teadvustamine).</p> <p>Koond- ja liitlausete moodustamine lihtlausest ja vastupidi (analoogia põhjal). Koond- ja liitlausete koostamine, transformeerimine ja rakendamine.</p>
--	--

Sõnaliigid

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) tuletab sõnu õpitud liidetega, mõistab ja kasutab tuletisi;</p> <p>2) tunneb ära ja moodustab pöörde- ja käändevorme.</p>	<p>Teadmiste süvendamine sõnaliikidest (nimi-, omadus-, arv-, ase-, tegu-, mäarsõna): morfoloogilised tunnused, küsimused, funktsioon lauses, semantilised rühmad ja nende üldistatud tähendus; terminite tundmine. Sõnaliikide eristamine. Samatüveliste sõnade tuletamine, tähenduslik eristamine, kasutamine sõnaühendis ja lauses.</p> <p>Nimi ja nimetus, liigi ja alaliigi nimetus. Tuletised ja liitsõnad. NS morfoloogilised tunnused ja süntaktiline funktsioon (alus, põhisõna, laiend). NS sõnaühendis, laiendi leksikaalne ja vormiline sõltumine põhisõnast. Morfoloogia- ja süntaksiküsimus. Aluse seos öeldisega. NS käänamine. Tutvumine käänamistabeliga: käändevormide moodustamine tabeli järgi, vormide äratundmine, vormide sobitamine käände nimetuse ja küsimusega (tabeli abil). Sama käändevormi erinevad tähendused, rakendamine kontekstis.</p> <p>Mitmuse tunnuse valimine ja õigekiri. Ühe ja sama sõna vormide rakendamine eri funktsioonides (sõnaühendites, lausetes). NS liitmine ja tuletamine: liitnimisõnade ja tuletatud sõnade semantilised rühmad, sõnaühendi muutmine liitsõnaks, tähenduse muutumine.</p> <p>Samatüveliste sõnade tuletamine ja tähenduse eristamine, tuletatud sõnadest käändevormide moodustamine ja nende kasutamine sõnaühendis ja lauses.</p>

Õpitavad liited: *-ur, -ar, -nna*.

Moodustatud sõnade tähenduse suunatud võrdlemine üldistusastmest lähtudes (rühmad, allrühmad, rühmitusalused). Varemõpitud liidete kasutamise aktiveerimine.

Omadussõna

Esemete, olendite, nähtuste tunnused ja omadused ning nende väljendamine om-sõnade abil. Om-sõna süntaktiline funktsioon (täiend, öeldistäide). Mitu om-sõna põhisõna laiendina. Om-sõnade käänamine koos nimisõnaga. Võrdlusastmed.

Om-sõna tuletamine tuletusliidete *-ne, -lik, -line, -tu, -kas* abil. Tuletatud sõnade rühmitamine tuletusliidete tähenduse alusel, muutmine ning kasutamine sõnaühendis ja lauses.

Om-sõnade kasutamine objekti osade kirjeldamisel, tegevussteenide konkretiseerimisel.

Määrsõna

Määrsõna tunnused, tähendusrühmad.

Määrsõna sõnaühendis (tegevuse tunnus) ja lauses.

Määrsõnade tuletamine: tuletusliited *-ti/di; -sti, -lt*.

Samatüveliste omadus- ja määrsõnade kasutamine sõnaühendis ja lauses (tegevuse või objekti iseloomustamine).

Tegusõna

Semantilised (tegevuse/seisundi väljendamine) ja formaalsed tunnused.

Tegusõna lauses, tegusõna laiendid.

Samasse tähendusrühma kuuluvad tegusõnad, nende valimine väljendatava teabe konkretiseerimiseks ja sõnakorduste ärahoidmiseks.

Samatüvelised tegusõnad. Laiendite leksikaalne ja vormiline valimine sõltuvalt tegusõna tähendusest (*riietab poega esinemiseks, riietub esinemiseks*).

Tegusõnade mitmetähenduslikkus, laiendite valimine ja kasutamine sõltuvalt kaastekstist. Tegusõna grammatilised kategooriad: pöörded (ja isikulised asesõnad), arv, aeg, kõne, tegumood, kõneviis.

Lause tähenduse sõltumine tegusõna grammatilistest kategooriatest. Muuteoperatsioonid.

Tegusõna vormide aktiveerimine.

Ühendteigusõna, selle kasutamine lauses.

Kesksõnad täiendi funktsioonis: olendi või objekti tunnuste väljendamine.

Moodustamine analoogia alusel ning rakendamine lauses.

Tegusõna asendamine kesksõnaga (*käisid –oled/olid käinud*), kontekstisidusate lausete moodustamine.

Arvsõna

Põhi- ja järgarvsõnad, nende muutevormid. Järgarvsõnade tuletamine.

	Rooma numbrid I–XXX. Arvsõna muutevormide kasutamine sõnaühendis ja lauses. Arvsõnade õigekiri. Liitsõna Tuletusliited liitsõnades, sõnatähenduse mõistmine. Liitsõnade moodustamine: tuletised liitsõna komponendina. Võõrsõnad Õppeaines kasutatavate võõrsõnade mõistmine.
--	--

Lugemine ja orienteerumine tekstis

Õpitulemused	Õppesisu
1) loeb jõukohast teksti häälega ladusalt ja endamisi teabe hankimiseks; 2) täidab jõukohast teksti analüüsid ülesandeid õpitud mõistmisstrateegiate ulatuses; 3) oskab esitada küsimusi teistele ja endale teksti kohta mõistmis-strateegiatest lähtuvalt ning neile küsimustele vastata; 4) taastab õpitud teksti suuliselt erineval viisil (õpetaja suunamisel): tekstilähedaselt, temaatiliselt, kokkuvõtlikult, tegelase seisukohalt; rakendab analüüsi käigus kasutatud abivahendeid; 5) iseloomustab tegelast ja tegelasrühma plaani järgi; 6) kirjeldab tegevusi ja sündmusi kogemuste ja eri õppeainete materjalide põhjal (abiga); 7) koostab pärast ühist arutelu tekstilähedase kirjaliku ümberjutustuse.	Mõne eesti kirjaniku ja tema teose teadmine. Uue teksti lugemine Sisult ja keeleliselt jõukohase teksti ladus häälega lugemine kõne tempos, individuaalsed ülesanded lugemistehnika lünkade kõrvaldamiseks. Sihipärane endamisi lugemine (kuni 2/3 materjalist). Lugemise harjutamine Ladususe harjutamine. Eelnevale analüüsile toetuva ilmeka (kõne tempos) lugemise harjutamine. Tooni ja tempo muutmine õpetaja näidise, selgituste ja korralduste alusel. Sõnavaratöö Tundmatute sõnade leidmine esmasel või korduval lugemisel, nende tähenduseselgitamine. Tähenduste täpsustamist vajavate sõnade leidmine iseseisval lugemisel. Autorite sõnavara võrdlemine samateemalistes tekstides. Võrdluste ja metafooride leidmine, selgitamine ja kasutamine suunamisel. Inimest iseloomustavate sõnade tähendusetäpsustamine ja aktiveerimine. Teksti analüüs Teksti mõistmisstrateegiate teadvustamine: küsimuse/korralduse eesmärgi (lause tähendus, lausete seostamine, puuduva teabe tuletamine, väljendusvahendid, kokkuvõte) mõistmine. Küsimusele vastamiseks/korralduse täitmiseks sobiva toimingute teadvustamine (valiklugemine, temaatiline lugemine, meenutamine). Õpetaja koostatud küsimuste/korralduste rühmitamine mõistmisstrateegiatest lähtuvalt, sobimatute ja sobivate küsimuste eristamine. Küsimuste/ülesannete suunatud sõnastamine strateegiate kaupa ja neile vastamine. Tekstis esitatud ütluste psühholoogilise struktuuri (hoiakud/motiivid, eesmärk, strateegia) teadvustamine õpetaja suunamisel (<i>miks? milleks? kuidas?</i>). Vastusrepliigi seostamine eelnevaga (nõustumine, kummutamine, täiendava teabe taotlemine jne).

Suhtlemist kirjeldavate sõnade tähenduse mõistmine ütluse suunatud analüüsi kaudu.

Arutelud kasutatud repliikide sobivuse ja tulemuslikkuse üle.

Küsimuste esitamine kaaslastele. Küsimuste esitamine endale ja neile vastamine. Kaaslaste küsimuste ja vastuste sobivuse hindamine, abistav täiendamine. Nõustumine enam kui ühe tuletatud seletusega.

Teabe märgistamine tekstis

Tegelaste ja tegelasrühmade käitumise võrdlemine.

Käitumise otstarbekuse ja moraalinõuetele vastavuse hindamine (individuaalne ja rühma-käitumine) ühe või mitme samateemalise teksti põhjal, antud hinnangu põhjendamine.

Käitumist mõjutavate ajalooliste, ühiskondlike ja looduslooliste tingimuste teadvustamine.

Kirjeldatud ajaloolise tausta võrdlemine tänapäevaga (tingimused, arenguetapid kirjeldatud sündmustest tänapäevani).

Kirjeldatud tegevuste seostamine loodus-kirjeldustega.

Looduskirjelduste analüüs. Objekti või nähtuse oluliste, iseloomulike ja individuaalsete tunnuste/omaduste eristamine. Objekti või sündmuse/stseeni valikuline konkretiseerimine ja üldistamine.

Teksti peamõtte sõnastamine

Peamõtet väljendava või peamõttele/alltekstile viitava lõigu (lause) leidmine tekstist; lõigu ja teksti peamõtte sõnastamine ja selle täpsustamine, võrdlemine autoritekstiga, sõnastuse põhjendamine tekstile viidates. Peamõtte seostamine õpilaste käitumise ja kogemustega.

Teksti kavastamine

Liht-, liit- ja jooniskava koostamine ning kasutamine.

Teksti taastamine

Kasutatavad jutustamise liigid: temaatiline jutustamine (sh tekstilähedane temaatiline jutustamine), kokkuvõtlik jutustamine, tegelaste ja tegelasrühmade iseloomustamine, jutustamine tegelase või tegelasrühma nimel, teksti laiendamine.

Looduskirjelduste sõnastamine igapäevasõnavara kasutades. Abivahendid: kava, tugisõnad ja sõnaühendid (valikuliselt), originaaltekst.

Enda või kaaslaste jutustatud teksti sõnastamine kirjalikult.

Teksti koostamise (tekstiloome) osaoskuste teadvustamine, ühisarutelu etapiti (etapid on õpilasele esitatud): eesmärk (milleks? kellele? mida?), teemakohase teabe otsimine ja valimine, teabe järjestamine, teabesõnastamine, sisuline ja keeleline järeldöö.

Erineva sisuga tekstide võrdlemine ja koostamine sama teabe (kogemuse) põhjal.

Kirjaliku teksti koostamine

	<p>Tekstilähedane ja kokkuvõtlik ümberjutustus koos hinnanguga sündmustele, tegelastele jne.</p> <p>Kirjeldus loodusloolise või geograafilise materjali põhjal.</p> <p>Märkmete tegemine ja nende kasutamine jutustamisel.</p> <p>Kirjandi kirjutamine töö, õppekäigu vm teemal.</p> <p>Tööprotsessi või selle osa kirjeldamine.</p>
--	--

Konspekterimine

Õpitulemused	Õppesisu
1) märgistab olulist teavet väljendavaid teabeüksusi tekstis (suunamisel), teeb märkmeid tekstide põhjal.	<p>Kirjaliku teksti konspekterimine</p> <p>Teabe otsimine ja märgistamine: sõnade, sõnaühendite, lauseosade ja lausete joonimine või tähistamine markeriga.</p> <p>Lausete lühendamine.</p> <p>Märkmete tegemine teabeteksti põhjal, märkmete kasutamine teabe taastamisel.</p>

Tarbekiri

Õpitulemused	Õppesisu
1) koostab näidise järgi õpitud tarbekirja.	Vabas vormis tarbekirja koostamine (kiri, teade, kutse, seletuskiri, avaldus, volitus, CV); blankettide täitmine (teenuste arveldused, ajakirjanduse tellimine) paberil ja arvutis.

Õigekiri

Õpitulemused	Õppesisu
1) kasutab omandatud õigekirjaoskusi iseseisvates kirjalikes töödes.	<p>Harjutused õigekirjavilumuste kujundamiseks (aktiveeritav sõnavara, sh võõrsõnad), individuaalsed ülesanded lünkade kõrvaldamiseks.</p> <p><i>k, p, t</i> ja <i>g, b, d</i> helitute häälikute kõrval.</p> <p>Järgsilpide sulghäälikute, liitsõnade ja liidete õigekirja harjutamine.</p> <p>Liidetega <i>-ki</i> ja <i>-gi</i> sõnade tähendus ja õigekiri.</p> <p>Võõrhäälikud, nende hääldamine, võõrtähed.</p> <p>Enesekontrolliharjumuste kujundamine.</p> <p>Oskuste rakendamine valikuliselt, vajaduse märkamine enne ülesande sooritamist.</p> <p>Oma õigekirjaoskuse teadvustamine.</p> <p>Keeleteadmised ja –oskused</p> <p>Tähestiku rakendamine sõnaraamatute kasutamisel.</p> <p>Õpitud ortograafiareeglite kasutamine tähelepanu juhtimisel.</p> <p>Sõnaliikide ja nende üldistatud tähenduse tundmine ja vastavate terminite teadmine.</p> <p>Käänamistabeli tundmine: käändenimetus, küsimus, sõnavormi äratundmine ja moodustamine. Muutevormide ja grammatiliste tähenduste mõistmine.</p> <p>Liht-, koond- ja liitlausete praktiline eristamine.</p> <p>Lausete moodustamine ja transformeerimine.</p> <p>Liitlausetega väljendatud seoste mõistmine, lausete</p>

	praktiline kasutamine. Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 65-75 sõna.
--	---

9. klass

Suhtlemine ja suuline väljendusoskus

Õpitulemused	Õppesisu
1) teab adekvaatse suhtlemise põhimõtteid tavaolukorras käitumiseks (peres, eakaaslastega, töökollektiivis, ametiasutuses jne); 2) mõistab suhtluspartnerite seisukohtade võimalikke sarnasusi, erinevusi ja vastandlikkust; selgitab oma seisukohti, otsib lahendusi erinevustele; 3) hindab oma ja teiste käitumise otstarbekust ja moraalinõuetele vastavust tavaolukorras, käitub vastavalt.	Suhtluspartnerilt teabe hankimine. Saadud teabe suuline ja kirjalik edastamine hargnenult ja kokkuvõtlikult, täiendav suuline selgitamine. Tegevuse ühine planeerimine ja korrigeerimine protsessi käigus, korralduste-soovituste esitamine ja nende täitmine. Teiste arvamuse kuulamine vaidluses, oma seisukohtade selgitamine. Tegude ja eksimuste ning puudulike teadmiste ja oskuste tunnistamine. Oma ja kaaslaste verbaalsete ütluste järgnev analüüs (<i>miks? milleks? kuidas? tulemus?</i>), arutelu oma seisukohalt otstarbekamate suhtlemisvõimaluste leidmiseks (<i>Mida, miks, kuidas ütlesin? Kuidas oleks olnud otstarbekam?</i>). Tunnete ja emotsioonide mõju teadvustamine konfliktisituatsioonides: partneri emotsioonidest põhjustatud ebahariliku vastuse märkamine (kõrgendatud toon, ebaviisakad väljendid, kiire kõnetempo jne), teadmised kaaslaste suhtlemise/käitumise mõjutamise võimalustest (rahulik vestlus, täiendava teabe küsimine, huumor jne), oma käitumise tulemuste ettekujutamine. Hoidumine ebasoovitavast käitumisest, nende võimaluste teadvustamine. Suhtlemine peres (põlvkonnad, abikaasad) ja töökollektiivis (tööandja ja -võtja; käitumine tööturul) ning ametiasutustes. Hinnangute, ühiste ja erinevate ning vastandlike seisukohtade teadvustamine: koostegemine ja vastastikkõne peres, kamps-rühmas, koolis, tööl ja ühiskonnas. Reeglipärane käitumine ja ootamatud lahendused konfliktisituatsioonides. Neidude ja noorukite vastastikkõne suhtlemine kollektiivis, suhtlemine kiindumuse korral. Nähtud ebatavalise sündmuse kirjeldamine (nt autoavarii).

Tunnetustegevuse arendamine

Õpitulemused	Õppesisu
1) kasutab tekste ja teatmikke teabe hankimiseks.	Tähelepanu keskendamine kestva aine esitamisele ja selgitamisele, märkmete tegemine. Teabe otsimine ja konspekteerimine. Tajutava teabe (sh tekstides esitatud teabe) konkretiseerimine ja üldistamine vastavalt püstitatud eesmärgile, ülesande/tegevuse eesmärkide valimine. Tuletatava teabe valdkondade teadvustamine. Tunnuste ja omaduste rühmitamine: olulised, iseloomulikud, individuaalsed.

	<p>Põhjuse-tagajärg seoste leidmine aeg-ruumi kirjeldustest. Põhjuse-tagajärg seoste ahela ning mitme samaaegselt mõjuva põhjuse teadvustamine.</p> <p>Tegevuse planeerimine, tegevuse sooritamine algoritmi järgi ja variatiivselt, enesekontroll.</p>
--	---

Lause ja sõnavara

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) tunneb lausete eri tüüpe, mõistab õpitud lausemallide tähendust, oskab neid kasutada teabe hankimisel ja sõnastamisel;</p> <p>2) valdab elementaarseid teadmisi grammatikast: sõnaliigid, käänamine ja pööramine, liht-, koond- ja liitlauseid, sõnamoodustus.</p>	<p>Sõnaühend ja lause Tähenduslik erinevus, sõnaühendite leidmine lausest, sõnaühendi kasutamine lauses. Lause tekstis, teabe jaotumine kahe või enama lause vahel.</p> <p>Lihtlause Tekstiväline lause, lause sõnajärg. Laiendatud ja laiendamata lause. Lause tähenduse sõltumine tegusõna ajast, tegumoest, kõneviisist, laiendist. Lause tekstis: sõnajärg, lauseid siduvad sõnad, samaviitelised sõnad, tegusõna ajavormid. Väit-, küsi- ja käsklause: intonatsioon, lõpumärgid, transformeerimine.</p> <p>Liitlause Liht-, koond- ja liitlause (põim- ja rindlause): semantiline ja struktuuriline erinevus, sidendite tähendus ja funktsioonid. Samasisuliste, kuid erineva struktuuriga lausete leidmine. Sama suhet väljendavate, kuid erineva sisuga lausete leidmine, lausete rühmitamine suhete järgi. Lause moodustamine tegusõna fraasist sõltuvalt. Sama teabe variatiivne sõnastamine, sidendite varieeritud kasutamine. Lause transformeerimine. Lauseehituse muutmine: kirjalikus sidusas tekstis keerulisemaks, suulises tekstis lihtsamaks. Rakendamine: liitlause tugilauseks, eelnevalt moodustatud lausete kasutamine kontekstis, dialoogi repliikide valimine ja moodustamine kujuteldavas situatsioonis, tekstis esitatud teabeüksuste tõepärasuse argumenteerimine. Järeltöö tekstidega. Hõlmava struktuuriga liitlausete tähenduse mõistmine (sõnadevahelised seosed). Mitmeosaliste liitlausete mõistmine kirjalikus tekstis.</p>

Sõnaliigid

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) tuletab sõnu õpitud liidetega, mõistab ja kasutab tuletisi;</p> <p>2) tunneb ära ja moodustab pöörde- ja käändevorme.</p>	<p>Omandatud teadmiste kinnistamine sõnaliikidest. Õpitud sõnaliikide kohta käivate teadmiste ja oskuste süvendamine (äratundmine, küsimuste esitamine), sõnade semantilised rühmad, kasutamine lauses. Erinevatesse sõnaliikidesse kuuluvate sõnade tuletamine samast tuletusalusest. Tuletatud sõnade rühmitamine kas sõna tüvest, liitest või</p>

sõnaliigist lähtuvalt. Sõnarühmade rakendamine sõnaühendites ja lausetes.
Käänamistabel, selle kasutamine.
Muutevormide moodustamise harjutamine ning moodustatud vormide rakendamine.
Nimisõna tuletamine: õpitud liidete aktiveerimine.
Õpitavad liited: *-kas, -ik, -us*.
Tuletatud sõnade tähendus, kasutamine. Lõppude, tunnuste, liidete õigekiri.

Omadussõna
Muutevormide moodustamine koos nimisõnaga.
Võrdlusastmed.
Omadussõna tuletamine: liited *-tu, -jas, -kas*. Tuletatud sõnade tähendus, kasutamine. Lõppude, tunnuste, liidete õigekiri.

Määrsõna
Määrsõnade semantilised rühmad (koha, aja-, viisimäärsõnad).
Määrsõnade tuletamine: õpitud liidete aktiveerimine, õpitav liide: *-kesi*.
Lause laiendamine määrsõnaga.

Tegusõna
Tegusõna vormid: isik, arv, aeg, kõne, kõneviis, tegumood.
Vormide tähendus.
Pööramise harjutamine ning moodustatud vormide rakendamine.
Tegusõna lauses öeldisena, tegusõna laiendid (öeldisrühm).
Lause tähenduse sõltumine tegusõna vormist.
Ühendteigusõna.
Kesksõnade ja tegusõna käändeliste vormide mõistmine sõnaühendis ja lauses.
Tegusõna tuletamine.
Õpitavad liidete aktiveerimine.
Õpitavad liited: *-ta (õppima–õpetama), -u (riietama–riietuma), -ata (seisma–seisatama), -ne (vähenema)*.
Tuletatud tegusõnade tähendus ja kasutamine lauses.
Tegusõna tunnuste ja lõppude õigekiri.

Asesõna
Isikulised, näitavad, siduvad, umbisikulised asesõnad, nende tähendus ja kasutamine. Asesõnade käänamine analoogia alusel ja tabeli järgi, muutevormide kasutamine tekstis (samaviitelised sõnad).

Arvsõna
Põhi- ja järgarvsõnad, murdarvsõnad. Järgarvsõnade märkimine araabia ja Rooma numbriga (I–XXX).
Järg- ja murdarvsõnade mõistmine, kasutamine ja tuletamine: liide *-ndik*.
Arvsõna käändevormide moodustamine tabeli, analoogia ja põhisõna vormi alusel.
Arvsõnade lugemine (numbrid tekstis), kasutamine suulises

	<p>kõnes.</p> <p>Liitsõna Sõnade liitumismudelid (tüvevariandid): nimetavaline, omastavaline liitumine. Paarissõnad (<i>õed-vennad</i>). Lühenenud tüvega liitumine, tüvede äratundmine. Liitsõnade semantilised rühmad täiendsõnast sõltuvalt (liiki, otstarvet, sugulust vm väljendav täiendsõna). Liitsõnade koostis, õigekiri. Sõnaühendi ja liitsõna tähenduslik erinevus ja õigekiri. Tuletusliited liitsõnades, sõnatähenduse mõistmine, liitsõna moodustamine.</p> <p>Võõrsõnad Õppeainetes kasutatavate võõrsõnade mõistmine.</p>
--	--

Lugemine ja orienteerumine tekstis

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) loeb jõukohast teksti endamisi sihipäraselt, häälega, mõistmiseks vajaliku selguse ja intonatsiooniga;</p> <p>2) koostab teabe hankimiseks eesmärgist lähtuvalt küsimuste kompleksi teksti(de) kohta;</p> <p>3) taastab tuttavat teksti erineval viisil (kokkuvõtlikult, laiendatult, tekstilähedaselt);</p> <p>4) iseloomustab tegelasi ja tegelaserühmi; seletab ja hindab nende käitumist;</p> <p>5) kirjeldab tegevusi ja sündmusi teistele arusaadavalt.</p>	<p>Mõne Eesti klassiku ja kaasaegse kirjaniku teadmine ning nende teoste tundmine. Põhiliste ilukirjandusliikide praktiline äratundmine ning terminite mõistmine. Mõne üle-eestilise ja kohaliku ajalehe ning ajakirja teadmine. Oskus kasutada tuttavaid teabeteoseid.</p> <p>Uue teksti lugemine Sisult ja keeleliselt jõukohase teksti ladus häälega lugemine kõne tempos kuulamiseks piisava selguse ja elementaarse ilmekusega (toon, lauselõpu intonatsioon, loogiline rõhk). Individuaalsed ülesanded lugemistehnika parandamiseks. Sihipärane endamisi lugemine.</p> <p>Lugemise harjutamine Ladususe ja ilmekuse harjutamine.</p> <p>Sõnavaratöö Sõnatähenduse täpsustamine kaastekstis: tundmatute sõnade leidmine, individuaalne selgitamine või tähenduse otsimine. Autori sõnade võrdlemine tavasõnadega, enamlevinud võrdluste ja metafooride aktiveerimine.</p> <p>Teksti analüüs Mõtteseoste ja probleemsituatsioonide kirjelduste leidmine tekstist, osalemine arutelus. Suuliste ja kirjalike küsimuste/korralduste sõnastamine mõistmisstrateegiate kaupa nii teiste kui enda jaoks. Enda poolt koostatud küsimuste/korralduste põhjendamine valik-ja temaatilist lugemist kasutades. Tekstist viidete leidmine teabe tuletamist eeldavatele ülesannetele vastates. Arutelu oma ja teiste koostatud küsimuste/ ülesannete põhjal. Tekstis esitatud ütluste analüüsimine (eesmärk, strateegia, interpretatsioon) pärast tekstilõigu sisulist analüüsi (õpetaja esitatud viitesõnu kasutades). Tundmatu teabe märkamine ja leidmine, lisateabe otsimine.</p>

	<p>Kirjeldatud sündmuste ajaline kõrvutamine, ühe või mitmepõhjuse ja tagajärje teadvustamine. Viidete leidmine tekstist: põhjus-tagajärg seoste ahel, mitu samaaegselt mõjuvat põhjust.</p> <p>Tegelaste ning tegelasrühmade tegude ja käitumise seletamine.</p> <p>Hinnangu andmine (tingimused, eesmärgid, tulemused).</p> <p>Teksti peamõtte sõnastamine</p> <p>Peamõtte kokkuvõttev sõnastamine ja autori kavatsuste (allteksti) teadvustamine, seostamine ühiskondlik-ajaloolise taustaga. Sisu kokkuvõtte ja allteksti erisuse teadvustamine.</p> <p>Teksti kavastamine</p> <p>Õpitud kavastamisviiside rakendamine (õpilase valikul), arutelu valiku (sõnastus, sisu) otstarbekuse üle.</p> <p>Teksti taastamine</p> <p>Eri jutustamisviiside kasutamine teksti taastamisel: kokkuvõtlik jutustamine, teksti laiendamine, tegelaste ja tegelasrühmade iseloomustamine, kirjelduste koostamine jne. Erinevate jutustamisviiside (sh õpilase valitu) kasutamine ühe ja sama tekstiga töötamisel.</p> <p>Kirjaliku teksti koostamine (tekstiloome etappide kaupa)</p> <p>Ümberjutustus (tekstilähedane, kokkuvõtlik, laiendatud).</p> <p>Kirjand kogemuse põhjal, sh tööprotsessi kirjeldus.</p> <p>Teksti koostamine etapiti: kavatsuse sõnastamine, materjali valimine, tugisõnade(märksõnade) ja -lausete märkimine, materjali järjestamine (märksõnade rühmitamine või plaani koostamine), sõnastamine, sisuline järeltöö, sõnastuse korrigeerimine.</p>
--	---

Konspekterimine

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) oskab teha märkmeid ja elementaarselt konspekterida.</p>	<p>Kirjaliku teksti konspekterimine</p> <p>Harjutused kirjalikul teabetekstil põhineva konspekti koostamiseks: oluliste mõtete ja faktide leidmine tekstist, teksti lühendamine; lausete lühendamine ja transformeerimine; lühendite kasutamine.</p> <p>Erisuguse hargnevusega lõigud konspektis sõltuvalt materjali uudsusest või olulisusest. Sama teabe erisugune konspekterimine sõltuvalt eesmärgist.</p> <p>Konspekti täiendamine.</p> <p>Suuliselt esitatud teabe konspekterimine</p> <p>Harjutused suulise kõne konspekterimiseks: sõnade ja sõnaühendite kirjutamine kuulumise järgi.</p> <p>Temaatiline valiketteütlus: sõnad, sõnaühendid, lihtlauseid.</p> <p>Lausete lühendamine.</p> <p>Liitlausete asendamine lihtlauseetega.</p> <p>Vaba etteütlus lausete kaupa: lausete lühendamine, lühendite kasutamine. Konspekterimine lühikeste lõikude kaupa: kirjutamine pärast arutelu, iseseisvalt.</p>

	<p>Teksti ja konspekti kõrvutamise: teabehulk, teabe olulisus, sõnastus.</p> <p>Teksti taastamine oma konspekti, kaaslase konspekti järgi.</p>
--	--

Teabekiri

Õpitulemused	Õppesisu
1) koostab tarbekirja õpitud liikide piires.	<p>Vabas vormis tarbekirja kirjutamine, blankettide täitmine: harjutatakse õpitud tarbekirja liike (soovitatakse koostada näidiste vihik). Kuulutus. Kaastundeavaldus.</p> <p>Elulookirjeldus: teksti vormis ja CV. Vormistamine paberil, arvutis.</p>

Õigekiri

Õpitulemused	Õppesisu
1) järgib kirjutamisel tähekasutus- ja põhilisi ortograafiareegleid, leiab ja parandab õigekirjavigu.	<p>Individuaalsed ülesanded õigekirjaoskuse süvendamiseks. Enda koostatud teksti õigekiri.</p> <p>Ortograafiareeglite kasutamisoskuse süvendamine: <i>g, b, d</i> helitute häälikute kõrval.</p> <p>Keerulisemate tähekasutusreeglite kasutamise harjutamine vastavalt vajadusele (sulghäälikud järgsilpides, kaashäälikuühend), enesekontroll.</p> <p>Võõrsõnade õigekiri.</p> <p>Suur algustäht nimedes (olendid, geograafilised objektid, asutused/organisatsioonid, riigid, ajalehed/ajakirjad).</p> <p>Kodukoha asutuste ja ettevõtete nimed.</p> <p>Võõrsõnade leksikoni, õigekeelsussõnaraamatu kasutamine.</p> <p>Keeleteadmised ja –oskused</p> <p>Tähekasutusreeglite ja õpitud ortograafiareeglite kasutamine ning õigekirja protsessi kommenteerimine.</p> <p>Õigekirjavigade leidmine ja parandamine.</p> <p>Sõnaliikide nimetuste ja tunnuste (vorm ja tähendus) teadmine.</p> <p>Sõnade käänamine ja pööramine tabeli järgi.</p> <p>Õpitud sõnamoodustusmallide teadmine; tuletiste ja moodustatud sõnade kasutamine sõnaühendis ning lauses.</p> <p>Samasisuliste, kuid erineva struktuuriga lausete äratundmine, oskus lauseid transformeerida.</p> <p>Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 75–85 sõna.</p>

Ainekava on koostatud 7 ainetunnile nädalas:
 kõnearendus ja keeleõpetus- 3 tundi
 lugemine ja kõnearendus- 4 tundi

6.2. VÕÖRKEEL

6.2.1. Lihtsustatud ainekava järgi õpitakse võõrkeelena inglise keelt. Võõrkeele õppe kirjeldus on üles ehitatud, lähtudes keeleoskustasemete kirjeldustest Euroopa keeleõppe raamdokumendis (edaspidi raamdokument). Raamdokumendi ja Euroopa keelemapi põhimõtete rakendamine õppes võimaldab motiveerida õpilasi õppima võõrkeeli, arvestada õppija ealist ning individuaalset eripära, suunata erineva edasijõudmisega õpilasi seadma endale jõukohaseid õpieesmärke ning anda õpilastele objektiivset tagasisidet saavutatute kohta.

6.2.2. Õpetuse eesmärgid

Võõrkeele õpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) õpib kuulama ja mõistma lihtsat igapäevast võõrkeelset kõnet; osaleb vestluses;
- 2) omandab võõrkeele häälduse, intonatsiooni ja rütmi;
- 3) omandab sõnavara, mis on vajalik elus toimetulekuks;
- 4) realiseerib oma kõnesoovi eluliselt vajalikes situatsioonides;
- 5) tõlgendab igapäevast lihtsat verbaalset teavet (reklaam, kuulutused jne);
- 6) täidab lihtsamaid tarbekirja blankette, individuaalset ankeeti;
- 7) kasutab vajaduse korral sõnaraamatuid, vestlussõnastikke;
- 8) omandab elementaarsed keeleüksused ja kasutab neid kõnes.

6.2.3. Võõrkeele õppe rõhuasetused 5. klassis

6.2.3.1. Võõrkeeleõpetus 5.klassis on eelkõige propedeutilise suunitlusega: õpilasi valmistatakse ette keeleoskuse omandamiseks. Oluline on, et õpilased saaksid elementaarsed teadmised võõrkeele eripärast, et nad hakkaksid tajuma võõrkeelele omast kõla, intonatsiooni.

6.2.3.2. Keeleõpetuse eesmärk on õpetada kasutama keelt loomulikes suhtlusolukordades. Seepärast on õpetaja ülesandeks luua klassis võimalikult loomulik keelekeskkond. Sellele aitavad kaasa erinevad õppemeetodid, mille käigus kujundatakse suhtlus- ja käitumisoskusi.

6.2.3.3. 5. klassis on esmatähtis kuulamisoskuse ja kuuldust arusaamise oskuse arendamine. Õpilasi õpetatakse aktiivselt kuulama, eristama üksikuid sõnu, väljendeid, lauseid, aga ka hääletooni ja intonatsiooni. Kuulamisoskuse kujundamine on vahetult seotud matkimise ja järelekordamisega ning artikulatsiooniaparaadi arendamisega. Oluline on õpetada märkama ka kõneleja miimikat ja žeste, sest need toetavad kõne mõistmist. Õpilane omandab oskuse reageerida initsiatiivsele repliigile (küsimus, teade, korraldus).

6.2.3.4. Keeleõppes kasutatakse suulise eelnevuse printsiipi: keeleüksused, mida laps hakkab lugema ja kirjutama, omandatakse eelnevalt suulises kõnes. Kompleksselt arendatakse kõiki osaoskusi.

6.2.4. Taotletavad õpitulemused võõrkeeles 5. klassis

6.2.4.1. 5. klassi lõpuks õpilane:

- 1) tunneb ära õpitud sõnad ja väljendid suulises kõnes ja kirjalikes lühikestes tekstides, saab aru nende tähendusest;
- 2) vastab lühikestele väga lihtsatele küsimustele õpitu ulatuses; oskab esitada väga lühikesi lihtsaid küsimusi;
- 3) tunneb tähestikku, tunneb ära õpitud sõna kirjapildi;
- 4) oskab teha ära kirja võõrkeelsetest tekstidest;
- 5) oskab kirjutada oma isikuandmeid;
- 6) suhtub positiivselt võõrkeele õppimisse.

6.2.5. Võõrkeele õppe rõhuasetused 6.–7. klassis

6.2.5.1. Kujundatakse elementaarseks suhtlemiseks vajalik sõnavara. Õpitakse moodustama ning kasutama grammatiliselt õigeid lauseid õpitud sõnavara ja keeleteadmiste piires.

Kujundatakse kõnelemissoovi ja suhtlemisjulgust, arendatakse õpitud sõnade hääldus- ja kirja- ja kirjapildi kokkusobitamist, kujundatakse lugemisoskust.

6.2.5.2. Kõnelemisoskuse arendamiseks õpetatakse õpilasi kasutama kompensatoorseid strateegiaid (üleküsimine, uuesti alustamine) ja mitteverbaalseid väljendusvahendeid (žestid, miimika, imiteerimine).

6.2.5.3. Jätkuvalt kasutatakse suulise eelnevuse printsiipi: see, mida laps hakkab lugema ja kirjutama, omandatakse eelnevalt suulises kõnes. Komplekselt arendatakse kõiki osaoskusi.

6.2.6. Taotletavad õpitulemused võõrkeeles 6.–7. klassis

6.2.6.1. 6. klassi lõpuks õpilane:

- 1) saab aru õpitud sõnadest ja lühikestest lausetest;
- 2) reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele;
- 3) mõistab lihtsaid sagedamini esinevaid väljendeid ja sõnu sisaldavaid tekste;
- 4) kasutab õpitud sõnu ja väljendeid oma (küsimuste esitamine, küsimustele vastamine) vajaduste väljendamiseks;
- 5) suudab kirjutada lühikesi lauseid ja fraase enda ja oma lähima ümbruse kohta.

6.2.6.2. 7. klassi lõpuks õpilane:

- 1) saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest;
- 2) saab aru lihtsatest kirjalikest tekstidest, mis on seotud igapäevaelu ja vajadustega;
- 3) oskab suuliselt lühidalt tutvustada ennast ja oma lähiümbrust;
- 4) suudab alustada ja lõpetada lühivestlust õpitud teemade piires; osaleda lühidialoogis õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- 5) kirjutab lihtsaid lühiteateid igapäevaeluga seotud tegevustes (nt postkaart, kutse);
- 6) oskab näidise järgi lühikesi kirjeldavaid tekste koostada.

6.2.7. Võõrkeele õppe rõhuasetused 8.–9. klassis

Kujundatakse ja kinnistatakse võõrkeele alaseid (jätkuvalt integreeritult teiste õppeainete ja huvitegevusega) teadmisi ning oskusi, mis aitavad õpilastel toime tulla edaspidises iseseisvas elus. Põhiülesandeks jääb endiselt kõnekeele arendamine. Sellest tulenevalt kujundatakse kõnest ja tekstist arusaamist, ergutatakse kõnelemissoovi eluliselt vajalikes situatsioonides, õpetatakse orienteeruma igapäevases võõrkeelses teabes, iseseisvalt sõnaraamatuid, vestlussõnastikke ja teabevahendeid kasutama, lihtsamaid tarbekirja vorme täitma. Jätkuvalt kujundatakse keele kõiki osaoskusi.

6.2.8. Taotletavad õpitulemused 8.–9. klassis

6.2.8.1. 8. klassi lõpuks õpilane:

- 1) saab õpitud temaatika piires aru lühidialoogidest ja tekstidest;
- 2) saab aru lühikestest lihtsatest tekstidest (nt postkaardid, teeviidad, teated, sõnumid) ja leiab neist vajaliku teabe;
- 3) saab aru lihtsatest kirjalikest tööjuhustest; kirjutab lihtsaid teateid igapäevaeluga seotud tegevustest (nt postkaart, kutse); koostab lühisõnumeid.
- 4) osaleb lihtsates lühikestes igapäevaelulistest suhtlussituatsioonides, oskab kirjeldada lähiümbrust, igapäevaseid toiminguid ja inimesi;
- 5) saab aru olulisest teabest olmetekstides (menüü, juhendid, lihtsamad küsimustikud);
- 6) kirjeldab suuliselt oma tegevusi igapäevaelulistest situatsioonides.

6.2.8.2. Põhikooli lõpetaja:

- 1) on omandanud esmased teadmised õpitava keele maa(de) kultuurist;
- 2) saab aru lihtsatest dialoogidest, väga lühikestest juttudest, teadetest ja sõnumitest tuttavatel teemadel, mis on seotud igapäevaeluga;

- 3) loeb sageli kasutatava sõnavaraga lühikesi tekste ja faktilist infot sisaldavaid tekste (nt kuulutused, isiklikud kirjad), leiab tekstis sisalduvat infot;
- 4) tutvustab suuliselt ennast, oma huvisid ja oma pereliikmeid, kirjeldab lähiümbrust ja tegevusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- 5) kirjutab lühikesi ja lihtsaid tekste: erinevat tüüpi sõnumeid, kirjeldusi, minevikus toimunud tegevusi, kirjeldab oma tundeid ja arvamusi.

6.2.9. Õppesisu ja taotletavad õpitulemused 5. klassis

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Inglise keel	A1.1	A1.1	A1.1	A1.1

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
Kõnearendus- ja lugemisteemad <ul style="list-style-type: none"> Mina (nimi, sugu, vanus) Perekond (ema, isa, õde, vend) Kool, klass Kodu (maja, linnas-maal, tuba, mööbel) 	<ul style="list-style-type: none"> Tunneb ära õpitud sõnad ja väljendid suulises kõnes ja kirjalikes lühikestes tekstides, saab aru nende tähendusest Vastab lühikestele väga lihtsatele küsimustele õpitu ulatuses Oskab esitada väga lühikesi lihtsaid küsimusi Tunneb tähestikku, tunneb ära õpitud sõna kirjapildi Oskab teha ära kirja võõrkeelsetest tekstidest Oskab kirjutada oma isikuandmeid Suhtub positiivselt võõrkeele õppimisse
Suhtlusoskused <ul style="list-style-type: none"> Tervitamine, hüvastijätmine Enda tutvustamine Palumine, tänamine 	Oskab ennast tutvustada <ul style="list-style-type: none"> Oskab lihtsamaid keelendeid: tervitada, jätta hüvasti, küsida kaaslase nime, paluda ja tänada
Kuulamisoskused <ul style="list-style-type: none"> Üksikute sõnade ja sõnaühendite kuulamine Õpetaja korralduste kuulamine Laulude ja luuletuste kuulamine 	Kuulamisel saab aru <ul style="list-style-type: none"> Saab aru õpetaja antud lihtsamatest töökorraldustest ja oskab neid täita. Saab aru lihtsamatest temale tuttavatest sõnadest, lausemudelitest.
Kirjutamisoskused <ul style="list-style-type: none"> Suurte ja väikeste kirjatähtede kalligraafiliselt õige kirjutamine Tähtede omavahelised seosed Ära kirjutamisharjutused 	Kirjutamisel oskab <ul style="list-style-type: none"> Oskab õigesti kirjutada lihtsamaid õpitud sõnu
Lugemisoskused <ul style="list-style-type: none"> Tähestiku lugemine Lausetest ja õpitud sõnadest koosnevate lühitekstide lugemine 	Lugemisel saab aru <ul style="list-style-type: none"> Saab aru lihtsamatest temale tuttavatest sõnadest ja lausetest Oskab lugeda õpitud dialooge ja lühitekste
Häälalusoskused <ul style="list-style-type: none"> Häälivate korrektne häälamine Silbi- ja sõnarõhud 	

<p>Keeleteadmised</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nimisõnad (ainsus ja reegliäärane mitmus) • Artikkel (umbäärane ja määrav) • Arvsõnad (põhiarvsõnad 1-10) • Asesõnad (isikulised, omastavad) • Tegusõnad (<i>be, have</i> 1. ja 3. pöördes) • Tegusõna vormistik (<i>Present Simple</i>) • Eessõnad (<i>on, in, at</i>) • Lauseõpetus (lihtlause jaatav ja eitav vorm) • Tähestik (tähtede nimetus ja nende häälimine) 	
---	--

Inglise keele tunde on nädalas 2 (aastas kokku 70 tundi)

Hindamine

5. klassis hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult ning õpilane saab õppetöö käigus tagasisidet nii suulise kui kirjaliku sõnalise hinnangu ning hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Ülesande eesmärgist lähtuvalt hinnatakse kas ühte kindlat või mitut keeleoskuse aspekti (nt sisu, ülesehitust, sõnavara, kõne ladusust, grammatika õigsust). Kujundava hindamise käigus seab õpilane endale õpieesmärgid ning valib endale sobivaid õpistrateegiaid õppides tundma oma tugevaid ja nõrku külgi.

6.2.10. Õppesisu ja taotletavad õpitulemused 6. klassis

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Inglise keel	A1.1	A1.1	A1.1	A1.1

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
<p>Kõnearendus- ja lugemisteemad</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pere ja kodu (pereliikmed, lemmikloomad) • Kodukoht (loodus, loomad, ilm, aastaajad, kuud) • Minu päev (igapäevased toimingud, toit, söömine) • Signaalsõnad (põhiarvud, nädalapäevad, kellaajad, aastaarvud, värvid) 	<ul style="list-style-type: none"> • Saab aru õpitud sõnadest ja lühikestest lausetest • Reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele • Mõistab lihtsaid, sagedamini esinevaid väljendeid ja sõnu sisaldavaid tekste • Kasutab õpitud sõnu ja väljendeid oma vajaduste (küsimuste esitamine, küsimustele vastamine) väljendamiseks • Suudab kirjutada lühikesi lauseid ja fraase enda ja oma lähima ümbruse kohta.
<p>Suhtlusoskused</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tervitamine, hüvastijätt, enda ja teiste esitlemine • Tänamine, millegi ulatamine ja vastuvõtmine • Vabandamine • Telefoninumbri ütlemine 	<p>Oskab ennast tutvustada</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oskab tervitada, end ja sõpru tutvustada • Kasutab adekvaatselt levinud viisakusväljendeid • Väljendab häid soove tähtpäevade puhul lihtsate lausetena

<ul style="list-style-type: none"> • Õnnitlemine sünnipäeva puhul; head soovid jõuludeks ja uueks aastaks 	
Kuulamisoskused <ul style="list-style-type: none"> • Õpetaja korralduste kuulamine • Kaasõpilaste teksti kuulamine ning laulude ning luuletuste kuulamine 	Kuulamisel saab aru <ul style="list-style-type: none"> • Tunneb ära ja mõistab õpitud sõnu ja väljendeid • Tundmatust kuulamistekstist leiab üles õpitud sõnad ja lihtsamad väljendid
Kirjutamisoskused <ul style="list-style-type: none"> • Lünkharjutuste täitmine • Ärakiri • Õpitud sõnade kirjutamine • 3-4- sõnalise teksti kirjutamine frontaalse tööna õpetaja abiga 	Kirjutamisel oskab <ul style="list-style-type: none"> • Teeb ärakirja õpikutekstist • Kirjutab lihtsamaid õpitud sõnu ja lauseid peast • Õpetaja toega koostab lühijutu
Lugemisoskused <ul style="list-style-type: none"> • Õpiku teksti lugemine õpetaja abiga • Käekirjalise teksti lugemine (tahvlilt, töölehel, enda vihikust) 	Lugemisel oskab <ul style="list-style-type: none"> • Loeb lühendatud tekste õpetaja abiga ja täidab nende põhjal koostatud harjutusi • Loeb iseseisvalt tööjuhendeid
Hääldusoskused <ul style="list-style-type: none"> • Intonatsioon erinevates lausetüüpides (jaatavas, eitavas, küsivas ja käskivas lauses), juhul kui seda ei takista õpilase kõnelemisraskus. 	Hääldab vastavalt võimetele <ul style="list-style-type: none"> • On omandanud lihtsamate õpitud sõnade õige häälduse • Tajub intonatsiooni eri tüüpi lausetes
Keeleteadmised <ul style="list-style-type: none"> • Nimisõnad: Ainsus ja mitmus, aluse ja öeldise ühildumine • Artikkel: umbmäärane ja määrav • Omadussõnad: omadussõna ühildumine nimisõnaga • Arvsõnad: 1-100, kellaaeg (täistunnid) • Asesõnad: isikulised, omastavad ja näitavad • Tegusõnad: põhitegusõna, modaaltegusõna can, enamkasutatavad reeglipärased ja ebareeglipärased tegusõnad • Tegusõna vormistik: üldaeg Present Simple ja kestev aeg Present Progressive • Eessõnad: in, on, under, in front of, next to, between • Sõnatuletus: arvsõna tuletusliited –teen, -ty • Õigekiri: suur ja väike algustäht 	

Inglise keele tunde on nädalas 2 (aastas kokku 70 tundi)

Hindamine

6. klassis hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult ning õpilane saab õppetöö käigus tagasisidet nii suulise kui kirjaliku sõnalise hinnangu ning hinde vormis kõigi osaoskuste

kohta. Ülesande eesmärgist lähtuvalt hinnatakse kas ühte kindlat või mitut keeleoskuse aspekti (nt sisu, ülesehitust, sõnavara, kõne ladusust, grammatika õigsust). Kujundava hindamise käigus seab õpilane endale õpieesmäärke ning valib endale sobivaid õpistrateegiaid õppides tundma oma tugevaid ja nõrku külgi.

6.2.11. Õppesisu ja taotletavad õpitulemused 8. klassis

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Inglise keel	A2.1	A2.1	A2.1	A2.1

Õppesisu	Läbivad teemad, mida on võimalik õppesisuga siduda
Mina ja teised Iseloom ja välimus. Õnnetused ja vigastused. Head kombed.	Väärtused ja kõlblus. Tervis ja ohutus.
Kodu ja lähiümbrus Kohad ja rajatised. Linna ja maaelu erinevused. Heategevus.	Väärtused ja kõlblus. Tervis ja ohutus.
Kodukoht Eesti Kliima ja ilm. Keskkonna probleemid ja lahendused neile. Ohustatud liigid ja looduskaitse	Keskkond ja jätkusuutlik areng. Kultuuriline identiteet. Väärtused ja kõlblus.
Riigid ja nende kultuur Pidustused ja tähtpäevad ning sündmused maailmas.	Teabekeskond. Tehnoloogia ja innovatsioon. Väärtused ja kõlblus. Kultuuriline identiteet.
Igapäevaelu. Õppimine ja töö Elukutsed ja nendeks vajalikud omadused. Poodlemine ja poodide tüübid. Riided ja aksessuaarid. Söök ja jook, toidu valmistamine. Erinevad elustiilid.	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine. Teabekeskond. Tehnoloogia ja innovatsioon. Tervis ja ohutus.
Vaba aeg Meelelahutus (kino, raamatud, teater, ajalehed, ajakirjad). Puhkusetüübid. Väljas söömine. Tehnoloogia kasutamine hariduses. Sport, spordialad ja vajalik varustus.	Väärtused ja kõlblus. Teabekeskond. Tehnoloogia ja innovatsioon.

Õppetegevused

Suulist eneseväljendusoskust arendatakse kaasates õpilased klassitöösse: rühma- ja paaritöödes osalemine. Samuti kasutatakse pildikirjeldusi, dialoogide läbimängimist ja sama mustri järgi uute loomist. Koostatakse lihtsaid lühiesitlusi enda valitud või etteantud teemal. Sõnastikke, nii üks- kui kakskeelseid, kasutatakse teksti mõistmiseks ja lihtsamate tekstide loomisel.

Nii suulise kui kirjaliku teksti mõistmise oskuse arendamiseks suunatakse õpilasi kasutama võõrkeelset interneti info leidmiseks, vaatama filme, kuulama võõrkeelset muusikat, raadiosaateid jne. Samuti on oluline välismaal elavate eakaaslastega suhtlemine läbi projektitöö või omal initsiatiivil.

Kirjaliku väljendusoskuse arendamiseks koostatakse esitlusi, lühietekandeid, vahetatakse kirju võõrkeelt emakeelena kõnelevate kirjasõpradega jne.

Enesehindamisoskuse arendamiseks kasutatakse erinevaid töövõtteid (nt. eneseanalüüsi lehed, õpimapi täitmine), mis suunavad õpilasi enda ja teiste tööd analüüsima.

Esinemisoskuse ja -julguse arendamiseks kasutatakse näiteks luuletusi, laule, näidendeid, mida esitatakse nii klassi- kui koolikaaslastele.

Hindamine

8. klassis hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult ning õpilane saab õppetöö käigus tagasisidet nii suulise kui kirjaliku sõnalise hinnangu ning hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Ülesande eesmärgist lähtuvalt hinnatakse kas ühte kindlat või mitut keeleoskuse aspekti (nt sisu, ülesehitust, sõnavara, kõne ladusust, grammatika õigsust).

Kujundava hindamise käigus seavad õpilased koos kaaslastega endale õpieesmärgid ning valivad endale sobivaid õpistrateegiaid õppides tundma oma tugevaid ja nõrku külgi. Õpilane annab õpitavas keeles hinnangu õppeprotsessile ja oma tööle, kasutades vajadusel õpetaja abi. Õppeaasta jooksul toimub kuni neli mitut osaoskust hõlmavat suuremat tööd.

6.2.12. Taotletavad õpitulemused põhikooli lõpuks osaoskuse ti

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Inglise keel	A2.1	A2.1	A2.1	A2.1

Õppesisu ja taotletavad õpitulemused 9. klassis

Inglise keele tunde on nädalas 2 (õppeaastas kokku 70 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused
<p>Kõnearendus- ja lugemisteemad</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mina ise (välimus, iseloom, huvid). • Minu pere ja kodu (linn, küla, maja/korter, aed, õu). <ul style="list-style-type: none"> • Minu kool ja klass (koolipäev, koolitee, õppeained, sõbrad, õpetajad). • Minu harrastused ja vaba aeg (sport, kino, muusika). • Mina ja minu arvamus (meeldib/ ei meeldi) <ul style="list-style-type: none"> • Eestlased ja naaberrahvad (asukoht, keel, pealinn, raha) • Inglise keelt kõnelevad rahvad (asukoht, pealinn, raha) • Tarbekiri (kirja ja postkaardi kirjutamine) 	<ul style="list-style-type: none"> • on omandanud esmased teadmised õpitava keele maa(de) kultuurist; • saab aru lihtsatest dialoogidest, väga lühikestest juttudest, teadetest ja sõnumitest tuttavatel teemadel, mis on seotud igapäevaeluga; • loeb sageli kasutatava sõnavaraga lühikesi tekste ja faktilist infot sisaldavaid tekste (nt kuulutused, isiklikud kirjad), leiab tekstis sisalduvat infot; • tutvustab suuliselt ennast, oma huvisid ja oma pereliikmeid, kirjeldab lähiümbrust ja tegevusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires; • kirjutab lühikesi ja lihtsaid tekste: erinevat tüüpi sõnumeid, kirjeldusi, minevikus toimunud tegevusi, kirjeldab oma tundeid ja arvamusi.

<p>Suhtlusoskused</p> <ul style="list-style-type: none"> • nime ja aadressi küsimine • reageerimine telefonikõnedele • oma soovi väljendamine ja kaaslaste soovi küsimine • loa palumine, lubamine ja keeldumine • heakskiidu ja üllatuse väljendamine • millegi ulatamine ja vastuvõtmine • õnnitlemine ja head soovid jõuludeks, uueks aastaks 	
<p>Kuulamisoskused</p> <ul style="list-style-type: none"> • õpetaja ja kaasõpilaste kõne kuulamine/arusaamine, kuulamisülesannete täitmine • raadio ja teleri kuulamine • laulude ja luuletuste kuulamine 	<p>Kuulamisel saab aru</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunnis kasutatavatest tööjuhenditest, pöördumistest • lihtsatest keelenditest, mida õpetaja tunnis kasutab • lihtsamatest tekstidest õpitud sõnavara piires
<p>Kõnelemisoskused</p> <ul style="list-style-type: none"> • õpitud sõnade ja lausemudelite abil lühijutukese koostamine • oma nime, vanuse ütlemine • luuletuse, laulu peastteadmine • repliikide järjestamine dialoogiks 	<p>Kõnelemisel oskab</p> <ul style="list-style-type: none"> • rääkida oma klassist • vastata küsimustele õpitud temaatika piires • kasutada õpitud keelendeid igapäevastes olukordades: tutvustada oma kaaslast • kasutada õigeid fraase ulatades ja vastu võttes, vabandada, küsida luba • väljendada olemasolu/puudumist, kuuluvust, enda/teiste vanust, aega (aasta, kuud) • nädalapäevad, kellaaeg, päevaaeg, omadusi (värvi, hinda) • hääldata oma nime • hääldata võõrhäälikuid korrektselt • hääldata tähti
<p>Lugemisoskused</p> <ul style="list-style-type: none"> • õpiku teksti lugemine • käekirjalise teksti lugemine (tahvilt, töölehel, oma vihikust) • lühiteadete lugemine • sõnaraamatu kasutamine juhendamisel (ka neti-kasutamine) • luuletuse lugemine 	<p>Lugemisel saab aru</p> <ul style="list-style-type: none"> • teksti sisust 3-4 tundmatu sõna olemasolul • lihtsamatest kirjalikest tööjuhenditest
<p>Kirjutamisoskused</p> <ul style="list-style-type: none"> • õpitud sõnade kirjutamine hääldusele vastava ja mittevastava kirja pildi puhul • aadressi ja isikuandmeid nõutavate ankeetide täitmine • õnnitluste kirjutamine, kirjale aadressi kirjutamine 	<p>Kirjutamisel oskab</p> <ul style="list-style-type: none"> • eeskuju järgi kirjutada õnnesoovi • õigesti täita lünkharjutust • õigesti kirjutada õppeotstarbeliste mõistatuste ja ristsõnade lahendamiseks vajalikke sõnu
<p>Keeleteadmised</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nimisõnad (ainsus ja mitmus) • Artikkel (umbmäärane ja määrav) 	

<ul style="list-style-type: none"> • Omadussõnad (võrdlusastmed) • Arvsõnad ja mõõtühikud (järgarvud, kuupäev, aasta, kellaeg). • Eessõnad (enamkasutatavad eessõnad in, on, under) • Sõnatuletus (arvsõna tuletusliited - teen ja -ty) • Lauseõpetus (lihtlaused), lühivastused • Inglise tähestik (tähtede nimetused, nende häälimine) • Õigekiri: nimisõna mitmuse lõpud; suur ja väike täht 	
--	--

Hindamine

9. klassis hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult ning õpilane saab õppetöö käigus tagasisidet nii suulise kui kirjaliku sõnalise hinnangu ning hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Ülesande eesmärgist lähtuvalt hinnatakse kas ühte kindlat või mitut keeleoskuse aspekti (nt sisu, ülesehitust, sõnavara, kõne ladusust, grammatika õigsust). Kujundava hindamise käigus seab õpilane endale õpieesmäärke ning valib endale sobivaid õpistrateegiaid õppides tundma oma tugevaid ja nõrku külgi.

6.3. MATEMAATIKA

6.3.1. Õpetuse eesmärgid

Matemaatikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) saab aru matemaatika vajalikkusest oma elus ja tegevuses;
- 2) oskab suunamisel otsida matemaatikaalast teavet (sh Internetist);
- 3) omandab iseseisvaks tööks ja koostööks vajalikud oskused ning hoiakud;
- 4) õpib ümbritseva maailma esemeid ja nähtusi struktureerima (järjestama, võrdlema, rühmitama, loendama, mõõtma);
- 5) omandab:
 - naturaalarvude, harilike ja kümnendmurdude praktilise tähenduse;
 - kujutluse peamistest suurustest, suuruse mõõtmise ühikutest ja nendevahelistest tähtsamatest seostest;
 - meetermõõdustiku ja ajaühikute süsteemi tähenduse ja oskuse neid praktiliselt kasutada;
 - lihtsamate mõõtmiste sooritamise vilumuse, oskuse kasutada mõõteriistu (joonlaud, kaal, kell);
 - oskuse sooritada kõiki nelja aritmeetilist tehet õpitud mitmekohaliste naturaalarvudega;
 - oskuse lahendada liht- ja liittekstülesandeid;
 - kujutluse geomeetristest kujunditest ja kehadest, nende tunnustest ja omadustest;
 - oskuse moodustada/joonestada geomeetrisi kujundeid joonestusvahendite abil.

6.3.2. Õppetöö rõhuasetused 1.–2. klassis

6.3.2.1. Õpetamise ülesandeks on aidata lastel omandada kujutlus matemaatikast kui õppeainest. Konkreetsete praktiliste toimingute kaudu selgitatakse, millega aine tegeleb ning kuidas see on seotud õpilaste endi elu ning tegevusega.

6.3.2.2. Täpsustatakse õpilaste kogemuslikke kujutlusi esemete ja suuruste maailmast, omandatakse kujutlused hulkadest, vormist, ruumist ja ajast, arvudest 20 piires, arvude liitehitusest ja esitamisest kümnendsüsteemis. Õpitakse opereerima hulkadega, sooritama liitmis- ja lahutamistehteid suulise arvutamise võtet kasutades.

6.3.2.3. Õpitakse ära tundma ja nimetama lihtsamaid geomeetrisi kujundeid, omandatakse esmased kujutlused mõõtmisest ja mõõtühikutest. Esmasel tutvumisel tekstülesannetega õpitakse rakendama liitmis- ja lahutamise elementaaroskusi lihtsamate eluliste probleemide lahendamiseks.

6.3.3. Taotletavad õpitulemused 1.–2. klassis

6.3.3.1. 1. klassi lõpuks õpilane:

- 1) võrdleb ja järjestab esemeid suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi;
- 2) orienteerub ruumis ja tasapinnal küsimuse kus? ja korralduse pane ...! alusel;
- 3) opereerib hulkadega (oskab hulki võrrelda, võrdsustada ja ühendada ning eraldada osahulka);
- 4) vastab küsimusele mitu? (nii haaramise teel kui ka loendades);
- 5) nimetab, kirjutab ja võrdleb arve 10 piires;
- 6) teab arvude koostist 10 piires;
- 7) liidab ja lahutab 10 piires;
- 8) sooritab ja kommenteerib esemete hulga suurust muutvaid tegevusi (+ , - , =);
- 9) teab rahaühikuid;
- 10) moodustab erinevatest õpitud rahatähtedest vajaliku rahasumma;
- 11) teab geomeetriste kujundite ring, kolmnurk, nelinurk nimetusi; 26
- 12) nimetab nädalapäevade ja aastaegade nimetusi õiges järjekorras;
- 13) konstrueerib praktiliselt geomeetrisi kujundeid; joonistab kõverjoont; sirgjoont;

14) koostab matemaatilisi jutukesti ja lahendab neid õpetaja abiga;

15) eristab tekst- ja tulpülesannet.

6.3.3.2. 2. klassi lõpuks õpilane:

1) moodustab abivahendeid kasutades arve 1–20;

2) vastandab hulgaelemente arvuga (20 piires);

3) määrab arvu koha naturaalarvude reas (20 piires);

4) järjestab arve 1–20;

5) eristab kümnelisi ja ühelisi kahekohalises arvus (20 piires);

6) loeb ja kirjutab arve 1–20;

7) loeb, kirjutab ja lahendab liitmis- ja lahutamisvõrdusi 20 piires (järku ületamata);

8) kasutab vajaduse korral liitmise vahetuvusseadust;

9) lahendab kolme arvu liitmise või lahutamise liitülesandeid (20 piires);

10) seostab ajasuhteid eile, täna, homme nädalapäevadega;

11) eristab ajasuhteid üleöö ja ülehommeks;

12) tunneb kellade liike ja kellaosade nimetusi;

13) määrab aega täistundides;

14) kasutab mõõtmisel pikkusühikut sentimeeter;

15) mõõdab joonlaua abil lõigu pikkust sentimeetrites;

16) võrdleb lõikude pikkusi mõõtmise tulemuste järgi;

17) joonestab ettemärgitud punktide järgi joonlaua abil kolmnurka ja nelinurka;

18) tajub lihttekstülesannete struktuuri, teab nende lahendamise üldpõhimõtteid ning vormistamisnõudeid;

19) kasutab õpitud rahaühikuid ostu-müügi operatsioonide praktilisel sooritamisel (20 piires);

20) koostab ja lahendab ühetehtelisi tekstülesandeid summa ja vahe leidmiseks 20 piires (õpetaja abiga).

6.3.4. Õppetöö rõhuasetused 3.–5. klassis

6.3.4.1. 3.–5. klassis tutvustatakse õpilastele peamisi naturaalarvudega arvutamise võtteid 1000 piires, luuakse kujutlused mõõtühikute süsteemist, geomeetriliste kujundite ja kehade elementidest. Õpetatakse omandatud teadmisi eluliste probleemide lahendamiseks rakendama (sh õppekäikude ja õuesõppe kaudu).

6.3.4.2. Sel etapil omandavad õpilased kujutluse arvu mõistest 1000 piires, õpitakse eristama järkarve ja järguühikuid, omandatakse arvude ehitust kümnendsüsteemis ja rakendatakse seda arvutamisel.

6.3.4.3. Tutvutakse suulise ja kirjaliku arvutamise algoritmidega. Tundmatu suuruse leidmisel kasutatakse oma teadmisi tehtekomponentide vahelistest seostest. Antakse kujutlus mõõtühikute süsteemist ja õpitakse tundma tehteid nimega arvudega. Praktiliselt tutvustatakse harilike murdarvude olemust, nende skemaatilist märkimist, lugemist ja kirjutamist.

6.3.4.4. Õpitakse geomeetriliste kujundite elemente eristama, nimetama ja joonestama, vajalikke mõõteriistu ja joonestusvahendeid kasutama.

6.3.4.5. Kujundatakse arusaam, et elus ettetulevaid probleeme saab sõnastada tekstülesandena. Õpitakse kasutama oma teadmisi tekstülesande struktuurist. Õpitakse esemeliselt ja skemaatiliselt modelleerima lihtsamaid liht- ja liitsituatsioone (ühe- ja kahetehtelised tekstülesanded õpitavate seoste kohta), omandatakse kujutlus situatsiooni (ülesande) analüüsimisest ja lahendusstrateegia väljatöötamisest. Õpitakse tekstülesande lahendamiseks vajalikke tegevusi planeerima, lahendust kirjalikult vormistama.

6.3.5. Taotletavad õpitulemused 3.–5. klassis

6.3.5.1. 3. klassi lõpuks õpilane:

- 1) järjestab arve 1–100 kasvavas ja kahanevas järjekorras esimesest antud arvust teise antud arvuni (nii suuliselt kui ka kirjalikult);
- 2) eristab ühelisi, kümnelisi ja sajalist 100 piires;
- 3) jaotab ja koostab arve kümneliste ja üheliste järgi 100 piires;
- 4) võrdleb arve 100 piires;
- 5) kirjutab ja loeb võrratusi 100 piires;
- 6) teab arvude ehitust kümnendsüsteemis 100 piires;
- 7) teab numברי asukoha tähtsust arvu märkimisel 100 piires;
- 8) eristab paaris- ja paarituid arve 100 piires;
- 9) kontrollib liitmise ja lahutamise tulemust pöördtehtega (100 piires);
- 10) liidab ja lahutab arve 20 piires üleminekuta ja ühest kümnest teise üleminekuga (suulise arvutamise võtet kasutades);
- 11) liidab ja lahutab arve 100 piires üleminekuta ühest kümnest teise (suulise arvutamise võtet kasutades);
- 12) teab mõõtühikuid meeter, kilogramm, liiter, minut, tund, kuu, aasta; rahaühikuid ja seoseid 1 ööpäev = 24 h; 1 aasta = 12 kuud; 1 m = 100 cm;
- 13) eristab naturaalarve nimega arvudest;
- 14) määrab kellaega täis- ja pooletunnise täpsusega;
- 15) määrab aega kalendri järgi päevades;
- 16) liidab ja lahutab ühenimelisi arve 100 piires;
- 17) mõõdab meetrites ja sentimeetrites (100 piires);
- 18) joonestab sirglõigu etteantud mõõdu järgi;
- 19) joonestab rudulisele paberile nelinurga etteantud mõõtude järgi;
- 20) eristab kahetehtelist tekstülesannet ühetehtelisest (õpetaja abiga);
- 21) analüüsib ja lahendab ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid (õpetaja abiga);
- 22) sooritab praktiliselt ostu-müügi operatsioone (100 piires).

6.3.5.2. 4. klassi lõpuks õpilane:

- 1) esitab arvu kümneliste ja üheliste summana (100 piires);
- 2) liidab ja lahutab 100 piires (suulise arvutamise võtet kasutades);
- 3) tähtsustab järkude kohakuti kirjutamist kirjalikul arvutamisel;
- 4) liidab ja lahutab 100 piires ilma järguühikut ületamata (kirjaliku arvutamise võtet kasutades);
- 5) mõistab korrutamise ja jagamise olemust;
- 6) teab korrutamise ja jagamise tabelit;
- 7) korrutab ja jagab täiskümneid ühekohalise arvuga (ilma järku ületamata) 100 piires;
- 8) kasutab tehtekomponentide nimetusi;
- 9) leiab puuduva tehtekomponendi proovimise teel ja analoogia põhjal;
- 10) määrab tehete järjekorra kahe- ja kolmetehtelistes avaldistes;
- 11) eristab osa tervikust;
- 12) leiab tegevuslikult osa tervikust (oskab märkida kirjalikult);
- 13) teab mõõtühikuid sentimeeter, millimeeter, tsentner ja seoseid 1 min = 60 sek;
1 cm = 10 mm; 1 ts = 100 kg;
- 14) ütleb kellaega veerandtunnise täpsusega (veerand, kolmveerand);
- 15) eristab ühe- ja mitmenimelisi arve;
- 16) liidab ja lahutab 100 piires ühe- ja mitmenimelisi arve (suulise ja kirjaliku arvutamise võtet kasutades, õpetaja abiga), vajaduse korral teisendab tulemuse;
- 17) eristab murd- ja kõverjoont;
- 18) joonestab lõike etteantud mõõdu (3 cm, 5 cm 6 mm) järgi;
- 19) teab nurkade liike (täis-, nüri-, teravnurk);
- 20) joonestab joonlaua abil nurki (täis-, terav-, nürinurk);

- 21) lahendab koostöös õpetajaga lihttekstülesandeid arvu suurendamiseks või vähendamiseks mingi arv korda;
- 22) kasutab ostu-müügi ülesannetes sõltuvust $\text{maksumus} = \text{hind} \cdot \text{hulk}$;
- 23) loeb ja mõistab erinevalt esitatud andmete skeeme;
- 24) koostab skeemi järgi ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid (koostöös õpetajaga);
- 25) lahendab kahetehtelisi tekstülesandeid (koostöös õpetajaga).

6.3.5.3. 5. klassi lõpuks õpilane:

- 1) järjestab arve suuliselt ja kirjalikult 1000 piires, esitab neid ühest antud arvust teise antud arvuni;
- 2) eristab järguühikuid, oskab määrata nende arvu;
- 3) võrdleb arve 1000 piires;
- 4) liidab ja lahutab kirjalikult arve 1000 piires (nii üleminekuta kui ka üleminekuga);
- 5) jagab kirjalikult ühekohalise arvuga 100 piires nii üleminekuta kui ka üleminekuga (jäägita ja jäägiga);
- 6) korrutab ja jagab suuliselt ja kirjalikult ühekohalise arvuga 1000 piires (ilma üleminekuta);
- 7) kontrollib liitmist/lahutamist ja korrutamist/jagamist pöördtehetega 1000 piires;
- 8) leiab puuduva tehtekomponendi 1000 piires (nelja aritmeetilise tehte ulatuses);
- 9) määrab tehete järjekorra kahe- ja kolmetehtelistes avaldistes;
- 10) jagab jäägiga 1000 piires (kirjaliku arvutamise võtet kasutades);
- 11) loeb ja kirjutab Rooma numbreid I–X;
- 12) eristab murru lugejat ja nimetajat;
- 13) märgib skemaatiliselt lihtmurde, oskab neid lugeda ja kirjutada;
- 14) leiab jagamistehte abil osa antud arvust 1000 piires;
- 15) teab mõõtühikuid gramm, kilogramm, tonn, meeter, kilomeeter ja seoseid $1 \text{ a} = 365 \text{ päeva}$, $1 \text{ km} = 1000 \text{ m}$, $1 \text{ kg} = 1000 \text{ g}$;
- 16) liidab ja lahutab kirjalikult nimega arve 1000 piires (vajaduse korral teisendab vastuse);
- 17) teab ringjoont, ruutu ja ristkülikut;
- 18) joonistab šablooni abil ringjoont;
- 19) tajub tekstülesannetes sõltuvusi: $\text{hind} = \text{maksumus} : \text{hulk}$; $\text{hulk} = \text{maksumus} : \text{hind}$;
- 20) lahendab lihtülesandeid osa leidmiseks tervikust;
- 21) eristab seoseid korda/võrra, rohkem/vähem ning neile vastavaid aritmeetilisi tehteid;
- 22) lahendab näidise eeskujul kahetehtelisi tekstülesandeid; vormistab ülesande kirjalikult;
- 23) modelleerib praktilisi situatsioone, kasutades sõltuvusseoseid: $\text{hind} = \text{maksumus} : \text{hulk}$; $\text{hulk} = \text{maksumus} : \text{hind}$.

6.3.6. Õppetöö rõhuasetused 6.–7. klassis

6.3.6.1. 6.–7. klassis kujundatakse üldise arvutamisoskuse eeldused, õpetatakse rakendama omandatavaid teadmisi ja oskusi erinevates arvsituatsioonides (naturaal- ja murdarvud; nimega ja nimeta arvud) ning mõistma seost arvutamise oskuse ja eesmärgi vahel.

6.3.6.2. Täiendatakse kujutlusi arvudest 100 000 piires, õpitakse eristama järke ja klasse. Kirjalikul arvutamisel rakendatakse teadmisi arvude ehitusest kümnendsüsteemis; õpitakse sooritama liitmise ja lahutamise tehteid mitmekohaliste arvudega, korrutamist ja jagamist ühekohalise arvuga.

6.3.6.3. Kujundatakse arusaam, et nimega arvudega arvutamisel tuleb lähtuda tehete sooritamise üldistest seaduspärasustest, kuid unustada ei tohi ka nimega arvu olemust. Õpitakse lahendama geomeetriaülesandeid (liitma ja lahutama lõikude pikkusi, arvutama kujundite ümbermõõtu jne).

6.3.6.4. Laiendatakse kujutlusi harilikest murdudest: harilike murdude liigid ja nendega tehtavad arvutused. Avatakse kümnendmurru mõiste, õpitakse leidma osa tervikust ja tervikut tema osa järgi.

6.3.6.5. Rõhutatakse oma tegevuse iseseisva planeerimise tähtsust eluliste situatsioonide (eelarve ja menüü koostamine, ostukorvi kalkuleerimine) analüüsimisel ja lahenduse otsingul (kahe- ja kolmetehteliste tekstülesannete lahendamine). Kujundatakse oskus rakendada tekstülesandest omandatud teadmisi analoogiliste seostega eluliste probleemide modelleerimisel ja lahendamisel.

6.3.7. Taotletavad õpitulemused 6.–7. klassis

6.3.7.1. 6. klassi lõpuks õpilane:

- 1) järjestab naturaalarve 10 000 piires (suuliselt ja kirjalikult);
- 2) kirjutab ja loeb naturaalarve kasvavas ja kahanevas järjekorras 10 000 piires;
- 3) võrdleb arve 10 000 piires, esitab võrdlemise tulemuse märkide $<$, $>$, $=$ abil;
- 4) esitab arvu järguühikute summana ning järguühikute summa järgi (10 000 piires);
- 5) ümardab arve kümneliste ja sajalisteni 10 000 piires;
- 6) liidab ja lahutab kirjalikult arve 10 000 piires (nii üleminekuta kui ka üleminekuga);
- 7) korrutab ja jagab kolmekohalist arvu ühekohalisega 10 000 piires (nii üleminekuta kui ka üleminekuga);
- 8) suurendab ja vähendab arvu 10, 100, 1000 korda 10 000 piires;
- 9) korrutab ja jagab kirjalikult neljakohalist arvu ühekohalise arvuga 10 000 piires (nii üleminekuta kui ka üleminekuga);
- 10) kontrollib nelja aritmeetilist tehet pöördtehtega 10 000 piires;
- 11) leiab puuduva tehtekomponendi, kasutades nelja aritmeetilist tehet 10 000 piires;
- 12) määrab tehete järjekorra avaldistes;
- 13) kasutab lugemisel ja kirjutamisel Rooma numbreid I–XX;
- 14) eristab, loeb ja kirjutab lihtmurdu, liigmurdu ning segaarvu;
- 15) võrdleb ühenimelisi murde;
- 16) liidab ja lahutab ühenimelisi murde;
- 17) leiab ühte ja mitut osa arvust;
- 18) eristab kümnendmurdu naturaalarvust, loeb ja kirjutab kümnendmurde, seostab kümnendmurde rahaga;
- 19) liidab ja lahutab kümnendmurde;
- 20) arvutab vanust, sünniaastat, ajavahemikku, sündmuse toimumise aega;
- 21) teab mõõtühikuid detsimeeter; detsiliiter, milliliiter; sajand ja seoseid $1 \text{ dm} = 10 \text{ cm}$; $1 \text{ m} = 10 \text{ dm}$; $1 \text{ saj} = 100 \text{ a}$;
- 22) teisendab, liidab ja lahutab nimega arve kirjaliku arvutamise võtet kasutades;
- 23) eristab kolmnurki nurkade järgi;
- 24) liidab ja lahutab lõikude pikkusi;
- 25) arvutab kolmnurga, ruudu ja ristküliku ümbermõõtu;
- 26) lahendab tekstülesandeid tervikust ühe ja mitme osa leidmiseks;
- 27) lahendab kolmetehtelisi ülesandeid lahendusplaanile toetudes (õpetaja abiga);
- 28) lahendab probleemsituatsioone (õpetaja abiga).

6.3.7.2. 7. klassi lõpuks õpilane:

- 1) järjestab naturaalarve suuliselt ja kirjalikult 100 000 piires;
- 2) loeb ja kirjutab naturaalarve 100 000 piires;
- 3) nimetab arve kasvavas ja kahanevas järjekorras (100 000 piires);
- 4) kirjutab arve klasside ja järkude tabelisse ja vastupidi (100 000 piires);
- 5) võrdleb arve 100 000 piires;
- 6) määrab järguühikute arvu ning üheliste, kümneliste, sajaliste, tuhandeliste ja kümnetuhandeliste arvu antud arvus (100 000 piires);
- 7) ümardab arve tuhandeliteni 100 000 piires;
- 8) kasutab Rooma numbreid I–XXX daatumite lugemisel ja kirjutamisel;

- 9) liidab ja lahutab kirjalikult 100 000 piires;
- 10) korrutab ja jagab kirjalikult kahekohalise arvuga (toetudes algoritmile) 100 000 piires;
- 11) leiab puuduva tehtekomponendi, kasutades nelja aritmeetilist tehet;
- 12) kontrollib nelja aritmeetilist tehet pöördtehetega;
- 13) määrab tehete järjekorra mitmetehtelistes avaldistes;
- 14) teisendab liigmurru segaarvuks ja segaarvu liigmurruks;
- 15) taandab murde;
- 16) korrutab ja jagab lihtmurdu ühekohalise arvuga;
- 17) leiab terviku tema osa järgi;
- 18) liidab ja lahutab kümnendmurde;
- 19) korrutab ja jagab kümnendmurde 10, 100, 1000-ga, ühekohalise arvuga ja täiskümnetega;
- 20) kasutab arvutamisel pikkus-, raskus-, mahu-, aja- ja rahaühikute seoseid ja suhteid;
- 21) arvutab hulknurga übermõõdu mõõtmisel saadud või etteantud andmetega;
- 22) leiab aritmeetilist keskmist;
- 23) teab tekstülesannete kirjaliku vormistamise nõudeid ja lahenduse otsimise võtteid;
- 24) lahendab liht- ja liitülesandeid õpetaja osalise abiga.

6.3.8. Õppetöö rõhuasetused 8.–9. klassis

6.3.8.1. 8.–9. klassis laiendatakse ja süvendatakse teadmisi ning oskusi arvude järjestamisest, rühmitamisest, võrdlemisest 1000000 piires. Kinnistatakse mõistete valimise ja rakendamise oskusi ning mõnesammuliste tüüpülesannete lahendamiseks vajalikke tegevusi. Luuakse eeldused lihtsate matemaatiliste tekstide ja mudelite mõistmiseks, omandatud oskuste teadlikuks kasutamiseks elukutse omandamisel. Süvendatult kirjeldatakse ja selgitatakse matemaatilisi tegevusi igapäevaste eluliste probleemide lahendamisel (palk, maksud, arved).

6.3.8.2. Täpsustatakse ja laiendatakse teadmisi geomeetriliste kujundite ja kehade tunnustest ja omadustest. Antakse kujutlus pindala- ja ruumalaühikutest, õpitakse sooritama vastavaid arvutusi geomeetriaülesannete lahendamisel.

6.3.8.3. Laiendatakse peamiste mõõtühikute kasutamise ja naaberühikuteks teisendamise oskusi. Lahendatakse tekstülesandeid, sealhulgas rakenduslikke ülesandeid; kujundatakse arusaam vajadusest kirjeldada elust tulenevaid probleeme matemaatilise tekstina; õpetatakse lugema ja koguma lihtsaid andmestikke, arvutama aritmeetilist keskmist; lugema ja koostama mõningaid tulp- ja sektordiagramme.

6.3.8.4. Oluliseks peetakse kõigi omandatud arvutusoskuste kasutamist igapäevaste eluliste probleemide (laen, järelmaks, intress, alla- ja juurdehindlus) modelleerimisel ja lahendamisel. Kujundatakse oskus kavandada oma tegevust lahendusstrateegia otsingul ja arvutamise võtete valimisel.

6.3.9. Taotletavad õpitulemused 8.–9. klassis

6.3.9.1. 8. klassi lõpuks õpilane:

- 1) järjestab naturaalarve 1 000 000 piires suuliselt ja kirjalikult;
- 2) loeb, kirjutab, nimetab arve kasvavas ja kahanevas järjekorras 1 000 000 piires;
- 3) võrdleb arve 1 000 000 piires;
- 4) ümardab arve etteantud järguni (1 000 000 piires);
- 5) teab Rooma numbreid I–XXXV;
- 6) liidab, lahutab; korrutab, jagab ühe- ja kahekohalise arvuga 1 000 000 piires;
- 7) liidab ja lahutab ühenimelisi murde ja segaarve;
- 8) korrutab ja jagab murde naturaalarvuga;
- 9) leiab tervikut osa järgi;
- 10) liidab ja lahutab kümnendmurde;
- 11) korrutab ja jagab kümnendmurde ühe- ja kahekohalise naturaalarvuga;

- 12) leiab aritmeetilist keskmist;
- 13) kasutab arvutamisel pikkus-, raskus-, mahu-, aja- ja rahaühikute seoseid ja suhteid;
- 14) sooritab tehteid nimega arvudega (ka kümnendmurduena väljendatult);
- 15) teab pindalaühikuid ruutmillimeeter, ruutsentimeeter, ruutdetsimeeter, ruutmeeter, ruutkilomeeter; aar, hektar;
- 16) eristab keskkonnas geomeetrilisi kujundeid (ristkülik, ruut) ja kehi (kuup, risttahukas, silinder, püramiid, kera);
- 17) arvutab valemi ($S = a \cdot a$; $S = a \cdot b$) abil pindala;
- 18) joonestab sümmeetriatelje suhtes sümmeetrilisi lõike, kolmnurki ja nelinurki;
- 19) arvestab tekstülesannete kirjaliku vormistamise nõudeid ja teab lahenduse otsingu võtteid;
- 20) lahendab ja koostab kuni kolmetehtelisi tekstülesandeid skeemi järgi.

6.3.9.2. Põhikooli lõpetaja:

- 1) loeb ja kirjutab arve 1 000 000 piires;
- 2) eristab järguühikuid;
- 3) võrdleb arve 1 000 000 piires;
- 4) ümardab arve etteantud järguni (1 000 000 piires);
- 5) liidab ja lahutab; korrutab ja jagab kahekohalise arvuga (1 000 000 piires);
- 6) kontrollib nelja aritmeetilise tehte õigsust vastava pöördtehtega;
- 7) leiab puuduva tehtekomponendi;
- 8) määrab tehete järjekorra nelja- ja viietehtelistes ülesannetes;
- 9) kasutab kalkulaatorit;
- 10) teab protsendi praktilist tähendust;
- 11) teisendab hariliku murru kümnendmurruks ja vastupidi;
- 12) korrutab ja jagab kümnendmurdu kahekohalise arvuga;
- 13) teab õpitud mõõtühikuid ja nendevahelisi seoseid;
- 14) väljendab protsente kümnendmurduena ja vastupidi;
- 15) leiab protsenti arvust ja arvu protsendi järgi;
- 16) liidab, lahutab; korrutab ja jagab nimega arve kahekohalise arvuga (teisendamise);
- 17) arvutab ruudu ja ristküliku übermõõdu ning pindala; arvutab kuubi ja risttahuka ruumala kas mõõtmisel saadud või etteantud andmete järgi;
- 18) loeb ring-, tulp- ja joondiagramme;
- 19) lahendab probleemsituatsioonide põhjal kuni kolmetehtelisi tekstülesandeid.

6.3.10. Matemaatika õpitulemused ja õppesisu 1.-2. klassis

Matemaatika nädalatundide arv 1. ja 2. klassis jaotatuna teemaplokkidesse (orienteeruv tundide jaotus):

Õppesisu	1. klass	2. klass
Arvutamine	90	90
Mõõtmine ja tekstülesanded	40	50
Geomeetrilised kujundid	30	20
Tundide varu kordamiseks	15	15
	175	175

1. klass

Arvutamine - 90 tundi

Õpitulemused	Õppesisu
1) võrdleb ja järjestab esemeid suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi;	Arvude võrdlemine ja järjestamine.
2) orienteerub ruumis ja tasapinnal küsimuse <i>kus?</i> ja korralduse <i>pane ...!</i> alusel;	Mõisted: parem- vasak, all- ülal, all- peal, ees- taga.

3) opereerib hulka (oskab hulki võrrelda, võrdsustada ja ühendada ning eraldada osahulka);	Hulkade võrdlemine ja järjestamine.
4) vastab küsimusele <i>mitu?</i> (nii haaramise teel kui ka loendades);	Hulka elementide loendamine.
5) nimetab, kirjutab ja võrdleb arve 10 piires;	Arvud 0–10, nende esitus üheliste, kümneliste summana.
6) teab arvude koostist 10 piires;	
7) liidab ja lahutab 10 piires;	Arvude liitmine, lahutamine peast 10 piires.
8) sooritab ja kommenteerib esemete hulga suurust muutvaid tegevusi (+, -, =);	Arvude liitmine, lahutamine peast 10 piires.

Mõõtmine ja tekstülesanded – 40 tundi

Õpitulemused	Õppesisu
1) koostab matemaatilisi jutukehi ja lahendab neid õpetaja abiga;	Tekstülesannete analüüsimine ja lahendamine. Tulemuste reaalsuse hindamine. Tekstülesannete koostamine.
2) eristab tekst- ja tulpülesannet.	Tekst- ja tulpülesanne tundmaõppimine.
4) seostab ajasuhteid <i>eile, täna, homme</i> nädalapäevadega; eristab ajasuhteid <i>üleeile</i> ja <i>ülehomme</i> ;	Aja määramine.
5) tunneb kellade liike ja kellaosade nimetusi;	Kella osad, kellade liigid.
7) määrab aega täistundides;	Kella tundmine täistundides.

Geomeetrilised kujundid – 15 tundi

Õpitulemused	Õppesisu
1) kasutab mõõtmisel pikkusühikut <i>sentimeeter</i> ;	Punkt, sirglõik, sirge. Lõigu pikkus. Murdjoon, selle pikkus. Kolmnurk ja nelinurk, nende tipud, küljed ja nurgad. Ruut ja ristkülik. Ring. Kuup, risttahukas, kera, silinder, koonus, kolm- ja nelinurkne püramiid. Geomeetrilised kujundid igapäevaelus.
2) mõõdab joonlaua abil lõigu pikkust sentimeetrites;	Joonlaua abil mõõtmine.
3) võrdleb lõikude pikkusi mõõtmise tulemuste järgi;	Lõikude pikkuste võrdlemine.
4) joonestab ettemärgitud punktide järgi joonlaua abil kolmnurka ja nelinurka;	Antud pikkusega lõigu joonestamine.

2. klass

Arvutamine – 90 tundi

Õpitulemused	Õppesisu
1) moodustab abivahendeid kasutades arve 1–20;	Arvud 0 – 20, nende esitus üheliste, kümneliste ja kümneliste summana.
2) vastandab hulgaelemente arvuga (20 piires);	Võrdus ja võrratus.
3) määrab arvu koha naturaalarvude reas (20	Arvude võrdlemine ja järjestamine. Järgarvud. Paaris- ja paaritud arvud.

piires); 4) järjestab arve 1–20; 5) eristab kümnelisi ja ühelisi kahekohalises arvus (20 piires); 6) loeb ja kirjutab arve 1–20; 7) loeb, kirjutab ja lahendab liitmis- ja lahutamisvõrdusi 20 piires (järku ületamata); 8) kasutab vajaduse korral liitmise vahetuvusseadust; 9) lahendab kolme arvu liitmise või lahutamise liitülesandeid (20 piires);	Arvude liitmine ja lahutamine peast 20 piires. Liitmis- ja lahutamistehte komponentide nimetused (liidetav, summa; vähendatav, vähendaja, vahe).
---	---

Mõõtmine ja tekstülesanded – 50 tundi

Õpitulemused	Õppesisu
1) seostab ajasuhteid <i>eile, täna, homme</i> nädalapäevadega; 2) eristab ajasuhteid <i>üleeile ja ülehomm</i> ; 3) tunneb kellade liike ja kellaosade nimetusi; 4) määrab aega täistundides; 5) kasutab mõõtmisel pikkusühikut <i>sentimeeter</i> ; 6) mõõdab joonlaua abil lõigu pikkust sentimeetrites; 7) võrdleb lõikude pikkusi mõõtmise tulemuste järgi; 8) tajub lihttekstülesannete struktuuri, teab nende lahendamise üldpõhimõtteid ning vormistamisnõudeid; 9) kasutab õpitud rahaühikuid ostu-müügi operatsioonide praktilisel sooritamisel (20 piires); 10) koostab ja lahendab ühetehtelisi tekstülesandeid summa ja vahe leidmiseks 20 piires (õpetaja abiga).	Ajavormid <i>eile, täna, homme</i> , nädalapäevad. Ajaühikud sekund, minut, tund, ööpäev, nendevahelised seosed. Kella tundmine täistundides. Pikkuse mõõtmine sentimeetrites. Rahaühikud. Ühetehteliste tekstülesannete lahendamine.

Geomeetrilised kujundid – 20 tundi

Õpitulemused	Õppesisu
1) joonestab ettemärgitud punktide järgi joonlaua abil kolmnurka ja nelinurka;	Punkt, sirglõik, sirge. Lõigu pikkus. Antud pikkusega lõigu joonestamine.

6.3.11. Matemaatika õpitulemused ja õppesisu 3.-5. klassis

Õppesisu	3. klass	5. klass
Aritmeetika	100	110
Geomeetria	65	50
Kordamine	45	50
	210	210

3. klass

Õpitulemused	Õppesisu
1) järjestab arve 1–100 kasvavas ja kahanevas järjekorras esimesest antud arvust teise antud arvuni (nii suuliselt kui ka kirjalikult);	Arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras (1–100).
2) eristab ühelisi, kümnelisi ja sajalist 100 piires;	Ühe-, kahe- ja kolmekohaline arv.
3) jaotab ja koostab arve kümneliste ja üheliste järgi 100 piires;	Arvude jaotamine ja koostamine kümneliste ja üheliste järgi.
4) võrdleb arve 100 piires;	Arvude võrdlemine 100 piires.
5) kirjutab ja loeb võrratusi 100 piires;	Võrratuste kirjutamine, lugemine ja lahendamine märgid $>$, $<$, $=$.
6) teab arvude ehitust kümnendsüsteemis 100 piires;	Arvude moodustamine saja piires. Arvude saamine loendamise teel. Arvud 21–100. Arvude 21–100 lugemine ja kirjutamine. Täiskümnete numeratsioon. Arvu koha ja naabrite määramine arvureas; Järgarvud 11.–20.
7) teab numברי asukoha tähtsust arvu märkimisel 100 piires;	Numbri asukoha tähtsus arvu märkimisel.
8) eristab paaris- ja paarituud arve 100 piires;	Paaris- ja paaritud arvud.
9) kontrollib liitmise ja lahutamise tulemust pöördtehtega (100 piires);	Liitmise ja lahutamise tulemuse õigsuse kontrollimine (pöördtehtega).
10) liidab ja lahutab arve 20 piires üleminekuta ja ühest kümnest teise üleminekuga (suulise arvutamise võtet kasutades);	Liitmine ja lahutamine üleminekuta ühest kümnest teise (suulise arvutamise võtet kasutades): täiskümnete liitmine ja lahutamine; Liitmine ja lahutamine kahekümne piires üleminekuga ühest kümnest teise (suulise arvutamise võtet kasutades).
11) liidab ja lahutab arve 100 piires üleminekuta ühest kümnest teise (suulise arvutamise võtet kasutades);	Kahetehteliste võrduste lahendamine, sealhulgas liitmine täiskümneni ($37 + 3 = 40$) ja täiskümnest ühekohalise arvu lahutamine ($40 - 3 = 37$). Kahekohalisele arvule ühekohalise arvu liitmine; Kahekohalisest arvust ühekohalise arvu lahutamine; Kahekohalisele arvule kahekohalise arvu liitmine; Kahekohalisest arvust kahekohalise arvu lahutamine.
	Puuduva tehtekomponendi leidmine.
12) teab mõõtühikuid <i>meeter, kilogramm, liiter, minut, tund, kuu, aasta</i> ; rahaühikuid ja seoseid 1 ööpäev = 24 h; 1 aasta = 12 kuud; 1 m = 100 cm;	Pikkusühikud: <i>meeter</i> (m), lugemine ja kasutamine; Mõõtmistulemuste märkimine ja lugemine. Rahaühikud: 50 senti, 20 eurot, 50 eurot, 100 eurot. Seos 1 euro = 100 senti. Massiühikud: <i>kilogramm</i> (kg); kujutlus kilogrammist kui raskusmõõdust, kasutamine. Praktiline tegevus (kaalumine) esemete raskuse

	määramiseks. Kaalukaussidega kaal, kaaluvihid, -pommid. Mõõtmistulemuste märkimine ja lugemine
	Mahuühikud: <i>liiter</i> (l); kujutus liitrist kui mahumõõdust, kasutamine. Erinevate suurustega enamkasutatavate anumate tutvustamine (purgid, pudelid, ämber). Mõõtmistulemuste märkimine ja lugemine.
13) eristab naturaalarve nimega arvudest;	Nimega arvude lugemine ja kirjutamine.
14) määrab kellaega täis- ja pooltunnise täpsusega;	Kellaeg: kellaaja määramine täis- ja pooltunnise täpsusega. Seos 1 ööpäev = 24 tundi. Ajaühikud: <i>tund, minut</i> ; seosed: 1 tund on 60 minutit (1 h = 60 min), pool tundi on 30 minutit.
15) määrab aega kalendri järgi päevades;	Ajaühikud: <i>kuu</i> , päevade arv kuus; <i>aasta</i> , seos: 1 aasta = 12 kuud. Aja arvutamine kella järgi tundides ja kalendri järgi päevades.
16) liidab ja lahutab ühenimelisi arve 100 piires;	Ühenimeliste arvude liitmine ja lahutamine (12 m + 15 m; 37 kg – 22 kg), vajadusel tulemuse teisendamisega naaberühikuteks (24 min + 36 min = 60 min = 1 h; 75 cm + 25 cm = 100 cm = 1 m).
17) mõõdab meetrites ja sentimeetrites (100 piires);	Mõõtmine meetrites ja sentimeetrites (joonlauda ja mõõdulinti kasutades). Seos: 1 m = 100 cm. Sobiva mõõtühiku valimine.
18) joonestab sirglõigu etteantud mõõdu järgi;	Sirglõigu joonestamine antud mõõdu järgi (nimega arv: 5 cm pikkune lõik). Antud sirglõigu pikendamine ja lühendamine
19) joonestab ruudulisele paberile nelinurga etteantud mõõtude järgi;	Nelinurga joonestamine antud mõõtude järgi (ruudulisele paberile).
20) eristab kahetehtelist tekstülesannet ühetehtelisest (õpetaja abiga);	Lihtülesanded antud arvu suurendamiseks või vähendamiseks teatud arvu võrra. Üleminek lihtülesannetelt kahetehtelistele tekstülesannetele (sealhulgas ülesanded, mille teine ülesanne on esimese ülesande järg). Ühe- ja kahetehteliste tekstülesannete eristamine.
21) analüüsib ja lahendab ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid (õpetaja abiga);	Kahetehteliste tekstülesannete lahendamine (1. tehe – arvu suurendamine/vähendamine teatud arvu võrra, 2. tehe – summa leidmine). Üleminek tekstülesande sisu esemelis-skemaatilisel kujutamisel andmete skemaatilisele esitamisele. Ülesande lahenduse otsimine ja skeemi täiendamine ühistööna (õpetaja suunavatele küsimustele toetudes).
	Kahetehteliste tekstülesannete lahenduse kirjalik vormistamine (küsimused koostöös, võrdused koos nimetustega õpilase vihikus, vastus).
22) sooritab praktiliselt ostu-müügi operatsioone (100 piires).	Ostetava kauba maksumus ja selle vastavus olemasolevale rahasummale.

5. klass

Õpitulemused	Õppesisu
1) Järjestab arve suuliselt ja kirjalikult 1000 piires, esitab neid ühest antud arvust teise antud arvuni.	Arvud 1000 piires, moodustamine, lugemine, kirjutamine. Arvu naabrid, nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras 1, 10, 100 kaupa. Arvude suurendamine või vähendamine mingi arvu võrra. Järgarvud 1000-ni.
2) Eristab järguühikuid, oskab määrata nende arvu.	Järguühikute määramine arvus (tuhandeline) alustades kas kõrgemast või madalamast järgust. Iga järgu suurim ja väikseim arv. Arvu esitamine järkarvude summana ($567 = 500 + 60 + 7$). Järkarvude summa järgi arvu esitamine ($500 + 60 + 7 = 567$).
3) Võrdleb arve 1000 piires.	Arvude võrdlemine.
4) Liidab ja lahutab kirjalikult arve 1000 piires (nii üleminekuta kui ka üleminekuga).	Liitmine ja lahutamine 100 piires järgu ületamisega (kirjaliku arvutamise võtet kasutades). Liitmine ja lahutamine 1000 piires järguühikut ületamata (kirjaliku arvutamise võtet kasutades). Kirjalik liitmine ja lahutamine 1000 piires järguühiku (üheliste järgu / kümneliste järgu) ületamisega. Liitmine 1000-ni, lahutamine 1000-st.
5) Jagab kirjalikult ühekohalise arvuga 100 piires nii üleminekuta kui ka üleminekuga (jäägita ja jäägiga).	Kahekohaliste arvude korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 100 piires ($14 \cdot 2$, $48 : 4$, $56 : 4$) suulise arvutamise võtet kasutades. Kirjaliku korrutamise ja jagamise algoritm (järku ületamata). Korrutamise- ja jagamistehte õigsuse kontrollimine pöördtehtega.
	$\begin{array}{ll} \underline{2 \cdot 11 = 22} & \underline{48 : 2 = 24} \\ 11 = 10 + 1 & 48 = 40 + 8 \\ 2 \cdot 10 = 20 & 40 : 2 = 20 \\ 2 \cdot 1 = 2 & 8 : 2 = 4 \\ 20 + 2 = 22 & 20 + 4 = 24 \end{array}$
6) Korrutab ja jagab suuliselt ja kirjalikult ühekohalise arvuga 1000 piires (ilma üleminekuta).	Kahekohalise arvu kirjalik korrutamine ühekohalise arvuga 1000 piires ($2 \cdot 74$, $3 \cdot 85$) Täiskümnete korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga ($90 \cdot 7$, $360 : 4$); Täissadade korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga ($400 \cdot 2$, $800 : 4$).

	<p>Kolmekohalise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga üleminekuta ($121 \cdot 4$, $624 : 2$).</p> <p>Ühenimeliste arvude korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga.</p>
7) Kontrollib liitmist/lahutamist ja korrutamist/jagamist pöördtehetega 1000 piires.	<p>Liitmise ja lahutamise kontrollimine pöördtehte abil.</p> <p>Korrutamise ja jagamise kontrollimine pöördtehetega.</p>
8) Leiab puuduva tehtekomponendi 1000 piires (nelja aritmeetilise tehte ulatuses).	<p>Puuduva tehtekomponendi leidmine liitmise ja lahutamistehetes.</p> <p>Puuduva tehtekomponendi leidmine korrutamise ja jagamistehetes.</p>
9) Määrab tehete järjekorra kahe- ja kolmetehtelistes avaldistes.	<p>Tehete järjekord kahe- ja kolmetehtelistes avaldistes, ümarsulud kolmetehtelistes avaldistes.</p>
10) Jagab jäägiga 1000 piires (kirjaliku arvutamise võtet kasutades).	<p>Jäägiga jagamine (kirjaliku arvutamise võtet kasutades).</p>
11) Loeb ja kirjutab Rooma numbreid I – X.	<p>Rooma numbrid I – X.</p>
12) Eristab murru lugejat ja nimetajat. 13) Märgib skemaatiliselt lihtmurde, oskab neid lugeda ja kirjutada.	<p>Mõisted <i>murru lugeja</i> ja <i>nimetaja</i>, murrujoone tähendus.</p> <p>Murdude $\frac{1}{2}, \frac{1}{3}, \frac{1}{4}, \frac{1}{5}, \frac{1}{6}, \frac{1}{7}, \frac{1}{8}, \frac{1}{9}, \frac{1}{10}$ leidmine skemaatiliselt, lugemine ja kirjutamine.</p>
14) Leiab jagamistehte abil osa antud arvust 1000 piires.	<p>Kolmekohalise arvu kirjalik korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 1000 piires ($3 \cdot 127$, $2 \cdot 154$, $3 \cdot 175$)</p>
15) Teab mõõtühikuid gramm, kilogramm, tonn, meeter, kilomeeter ja seoseid 1 a = 365 päeva, 1 km = 1000 m, 1 kg = 1000 g.	<p>Ajaühikud: aasta –365 (366) päeva. Rahaühikud: euro, sent. Pikkusühikud: kilomeeter (km) kasutamine. Seos 1 km = 1000 m kasutamine. Mahuühikud: pool liitrit (1/2 liitrit), 1/3 liitrit kasutamine. Massiühikud: gramm (g), tonn (t); kasutamine. Seos 1 kg = 1000 g (praktiline leidmine vastavate kaalupommide abil) 1 t = 1000 kg. Õpitud mõõtühikute teisendamine: suurema mõõtühiku teisendamine väiksemaks ($4 \text{ m } 75 \text{ cm} = 475 \text{ cm}$); väiksema mõõtühiku teisendamine suuremaks naaberühikuks ($650 \text{ cm} = 6 \text{ m } 50 \text{ cm}$).</p>

16) Liidab ja lahutab kirjalikult nimega arve 1000 piires (vajaduse korral teisendab vastuse).	Mitmenimeliste arvude liitmine ja lahutamine tulemuse teisendamisega.
17) Teab ringjoont, ruutu ja ristkülikut.	Ringjoon, ruut ja ristkülik.
18) Joonistab šablooni abil ringjoont.	Ringjoon, ringi kujutiste leidmine ümbrusest, joonistamine šablooni abil.
19) Tajub tekstülesannetes sõltuvusi: hind = maksumus : hulk; hulk = maksumus : hind.	Lihtülesanded: sõltuvused: hind = maksumus : hulk; hulk = maksumus : hind.
20) Lahendab lihtülesandeid osa leidmiseks tervikust.	Ühetehtelised tekstülesanded arvust osa leidmiseks.
21) Eristab seoseid korda/võrra, rohkem/vähem ning neile vastavaid aritmeetilisi tehteid.	Liitülesanded: kahetehtelised tekstülesanded seoste korda/võrra, rohkem/vähem eristamiseks.
22) Lahendab näidise eeskujul kahetehtelisi tekstülesandeid; vormistab ülesande kirjalikult.	Andmete iseseisev leidmine ja skemaatiline esitamine, ülesande kirjalik lahendamine ja lahenduskäigu selgitamine suuliselt.
23) Modelleerib praktilisi situatsioone, kasutades sõltuvusseoseid: hind = maksumus : hulk; hulk = maksumus : hind.	Erinevate probleemsituatsioonide modelleerimisoskuse kujundamine (kahetehtelise tekstülesande struktuurile toetudes).

6.3.12. Matemaatika õpitulemused ja õppesisu 6.-7. klassis

Matemaatika nädalatundide arv jaotatuna teemaplokkidesse (orienteeruv tundide jaotus):

Õppesisu	6. klass	7. klass
Aritmeetika	97	97
Geomeetria	78	43
Kordamine	25	25
Varu	10	10
Kokku	210	175

6. klass

Aritmeetika (97 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) järjestab naturaalarve 10 000 piires (suuliselt ja kirjalikult);	Arvude moodustamine, lugemine ja kirjutamine. Arvude kümnendsüsteem, iga järgu suurim ja väiksem arv. Arvude suurendamine või vähendamine mingi arvu võrra või mingi arv korda. Arvude ehitus kümnendsüsteemis. Järguühikute arvu ning üheliste, kümneliste ja sajaliste arvu määramine antud arvus.

	Järgarvud 10 000-ni.
2) kirjutab ja loeb naturaalarve kasvavas ja kahanevas järjekorras 10 000 piires	Arvu naabrid, arvude nimetamine kasvavas ning kahanevas järjekorras 1, 10, 100, 1000 kaupa.
3) võrdleb arve 10 000 piires, esitab võrdlemise tulemuse märkide <, >, = abil;	Arvude võrdlemine.
4) esitab arvu järguühikute summana ning järguühikute summa järgi (10 000 piires);	Arvude kirjutamine järkude tabelisse ja tabelist välja.
5) ümardab arve kümneliste ja sajalisteni 10 000 piires;	Arvude ümardamine kümnelisteni, sajalisteni.
6) liidab ja lahutab kirjalikult arve 10 000 piires (nii üleminekuta kui ka üleminekuga);	Kirjalik liitmine ja lahutamine 10 000 piires üleminekuta ja üleminekuga.
7) korrutab ja jagab kolmekohalist arvu ühekohalisega 10 000 piires (nii üleminekuta kui ka üleminekuga);	Suuline korrutamine ja jagamine 10 000 piires. Kolmekohalise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuga (jagamine jäägita ja jäägiga).
8) suurendab ja vähendab arvu 10, 100, 1000 korda 10 000 piires;	Ühe- ja kahekohalise arvu korrutamine ja jagamine 10, 100, 1000-ga.
9) korrutab ja jagab kirjalikult neljakohalist arvu ühekohalise arvuga 10 000 piires (nii üleminekuta kui ka üleminekuga);	Neljakohalise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuga (jagamine jäägita ja jäägiga).
10) kontrollib nelja aritmeetilist tehet pöördtehtega 10 000 piires;	Liitmis- ja lahutamistehete, korrutamise ja jagamistehete kontrollimine pöördtehtega.
11) leiab puuduva tehtekomponendi, kasutades nelja aritmeetilist tehet 10 000 piires;	Puuduva tehtekomponendi leidmine (neli aritmeetilist tehet).
12) määrab tehete järjekorra avaldistes;	Tehete järjekord. Ümarsulud kolmetehtelistes avaldistes.
13) kasutab lugemisel ja kirjutamisel Rooma numbreid I–XX;	Rooma numbrid XI–XX.
14) eristab, loeb ja kirjutab lihtmurdu, liigmurdu ning segaarvu;	Lihtmurd: määratlemine, lugemine, kirjutamine. Liigmurd, segaarv: lugemine, kirjutamine, eristamine lihtmurrust. Murru põhiomadus.
15) võrdleb ühenimelisi murde;	Ühenimelised murrud: võrdlemine.
16) liidab ja lahutab ühenimelisi murde;	Ühenimelised murrud: liitmine ja lahutamine.
17) leiab ühte ja mitut osa arvust;	Ühe ja mitme osa leidmine arvust (kahe tehte abil).
18) eristab kümnendmurdu naturaalarvust, loeb ja kirjutab kümnendmurde;	Kümnendmuru moodustamine, lugemine ja kirjutamine koma abil. Kümnendmurdude võrdlemine.
19) liidab ja lahutab kümnendmurde;	Kümnendmurdude liitmine ja lahutamine.
20) lahendab tekstülesandeid tervikust ühe ja mitme osa leidmiseks;	Lihtülesanded: ühetehteliste tekstülesannete lahendamine. Liitülesanded: kahtehtelised ülesanded ühe ja mitme osa leidmiseks.
21) lahendab kolmetehtelisi ülesandeid lahendusplaanile toetudes (õpetaja abiga);	Kolmetehtelised ülesanded: lihtülesannete ühendamine kolmetehteliseks ülesandeks; andmete väljatoomine ja vormistamine skeemina, lahendusplaani koostamine

	ning lahendamine ühistööna (toetudes õpetaja suunavatele küsimustele).
22) lahendab probleemsituatsioone (õpetaja abiga);	Erinevate probleemsituatsioonide lahendamine.

Geomeetria (78 tundi)

1) arvutab vanust, sünniaastat, ajavahemikku, sündmuse toimumise aega;	Pikkusühik: detsimeeter (dm): nimetamine, märkimine, kasutamine; seosed $1 \text{ dm} = 10 \text{ cm}$; $1 \text{ m} = 10 \text{ dm}$. Ajavahemiku arvutamine: vanuse, sünniaasta; ajavahemiku; sündmuse kestvuse ja toimumise aja arvutamine. Õpitud ajaühikute teisendamine.
2) teab mõõtühikuid detsimeeter; detsiliiter, milliliiter; sajand ja seoseid $1 \text{ dm} = 10 \text{ cm}$; $1 \text{ m} = 10 \text{ dm}$; $1 \text{ saj} = 100 \text{ a}$;	Mahuühikud: detsiliiter (dl), milliliiter (ml): nimetamine, märkimine, kasutamine, mõõdunõude tutvustamine. Ajaühikud: sajand (saj); seos $1 \text{ saj} = 100 \text{ a}$ (toetudes ajaloolisele materjalile).
3) teisendab, liidab ja lahutab nimega arve kirjaliku arvutamise võtet kasutades;	Erinimeliste arvude liitmine ja lahutamine: $6 \text{ m} + 50 \text{ cm}$; $8 \text{ cm} - 5 \text{ mm}$. Nimega arvude liitmine ja lahutamine teisendamisega (kirjaliku arvutamise võtet kasutades); Eelnevalt teisendatud mitmenimelise arvu korrutamine ja jagamine ühekojalise arvuga: $2 \text{ m } 15 \text{ cm} \cdot 3 = 6 \text{ m } 45 \text{ cm}$.
4) eristab kolmnurki nurkade järgi;	Kolmnurkade liigid nurkade järgi. Mõõtkava tutvustamine.
5) liidab ja lahutab lõikude pikkusi;	Lõikude liitmine ja lahutamine.
6) arvutab kolmnurga, ruudu ja ristküliku ümbermõõtu;	Kolmnurga, ruudu ja ristküliku ümbermõõt (P).

7. klass

Aritmeetika (97 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) järjestab naturaalarve suuliselt ja kirjalikult 100 000 piires;	Arvude moodustamine, lugemine ja kirjutamine. Arvude suurendamine ja vähendamine mingi arvu võrra või mingi arv korda.
2) loeb ja kirjutab naturaalarve 100 000 piires;	Arvude lugemine ja kirjutamine.
3) nimetab arve kasvavas ja kahanevas järjekorras 100 000 piires;	Arvu naabrid, arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras (10, 100, 1000 ja 10 000 kaupa).
4) kirjutab arve klasside ja järkude tabelisse ja vastupidi 100 000 piires;	Arvude kirjutamine järkude tabelisse ja tabelist välja, järguühikute arvu määramine.
5) võrdleb arve 100 000 piires;	Arvude võrdlemine.
6) määrab järguühikute arvu ning üheliste, kümneliste, sajaliste, tuhandeliste ja kümnetuhandeliste arvu antud arvus 100 000 piires;	Arvude kümnendsüsteem, iga järgu suurim ja väikseim arv. Arvude esitamine järguühikute summana.
7) ümardab arve tuhandeliteni 100 000 piires;	Arvude ümardamine tuhandeliteni.
8) kasutab Rooma numbreid I–XXX daatumite lugemisel ja kirjutamisel;	Rooma numbrid XX– XXX.

9) liidab ja lahutab kirjalikult 100 000 piires;	Kirjalik liitmine ja lahutamine 100 000 piires (kõik variandid) järgu ületamiseta ja ületamisega. Nimega arvude liitmine ja lahutamine kõigis raskusastmetes.
10) korrutab ja jagab kirjalikult kahekohalise arvuga (toetudes algoritmile) 100 000 piires;	Suuline korrutamine ja jagamine üleminekuta ($1122 \cdot 4$; $8642 : 2$). Kolme- ja neljakohalise arvu korrutamine ja jagamine kirjalikult ühekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuga. Korrutamine ja jagamine täiskümnete ja täissadadega. Kahekohalise arvu jagamine kahekohalisega 100 piires jäägita ja jäägiga ($36 : 12$; $49 : 22$). Korrutamine kahekohalise arvuga (järgu ületamiseta ja ületamisega). Jagamine kahekohalise arvuga üleminekuga teise järku (jäägita ja jäägiga). Nimega arvude korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga.
11) leiab puuduva tehtekomponendi kasutades nelja aritmeetilist tehet;	Puuduva tehtekomponendi leidmine (neli aritmeetilist tehet).
12) kontrollib nelja aritmeetilist tehet pöördtehetega;	Liitmis- ja lahutamistehete kontrollimine pöördtehetega. Korrutamise ja jagamise kontrollimine pöördtehetega.
13) määrab tehete järjekorra mitmetehtelistes avaldistes;	Tehete järjekord (kommutatiivsuse seadust kasutades), ümarsulud (kolme- ja neljatehtelistes avaldistes).
14) teisendab liigmurru segaarvuks ja segaarvu liigmurruks;	Liigmurru teisendamine segaarvuks ja segaarvu teisendamine liigmurruks.
15) taandab murde;	Murdude taandamine.
16) korrutab ja jagab lihtmurdu ühekohalise arvuga;	Murru korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga.
17) leiab terviku tema osa järgi;	Terviku leidmine osa järgi.
18) liidab ja lahutab kümnendmurde;	Kümnendmurdude kirjalik liitmine ja lahutamine
19) korrutab ja jagab kümnendmurde 10, 100, 1000-ga, ühekohalise arvuga ja täiskümnetega;	Kümnendmurru korrutamine ja jagamine 10, 100, 1000-ga. Kümnendmurru korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga ja täiskümnetega.
20) leiab aritmeetilist keskmist;	Liitülesanded (kahe- ja kolmetehtelised): aritmeetilise keskmise arvutamine.
21) teab tekstülesannete kirjaliku vormistamise nõudeid ja lahenduse otsimise võtteid;	Lihtülesanded: kümnendmurruna väljendatud osa leidmine arvust; sündmuste alguse, lõpu ja kestuse määramine. Terviku leidmine tema osa järgi; Ühesuunalise sirgjoonelise liikumise leidmine. Kahetehteliste tekstülesannete kirjalik vormistamine toetudes lahendusplaanile, selgituse kirjutamine avaldise väärtuse juurde (küsimust ei kirjutata): $364 \text{ km} + 428 \text{ km} = 792 \text{ km}$ läbiti kahe päevaga.
22) lahendab liht- ja liitülesandeid õpetaja osalise abiga.	Kolmetehtelised ülesanded: lihtülesannete ühendamine kolmetehteliseks ülesandeks; andmete väljatoomine, vormistamine skeemina, lahendusplaani koostamine ja lahendamine ühistööna (õpetaja suunavatele küsimustele toetudes).

Geomeetria (43 tundi)

1) kasutab arvutamisel pikkus-, raskus-, mahu-, aja- ja rahaühikute seoseid ja suhteid;	Pikkusühikud kilomeeter (km), meeter (m), detsimeeter (dm), sentimeeter (cm), millimeeter (mm); raskusühikud tonn (t), tsentner (ts), kilogramm (kg),
---	---

	gramm (g). Mahuühikud liiter (l), detsiliiter (dl), milliliiter (ml). Ajaühikud sajand, aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut, sekund. Rahaühikud euro, sent.
2) arvutab hulknurga ümbermõõdu mõõtmisel saadud või etteantud andmetega.	Hulknurk. Hulknurga külgede pikkuste mõõtmine. Hulknurga (kolm-, neli-, viis-, kuusnurk) ümbermõõt (P). Sümmeetria; sümmeetria telg, telgsümmeetrilised kujundid.

6.3.13. Matemaatika õpitulemused ja õppesisu 8.-9. klassis

Matemaatika nädalatundide arv jaotatuna teemaplokkidesse (orienteeruv tundide jaotus):

Õppesisu	8. klass	9. klass
Aritmeetika	140	110
Geomeetria	60	55
Kordamine		35
Varu	10	10
Kokku	210	210

8. klass

Aritmeetika (140 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) järjestab naturaalarve 1 000 000 piires suuliselt ja kirjalikult;	Arvude moodustamine, lugemine ja kirjutamine;
2) loeb, kirjutab, nimetab arve kasvavas ja kahanevas järjekorras 1 000 000 piires;	Arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras. Arvu naabrid. Arvude kirjutamine järkude tabelisse ja tabelist välja. Arvu esitamine järguühikute summana. Arvu koostamine antud järguühikutest. Järgu väikseima ja suurima arvu nimetamine.
3) võrdleb arve 1 000 000 piires;	Arvude võrdlemine, suurendamine ja vähendamine mingi arvu võrra või mingi arv korda.
4) ümardab arve etteantud järguni (1 000 000 piires);	Arvude ümardamine antud järguni.
5) teab Rooma numbreid I–XXXV;	Rooma numbrid I–XXXV.
6) liidab, lahutab; korrutab, jagab ühe- ja kahekohalise arvuga 1 000 000 piires;	Kirjalik liitmine ja lahutamine 1 000 000 piires (üleminekuta ja üleminekuga). Liitmis- ja lahutamistehete õigsuse kontrollimine pöördtehetega. Tehete järjekord nelja- ja viietehtelistes ülesannetes. Ümarsulud. Kirjalik korrutamine ja jagamine ühe- ja kahekohalise arvuga. Kirjalik korrutamine ja jagamine täiskümnete ja -sadadega. Kirjaliku korrutamise- ja jagamistehte kontrollimine pöördtehetega. Tundmatu tehtekomponendi leidmine (neli aritmeetilist tehet).
7) liidab ja lahutab ühenimelisi murde ja segaarve;	Ühenimeliste murdude liitmine ja lahutamine. Segaarvude liitmine ja lahutamine.

8) korrutab ja jagab murde naturaalarvuga;	Ühenimeliste murdude korrutamine ja jagamine naturaalarvuga.
9) leiab tervikut osa järgi;	Terviku leidmine osa järgi.
10) liidab ja lahutab kümnendmurde;	Kümnendmurdude liitmine ja lahutamine kõigis raskusastmetes.
11) korrutab ja jagab kümnendmurde ühe- ja kahekohalise naturaalarvuga;	Kümnendmurdude korrutamine ja jagamine ühe- ja kahekohalise naturaalarvuga.
12) leiab aritmeetilist keskmist;	Aritmeetiline keskmine.
13) arvestab tekstülesannete kirjaliku vormistamise nõudeid ja teab lahenduse otsingu võtteid;	Lihtülesanded: tegevuse kestvuse, lõppemise või algusaja arvutamine. Kujundite pindala leidmine. Sõltuvused: aeg = teepikkus : kiirus; kiirus = teepikkus : aeg; teepikkus = kiirus · aeg. Terviku leidmine ühe ja mitme osa järgi.
14) lahendab ja koostab kuni kolmetehtelisi tekstülesandeid skeemi järgi.	Kahe- ja kolmetehteliste tekstülesannete lahendamine lahendusplaani alusel; tekstülesande koostamine antud skeemi järgi.

Geomeetria (60 tundi)

1) kasutab arvutamisel pikkus-, raskus-, mahu-, aja- ja rahaühikute seoseid ja suhteid;	Pikkusühikud: kilomeeter, meeter, detsimeeter, sentimeeter, millimeeter. Raskusühikud: tonn, tsentner, kilogramm, gramm. Mahuühikud: liiter, detsiliiter (dl), milliliiter (ml). Ajaühikud: sajand, aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut, sekund; rahaühikud: euro, sent.
2) sooritab tehteid nimega arvudega (ka kümnendmurdudena väljendatult);	Mitmenimelise arvu väljendamine kümnendmurruna ja vastupidi ($4\text{ m }55\text{ cm} = 4,55\text{ m}$; $7,352\text{ kg} = 7\text{ kg }352\text{ g}$). Nimega arvude liitmine, lahutamine, korrutamine ja jagamine ühe- ja kahekohalise arvuga kõigis raskusastmetes.
3) teab pindalaühikuid ruutmillimeeter, ruutsentimeeter, ruutdetsimeeter, ruutmeeter, ruutkilomeeter; aar, hektar;	Pindalaühikud ruutmillimeeter (mm^2), ruutsentimeeter (cm^2), ruutdetsimeeter (dm^2), ruutmeeter (m^2), ruutkilomeeter (km^2), aar (a), hektar (ha); nimetamine, märkimine, teisendamine.
4) eristab keskkonnas geomeetrilisi kujundeid (ristkülik, ruut) ja kehi (kuup, risttahukas, silinder, püramiid, kera);	Geomeetriliste kehade kuup, risttahukas, silinder, püramiid, kera nimetamine, leidmine ümbritsevast keskkonnast, eristamine, osade nimetamine. Kuubi ja risttahuka pinnalaotuste vaatlemine ja võrdlemine.
5) arvutab valemi ($S = a \cdot a$; $S = a \cdot b$) abil pindala;	Ruudu ja ristküliku külgede mõõtmine ja pindala arvutamine ($S = a \cdot a$; $S = a \cdot b$).
6) joonestab sümmeetriatelje suhtes sümmeetrilisi lõike, kolmnurki ja nelinurki.	Telgsümmeetria.

9. klass**Aritmeetika (110 tundi)**

Õpitulemused	Õppesisu
1) loeb ja kirjutab arve 1 000 000 piires;	Arvude moodustamine, lugemine ja kirjutamine.
2) eristab järguühikuid;	Arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras. Arvu naabrid. Arvude kirjutamine järkude tabelisse ja tabelist välja. Arvu esitamine järguühikute summana. Arvu koostamine antud järguühikutest. Järgu väikseima ja suurima arvu nimetamine.
3) võrdleb arve 1 000 000 piires;	Arvude võrdlemine, suurendamine ja vähendamine mingi arvu võrra või mingi arv korda.
4) ümardab arve etteantud järguni (1 000 000 piires);	Arvude ümardamine antud järguni.
5) liidab ja lahutab; korrutab ja jagab kahekohalise arvuga (1 000 000 piires);	Kirjalik liitmine ja lahutamine 1 000 000 piires. Kirjalik korrutamine ja jagamine kahekohalise arvuga 1 000 000 piires.
6) kontrollib nelja aritmeetilise tehte õigsust vastava pöördtehtega;	Liitmis- ja lahutamistehete õigsuse kontrollimine pöördtehtega. Korrutamise- ja jagamistehete kontrollimine pöördtehtega.
7) leiab puuduva tehtekomponendi;	Tundmatu tehtekomponendi leidmine (neli aritmeetilist tehet).
8) määrab tehete järjekorra nelja- ja viietehtelistes ülesannetes;	Tehete järjekord nelja- ja viietehtelistes ülesannetes. Ümarsulud.
9) kasutab kalkulaatorit;	Kalkulaatori kasutamine liitmisel, lahutamisel, korrutamisel, jagamisel. Mitmeteheline arvutus kalkulaatoril.
10) teisendab hariliku murru kümnendmurruks ja vastupidi;	Hariliku murru teisendamine kümnendmurruks ja vastupidi.
11) korrutab ja jagab kümnendmurdu kahekohalise arvuga;	Kümnendmurdude korrutamine ja jagamine kahekohalise arvuga.
12) teab protsendi praktilist tähendust;	Protsendi mõiste ja protsendi kasutamine praktikas
13) väljendab protsente kümnendmurdudena ja vastupidi;	Protsendi väljendamine kümnendmurruks ja vastupidi.
14) leiab protsenti arvust ja arvu protsendi järgi;	Protsendi leidmine arvust. Arvu leidmine protsendi järgi.
15) lahendab probleemsituatsioonide põhjal kuni kolmetehtelisi tekstülesandeid.	Tekstülesannete lahendamine probleemsituatsioonide põhjal (kuni kolmetehtelised).

Geomeetria (55 tundi)

1) teab õpitud mõõtühikuid ja nendevahelisi seoseid;	Pikkusühikud: kilomeeter, meeter, detsimeeter, sentimeeter, millimeeter. Raskusühikud: tonn, tsentner, kilogramm, gramm. Mahuühikud: liiter, detsiliiter (dl), milliliiter (ml). Ajaühikud: sajand, aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut, sekund; rahaühikud: euro, sent. Pindalaühikud: ruutmillimeeter (mm^2), ruutsentimeeter (cm^2), ruutdetsimeeter (dm^2), ruutmeeter (m^2), ruutkilomeeter (km^2), aar (a), hektar (ha); nimetamine, märkimine, teisendamine. Ruumalaühikud: kuupmillimeeter (mm^3), kuupsentimeeter (cm^3), kuupdetsimeeter (dm^3), kuupmeeter (m^3), kuupkilomeeter (km^3); nimetamine, märkimine, teisendamine.
2) liidab, lahutab; korrutab ja jagab nimega arve kahekohalise arvuga (teisendamisega);	Nimega arvude liitmine ja lahutamine ning korrutamine ja jagamine kahekohalise arvuga.
3) arvutab ruudu ja ristküliku ümbermõõdu ning pindala; arvutab kuubi ja risttahuka ruumala kas mõõtmisel saadud või etteantud andmete järgi;	Ruudu ja ristküliku ümbermõõdu ja pindala arvutamine. Kuubi ja risttahuka servade mõõtmine. Kuubi ja risttahuka ruumala arvutamine (kas mõõtmisel saadud või etteantud andmete järgi).
4) loeb ring-, tulp- ja joondiagramme;	Ring-, tulp- ja joondiagrammide lugemine.
5) lahendab probleemsituatsioonide põhjal kuni kolmetehtelisi tekstülesandeid.	Probleemülesannete lahendamine.

6.4. LOODUSÕPETUS

6.4.1. Õpetuse eesmärgid

Loodusõpetuse õpetamisega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb ära kodukoha ja Eesti loodusobjekte;
- 2) oskab looduses käituda, huvitub looduse tundmisest;
- 3) mõistab inimtegevuse mõju keskkonnale, väärtustab keskkonnasäästlikku eluviisi ning säästvat tarbimist; teab looduskaitse põhimõtteid;
- 4) teab ohutusreegleid ja käitub ennast ja teisi säästvalt vastavalt keskkonna tingimustele;
- 5) hangib loodusteaduslikku teavet, kasutades tekste, plaane, kaarte, mudeleid ning viies läbi vaatusi ja katseid: sõnastab saadud teavet, teeb märkmeid ja edastab neid graafiliselt suuliselt ja kirjalikult.

6.4.2. Õppetöö rõhuasetused 1.–2. klassis

6.4.2.1. 1.–2. klassis moodustab loodusõpetuse ainekogu last ümbritsev keskkond. Tunnetuse lähtepunktiks on õpilaste praktilised kogemused ja igapäevaelu nähtused.

6.4.2.2. Loodusõpetuse tundides õpitakse kuulama, jälgima ja vaatlema loodusnähtusi ja -objekte, olulisel kohal on ühisvaatlused. Matemaatikaalaste teadmiste (nt suurus-, ruumi- jt mõisted) abil õpetatakse loodusnähtusi ja -objekte võrdlema, sobitama ja rühmitama. Emakeelealastele teadmistele toetudes õpitakse loodusnähtusi ja -objekte kirjeldama. Kujundatakse suuliselt esitatud korralduste mõistmise ja täitmise oskus. Loodusteaduste omandamist ja kinnistamist saadab käeline tegevus loodus- või tööõpetuse tunnis: vaatlusaluse objekti voolimine, joonistamine (šablooni järgi), värvimine, lõikamine, rebimine ja kleepimine, seoseid ja suhteid kajastava pildiseeria järjestamine sisu järgi.

6.4.2.3. Tähelepanu pööratakse õpilaste tundeelu arendamisele ning väärtushinnangute ja -hoiakute kujundamisele, liikumisele ja käitumisele looduses, väärtustatakse terveid eluviise. Pannakse alus keskkonnataju kujunemisele, tunnetuslikule huvile ja austusele looduse vastu.

6.4.2.4. Peamiseks õppeviisiks 1.–2. klassis on vaatlus ja praktiline tegevus loodusobjektidega, looduslikele vahenditele ja piltidele toetuv vestlus. Palju kasutatakse didaktilist mängu ja õuesõpet. Õppetegevusega kujundatakse lisaks looduslooliste teadmistele õpilaste suhtlemis- ja kollektiivse töö oskusi ning rahuldatakse laste liikumisvajadust (eriti välitundides läbiviidud mängud).

6.4.2.5. Vaimsete ülesannete täitmisel toetutakse (eelistatult) looduslikele või näitlikele vahenditele.

6.4.3. Taotletavad õpitulemused 1.–2. klassis

6.4.3.1. 1. klassi lõpuks õpilane:

- 1) lahendab õpitud ülesandeid koostöös õpetajaga (värvimis-, sobitus-, valikülesandeid jt);
- 2) keskendab õpetaja (täiskasvanu) suunamisel tähelepanu vaatlusobjektile;
- 3) orienteerub kodus, koolis ja kooliteel (täiskasvanute abil);
- 4) eristab õpitud taimi, loomi, linde ja loodusnähtusi, õpetaja küsimustele toetudes kirjeldab neid 2–4-sõnalise lausega;
- 5) nimetab õpitud kodu- ja metslinde, taimi, nende kuuluvusrühma (piltide rühmitamine);
- 6) nimetab aastaaegu, nende järjestust ja aastaegadele iseloomulikke loodusnähtusi.

6.4.3.2. 2. klassi lõpuks õpilane:

- 1) täidab tuttavaid verbaalselt esitatud ühe- ja kaheosalisi tööjuhiseid valdavalt iseseisvalt;
- 2) nimetab, rühmitab kodukoha elusa ja eluta looduse objekte ja toob esile nende iseloomulikud tunnused (õpetaja abiga või küsisõnade toel);
- 3) võrdleb vaadeldavaid objekte 2–3 tajutava tunnuse põhjal (õpetaja suunamisel);
- 4) iseloomustab loodusvaatlustes nähtut (tugisõnadele toetudes);

- 5) keskendab õpetaja (täiskasvanu) suunamisel tähelepanu vaatlusobjektile; teeb lihtsamaid loodusvaatlusi (õpetaja suunamisel); iseloomustab loodusvaatlustes nähtut (tabeli alusel, tugisõnadele toetudes);
- 6) kirjeldab peamisi aasta jooksul toimuvaid rütmilisi muutusi elus ja eluta looduses;
- 7) loetleb õpitud taimede nimetusi ja nende kuuluvusrühma (juurviljad, puuviljad, köögiviljad, lilled, lehtpuud, okaspuud);
- 8) loetleb õpitud loomade/lindude nimetusi ja tunneb kuuluvusrühma (metsloomad, (-linnud), koduloomad, (-linnud), rändlinnud), nimetab mõningaid fakte nende elu kohta;
- 9) nimetab koduümbruse veekogusid, pinnavorme, puid, taimi, loomi õpitu ulatuses;
- 10) kirjeldab 3–4 lausega aastaajale iseloomulikke tegevusi (pildile toetudes);
- 11) järjestab (abivahenditele toetudes) aastaegadele vastavaid kuid ja seostab neid enda või oma pereliikme olulise sündmusega/tegevusega.

6.4.4. Õppetöö rõhuasetused 3.–5. klassis

6.4.4.1. 3.–5. klassis tuginetakse õppetegevuses varem omandatud teadmistele, oskustele ja hoiakutele. Varemõpitule toetudes jätkatakse õpilaste loodusteadliku maailmapildi kujundamist ja seostatakse saadud teadmisi teistes õppeainetes omandatuga.

6.4.4.2. Arendatakse ning süstematiseeritakse tajusid (eelkõige nägemis- ja ruumitaju) ning kujutlusi. Arendatakse esemete/objektide ning nende osade äratundmist, terviku jaotamist osadeks, osade ühendamist oluliste (iseloomulike) ja mitteoluliste (individuaalsete) tunnuste alusel.

6.4.4.3. Vaadeldakse looduses toimuvaid ajalisi muutusi, erinevate loodusosade omavahelist seotust, tutvutakse loodushoiu põhimõtetega.

6.4.4.4. Pööratakse tähelepanu loodushoiule. Kujundatakse keskkonda säästvaid hoiakuid ja väärtushinnanguid. Eesmärgiks on arendada õpilastes soovi osaleda keskkonnaprobleemide ennetamisel ja lahendamisel. Koduümbruse keskkonnaprobleemide kõrval käsitletakse 5. klassis ka Eesti keskkonnaprobleeme.

6.4.4.5. Õpitegevuses kasutatakse esemete ja loodusobjektide ning -nähtuste vaatlemist (sh demonstratsioonikatsed), terviku ja selle osade eristamist, võrdlemist, rühmitamist ja kirjeldamist esitatud kava järgi (5–6 lauset).

6.4.4.6. Õppeprotsessi mitmekesistatakse interaktiivsete õppematerjalidega ning kasutatakse infotehnoloogilisi ja kommunikatiivseid võimalusi (looduslooline teabekirjandus, DVD- ja videofilmid, televisiooni- ja raadiosaated).

6.4.4.7. 3.–5. klassis õpitakse tundma kodukoha kultuuriloolist minevikku, omandatakseelementaarne arusaamine Eesti Vabariigi riiklikust struktuurist.

6.4.5. Taotletavad õpitulemused 3.–5. klassis

6.4.5.1. 3. klassi lõpuks õpilane:

- 1) kirjeldab vaadeldavaid objekte 3–5 lausega;
- 2) võrdleb vaadeldavaid objekte võrdlusplaani alusel (õpetaja suunamisel);
- 3) eristab ja nimetab tundmaõpitud taimi, loomi, linde nii looduses kui ka pildil; määratleb nende kuuluvusrühma;
- 4) kirjeldab õpitud loomade ja lindude välimust ja nende elutegevuse seost aastaajaga (kuni 5-sõnaliste lihtlausetega);
- 5) mõistab termomeetri näitu;
- 6) toob välja õpitud põhjuslikke seoseid looduses;
- 7) loetleb kuude nimetusi ja teab nende järgnevust;
- 8) nimetab aastaegadele omaseid tunnuseid eluta looduses, taime- ja loomariigis; ilmastikus;
- 9) loetleb taimede kasvatamiseks vajalikke töid koduaias;

10) nimetab meie metsades kasvavaid leht- ja okaspuid ning nende mõningaid kasutusvõimalusi.

6.4.5.2. 4. klassi lõpuks õpilane:

- 1) viib iseseisvalt läbi lihtsamaid loodusvaatlusi ja täidab vastavat tabelit (juhendamisel);
- 2) võrdleb loodusobjekte ja -nähtusi võrdlusplaani alusel;
- 3) kirjeldab võrdlemise põhjal lihtlausetega kuni kolme objekti;
- 4) jälgib õpetaja suunamisel demonstratsioonkatsetes ja laboratoorsetes töödes toimuvat ja kirjeldab seda;
- 5) rühmitab õpitud taimi ja loomi erinevate tunnuste alusel;
- 6) teab looduse jagunemist elus ja eluta looduseks, nende omavahelist seost;
- 7) eristab kultuurtaimi ja toob näiteid;
- 8) nimetab kodukohas enamlevinud kultuurtaimede nimetusi ja nende kasvamise iseärasusi;
- 9) loetleb taimede eluks vajalikke tingimusi;
- 10) nimetab ja toob näiteid õhu, vee ja mulla peamistest omadustest;
- 11) nimetab vee ja õhu saastumise olulisi põhjusi ja saastumise vältimise/vähendamise võimalusi;
- 12) otsustab termomeetri näitude järgi, kas tegemist on vee/õhu soojenemise või jahtumisega;
- 13) selgitab aastaegadele iseloomulikke muutusi soojus- ja valgustingimustest lähtuvalt;
- 14) hindab õpetaja abiga kohaliku keskkonna seisundit.

6.4.5.3. 5. klassi lõpuks õpilane:

- 1) nimetab kodukoha inimeste tegevusalasid, teenindusasutusi ja suuremaid ettevõtteid;
 - 2) tunneb ära Eesti Vabariigi sümbolika;
 - 3) tunneb ära iseloomulike tunnuste järgi ja oskab nimetada kodukoha veekogusid, pinnavorme, asulaid;
 - 4) orienteerub (liigub) kodukohas, juhatab vajaduse korral võõrale teed;
 - 5) leiab kaardilt Eesti ja näitab kodukoha asukohta Eesti kaardil;
 - 6) nimetab ja näitab kaardil põhiilmakaari;
 - 7) tunneb ära ja nimetab kodukoha metsa, sood, põldu, veekogu, maavarasid;
 - 8) eristab küla, alevit, linna, nimetab mõnd Eesti linna;
 - 9) nimetab ja näitab joonisel või mudelil inimese elundkondade tähtsamaid elundeid;
- [RT I, 20.09.2011, 1 – jõust. 23.09.2011]
- 10) kirjeldab joonise või mudeli ja tugisõnade toel inimese elutähtsate organite põhifunktsioone. [RT I, 20.09.2011, 1 – jõust. 23.09.2011]

6.4.6. Õppetöö rõhuasetused 6.–7. klassis

6.4.6.1. 6. klassi eesmärk on luua süsteemne kujutus kodukoha (maakonna) geograafiast ja loodusest. Peamised teemavaldkonnad on järgmised: pinnavormid, veekogud, kliima ja selle muutused, taimed, loomad, inimtegevuse seos loodusega.

6.4.6.2. Kõikide teemade puhul pööratakse tähelepanu objektide ja nähtuste rühmitamisele oluliste tunnuste alusel (nt madalsood ja rabad, nende olulised tunnused), allrühmade moodustamisele (loomad, kodu- ja metsloomad, vee- ja maismaaloomad, liha- ja rohusööjad loomad).

6.4.6.3. 7. klassis käsitletakse nimetatud teemasid Eesti ulatuses, pööratakse tähelepanu erisustele sõltuvalt piirkonnast ja elukeskkonnast.

6.4.6.4. Keemia ja füüsika elemente käsitletakse seoses loodusnähtuste ja inimtegevusega (muldade ja maavarade keemilised ja füüsikalised omadused, ehitusmaterjalide omadused, muldade väetamine jne).

6.4.6.5. Teadvustatakse põhjus-tagajärg-seoseid eluta looduse ja eluslooduse nähtuste vahel (nt taime- ja loomaliikide seos elukohaga – toitumine, eluase, asulate paiknemine jne).

6.4.6.6. Peamised töövormid on tund, õppekäik ja vaatlus. Tundides sooritatakse lihtsaid katseid, võimaluse korral kasutatakse õppefilme.

6.4.6.7. Iga teema puhul aktiveeritakse lapse teadmised, kogemused. Uus teema esitatakse 6.–7. klassis peamiselt suuliste lühitekstide, vestluste ja vaatluste ning näitvahendite abil, tekste kasutatakse teadmiste süvendamiseks/täpsustamiseks. Teadmisi süstematiseeritakse skeemide ja/või tabelite abil. Terminid esitatakse pärast nähtuse/objekti oluliste tunnuste fikseerimist (nt Segamini kasvavad okas- ja lehtpuud – s.o segamets).

6.4.7. Taotletavad õpitulemused 6.–7. klassis

6.4.7.1. 6. klassi lõpuks õpilane:

- 1) märkab oma ümbruses toimuvaid muutusi ja kirjeldab neid;
- 2) jälgib katseid ja sooritab neid õpetaja juhendamisel ise;
- 3) loeb lihtsaid plaane ja kaarte; koostab plaane (abiga);
- 4) tunneb ära pinnavormide kujutised füüsilisel kaardil, teab pinnavormide olulisi tunnuseid; eristab jõge, järve, merd, saart, poolsaart;
- 5) iseloomustab oma kodukoha looduskeskkonna objekte ja nähtusi (vajaduse korral abivahendeid kasutades);
- 6) eristab eluta ja elusa looduse objekte;
- 7) täidab ja kirjeldab abiga õppejooniseid ja skeeme, mis võimaldavad mõista õppeinfosisaldavaid seoseid (nt õppejoonis: vee ringkäik looduses);
- 8) teab põhi- ja vaheilmakaari; määrab kompassi abil põhiilmakaari (õpetaja juhendamisel);
- 9) kirjeldab vett erinevas olekus ja toob välja vee oleku muutumise tingimused ning mõistab vee tähtsust inimese elus;
- 10) teab õhu tähtsamaid omadusi; loeb, märgib ja mõõdab vee ning õhu temperatuuri.

6.4.7.2. 7. klassi lõpuks õpilane:

- 1) kasutab õppetekste teabe kinnistamiseks, täpsustamiseks ja ülesannete täitmiseks;
- 2) kasutab teabe leidmiseks õpetaja abiga Eesti eri kaarte (füüsiline, administratiivne, loomastik/taimestik, kliima jne);
- 3) nimetab Eesti taimi ja loomi, tunneb ära taimede osi ja loomade kehaehitust, toob näiteid erinevates elupaikades elavatest taimedest ja loomadest;
- 4) teab, millest sõltuvad Eesti ilmastikutingimused;
- 5) põhjendab mulla ja selle kaitsmise vajadust;
- 6) nimetab Eesti peamisi põllumajandus- ja tööstusharusid ning valmistatavat toodangut;
- 7) kirjeldab keemiliste ainete mõju taimedele ja loomadele (väetamine, reostamine);
- 8) põhjendab loodusvarade säästliku kasutamise vajalikkust.

6.4.8. Õppetöö rõhuasetused 8.–9. klassis

6.4.8.1. 8. klassis luuakse kujutlus Euroopa loodusest ja 9. klassis maailma loodusest võrreldes Eestiga. Vastavalt süvendatakse teadmisi ka Eesti loodusest: kuuluvus soojusvöötmesse ja loodusvööndisse, sarnased ja erinevad pinnavormid, taime- ja loomaliigid, inimrassid, kliima sarnasus ja erinevus maailmas. Oluline on orienteerumine kaardil ja gloobuse kui Maa mudeli teadvustamine. Omandatakse teadmised Eesti seostest Euroopa ja maailmaga (inimtegevus, transport, kaubavahetus) ja globaalprobleemidest (loodushoid Eestis, Euroopas ja maailmas, riikide erinev suhtumine).

6.4.8.2. Õppevormid on samalaadsed 6.–7. klassis kasutatavatega. Suureneb tekstide kasutamise osatähtsus teadmiste hankimisel. Omandatakse oskus otsida iseseisvalt loodusloolist teavet õppe- ja teabekirjandusest, Internetist. Kogu õppetegevus on suunatud tervikliku kujutluse loomisele maailma loodusest. Terviklik kujutlus sisaldab ühtlasi teadmisi füüsikast ja keemiast.

6.4.9. Taotletavad õpitulemused 8.–9. klassis

6.4.9.1. 8. klassi lõpuks õpilane:

- 1) leiab teavet kaartidelt ja atlastest; näitab kaardil ja nimetab ning kannab õpitud objektid/piirkonnad kontuurkaardile;
- 2) iseloomustab kaardi abil loodusvööndite paiknemist, nimetab piirkonnale iseloomulikke taimi ja loomi, kirjeldab inimtegevust ja selle mõju piirkonna loodusele;
- 3) rühmitab elusorganisme erinevatel alustel, toob näiteid erinevate organismide omavahelistest seostest looduses;
- 4) eristab õpitud aineid/materjale ja kirjeldab nende omadusi; toob näiteid nende kasutamise kohta igapäevaelus;
- 5) viib läbi mõõtmisi, teisendab mõõtühikuid (õpitu piires);
- 6) nimetab eriliigilisi valgusallikaid ja selgitab nende olulisi tunnuseid;
- 7) kirjeldab joonise põhjal Päikesesüsteemi ehitust;
- 8) mõistab, milliseid ohtusid kätkeb kiire liikumine;
- 9) kirjeldab kehade vastastikust mõju ja jõudude rakendumist ning toob nende kohta näiteid igapäevaelust.

6.4.9.2. Põhikooli lõpetaja:

- 1) iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi (plaani toel) objekte/piirkondi, toob näiteid looduskomponentide vaheliste ning keskkonna ja inimtegevuse vaheliste seoste kohta; esitab teavet kaasõpilastele;
- 2) eristab ja nimetab joonisele/mudelile toetudes inimkeha elundeid-elundkondi ning kirjeldab nende funktsioone;
- 3) teab ja väärtustab tervisliku eluviisi põhimõtteid;
- 4) demonstreerib õpitu olukorras peamisi esmaabivõtteid;
- 5) kirjeldab-selgitab õpitud nähtuste iseloomulikke tunnuseid ning toob näiteid nende avaldumise kohta igapäevaelus;
- 6) kirjeldab olmes kasutatavate lihtsa tööpõhimõttega seadmete toimimist, käsitleb ohutult olmes kasutatavaid mõõteriistu;
- 7) toob näiteid õpitud ainete/materjalide kasutusvõimaluste kohta igapäevaelus; mõistab tuntumate olmekemikaalide ohtlikkust ning järgib neid kasutades ohutusnõudeid;
- 8) toob näiteid elektritarvitite kasutamise kohta igapäevaelus, selgitab kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid;
- 9) mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust; kirjeldab keskkonna säästmise võimalusi.

6.4.10. Loodusõpetuse õpitulemused ja õppesisu 1.-2. klassis

	1. klass	2. klass
Aastaajad	8	5
Organismid ja elupaigad	7	8
Mõõtmine ja võrdlemine	5	5
Ilm	7	3
Organismide rühmad ja kooselu	8	4
Kokku	35	35

1. klass

Aastaajad (5 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
1) märkab muutusi looduses ning seostab neid aastaegade vaheldumisega;	Aastaajad. Aastaegade vaheldumine looduses seoses soojuse ja valguse muutustega. Taimed, loomad ja	Suvi, sügis, talv, kevad, soojus, valgus, taim, loom,

2) toob piltide abil näiteid erinevate organismide eluavalduste ja omavaheliste seoste kohta eri aastaagadel; 3) toob õpetaja abiga näiteid looduses toimuvate aastaajaliste muutuste tähtsuse kohta inimese elus.	seeded eri aastaagadel. Kodukoha elurikkus ja maastikuline mitmekesisus Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) õppekäigud aastaajaliste erinevuste vaatlemiseks. Maastikuvaatlus; 2) puu ja sellega seotud elustiku aastaringne jälgimine.	seen, kodukoht, veekogu, maastik
---	---	----------------------------------

Organismid ja elupaigad (7 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
1) kirjeldab õpetaja küsimuste toel taimede, loomade ja seente välisehitust, seostab seda elukeskkonnaga ning toob näiteid nende tähtsuse kohta looduses; 2) nimetab mõnda tuntumat söödavaid ja mürgiseid kübarseeni ning oskab vältida mürgiste seentega seotud ohtusid.	Organismid ja elupaigad. Maismaataimed ja -loomad, välisehitus ja mitmekesisus. Taimede ja loomade eluavaldused: toitumine ja kasvamine. Koduloomad. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) loodusvaatlused: taimede välisehitus; loomade välisehitus; 2) ühe taimede või looma uurimine, kirjeldamine; 3) õppekäik: organismid erinevates elukeskkondades.	puu, põõsas, rohttaim, teravili, juur, vars, leht, õis, vili, keha, pea, jalad, saba, kael, tiivad, nokk, suled, karvad, toitumine, kasvamine, metsloom, koduloom, lemmikloom

Mõõtmine ja võrdlemine (5 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
1) teeb lihtsamaid uurimuslikke tegevusi.	Mõõtmine ja võrdlemine. Kaalumine, pikkuse ja temperatuuri mõõtmine juhendamisel. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) kehade kaalumine; 2) õpilaste pikkuse mõõtmine ja võrdlemine.	mõõtühik, termomeeter, kaalud, kaalumine, mõõtmine, katse

Ilm (7 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
1) teeb lihtsamaid ilmavaatlusi, iseloomustab ilma ning valib ilmale vastava välisriietuse.	Ilm. Ilmastikunähtused. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) ilma vaatlemine.	pilvisus, tuul, õhutemperatuur, sademed: vihm, lumi

Organismide rühmad ja kooselu (8 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
1) kirjeldab õpitud loomaliikide eluviise ja elupaiku; 2) arvestab taimede ja loomade vajadusi ning suhtub neisse	Organismide rühmad ja kooselu. Taimede mitmekesisus. Loomade mitmekesisus. Seente mitmekesisus. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) looma välisehituse ja eluviisi uurimine;	õistaim, vili, seeme, okaspuu käbi, sõnajalg, kalad, kahepaiksed, roomajad, linnud, imetajad,

vastutustundlikult.	2) seente vaatlemine.	seeneniidistik, kübarseen, eosed
---------------------	-----------------------	----------------------------------

2. klass

Aastaajad (5 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
1) märkab muutusi looduses ning seostab neid aastaegade vaheldumisega; 2) toob näiteid looduses toimuvate aastaajaliste muutuste tähtsuse kohta inimese elus.	Aastaegade vaheldumine looduses. Taimed ja loomad eri aastaegadel. Kodukoha elurikkus ja maastikuline mitmekesisus. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) õppekäigud aastaajaliste erinevuste vaatlemiseks. Ühe puu vaatlus kevadel; 2) tutvumine aastaajaliste muutustega.	suvi, sügis, talv, kevad, soojus, valgus, kodukoht, veekogu, maastik.

Organismid ja elupaigad (8 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
1) kirjeldab taimede välisehitust, toob näiteid nende tähtsuse kohta looduses; 2) eristab leht- ja okaspuud, põõsast ja puhmast; 3) eristab loomi toitumise ja liikumisvõime järgi; 4) kirjeldab õpitud loomaliikide eluviise ja elupaiku.	Maismaataimed, nende välisehitus ja mitmekesisus. Maismaaloomad, nende välisehitus ja mitmekesisus. Taimede ja loomade eluavaldused: toitumine ja kasvamine. Metsloomad. Koduloomad. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) loodusvaatlused: taimede välisehitus; loomade välisehitus; 2) õppekäik: organismid erinevates elukeskkondades.	põõsas, puhmas, rohttaim, teravili, igihaljas, juur, tüvi, vars, oksad, leht, õis, urvad, vili, seemned, keha, pea, jalad, saba, kael, tiivad, nokk, suled, kere, karvad, soomused, toitumine, kasvamine

Mõõtmine ja võrdlemine (5 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
1) teab erinevaid mõõtühikuid; 2) kirjeldab esemeid ja kaaslasi, kasutades enda mõõtmistulemusi.	Kaalumine, pikkuse ja temperatuuri mõõtmine. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) kehade kaalumise; 2) õpilaste pikkuse mõõtmine ja võrdlemine; 3) temperatuuri mõõtmine erinevates keskkondades.	mõõtühik, termomeeter, kaalud, kaalumise, mõõtmine.

Ilm (3 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
1) teeb ilmavaatlusi: päikesepaiste, tuul, sademed; 2) eristab eluta looduse nähtusi ning vaatleb neid.	Ilmavaatlused. Ilmastikunähtused. Vee ringlemine. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) ilma vaatlemine; 2) õhutemperatuuri mõõtmine;	pilvisus, tuul, torm, äike, õhutemperatuur, sademed: vihm, lumi.

	3) ilmaennustuse ja tegeliku ilma võrdlemine.	
--	---	--

Organismide rühmad ja kooselu (4 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
1) teab, et ühte liiki kuuluvad organismid on sarnased; 2) kirjeldab loomade välisehitust; 3) kirjeldab taimede ja loomade elukeskkonda.	Taimede mitmekesisus. Loomade mitmekesisus.	vili, seeme, okaspuu käbi, sõnajalg, kalad, kahepaiksed, roomajad, linnud, imetajad, ussid, putukad, ämblikud, kooselu, taimtoiduline, loomtoiduline, segatoiduline, toiduahel.

6.4.11. Loodusõpetuse õpitulemused ja õppesisu 3.-5. klassis

	3. klass	5. klass
Elus ja eluta	33	5
Aastaajad	29	
Gloobus. Plaan ja kaart		10
Pinnavormid kodukohas		13
Organismide rühmad ja kooselu		28
Maavarad		4
Kodukoht. Eesti Vabariik	8	10
Kokku	70	70

3. klass

Õpitulemused	Õppesisu
Tunneb ära ja nimetab õpitud taimi, loomi, linde nii looduses kui ka pildil; määratleb nende kuuluvusrühma (vajadusel abivahendeid kasutades); selgitab õpetaja küsimuste toel õpitud põhjuslikke seoseid looduses; nimetab aastaegadele omaseid tunnuseid; kirjeldab õpetaja küsimuste toel taimede kasvatamiseks vajalikke töid koduaias (toetudes näitvahendile); eristab ja nimetab meie metsades	LINNUD KODUÜMBRUSES (3) Rändlinnud. Rändlindude kogunemine parvedesse ja äralend, rändlindude äralennu põhjused; ohud teekonnal. Kahe linnu võrdlemine (ränd- ja paigalind): välisehitus, toit. TAIMED KODUÜMBRUSES (12) Leht- ja okaspuud, põõsad (vaarikas, sarapuu, paju) ja puhmad (mustikas, pohl): välisehitus, muutused aastaringelt, kasvukohad, tähtsus loomadele- lindudele ja inimestele. Seened: toidu- ja mürgiseened, seente kasutamine toiduna. Metsatööd: metsaraie, küttepuid varumine, metsa istutamine. Puidu kasutamine: mööbel, ehitusmaterjal, puidutooted, paber jms.

<p>kasvavaid leht- ja okaspuid ning toob näiteid nende kasutusvõimalustest; näitab ja nimetab taimede osasid.</p>	<p>Paberjätmete sorteerimine ja taaskasutamine. Rohttaime osad: juur, vars, lehed, õis, vili. Köögiviljad (sh juurviljad), lilled: välisehitus, kasutamine. Aia- ja põllutööd (taimede kasvatamine ja hoolitsemine), tööriistad.</p>
<p>Mõõdab temperatuuri ja kasutab saadud tulemusi nähtuste võrdlemisel; teeb ilmavaatlusi (koostegevuses õpetajaga), kirjeldab ilma vaatlustabeli/pildi järgi (tugisõnade toel); selgitab õpetaja küsimuste toel õpitud põhjuslikke seoseid looduses.</p>	<p>ILM (4) Tutvumine ilma tunnustega. Ilmavaatlustabeli koostamine. Õhutemperatuur ja selle mõõtmine, termomeetri näidu lugemine ja märkimine; erinevad termomeetrid; pilvisus: pilvitu, vähene pilvisus, pilves; sademed: vihm, rahe, lumi; tuul: tuulevaikne, nõrk tuul, tugev tuul, torm.</p>
<p>Teab talvekuude nimetusi, järjestab õpitud aastaegadele vastavad kuud; nimetab aastaegadele omaseid tunnuseid.</p>	<p>TALV (6) Talve algus (kalendri järgi), talvekuud. Vesi talvel: veekogude jäätumine ja jää sulamine, ohutusnõuded jääle minekul.</p>
<p>Kirjeldab ja võrdleb ühe aastaaja erinevat ilma (näitvahendi ja tugisõnade toel); mõõdab temperatuuri, loeb ja märgib temperatuuri näidu, kasutab saadud tulemusi nähtuste võrdlemisel.</p>	<p>Erinevad talveilmad (lumi, tuisk, sula, lumeta talv jms): riietus, tegevused. Õhutemperatuur talvel: temperatuuri mõõtmine, näitude lugemine termomeetrilt, märkimine vaatlustabelisse.</p>
<p>Tunneb ära ja nimetab õpitud taimi, loomi, linde nii looduses kui ka pildil; määratleb nende kuuluvusrühma (vajadusel abivahendeid kasutades); kirjeldab kuni 5-sõnaliste lihtlausetega õpitud loomade ja lindude välisehitust, toob õpetaja abiga näiteid aastaajalistest muutustest loomade ja lindude elutegevuses; selgitab õpetaja küsimuste toel õpitud põhjuslikke seoseid looduses; nimetab aastaegadele omaseid tunnuseid.</p>	<p>Koduümbrus talvel (10) Talvine koduümbrus (aed, põld, park, mets), lume tähtsus looduses. Loomade valmistumine talveks: talvevarud, pesa ehitamine, karvavahetus (suve- ja talvekarv). Erinevad loomad talvel. Metsloomad (mäger, ilves): välisehitus, elupaik, eluviis, toit. Eestis talvituvad linnud (rasvatihane, leevike, hallvares, varblane, rähn): välisehitus, elupaik, toit. Lindude toitmine talvel. Loomade ja lindude jäljed lumel.</p>
<p>Teab ja nimetab Eesti pealinna; kirjeldab koduümbruse loodust.</p>	<p>KODU (5) Kodupaik – osake Eestist, eesti keel. Koduümbruse loodus. Eesti suuremad linnad (Tallinn, Tartu, Narva, Pärnu). Tallinn – Eesti pealinn.</p>
<p>Teab kevadkuude nimetusi, järjestab õpitud aastaegadele vastavad kuud; nimetab aastaegadele omaseid</p>	<p>KEVAD (3) Kevade algus (kalendri järgi), kevadkuud. Kevade kolm perioodi (algus, keskpaik, lõpp): perioodide</p>

<p>tunnuseid; kirjeldab ja võrdleb ühe aastaaja erinevat ilma (näitvahendi ja tugisõnade toel); mõõdab temperatuuri, loeb ja märgib temperatuuri näidu, kasutab saadud tulemusi nähtuste võrdlemisel.</p>	<p>tunnused (sh ilm), riietus ja tegevused. Õhutemperatuur öösel ja päeval, temperatuuride võrdlemine ja erinevuste/põhjuste selgitamine.</p>
<p>Tunneb ära ja nimetab õpitud taimi, loomi, linde nii looduses kui ka pildil; määratleb nende kuuluvusrühma (vajadusel abivahendeid kasutades); kirjeldab kuni 5-sõnaliste lihtlausetega õpitud loomade ja lindude välisehitust, toob õpetaja abiga näiteid aastaajalistest muutustest loomade ja lindude elutegevuses; selgitab õpetaja küsimuste toel õpitud põhjuslikke seoseid looduses; kirjeldab näitvahendite ja õpetaja küsimuste toel taimede kasvatamiseks vajalikke töid koduaias.</p>	<p>Kevad loomariigis (10) Kevad loomariigis: karvavahetus; poegade sünn ja areng. Rändlindude saabumine, pesitsemine, haudumine, hoolitsemine poegade eest. Loomariigi mitmekesisus: kalad: välisehitus, liikumisviisid, elupaigad, toit, areng; konnad: välisehitus, liikumisviisid, elupaigad, toit, areng; putukad: välisehitus, liikumisviisid, elupaigad, toit, areng. Kevad taimeriigis (8) Köögiljataimede seemnete vaatlus ja võrdlemine. Seemnete külv. Taimede kasvatamine, kasvatamiseks vajalikud tingimused.</p>
	<p>Kevadlilled (sh kevadel õitsevad sibullilled: tulp, nartsiss, märtsikelluke jm): välisehitus, kasvukohad. Kevadtööd aias ja põllul.</p>
<p>Nimetab kuud ja seostab need aastaajaga; teab nende järgnevust; nimetab aastaegadele omaseid tunnuseid; kirjeldab ja võrdleb ühe aastaaja erinevaid ilma (näitvahendi ja tugisõnade toel).</p>	<p>SUVI (2) Suve algus (kalendri järgi), suvekuud. Soe ja külm suvepäev: ilm, riietus ja tegevused. Aia- ja metsamarjad suvel. AEG (2) Aasta (aastaajad, kuud, nädal, nädalapäevad): nimetused, järjekord, orienteerumine kalendris. Suvevaheaeg.</p>

5. klass

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Rühmitab elus- ja eluta looduse objekte piltide ja sõnasedelite abil; jaotab tuttavaid taimi ja loomi (nende pilte, sõnasedeleid) õpitud rühmadesse.</p>	<p>ELUS JA ELUTA (5 tundi) Elus- ja eluta looduse objektide tunnused. Õpitud taime- ja loomarühmad. Soovitusi õppetegevuseks: Looduslike objektide rühmitamine piltide ja sõnasedelite abil.</p>
<p>Tunneb ära Eesti kaardil värvide järgi ära maismaa ja veekogud; nimetab ja näitab kaardil (abivahendite toel) põhiilmakaari; mõistab kompassi kasutamise vajadust; leiab kooliümbruse plaanilt tuttavaid objekte.</p>	<p>GLOODUS. PLAAN JA KAART (10 tundi) Maakera mudel – gloobus. Leppemärgid sh leppevärvid gloobusel ja kaartidel. Eesti looduskaart. Ilmakaared, suundade määramine Eesti kaardil. Põhiilmakaarte määramine kompassi abil ning päikese järgi. Pildi ja plaani/kaardi erinevus. Klassi plaan ja kooliümbruse plaan. Enda asukoha määramine plaanil, objektide äratundmine ja nende asukoha (teiste objektide suhtes) kirjeldamine plaanil. Põhi-ilmakaarte määramine õues kompassi abil ning päikese järgi (õpetaja abiga). Eesti kaardiga tutvumine lauamängude või pusle abil. Kooliümbruse erinevate paikade iseloomustamine (nt ilus/ohtlik jne koht) ja nende kaardistamine plaanil kokkulepitud värvide abil; värvidega märgistatud plaani võrdlemine kaaslaste omaga, oma arvamuse põhjendamine (õpetaja küsimuste toel).</p>
<p>Eristab ja nimetab kooliümbruse pinnavorme.</p>	<p>PINNAVORMID KODUKOHAS (13 tundi) Pinnavormid kooliümbruses (tasane maapind, künkas, nõgu, org): vaatlus ja mudeldamine Pinnavormide kujutamine Eesti kaardil. Soovitusi õppetegevuseks: Kooliümbruse pinnavormide mudeldamine.</p>
<p>Tunneb ära ja rühmitab kodukoha levinumaid loomaliike; tunneb ära ja rühmitab kodukoha levinumaid taimeliike; nimetab kodukoha veekogusid; tunneb legendi abil kaardil ära metsa ja soo leppemärgi, veekogu leppevärvi; tunneb looduses/pildil ära kodukohale iseloomuliku looduskeskkonna (mets, soo, põld, veekogu), kirjeldab kava abil selle elustikku.</p>	<p>ORGANISMIDE RÜHMAD JA KOOSELU (28 tundi) Mets. Metsa tähistamine kaardil. Mets puuliikide järgi (okaspuu-, lehtpuu- ja segamets), elustik vastavat liiki metsas, toiduahelad. Koosluste võrdlus: mets-park, metspõld. Veekogu. Veekogud kodukohas. Veekogude tähistamine kaardil. Vee-elustik kodukoha veekogus ja selle kaldal, toiduahelad. Veetaimede ja -loomade erinevus maismaa organismidest. Soo. Soo tähistamine Eesti kaardil. Soo-elustik (taimed, selgroogsed loomad), toiduahelad. Turvas, selle kasutamine. Soovitusi õppetegevuseks: Toiduahelate koostamine. Ülevaate koostamine ühe loomaliigi kohta: välimus, elupaigad, eluviis, toit, järglaste saamine, looduslikud</p>

	vaenlased.
Tunneb ära ja nimetab kodukohas leiduvaid maavarasid, toob nende kasutamise näiteid; kirjeldab piltide toel õpitud maavarade kasutamise võimalusi.	MAAVARAD (4 tundi) Maavarad (liiv, kruus, savi, paekivi ehk lubjakivi, turvas, põlevkivi), nende kasutamine.
Eristab küla, alevit, linna; nimetab ja näitab kaardil Eesti suuremaid linnasid; tunneb ära ja kirjeldab Eesti Vabariigi sümboolikat; teab, mis liiki asulas ta elab; näitab Eesti kaardil kodukoha asukohta, seostab selle ilmakaarega (nt Tartu asub Lõuna Eestis); orienteerub (liigub) kodukohas, juhatab vajadusel võõrale teed; nimetab kodukoha inimeste tegevusalasid, teenindusasutusi ja suuremaid ettevõtteid.	KODUKOHT. EESTI VABARIIK (10 tundi) Eesti naaberriigid. Asulad: linn, alev, küla. Eesti suuremad linnad, pealinn. Eesti riiklik ja rahvuslik sümboolika. Kodukoht: asula määramine; asukoht pealinna ja suuremate linnade suhtes. Kodukoha sümboolika (lipp, vapp). Inimeste tegevus koduasulas: kultuuri- ja teenindusasutused, arstiabi ja päästeteenistus, suuremad ettevõtted ja nende toodang. Soovitusi õppetegevuseks: Kodukoha näitamine Eesti kaardil. Kodukohta tutvustava plakati koostamine.

6.4.12. Loodusõpetuse õpitulemused ja õppesisu 6.-7. klassis

	6. klass
Mõõtmine ja võrdlemine	4
Plaan ja kaart	10
Pinnavormid kodukohas	5
Muld elukeskkonnana	12
Vesi kui aine	20
Vesi elukeskkonnana	30
Õhk kui aine	10
Õhk elukeskkonnana	8
Organismide rühmad ja kooselu	31
Koduasula elukeskkonnana	10
Kokku	140

Mõõtmine ja võrdlemine

Õpitulemused	Õppesisu
1) nimetab lähiümbruses eluta ja elusa looduse objekte; 2) iseloomustab oma kodukoha looduskeskkonna objekte ja nähtusi (vajaduse korral abivahendeid kasutades);	Elus- ja eluta looduse objektid, loodus- ja tehisobjektid kooli lähiümbruses. Objektide suuruste, objektide vaheliste kauguste mõõtmine ja võrdlemine. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Õppekäik/välitund kooli lähiümbruses: loodus- ja tehisobjektide eristamine, kirjeldamine, rühmitamine. - Objektide suuruste, vahemaade mõõtmine ja tulemuste võrdlemine.

Plaan ja kaart

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) teab õpitud leppemärkide tähendust plaanil ja kaardil, täiendab (abiga) lihtsaid plaane;</p> <p>2) nimetab ja näitab kaardil kodumaakonna ning naabermaakonnad;</p> <p>3) iseloomustab oma kodukoha looduskeskkonna objekte ja nähtusi (vajaduse korral abivahendeid kasutades);</p> <p>4) teab põhi- ja vaheilmakaari; määrab kompassi abil põhiilmakaari (õpetaja juhendamisel);</p> <p>5) määrab põhiilmakaari kaardil.</p>	<p>Eesti looduskaart: leppemärgid. Ilmakaarte määramine kaardilplaanil, õues kompassiga ja päikese järgi.</p> <p>Eesti loodus- ja halduskaart: maakonnad ja maakonna keskused, asulad (linn, alev, küla).</p> <p>Kooliümbruse ja koduasula plaan: leppevärvid ja -märgid, lihtsate (mõõtkavata) plaanide täiendamine.</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Ilmakaarte määramine õues kompassiga ja päikese järgi.- Lihtsa plaani ja pildi võrdlemine: enda asukoha määramine plaanil, plaanil olevate objektide äratundmine, plaani täiendamine pildi järgi.- Liikumine kooliümbruse plaani järgi; klassi / kooliümbruse plaani täiendamine (abiga).- Eesti loodus- ja halduskaart: maakondade, suuremate linnade ja koduasula leidmine ning näitamine kaardil (õpetaja juhendamisel). <p>Maakondade ja suuremate linnade märkimine kontuurkaardile (abiga).</p>

Pinnavormid kodukohas

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) teab õpitud leppemärkide tähendust plaanil ja kaardil, täiendab lihtsaid plaane (abiga);</p> <p>2) tunneb näitvahenditel ära õpitud pinnavormid või nende kujutised;</p> <p>3) iseloomustab oma kodukoha pinnavorme (vajaduse korral abivahendeid kasutades).</p>	<p>Pinnavormide (küngas, org, nõgu, mägi, tasandik, kõrgustik) modelleerimine.</p> <p>Pinnavormide kujutamine kaardil.</p> <p>Inimese kujundatud pinnavormid kodukohas.</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Künka mudeli koostamine. Pinnavormi osade (nõlv, jalam) näitamine mudelil.- Pinnavormide mudeldamine liivakastis.

Muld elukeskkonnana

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) märkab oma ümbruses toimuvaid muutusi ja kirjeldab neid;</p> <p>2) jälgib katseid ja sooritab neid õpetaja juhendamisel ise;</p> <p>3) kirjeldab ja võrdleb erinevaid mullaproove;</p> <p>4) näitab katsega, et mullas on õhku ja vett;</p> <p>5) eristab eluta ja elusa looduse objekte;</p>	<p>Mulla kirjeldamine. Mulla koostis. Mullaelustik. Mulla tekkimine.</p> <p>Mulla tähtsus taimedele (temperatuur, niiskus, viljakus) ja loomadele.</p> <p>Vee liikumine mullas. Inimtegevuse mõju mullale (mulla harimine, väetamine, maaparandustööd).</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Mullaproovide võtmine, mulla kirjeldamine ja mullaproovide võrdlemine.- Kompostmulla valmistamine.- Mulla vee- ja õhusisalduse katseline kindlakstegemine.- Mullatemperatuuri mõõtmine.

Vesi kui aine

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) teab puhta vee omadusi;</p> <p>2) nimetab veekogusid (jõgi, järv, meri, allikas);</p> <p>3) kirjeldab vett erinevas olekus ja toob välja vee oleku muutumise tingimused;</p> <p>4) mõõdab vee temperatuuri, loeb ja märgib termomeetri näidu;</p> <p>5) teab vee keemis- ja jää sulamistemperatuuri;</p> <p>6) mõistab vee tähtsust inimese elus;</p> <p>7) jälgib katseid ja sooritab neid õpetaja juhendamisel ise;</p> <p>8) kirjeldab vee puhastamise katseid;</p> <p>9) näitab kaardil (vajadusel abiga) ja nimetab Eesti suuremaid lahtesid, väinasid, saari, poolsaari, jõgesid ja järvi;</p> <p>10) iseloomustab õpitud veekogu kui elukeskkonda (vajaduse korral abivahendeid kasutades);</p> <p>11) koostab õpitud veekogule iseloomulikke toiduahelaid või võrgustikke (vajadusel abiga)</p> <p>12) eristab eluta ja elusa looduse objekte.</p>	<p>Meri. Läänemeri: rannajoon, suuremad lahed, väinad, saared, poolsaared. Läänemere vee omadused. Mere, ranniku ja saarte elustik: iseloomulikud liigid (välimus, toitumine ja kasvamine, kohastumine eluks veeks) ning nende vahelised seosed.</p> <p>Jõgi. Jõgi ja selle osad; jõestik ja selle osad. Vee voolamine jões; kärestik, juga. Veetaseme kõikumine jões. Eesti suuremad jõed. Jõgi elukeskkonnana: iseloomulikud liigid (välimus, toitumine ja kasvamine, kohastumine eluks veeks) ning nende vahelised seosed.</p> <p>Järv. Järvevee omadused. Veevahetus järvedes. Eesti suuremad järved. Järv elukeskkonnana: iseloomulikud liigid (välimus, toitumine ja kasvamine, kohastumine eluks veeks) ning nende vahelised seosed.</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Suuremate lahtede, väinade, saarte, poolsaarte, jõgede ja järvede näitamine Eesti kaardil; nende kandmine kontuurkaardile (abiga).- Veeorganismide uurimine ja välisehituse kirjeldamine (kava toel).- Tutvumine eluslooduse häältega, kasutades audiovisuaalseid materjale.- Tutvumine siseveekogude selgroogsetega ja taimedega, kasutades veebimaterjale aadressidel http://bio.edu.ee/loomad/ ja http://bio.edu.ee/taimed/.

Õhk kui aine

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) teab puhta õhu omadusi;</p> <p>2) kirjeldab pildi või skeemi järgi veeringet;</p> <p>3) mõõdab õhutemperatuuri, loeb ja märgib vaatlustabelisse termomeetri näidu;</p> <p>4) viib õpetaja juhendamisel läbi ilmavaatlusi, täidab vaatlustabelit;</p> <p>5) iseloomustab ilma (vaatlustabeli või kava abil).</p>	<p>Õhu koostis. Õhu omadused. Õhutemperatuur ja selle mõõtmine. Õhutemperatuuri ööpäevane muutumine. Õhu liikumine soojenedes. Õhu liikumine - tuul. Tuule kasutamine inimtegevuses. Kuiv ja niiske õhk. Pilved ja sademed. Ilmastikunähtused. Veeringe. Õhu saastumine ja kaitse.</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Õhu omaduste ja koostise uurimine: küünla põlemine suletud anumal, õhu kokkusurutavus, õhu paisumine soojenedes, veeauru kondenseerumine.- Õhutemperatuuri mõõtmine.- Ilmavaatlused.- Kodukoha ilmaennustuste jälgimine, võrdlemine tegeliku ilmaga.

Õhk elukeskkonnana

Õpitulemused	Õppesisu
1) iseloomustab õhku kui elukeskkonda (vajaduse korral abivahendeid kasutades); 2) koostab õhukeskkonnale iseloomulikke toiduahelaid või –võrgustikke (vajadusel abiga); 3) eristab eluta ja elusa looduse objekte;	Õhu kui elukeskkonna tähtsamad omadused. Organismide levimine õhu kaudu. Õhukeskkonda kasutavad loomad ja nende seosed teiste organismidega; erinevate lendajate (linnud, nahkhiired, putukad) kohastumused. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Võrdlustabeli (-skeemi) täitmine: erinevate lendajate kohastumused.

Organismide rühmad ja kooselu

Õpitulemused	Õppesisu
1) iseloomustab oma kodukoha looduskeskkonna objekte ja nähtusi (vajaduse korral abivahendeid kasutades); 2) kirjeldab õpitud taimede välisehitust (vajaduse korral abivahendeid kasutades); 3) toob näiteid taimede tähtsusest looduses ja inimeste elus; 4) toob näiteid seente tähtsusest looduses ja inimeste elus; 5) toob näiteid bakterite tähtsust looduses ja inimese elus; 6) kirjeldab õpitud loomade välisehitust, liikumisviisi, toitumist ja kasvamist, seostab loomi nende elupaigaga; 7) koostab organismide vaheliste suhete iseloomustamiseks toiduvõrgustikke (vajadusel abiga); 8) kirjeldab kava abil ühte taime- looma- või seeneliiki.	Taimed. Õistaimede, okaspuude, sõnajalg- ja sammaltaimede eristamine: taimeosade nimetamine ja kirjeldamine, rühmitamise aluseks olevate sarnaste tunnuste leidmine. Mürgised taimed/taimeosad. Taimede eluks vajalikud tingimused. Taimede tähtsus looduses ja inimeste elus. Seened. Kübarseened; hallitusseened: ehitus (kübarseentel), elupaigad, eluks vajalikud tingimused, mürgisusega seotud ohud. Sümbioos taimede ja seente vahel. Kübar- ja hallitusseente tähtsus looduses ja inimeste elus. Bakterid. Elupaigad, eluks vajalikud tingimused, tähtsus looduses ja inimeste elus. Loomad. Selgroogsete ja selgrootute loomade eristamine: välisehituse kirjeldamine, rühmitamise aluseks olevate sarnaste tunnuste leidmine (välisehitus, liikumisviis, elupaik, toitumine, järglaste saamisviis ja nende eest hoolitsemine). Parasiidid loomadel ja inimestel. Organismide vaheliste suhete iseloomustamine lihtsamate toiduvõrgustike abil. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Uurimusliku ülevaate koostamine: ühe taime-, looma- või seeneliigi põhjalikum tundmine. - Kübarseente virtuaalnäitus: www.loodusmuuseum.ee - Hallitusseente vaatlemine mikroskoobiga.

Koduasula elukeskkonnana

Õpitulemused	Õppesisu
1) iseloomustab elutingimusi koduasulas ning toob näiteid inimkaaslejate loomade kohta (vajaduse korral abivahendeid kasutades);	Loodus- ja tehiskeskkond koduasulas. Taimed ja loomad koduasulas. Koduasula keskkonnaprobleemid. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Koduasulat tutvustava ülevaate / plakati koostamine.

2) teadvustab koduasula keskkonnaprobleeme.	
---	--

	7. klass
Eesti riik	4
Eesti ilmastik	10
Eesti pinnamood	8
Eesti loodusvarad	10
Eesti majandus	12
Selgroogsed loomad Eestis	15
Läänemeri	12
Jõesid ja järved	10
Aed ja põld	20
Niit	10
Mets	12
Soo	9
Loodus- ja keskkonnakaitse Eestis	8
Kokku	140

Eesti riik

Õpitulemused	Õppesisu
1) näitab Euroopa kaardil Eestit ja Eesti naaberriike; 2) iseloomustab Eestit (asend, naaberriigid, rahvastik jm) kaartide ja teatmeteostest leitud teabe põhjal.	Eesti asend Euroopas; Eesti suurus, piirid, naaberriigid. Rahvaarv ja rahvuslik koosseis. Rahvastiku paiknemine. Linnad ja maa-asulad. Riigi haldusjaotus. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Eesti piiri, naaberriikide, maakonnakeskuste ja suuremate linnade näitamine kaardil. Eesti maakonnakeskuste ja suuremate linnade kandmine kontuurkaardile. - Rahvastikukaardi põhjal (kava abil) Eesti rahvastiku paiknemise iseloomustamine. - Riigi üldandmete otsimine teatmeteostest (õpetaja suunamisel).

Eesti ilmastik

Õpitulemused	Õppesisu
1) teab Eesti asendi mõju kliimale; 2) teab ilmakaardi leppemärkide tähendusi; 3) võrdleb ilmakaardi järgi ilma (temperatuur, tuule suund, kiirus, pilvisus ja sademed) Eesti erinevates osades	Ilm, ilmastik, kliima. Eesti asendi mõju kliimale. Ilmaelemendid: õhutemperatuur, tuul, pilvisus, sademed. Ilmavaatlused ja ilma ennustamine. Ilma mõju inimtegevusele; äärmuslikud ilmaolud Eestis. Fenoloogiline kalender. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Ilmavaatluste läbiviimine: andmete märkimine tabelisse, graafikute koostamine (õpetaja juhendamisel). - Erinevate ilmaportaaliidega tutvumine (ilmaennustused, ilmahoiatused jm); Eesti erinevate piirkondade ilma võrdlemine ilmakaartide järgi (näiteks http://www.emhi.ee)

Eesti pinnamood

Õpitulemused	Õppesisu
1) kirjeldab kaardi järgi oma kodumaakonna ja Eesti pinnamoodi, nimetades ning näidates pinnavorme kaardil	Kodukoha ja Eesti pinnavormid ning pinnamood. Suuremad kõrgustikud, tasandikud ja madalikud, Põhja-Eesti paekallas. Mandrijää osa pinnamoe kujunemises. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Eesti kaardil suuremate madalike, kõrgustike ja nende kõrgemate tippude näitamine; pinnavormide tähistamine kontuurkaardil.

Eesti loodusvarad

Õpitulemused	Õppesisu
1) nimetab Eestis leiduvaid taastuvaid ja taastumatuid loodusvarasid ning toob nende kasutamise kohta näiteid; 2) eristab graniiti, paekivi, põlevkivi, liiva, kruusa, savi ja turvast; 3) näitab Eesti kaardil maavarade tähtsamaid leiukohti; 4) põhjendab loodusvarade säästliku kasutamise vajalikkust, lähtudes seosest loodusvarad – tarbimine – jäätmed.	Eesti loodusvarad, nende kasutamine ja kaitse. Energiaallikadena kasutatavad loodusvarad. Eesti maavarad, nende kaevandamine ja kasutamine. Kaevanduste ja karjäärade kasutamisega seotud keskkonnaprobleemid. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Eesti kaardil maavarade tähtsamate leiukohtade näitamine, maavarade kandmine kontuurkaardile leppemärkidega. - Tuntumate kivimite kirjeldamine ja võrdlemine (tunnused, leiukohad, kasutamine). - Ülevaate koostamine: kodukoha loodusvarad, nende kasutamine ja kaitse.

Eesti majandus

Õpitulemused	Õppesisu
1) teab oma kodukoha suuremaid tööstus- ja teenindusettevõtteid, nende tegevusalasid.	Peamised majandusharud Eestis (nt põllumajandus ja toiduainetetööstus, tööstus, teenindus, transport) ja vastavate majandusharudega seotud tegevused. Tuntumad tööstus- ja teenindusettevõtted kodumaakonnas/-asulas: asukoht, tegevusalad, ametid, toodang või teenus(ed). Tuntumad tööstus- ja teenindusettevõtted Eestis. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Kaupluse külastus, ülevaate koostamine (kava järgi) ühe toiduainete tootegrupi kohta (eestimaine ja sissetoodud kaup, toidukorvi maksumus, hindade võrdlus jms).

Selgroogsed loomad Eestis

Õpitulemused	Õppesisu
1) toob näiteid erinevates elupaikades elavatest loomadest; 2) toob näiteid selgroogsete loomade erinevate meelte tähtsusest sõltuvalt nende elupaigast ja –viisist;	Loomade jaotamine selgrootuteks ja selgroogseteks; selgroogsete loomade rühmad. Selgroogsete loomade peamised meeleorganid orienteerumiseks elukeskkonnas; juhtivate meelte sõltuvus loomade eluviisist. Selgroogsete loomade seedeelundkonna eripära sõltuvalt toidust: hammaste ehitus, soolestiku pikkus ja toidu seedimise aeg. Selgroogsete loomade erinevate rühmade

<p>3) toob näiteid selgroogsete loomade hingamiselundite ehituse mitmekesisusest;</p> <p>4) võrdleb kava ja näitvahendite toel selgroogsete loomade paljunemise ja arengu eripära</p>	<p>hingamiselundite ehituse ja talitluse mitmekesisus: lõpused vees, kopsud õhkkeskonnas elavatel organismidel, naha kaudu hingamine. Püsi- ja kõigusoojaste loomade kehatemperatuuri muutused.</p> <p>Paljunemine, looteline areng, sünnitus ja lootejärgne areng, järglaste eest hoolitsemine (toitmine, kaitsmine, õpetamine) erinevatel selgroogsetel loomadel.</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Selgroogsete loomade elutegevuse jälgede otsimine, nende mitmekesisuse kaardistamine kooli lähiümbruses. - Toiduahelate ja -võrgustike koostamine.
---	--

Elukeskkonnad Eestis. Läänemeri

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) näitab kaardil Läänemere-äärseid riike ning suuremaid lahtesid, väinu, saari ja poolsaari (vajadusel abivahenditele toetudes);</p> <p>2) koostab Läänemerele iseloomulikke toiduahelaid ja –võrgustikke (vajadusel abivahenditele toetudes);</p> <p>3) iseloomustab Läänemere-äärset asustust ja inimtegevust õpitud piirkonna näitel (kava toel);</p> <p>4) kirjeldab keemiliste ainete mõju taimedele ja loomadele (väetamine, reostamine);</p> <p>5) selgitab Läänemere tähtsust ja kaitse vajadust.</p>	<p>Läänemere asend ja ümbritsevad riigid, suuremad lahed, väinad, saared, poolsaared. Läänemere rannik. Läänemere mõju ilmastikule. Keskkonnatingimused Läänemeres.</p> <p>Läänemeri kui elukooslus; elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Mere mõju inimtegevusele ja ranna-asustuse kujunemisele. Läänemere reostumine ja kaitse. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid.</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Kaardil Läänemere-äärsete riikide, suuremate väinade, lahtede, saarte, poolsaarte näitamine ja nimetamine; - objektide kandmine kontuurkaardile. - Läänemerele iseloomulike toiduahelate ja –võrgustike koostamine. - Ülevaate koostamine: õlireostuse mõju Läänemere elustikule.

Jões ja järved

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) nimetab Eesti taimi ja loomi, tunneb ära taimede osi ja loomade kehaehitust, toob näiteid erinevates elupaikades elavatest taimedest ja loomadest;</p> <p>2) koostab jõe/järvele iseloomulikke toiduahelaid ja –võrgustikke (vajadusel abivahenditele toetudes);</p> <p>3) kirjeldab inimtegevuse negatiivset mõju taimedele ja loomadele (reostamine).</p>	<p>Eesti suuremad jõed ja järved. Jõgi ja järv kui elukooslused; elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Jõgede ja järvede tähtsus, kasutamine ning kaitse. Kalakasvatus. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid.</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Eesti suuremate jõgede ja järvede näitamine kaardil, objektide kandmine kontuurkaardile. - Kahe Eesti jõe või järve võrdlemine kaardi ning teiste infoallikate järgi. - Siseveekogude selgroogsetega ja taimedega tutvumine ühistegevuses, kasutades veebimaterjale aadressidel http://bio.edu.ee/loomad/ ja http://bio.edu.ee/taimed/.

Aed ja põld

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) nimetab Eesti taimi ja loomi, tunneb ära taimede osi ja loomade kehaehitust, toob näiteid erinevates elupaikades elavatest taimedest ja loomadest;</p> <p>2) põhjendab mulla ja selle kaitsmise vajadust;</p> <p>3) kirjeldab keemiliste ainete mõju taimedele ja loomadele (väetamine, reostamine).</p>	<p>Aed kui kooslus: köögiviljaaed, puuvilja- ja marjaaed, iluaed. Aiamuld. Kompost. Elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Bioloogiline ja keemiline tõrje aias. Toataimed.</p> <p>Põld kui kooslus. Peamised Eestis kasvatatavad põllukultuurid. Elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Väetamine ja keemiline tõrje põllul (vajalikkus, ohud). Mahepõllundus. Inimtegevuse mõju mullale. Mulla reostumine ja hävimine. Mulla kaitse.</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Erinevate muldade võrdlemine.- Komposti valmistamine.- Aia- ja põllukultuuride iseloomustamine ning võrdlemine, kasutades konkreetseid näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale.- Uurimus aia- ja põllusaaduste osast igapäevases menüüs.- Klassis olevate toataimede paljundamine, hooldamine.

Niit

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) nimetab Eesti taimi ja loomi, tunneb ära taimede osi ja loomade kehaehitust, toob näiteid erinevates elupaikades elavatest taimedest ja loomadest;</p> <p>2) koostab niidu kooslust iseloomustavaid toiduahelaid (vajadusel abivahenditele toetudes).</p>	<p>Niit kui Eesti liigirikkaim kooslus. Looduslikud ja inimtekkelised niidud. Elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus.</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Ülevaate koostamine ühest taimeliigist selle põhjalikumaks tundmaõppimiseks.- Toiduahelate ja –võrgustike koostamine.

Mets

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) nimetab Eesti taimi ja loomi, tunneb ära taimede osi ja loomade kehaehitust, toob näiteid erinevates elupaikades elavatest taimedest ja loomadest;</p> <p>2) võrdleb pildi järgi erinevaid metsaliike;</p> <p>3) teab Eesti metsade peamisi puuliike.</p>	<p>Eesti metsad. Nõmme-, palu-, laane- ja salumets. Mets kui elukooslus. Eesti metsade peamised puuliigid. Elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid. Metsade tähtsus ja kasutamine. Metsade kaitse.</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Eesti metsade peamiste puuliikide võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale.- Ülevaate koostamine ühest loomaliigist selle põhjalikumaks tundmaõppimiseks.- Ülevaate koostamine ühistegevuses: mets igapäevaelus / metsaga seotud tarbeesemed.- Metsloomade tegutsemisjälgede uurimine.- Metsakooslust iseloomustavate toiduahelate ja –

	võrgustike koostamine.
--	------------------------

Soo

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) nimetab Eesti taimi ja loomi, tunneb ära taimede osi ja loomade kehaehitust, toob näiteid erinevates elupaikades elavatest taimedest ja loomadest;</p> <p>2) iseloomustab kaardi järgi soode paiknemist Eestis ja oma kodumaakonnas;</p> <p>3) koostab soo kooslust iseloomustavaid toiduahelaid (vajadusel abivahenditele toetudes);</p> <p>4) selgitab soode tähtsust ja kaitse vajadust.</p>	<p>Soode paiknemine ja teke. Madalsoo ja raba.</p> <p>Elutingimused soos. Soode elustik; elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Soode tähtsus.</p> <p>Turba kasutamine.</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Aia-/põllumulla ja turba võrdlemine. - Turbasambla omaduste uurimine. - Soo selgroogsete ja taimedega tutvumine, kasutades veebimaterjale http://bio.edu.ee/loomad/ , http://bio.edu.ee/taimed/ . - Sookooslust iseloomustavate toiduahelate koostamine.

Loodus- ja keskkonnakaitse Eestis

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) kirjeldab inimtegevuse (tööstus, transport, olme) tagajärjel tekkinud saasteainete negatiivset mõju loodusele;</p> <p>2) põhjendab loodusvarade säästliku kasutamise vajalikkust;</p> <p>3) selgitab looduskaitse vajalikkust, toob näiteid kaitsealade, kaitsealuste liikide ja üksikobjektide kohta;</p> <p>4) iseloomustab kaardi järgi kaitsealade paiknemist Eestis, sh oma kodukohas;</p> <p>5) selgitab keskkonnakaitse vajalikkust;</p> <p>6) põhjendab olmeprügi sortimise ja töötlemise vajadust ning sordib olmeprügi.</p>	<p>Inimese mõju keskkonnale. Looduskaitse Eestis: eri tasandid, kaitsealused objektid ja kaitsealad. Bioloogilise mitmekesisuse kaitse. Kodukoha looduskeskkonna muutumine inimtegevuse tagajärjel. Jäätmekäitlus. Säästev tarbimine (sh individuaalne loodussäästlik käitumine).</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Looduskaitsealade näitamine kaardil. - Erinevate infoallikate põhjal ülevaate koostamine ühe kaitsealuse liigi või kaitseala kohta. - Ülevaate koostamine kodukoha ühest keskkonnaprobleemist (probleemi olemus, võimalikud tekkepõhjused ja lahendused (ehk keskkonnahoidliku mudeli koostamine) vms.

6.4.13. Loodusõpetuse õpitulemused ja õppesisu 8.-9. klassis

	8. klass
Mõõtmine ja hindamine	2
Ained ja segud	8
Liikumine ja jõud	8

Kehade vastastikmõju	5
Mehaaniline töö ja energia	5
Valgus ja selle sirgjooneline levimine	7
Organismide rühmad	39
Maa gloobusel ja kaartidel	16
Maakera loodusvööndid	40
Maavarad	3
Tuntumad metallid	7
Kokku	140

8. klass

Mõõtmine ja hindamine

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
1) viib läbi mõõtmisi, teisendab pikkusühikuid: km, m, cm, mm suuremast väiksemaks ja vastupidi; 2) hindab kehade mõõtmeid ja vahemaid.	Kehade suuruse (pikkuse, laiuse, paksuse jne) ja nende vaheliste kauguste hindamine. Mõõtmine eri viisidel (käega seotud mõõtühikute, sammude jms ja mõõteriistade abil). Mõõtühikute teisendamine. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Vaksa ja sammu pikkuse määramine. - Vahemaade hindamine ja tulemuse võrdlemine mõõtmistulemusega. - Koolilaua pikkuse ja laiuse hindamine, hindamistulemuse võrdlemine vaksa ja joonlauaga mõõdetud tulemusega. - Risttahukakujulise keha pikkuse, laiuse ja kõrguse (paksuse) mõõtmine	vaks risttahukas

Ained ja segud

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
1) kirjeldab õpitud ainete/materjalide omadusi; 2) toob näiteid nende kasutamise kohta igapäevaelus; 3) kirjeldab lahuse valmistamist; 4) toob näiteid tuntumate hapete, aluste ja soolade kasutamisest igapäevaelust; 5) toob näiteid igapäevaelus (nt toiduvalmistamisel) kasutatavatest puhastest ainetest ja segudest;	Ained ja materjalid, nende omadused. Ained koosnevad osakestest. Liht- ja liitained (nt vesinik, hapnik, süsinik, vesi, süsihappegaas) ning nende sümbolid. Keemiline reaktsioon – uute ainete tekke protsess. Puhas aine; ainete segu. Segud ja lahused: õhk kui segu, segunevad ja mittesegunevad vedelikud. Happed, alused ja soolad igapäevaelus; ohutu ja keskkonnasäästlik kasutamine. Looduslikud happelised ained, happevihmad. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Lahuse valmistamine (nt soola-, suhkrulahus). - Segu lahutamine koostisosadeks. - Hapete ja aluste kindlakstegemine indikaatoritega. - Kõögikeemia:	aine materjal lihtaine liitaine keemiline reaktsioon puhas aine ainete segu hape alus sool happevihm

	☐ soodavulkaan (sooda, äädikas); ☐ vikerkaarejook (erineva värvuse ja kangusega suhkrulahused ning nende kihid joogiklaasis); ☐ koogi küpsetamine (uuritakse lisatavate komponentide vajalikkust ja tähtsust küpsetusprotsessis); ☐ kuidas vanasti jäätist tehti? (soola lisamine jääle alandab külmumistemperatuuri) – katse jäätise koostisosade (suhkur, piim, koor, vanilje jm), jää, soola ja 2 suletava plastikaatkotiga; ☐ mis seguneb, mis mitte? - kohv ja koor, vesi ja õli; ☐ šokolaadi valmistamine kakaost, piimast, suhkrust ja võist;	
--	---	--

Liikumine ja jõud

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
1) viib läbi mõõtmisi, teisendab mõõtühikuid (õpitu piires); 2) mõistab, milliseid ohtusid kätkeb kiire liikumine; 3) mõõdab keha poolt läbitud teepikkust ja liikumise aega; 4) nimetab kiiruse mõõteriista; 5) teisendab õpetaja abiga kiiruse ühikuid (km/h → m/s); 6) kirjeldab öö ja päeva vaheldumise katset ja seostab katset Päikese ja Maaga; 7) kirjeldab (näitab katsega) Kuu tiirlemist ümber Maa (tiirlemisel on Kuu kogu aja pööratud ühe poolega Maa poole);	Mehaaniline liikumine. Ühtlane ja mitteühtlane liikumine. Trajektoor. Taevakehade liikumine: pöörlemine, tiirlemine. Teepikkuse ja aja mõõtmine; mõõtühikute teisendamine. Kiiruse mõõtmine ja arvutamine. Jõud ja kehade liikumine. Jõu mõõtmine. Liikumine ja jõud looduses ja tehnikas. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Oma kõndimise kiiruse määramine.	mehaaniline liikumine trajektoor teepikkus kiirus jõud

Kehade vastastikmõju

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
1) viib läbi mõõtmisi, teisendab mõõtühikuid (õpitu piires); 2) mõõdab keha massi, teisendab mõõtühikuid:	Keha mass, massi mõõtmine, mõõtühikute teisendamine. Jõud. Raskus, raskusjõud. Hõõrdumine, hõõrdejõud. Kehade elastsus ja plastsus; deformeerimine, elastsusjõud.	keha mass raskusjõud hõõrdumine hõõrdejõud elastsus

<p>kg→g ja vastupidi; 3) toob näiteid kehade hõõrdumise kohta ja põhjendab, miks liikuvad kehad jäävad seisma; 4) toob näiteid elastsetest ja plastsetest kehadest; 5) mõõdab jõudu; 6) kirjeldab joonise põhjal Päikesesüsteemi ehitust; 7) kirjeldab kehade vastastikust mõju ja jõudude rakendumist ning toob nende kohta näiteid igapäevaelust; 8) kirjeldab õpetaja toel kahe keha vastastikmõju;</p>	<p>Vastastikmõju esinemine looduses: Päikesesüsteem, gravitatsioon. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Keha massi hindamine ja mõõtmine, hindamistulemuse ja mõõtmistulemuse võrdlemine. - Raskusjõu ja hõõrdejõu mõõtmine dünamomeetriga.</p>	<p>plastsus deformeerimine elastsusjõud gravitatsioon dünamomeeter</p>
--	---	--

Mehaaniline töö ja energia

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
<p>1) kirjeldab-selgitab õpitud nähtuste iseloomulikke tunnuseid ning toob näiteid nende avaldumise kohta igapäevaelust; 2) toob näiteid mehaanilise töö tegemisest; 3) toob näiteid olmes kasutatavatest lihtmehhanismidest; näitab kuidas nendega saab võitu jõus;</p>	<p>Töö. Võimsus. Energia, energia muunduvus ja jäävus, energia levimine lainena. Lihtmehhanism, lihtmehhanismide kasutamine. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Lihtmehhanismide kasutamine olmeseadmetes. - Näitkatsete jälgimine ja kirjeldamine kava toel.</p>	<p>töö võimsus energia energia muunduvus ja jäävus lihtmehhanism</p>

Valgus ja selle sirgjooneline levimine

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
<p>1) nimetab eriliigilisi valgusallikaid ja selgitab nende olulisi tunnuseid; 2) valib eluruumi sobiva valgusallika ja põhjendab oma valikut; 3) teab, et Päike on täht; 4) loetleb spektri värvusi;</p>	<p>Valgusallikas. Päike, tähed kui valgusallikad; galaktikad. Astronoomia; maailmaruumi uurimise võimalused. Valgus kui liitvalgus; spekter. Valguse värvustega seotud nähtused looduses ja tehnikas. Valguse sirgjooneline levimine. Valguse kiirus. Vari. Varjutused. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Tähistäeva vaatlemine. - Olmevalgustite valgusallikate (tavaline hõõgpirn, halogeenpirn, luminofoorlamp ehk säästupirn, LED) võrdlemine.</p>	<p>valgusallikas galaktika astronoomia spekter valguse kiirus vari varjutus</p>

	- Varju uurimine.	
--	-------------------	--

Organismide rühmad

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
<p>1) rühmitab elusorganisme erinevatel alustel, toob näiteid erinevate organismide omavahelistest seostest looduses;</p> <p>2) võrdleb abivahendite toel eri taimerühmadele iseloomulikku välisehitust;</p> <p>3) selgitab õpetaja abiga taimede osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid;</p> <p>4) selgitab õpetaja abiga seente ja samblike osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid;</p> <p>5) selgitab õpetaja abiga selgrootute loomade osa looduses ja inimeste elus ning toob selle kohta näiteid;</p> <p>6) väärtustab taimi, seeni, samblikke ja selgrootuid loomi eluslooduse oluliste osadena;</p>	<p>Taimed. Õis-, paljasseemne-, sõnajalg- ja sammaltaimede ning vetikate välisehituse põhijooned. Taimede osa looduses ja inimtegevuses. Taimede uurimise ja kasvatamisega seotud elukutsed. Õistaimede organid ja nende ülesanded. Fotosüntees. Õistaimede paljunemine ja levimisviisid. Seened. Seente mitmekesisus (kübar-, hallitus- ja pärmseened); nende välisehituse põhijooned. Toitumine surnud ja elusatest organismidest, parasitism ja sümbioos. Inimeste ja taimede nakatumine seenhaigustesse ning selle vältimine. Seente osa looduses ja inimtegevuses. Samblikud. Samblikud kui seente ja vetikate kooseluvorm. Samblike osa looduses ning inimtegevuses.</p>	<p>õistaim fotosüntees parasitism sümbioos samblik</p>

Maa gloobusel ja kaartidel

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
<p>1) leiab teavet kaartidelt ja atlastest;</p> <p>2) näitab kaardil ja nimetab õpitud objekte ja piirkondi, kannab need kontuurkaardile;</p> <p>3) mõõdab vahemaid looduses sammude ja/või mõõtmisvahendite abil;</p> <p>4) mõõdab vahemaid kaardil mõõtkava abil;</p> <p>5) määrab ajavööndite kaardi abil kellaaja erinevuse maakera eri kohtades;</p>	<p>Maa kujutamine gloobusel ja kaardil: poolkerad, ekvaator, poolused kaardivõrk. Kaartide mitmekesisus (sh interaktiivsed kaardid). Mõõtkava, vahemaade mõõtmine looduses ja kaardil. Maailmameri ja selle osad. Mandrid; suuremad riigid. Ajavööndid.</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u></p> <p>- Objektide leidmine-näitamine kaardil; asukoha kirjeldamine kava abil (asend ekvaatori suhtes, asend mandril või maailmajaos, asend ookeanide/merede suhtes, riik või selle osa jne). Objektide kandmine kontuurkaardile.</p> <p>- Vahemaade mõõtmine looduses.</p> <p>Vahemaade mõõtmine kaardil mõõtkava abil.</p>	<p>ekvaator poolus kaardivõrk interaktiivne kaart mõõtkava maailmameri ajavöönd</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Kellaaja erinevuste määramine ajavööndite kaardi põhjal. - Kaardi järgi liikumine; lihtsa plaani või kooliümbruse kaardi koostamine (abiga). 	
--	---	--

Maakera loodusvööndid

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
<p>1) leiab teavet kaartidelt ja atlastest; näitab kaardil ja nimetab ning kannab õpitud objektid/ piirkonnad kontuurkaardile;</p> <p>2) iseloomustab kaardi abil loodusvööndite paiknemist, nimetab piirkonnale iseloomulikke taimi ja loomi, kirjeldab inimtegevust ja selle mõju piirkonna loodusele;</p>	<p>Jäävöönd. Tundra. Parasvöötme mets. Parasvöötme rohtla Kõrgusvööndilisus erinevates mäestikes. Loodusvööndid ja nende paiknemine (iseloomustamine kaardi abil), looduskomponentide (kliima, muldade, taimkatte, loomastiku, veestiku, pinnamoe) vastastikused seosed. Inimtegevus ja keskkonnaprobleemid erinevates loodusvööndites ning mäestikes.) <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Piltide abil loodusvöönditele iseloomulike taimede ja loomade tundmaõppimine. - Teabeallikatest loodusvööndite kohta info otsimine õpetaja juhendamisel. - Loodusvööndi kohta mõistekaardi koostamine koostegevuses.</p>	<p>tundra parasvöötme mets parasvöötme rohtla kõrgusvööndilisus loodusvöönd looduskomponent</p>

Maavarad

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
<p>1) leiab teavet kaartidelt ja atlastest; näitab kaardil ja nimetab ning kannab õpitud objektid/piirkonnad kontuurkaardile;</p> <p>2) tunneb looduses ja pildil ära ning iseloomustab liiva, kruusa, savi, graniidi, liivakivi, lubjakivi, põlevkivi ja kivisöe;</p> <p>3) toob näiteid õpitud maavarade kasutamise kohta.</p>	<p>Kivimid ja nende teke. Maavarad Eestis ja Euroopas. Soovitusi õppetegevuseks: <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Eesti tähtsamate maardlate näitamine kaardil. - Maavarade vaatlemine ja kirjeldamine. - Õppekäik loodusmuuseumisse: tutvumine maavaradega.</p>	<p>kivim maavara</p>

Tuntumad metallid

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
<p>1) toob näiteid metallide ja nende sulamite kasutamise kohta igapäevaelus;</p>	<p>Metallimaakidest metallide sulatamine. Metallid igapäevaelus, metallide iseloomulikud omadused. Metallide sulamid igapäevaelus. Metallid ja</p>	<p>metall korrosioon soojusjuhtivus elektrijuhtivus</p>

	mittemetallid. Metallide korrosioon (raua näitel). <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Metallide füüsikaliste omaduste uurimine ja võrdlemine (soojus- ja elektrijuhtivus, kõvadus, magnetilised omadused vms). - Internetist andmete otsimine metallide ja sulamite omaduste ning nende rakendusvõimaluste kohta. - Metall/sulami kohta mõistekaardi koostamine koostegevuses. - Rauda korrosiooni uurimine erinevates tingimustes (http://mudelid.5dvision.ee/).	kõvadus magnetilised omadused
--	---	----------------------------------

	9. klass
Inimese organism	46
Valguse peegeldumine ja murdumine	8
Võnkumine ja laine	6
Rõhumisjõud	5
Elektriõpetus	5
Magnetnähtused	4
Keemia igapäevaelus	8
Maailm	12
Euroopa ja Eesti	30
Reisisiht Euroopa	16
Kokku	140

Inimese organism

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
1) selgitab naha ülesandeid; 2) teab ja väärtustab naha tervishoiuga seotud tervislikku eluviisi; 1) nimetab joonisel/mudelil inimese skeleti peamisi luid ja lihaseid; 2) selgitab luude ja lihaste ülesandeid; 3) peab tähtsaks enda tervislikku treenimist; 4) selgitab ja/või demonstreerib esmaabivõtteid luumurdude, lihasevenituste ja -rebendite korral; 1) selgitab jooniste ja	Rakud, koed, elundid. Rakud: üherakulised ja hulkraksed elusolendid. Inimese rakud, koed ja elundid. Elundkondade põhiülesanded. Naha ehitus ja ülesanded. Hügieeninõuded naha hooldamisel. Luud ja lihased. Luustiku osad, luustiku ja lihaste talitluse põhiülesanded. Treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale. Esmaabi luumurdude, lihasevenituste ja -rebendite korral. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Loomsete kudede (luu-, rasv- ja lihaskude) ehituse võrdlemine mikroskoobiga. - Esmaabivõtete harjutamine.	rakk kude elund elundkond luustik luumurd lihasvenitus lihasrebend
	Vereringe. Südame ehitus ja talitus.	vereringe

<p>skeemide alusel vereringeelundkonna talitlust; 2) teab ja väärtustab HIV-iga nakatumist vältivaid tervislikke eluviise; 3) teab ja väärtustab südant, vereringeelundkonda ja immuunsüsteemi tugevdavat ning säästvat eluviisi; 4) selgitab ja/või demonstreerib esmaabivõtteid verejooksude korral</p> <p>1) selgitab seedeelundkonna ehituse jooniste/skeemide alusel toidu seedimist ja toitainete imendumist; 2) selgitab neerude, kopsude, naha ja soolestiku osa jääkainete eritamisel; 3) teab tervisliku toitumise põhimõtteid;</p> <p>1) selgitab hingamiselundkonna jooniste/skeemide alusel hingamise olemust; 2) teab hingamiselundite levinumate haiguste tekkepõhjusi ja haiguste vältimise võimalusi; 3) demonstreerib kunstliku hingamise võtteid; 4) suhtub vastutustundlikult oma hingamiselundkonna tervisesse;</p> <p>1) võrdleb jooniste alusel naise ja mehe suguelundkonna ehitust ning talitlust; 2) selgitab sagedasemate suguhaiguste levimise viise ja neisse haigestumise vältimise võimalusi;</p>	<p>Veri, vere liikumine organismis. Vere osa organismi immuunsüsteemis. Immuunsuse kujunemine: lühi- ja pikaajaline immuunsus. Immuunsüsteemi ja vaktsineerimise osa bakter- ja viirushaiguste vältimisel. Immuunsüsteemi häired, allergia, AIDS. Treeningu mõju vereringeelundkonnale. Inimese sagedasemad südame- ja veresoonkonna haigused, nende tekkepõhjused. Esmaabi verejooksude korral. Doonorlus, veregrupid.</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Katsed füüsilise koormuse mõjust pulsile või vererõhule. - Esmaabivõtete harjutamine.</p> <p>Seedimine ja eritamine. Inimese seedeelundkonna ehitus ja talitus. Organismi energiavajadust mõjutavad tegurid. Tervislik toitumine, üle- ja alakaalulisuse põhjused ning tagajärjed. Neerude üldine tööpõhimõte. Kopsude, naha ja soolestiku eritamisesüsteemid.</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Inimese energiavajadust mõjutavate tegurite uurimine arvutimudeliga (http://mudelid.5dvision.ee/). - Isikliku toitumisharjumuse analüüs (etteantud kava toel).</p> <p>Hingamine. Inimese hingamiselundkonna ehitus ja talitus. Treeningu mõju hingamiselundkonnale. Hingamiselundkonna levinumad haigused ning nende ärahoidmine. Esmaabi: kunstlik hingamine.</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Praktilise tööga või arvutimudeliga kopsumahu, hingamissügavuse ja -sageduse ning omastatava hapniku hulga seoste uurimine. - Esmaabivõtete harjutamine.</p> <p>Paljunemine ja areng. Mehe ja naise suguelundkonna ehituse ning talitluse võrdlus. Muna- ja seemnerakkude küpsemine. Suguelundkonna tervishoid, suguhaiguste levik, haigestumise vältimise võimalused. Munaraku viljastumine, loote areng, raseduse kulgu ja sünnitus. Pere planeerimine, abordiga</p>	<p>immuunsus doonorlus</p> <p>seedimine eritamine tervislik toitumine</p> <p>hingamine kunstlik hingamine</p> <p>suguelundkond munarakk seemnerakk abort</p>
--	--	--

<p>3) väärtustab ennast ja teisi säästvat seksuaalelu; 4) teab erinevate rasestumisvastaseid meetodeid ja hindab nende sobivust raseduse vältimiseks</p> <p>1) selgitab närvisüsteemi põhiülesandeid; 2) suhtub kriitiliselt närvisüsteemi kahjustavate ainete tarbimisse;</p> <p>1) selgitab jooniste/mudelite toel erinevate meeltega seotud organite ehitust ning talitlust; 2) teab ja väärtustab meeleeelundeid säästva eluviisi põhimõtteid;</p>	<p>kaasnevad riskid. Inimorganismi talitluslikud muutused sünnist surmani.</p> <p>Talitluste regulatsioon. Närvisüsteemi ehitus ning ülesanded, tervishoid. Refleksikaare ehitus ja talitus (arvutimudeli abil). Peamiste sisenärenäärmete toodetavate hormoonide ülesanded. Elundkondade koostöö inimese terviklikkuse tagamisel. Närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Refleksikaare töö uurimine arvutimudeliga.</p> <p>Infovahetus väliskeskkonnaga. Silma ehitus ja talitus. Nägemishäirete vältimine ja korrigeerimine. Kõrvade ehituse seos kuulmis- ja tasakaalumeelega. Kuulmishäirete vältimine ja korrigeerimine. Haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehituse ja talitluse seosed. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Katsed meeleeelundite tundlikkuse määramiseks.</p>	<p>närvisüsteem refleksikaar sisenärenäärmed hormoon</p> <p>nägemishäired</p>
--	---	---

Valguse peegeldumine ja murdumine

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
<p>1) kirjeldab-selgitab õpitud nähtuste iseloomulikke tunnuseid ning toob näiteid nende avaldumise kohta igapäevaelus; - kirjeldab katse toel valguse peegeldumist peegelpinnalt ja mattpinnalt; - põhjendab katse toel Kuu faase; - kirjeldab katse toel valguse murdumist prisma või läätses; - nimetab erineva kujuga peeglite kasutusvaldkondi; - nimetab läätsede kasutusvaldkondi;</p>	<p>Valguse peegeldumise nähtus; peegeldumine peegel- ja mattpinnalt. Esemete nägemine. Kuu faaside teke. Tasapeeglite, kumer- ja nõguspeeglite kasutamine. Valguse murdumise nähtus. Prisma, kumer ja nõgus lääts; nende kasutamine optilistes seadmetes (luup, binokkel, fotoaparaat, mikroskoop jms). Kaug- ja lühinägelikkus, prillid. Kehade värvus. Valguse neeldumine, valgusfilter. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Valguse peegeldumise katsete korraldamine ja vaatlemine. - Kuu faaside vaatlemine ja katsete korraldamine Kuu faaside mudeldamiseks.</p>	<p>peegeldumine neeldumine prisma lääts kaugnägelikkus lühinägelikkus</p>

<p>teeb õpetaja toel katseliselt kindlaks, kas antud prillid on pluss(läätsedega)klaasidega või miinus(läätsedega)klaasidega;</p> <p>- teeb õpetaja toel katseliselt kindlaks, milliseid värvilisi valgusi antud valgusfilter läbi laseb.</p>	<p>- Valguse murdumise katsete korraldamine ja vaatlemine.</p> <p>- Kaug- ja lühinägija prillide võrdlemine ja katsete korraldamine kumer- ja nõgusläätstega.</p>	
---	---	--

Võnkumine ja laine

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
<p>1) kirjeldab-selgitab õpitud nähtuste iseloomulikke tunnuseid ning toob näiteid nende avaldumise kohta igapäevaelus;</p> <p>- toob võnkuvate kehade näiteid;</p> <p>- võrdleb õpetaja toel kehade võnkumisi, kasutades amplituudi, perioodi ning sageduse mõisteid;</p> <p>- toob heliallikate näiteid;</p> <p>- võrdleb nais- ja meeshäält (kõrgem-madalam);</p> <p>2) teab, et väga valju muusika kuulamine kahjustab kuulmist;</p>	<p>Võnkumine; võnkumise amplituud, periood, sagedus. Võnkumise levimine - laine. Heli, heli kiirus, võnkesageduse ja heli kõrguse seos. Heli valjus.</p> <p>Elusorganismide hääleaparaat; abiteenused (hambaravi, logopeed). Müra ja mürakaitse. Võnkumiste avaldumine looduses ja rakendamine tehnikas.</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u></p> <p>- Võnkuva keha amplituudi, perioodi ja sageduse määramine.</p> <p>- Laine tekkimise, heli tekkimise jälgimine/kuulamine.</p> <p>- Lainete tekitamine veepinnal ja laine levimise kiiruse määramine.</p> <p>- Heli (müra) summutavate materjalide võrdlemine.</p> <p>- Kuuldepiirkonna määramine.</p>	<p>võnkumine</p> <p>amplituud</p> <p>võnkesagedus</p> <p>heli kõrgus</p>

Rõhumisjõud

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
<p>1) kirjeldab-selgitab õpitud nähtuste iseloomulikke tunnuseid ning toob näiteid nende avaldumise kohta igapäevaelus;</p> <p>2) kirjeldab rõhu muutmise võimalusi;</p> <p>3) toob näiteid ujuvate kehade kohta;</p> <p>- esitab hüpoteesi keha ujuvuse kohta vees ja kontrollib hüpoteesi katseliselt;</p> <p>4) kirjeldab olmes kasutatavate lihtsa tööpõhimõttega seadmete</p>	<p>Rõhk, õhurõhk; manomeeter, baromeeter. Üleslükkejõud. Kehade ujumine. Rõhu avaldumine looduses ja arvestamine tehnikas.</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u></p> <p>- Õhurõhu mõõtmine baromeetriga, õhurõhu muutuste fikseerimine, rõhu muutumise ja ilma muutumise seose uurimine.</p> <p>- Autorehvide rõhu kontrollimine.</p> <p>- Üleslükkejõu väärtuse määramine.</p>	<p>rõhk</p> <p>õhurõhk</p> <p>manomeeter</p> <p>baromeeter</p> <p>üleslükkejõud</p>

toimimist, käsitseb ohutult olmes kasutatavaid mõõteriistu; - mõõdab manomeetriga õhurõhku sõiduki rehvis; teeb otsustuse rõhu vastavusest ettenähtud väärtusele		
---	--	--

Elektriõpetus

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
1) toob näiteid elektritarvitite kasutamise kohta igapäevaelus, selgitab kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid; - kirjeldab õpetaja toel klassi vooluvõrku; - kirjeldab elektritarvitit sildiantmete põhjal (ohutustähised, toitepinge, võimsus); - toob näiteid olukordadest, kus tarviti juhe peab omama kaitsemaandust; - võrdleb õpetaja toel elektrilisi valgusallikaid säästlikkuse seisukohast;	Kodune vooluvõrk: vooluallikad, vooluring. Lühis, kaitsmed. Kaitsemaandus. Elektrivoolu töö ja võimsus; elektrienergia arvesti. Elektritarvitid koduses majapidamises, elektriohutus, säästlikkus. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Lihtsa vooluringi koostamine ja selle võrdlemine klassi vooluvõrguga. - Lühis: 1,5 voldise elemendi soojenemine lühise korral. - Kodu/kooli ööpäevase elektrienergia tarbe määramine.	vooluvõrk vooluallikas lühis kaitse töö võimsus

Magnetnähtused

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
1) kirjeldab-selgitab õpitud nähtuste iseloomulikke tunnuseid ning toob näiteid nende avaldumise kohta igapäevaelus; - kirjeldab magnetite vastastikmõju; - toob näiteid magnetite kasutamisest; 2) kirjeldab olmes kasutatavate lihtsa tööpõhimõttega seadmete toimimist, käsitseb ohutult olmes kasutatavaid mõõteriistu;	Püsimagnet. Magnetväli. Magnetnähtused looduses ja tehnikas. Elektromagnet. Elektromagnetkiirgus: kiirgusallikad meie igapäevaelus, kiirguse mõju inimese tervisele. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Katsed püsimagnetitega. - Püsimagneti ja elektromagneti katseline võrdlemine.	püsimagnet magnetväli elektromagnet

Keemia igapäevaelus

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
1) toob näiteid õpitud	Toiduainete koostis. Eluks vajalikud	sahhariidid

ainete/materjalide kasutusvõimaluste kohta igapäevaelus; mõistab tuntumate olmekemikaalide ohtlikkust ning järgib neid kasutades ohutusnõudeid; 2) mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust; kirjeldab keskkonna säästmise võimalusi;	süsinikuühendid (sahhariidid, rasvad, valgud), nende roll organismis. Kütused. Tarbekeemia saadused, plastid ja kiudained. Olmekemikaalide kasutamise ohutusnõuded. Keemia ja elukeskkond. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Plasti põletamine (tõmbekapis).	rasvad valgud tarbekeemia
---	--	---------------------------------

Maailm

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
1) iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi (kava abil) objekte/piirkondi, toob näiteid looduskomponentide vaheliste ning keskkonna ja inimtegevuse vaheliste seoste kohta; esitab teavet kaasõpilastele;	Mandrid, maailmajaod, suuremad riigid, pealinnad maailma poliitilisel kaardil: asukoht, geograafilised koordinaadid. Erinevad rassid ja rahvad. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Atlasest või internetist vajaliku kaardi leidmine, kohanimede registri kasutamine. - Kaardil mandrite, maailmajagude, suuremate riikide ja nende pealinnade näitamine, nende kandmine kontuurkaardile.	manner maailmajagu geograafilised koordinaadid

Euroopa ja Eesti

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
1) iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi (kava abil) objekte/piirkondi, toob näiteid looduskomponentide vaheliste ning keskkonna ja inimtegevuse vaheliste seoste kohta; esitab teavet kaasõpilastele;	Rahvastik, asustus. Eesti ja Euroopa rahvaarv ja selle muutumine. Rahvastiku soolis-vanuseline koosseis ja rahvastiku vananemisega kaasnevad probleemid. Ränded ja nende põhjused. Rahvuslik koosseis. Rahvastiku paiknemine. Linnastumise põhjused, Linnastumisega kaasnevad majanduslikud, sotsiaalsed ja keskkonnaprobleemid. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Eesti ja mõne teise Euroopa riigi võrdlus kaartide, teabeallikate põhjal. - Diagrammide ja graafikute lugemisoskuse harjutamine (abistava kava põhjal). - Eesti rahvastiku iseloomustamine / võrdlemine kaardi abil ja teabeallikate andmete põhjal.	rahvastik ränne rahvuslik koosseis linnastumine
1) iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi (kava	Majandus. Euroopa ja Eesti majandusressursid, tööstusharud. Eesti	majandusressurss energiamajandus

<p>abil) objekte/piirkondi, toob näiteid looduskomponentide vaheliste ning keskkonna ja inimtegevuse vaheliste seoste kohta; esitab teavet kaasõpilastele;</p> <p>2) toob näiteid elektritarvitite kasutamise kohta igapäevaelus, selgitab kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid;</p> <p>3) mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust; kirjeldab keskkonna säästmise võimalusi;</p> <p>1) iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi (kava abil) objekte/piirkondi, toob näiteid looduskomponentide vaheliste ning keskkonna ja inimtegevuse vaheliste seoste kohta; esitab teavet kaasõpilastele;</p> <p>2) mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust; kirjeldab keskkonna säästmise võimalusi;</p> <p>1) iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi (kava abil) objekte/piirkondi, toob näiteid looduskomponentide vaheliste ning keskkonna ja inimtegevuse vaheliste seoste kohta; esitab teavet kaasõpilastele;</p>	<p>energiamaajandus, põlevkivi kasutamine (elektri tootmine ja transportimine kasutajateni) ja keskkonnaprobleemid. Euroopa energiamajandus ja energiaprobleemid. Energiaallikad (sh alternatiivenergia), nende kasutamise eelised ja puudused.</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u></p> <p>- Uurimusliku ülevaate koostamine: elektri tarbimine koduses majapidamises (elektritarvitid, kasutamise aeg, elektriarvesti näit, tarbimise hind, säästlikkuse võimalused).</p> <p>Põllumajandus ja toiduainetetööstus. Põllumajanduse arengut mõjutavad looduslikud tegurid. Eri tüüpi põllumajandusettevõtted ja toiduainetetööstus Euroopas. Eesti põllumajandus ja toiduainetetööstus. Põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemid.</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u></p> <p>- Uurimusliku ülevaate / võrdlustabeli koostamine individuaal- või paaristööna (kava abil): toiduainete päritolumaad, hind jms.</p> <p>Teenindus. Teenindus ja selle jaotumine. Turism ja selle liigid. Eesti turismimajandus; peamised vaatamisväärsused kodulinnas või -maakonnas. Euroopa peamised vaatamisväärsused. Turismiga kaasnevad keskkonnaprobleemid. Transpordiliigid, nende eelised ja puudused sõitjate ning erinevate kaupade veol. Eesti transport. Euroopa peamised transpordikoridorid.</p> <p><u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u></p> <p>- Uurimusliku ülevaate koostamine individuaal- või paaristööna (kava abil) peamiste vaatamisväärsuste kohta kodulinnas või -maakonnas. Teabe esitamine kaaslastele.</p> <p>- Ülesannete / võrdlustabelite täitmine ühistranspordiga liikumisvõimaluste kohta (väljumis- ja saabumisaeg,</p>	<p>alternatiivenergia</p> <p>toiduainetetööstus</p> <p>turismimajandus transpordikoridor</p>
---	--	--

	kestvus, pileti hind jne; isiklikud eelistused ja nende põhjendamine jms)	
--	---	--

Reisisiht Euroopa

Õpitulemused	Õppesisu	Mõisted
1) iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi (kava abil) objekte/piirkondi, toob näiteid looduskomponentide vaheliste ning keskkonna ja inimtegevuse vaheliste seoste kohta; esitab teavet kaasõpilastele.	Ühe valitud riigi iseloomustamine: üldandmed, sümboolika, geograafiline asend, loodus, rahvastiku paiknemine, maavarad, majandus ja tööstus, rahvaste kultuur ja traditsioonid. Transpordivõimalused sellesse riiki. Tervise- ja turvalisuse riskid jms. <u>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</u> - Reisisihiks valitud riigi (linna) ja transpordivõimaluste iseloomustamine kaartide ja teabeallikate põhjal, valikute põhjendamine toetudes õpitud teadmistele. Uurimusliku ülevaate esitamine kaaslastele.	sümboolika

6.5. AJALUGU

6.5.1. Õpetuse eesmärgid

Ajalooõpetuse kaudu toetatakse õpilase suutlikkust teha valikuid ja mõista oma vastutust ühiskonna ees. Ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tajub aja kulgu ja oma elu lugu läbi põlvkondliku järjepidevuse;
- 2) teadvustab sotsiaalse ja looduskeskkonna muutumist ajas;
- 3) teab oluliste ajalooliste sündmuste põhifakte (mis?, kus?, millal?);
- 4) mõistab sündmustevahelisi ajalisi ning põhjus-tagajärg-seoseid;
- 5) teab, et minevik on olnud muutuv ja väga mitmekesine;
- 6) teab lugusid oma tuttavate täiskasvanute elust;
- 7) omab üldist ettekujutust Eesti ajaloost ja tänapäeva arengusuundadest;
- 8) teab ja väärtustab kombeid ja traditsioone oma kultuuris;
- 9) aktsepteerib teisi rahvusi ja kultuure ning on avatud nende tundmaõppimisele;
- 10) leiab infot erinevatest teabeallikatest ja oskab hinnata erinevate teabeallikate usaldusväärsust;
- 11) tajub ja tunneb üldinimlikke väärtusi ja moraalinorme;
- 12) tunneb ja järgib jõukohaselt üldisi õigusnorme ning demokraatia põhimõtteid;
- 13) väärtustab Eestimaad oma kodumaana ning Eesti Vabariigi kodanikuks olemist.

6.5.2. Õppetöö rõhuasetused 6.–7. klassis

6.5.2.1. Ajalooõpetuses lähtutakse õpilasest kui ajaloo osalejast. Õpilasel kujundatakse arusaam, et ajalugu on ka tema enda lugu. Toetatakse lapse isiklikele kogemustele ning eelnevatele teadmistele ja ettekujutustele, kesksel kohal on nende aktualiseerimine ja süstematiseerimine. Otstarbekas on „oma ajaloo“ (eluloo) koostamine näiteks vanematelt ja vanavanematelt saadud teabe põhjal.

6.5.2.2. Õppetegevuse käigus omandatakse mitmesuguseid oskusi (küsimuste esitamine, teabe hankimine, eneseväljendamine), arendatakse koostööoskusi ja kujutlusvõimet. Uut teemat käsitlema asudes selgitatakse välja õpilase eelteadmised, et vältida võimalike väärkujutluste kinnistumist ja uute kujunemist. Õppetöös tuleb vastata kõigile ajaloolastele küsimustele ning vestluse käigus jälgida aktiivselt õpilaste ettekujutuste arengut.

6.5.2.3. 6. klassis omandatakse teadmisi õpilaskeskse lähiümbruse kohta. 7. klassis keskendutakse juba laiemalt Eesti ajaloo tundmaõppimisele. Väga oluline on ajaloo õpetamisel muuseumide, ajaloo seotud paikade ja mälestiste külastamine ning minevikku kajastavate filmide vaatamine.

6.5.3. Taotletavad õpitulemused 6.–7. klassis

6.5.3.1. 6. klassi lõpuks õpilane:

- 1) tunneb huvi oma perekonnaga seotud minevikusündmuste vastu;
- 2) teab, et kodukoht ja elutingimused on ajaloo käigus muutunud;
- 3) tajub mineviku ja oleviku seoseid;
- 4) mõistab „põlvkonna“ olemust;
- 5) mõistab ajalist järgnevust ajateljel, omab üldist ettekujutust kodukoha ajaloo perioodidest.

6.5.3.2. 7. klassi lõpuks õpilane:

- 1) nimetab vanaaja olulisemaid kultuurisaavutusi;
- 2) selgitab õpitava ajaloo perioodiga seostuvaid olulisemaid põhimõtteid;
- 3) nimetab tähtsamat muinasajast ja selle perioodidest (kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg);
- 4) selgitab üldisi fakte Eestist ja tema naabermaadest muinas- ning keskajal;
- 5) kirjeldab kõige üldisemal kujul keskaja olemust;
- 6) nimetab keskaja tähtsamaid leiutisi ja avastusi.

6.5.4. Õppetöö rõhuasetused 8.–9. klassis

6.5.4.1. 8. ja 9. klassis keskendutakse Eesti ajaloo õppimisele seoses Euroopa ja maailma ajalooga.

Euroopas ja maailmas toimunud sündmusi käsitletakse eeskätt Eesti ajaloo paremaks selgitamiseks ja ilmestamiseks. Ajalooõpetuse puhul seni olulisena rõhutatud põhimõtetele lisandub 8.–9. klassis vajadus pöörata tähelepanu otsestele ja kaudsetele põhjuslikele seostele.

6.5.4.2. 8. klassi ajalooõpetuses lähtutakse kontsentrisuse põhimõttest. Taotluseks on tuua selgelt esile seosed varemõpitu ja -kõnelduga, et võimaldada sel moel äratundmistunde tekkimist.

Võimaluse korral korraldatakse õppekäike muuseumidesse ja ajaloolistesse paikadesse, näidatakse filme, mis kajastavad minevikus toimunud sündmusi jne. Rõhutatakse, et Euroopas toimunud sündmused on tugevasti mõjutanud Eestis toimunud sündmusi (sõjad, revolutsioonid, tootmissuhete muutused jms). Ajateljele kantakse Euroopas toimunud sündmused, mis on mõjutanud Eesti ajalugu.

6.5.5. Taotletavad õpitulemused 8.–9. klassis

6.5.5.1. 8. klassi lõpuks õpilane:

- 1) selgitab üldisi fakte uusaja sündmustest ja inimeste elu-olust Eestis kuni Esimese maailmasõja lõpuni;
- 2) nimetab Euroopa ja maailma uusaja tähtsamaid sündmusi, mis on mõjutanud Eesti ajalugu;
- 3) tunneb huvi Eesti mineviku vastu Euroopas;
- 4) teab, et Euroopas toimunud sündmused on oluliselt mõjutanud Eesti ajalugu;
- 5) kirjeldab, kuidas majanduslikud ja ühiskondlikud muutused on mõjutanud inimeste elukorraldust;
- 6) teab, et inimeste teadmised on arenenud suhtlemises teiste rahvastega;
- 7) mõistab sõdade erisust seoses ajaperioodiga;
- 8) kõrvutab ajateljel mõningaid olulisi Eestis ja Euroopas toimunud sündmusi;
- 9) tunneb ajaperioodi iseloomulikke tunnuseid.

6.5.5.2. Põhikooli lõpetaja:

- 1) tunneb huvi Eesti riigi mineviku vastu;
- 2) teab, et maailmas toimunud sündmused on otseselt või kaudselt mõjutanud nii Eestis kui ka mujal Euroopas toimunud sündmusi;
- 3) omab üldist ettekujutust Eesti ajaloost ja sellega seoses üldjoontes kogu maailma ajaloost;
- 4) mõistab, et eri ajastute kultuuri-, teaduse- ja tehnikasaavutused on olnud edasiviivaks jõuks riikide (ka Eesti) arengus;
- 5) teab, et poliitikal on suur roll maailma riikide omavahelistes suhetes;
- 6) kujutab ajateljele toetudes ette maailmas toimunud olulisemaid sündmusi;
- 7) nimetab oma põhiõigusi ning kohustusi Eesti Vabariigi kodanikuna;
- 8) kirjeldab Eesti riigi valitsemiskorda;
- 9) väärtustab oma kodumaad ning Eesti Vabariigi kodanikuks olemist.

6.5.5. Ajaloo õpitulemused ja õppesisu 6.-7. klassis

6. klass

Õpitulemused	Õppesisu
<ul style="list-style-type: none">• Selgitab oma sõnadega, mis on ajalugu ja milleks on vaja ajalugu tunda?• Jutustab oma lapsepõlvest ja kodust.• Selgitab mõisteid sugupuu, põlvkond, esivanemad.• Koostab oma sugupuu (õed, vennad, isa, ema vanaisa, vanaema), väärtustab oma peret ja lähedasi.	SISSEJUHATUS 5 tundi Mis on ajalugu? Mida me minevikust mäletame? Suguvõsa ajalugu Minu suguvõsa Kordamine
<ul style="list-style-type: none">• Kirjeldab elu maal vanemate lapsepõlveajal.• Kirjeldab elu linnas vanemate lapsepõlveajal.• Kirjeldab elu maal vanavanemate noorusajal.• Kirjeldab elu linnas vanavanemate noorusajal.• Nimetab olulisemaid muutusi koolis ja õppimises läbi aegade.• Kirjeldab, kuidas on muutunud aegade jooksul inimeste toitumusharjumused.• Kirjeldab, kuidas inimesed on läbi sajandite rõivastunud.	KUIDAS ME AJALOOST TEADA SAAME? SUULISED AJALOOALLIKAD 8 tundi Vanemate (ema, isa) lapsepõlve aegne elu maal. Vanemate lapsepõlve aegne elu linnas. Vanavanemate elu maal nende noorusajal. Vanavanemate elu linnas nende noorusajal. Kool läbi aegade. Toit inimeste elus eri aegadel. Eri ajastute inimeste rõivad. Kordamine.
<ul style="list-style-type: none">• Toob näiteid, kuidas asjad on aja jooksul muutunud.• Selgitab, mis on muuseum ja mida seal hoitakse.• Nimetab oma kodukohas asuvaid muuseume ja on ühe ekspositsiooniga põhjalikumalt tutvunud, väärtustab vanu esemeid.• Selgitab, mis on arhiiv ja mida seal hoitakse.• Kirjeldab allikale toetudes (reaalsele objektile, pildile, filmile vms) erinevusi tänapäeva ja mineviku ehitiste vahel.	KIRJALIKUD JA ESEMELISED AJALOOALLIKAD 9 tundi Vanad asjad jutustavad minevikust. Muuseum. Muuseumikülastus. Kirjalikud ajalooallikad. Arhiiv. Vanad ehitised jutustavad minevikust. Rehetare. Õppekäik kodukoha vanemate ehitistega tutvumiseks. Ajaloo jäljed maastikul ja maapöues. Õppekäik kodukoha linnamäe, kivikalme või muu ajaloojäljega tutvumiseks. Raamatud räägivad ajaloost. Filmid räägivad ajaloost. Kordamine.

<ul style="list-style-type: none"> • Kirjeldab rehetaret. • Nimetab ja kirjeldab oma kodukohta vanemaid ehitisi. • Kirjeldab, milliseid ajaloo jälgi võib maastikult ja maapõuest leida. • Nimetab ja kirjeldab mõne oma kodukohta linnamäge, kivikalmet või muud ajaloojälge. • Teab, et on olemas ajaloost jutustavaid raamatuid. • Arutab õpetaja suunamisel mõne ajalooainelise filmi teemal. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Selgitab, mis on sajand ja aastatuhat, eKr ja pKr. • Nimetab, kust on leitud esimeste inimeste jälgi kodukohas või selle läheduses. • Kirjeldab kodukohta muinasaja lõpul. • Kirjeldab kodukohta keskajal. • Kirjeldab kodukohta sajand tagasi. • Jutustab kodukohta uusehitistest ja eluolust kaasajal. 	<p>AJAARVAMISEST 7 tundi</p> <p>Ajaarvamisest.</p> <p>Esimesed jäljed inimestest kodukohas.</p> <p>Kodukoht muinasajal.</p> <p>Keskaja jäljed kodukohas.</p> <p>Kodukoht 100 a tagasi.</p> <p>Eluolu kodukohas kaasajal.</p> <p>Kordamine.</p>
	<p>ÕPITU KINNISTAMINE 6 tundi</p> <p>Ekskursioon.</p> <p>Kordamine.</p>

6.5.6. Ajaloo õpitulemused ja õppesisu 8. -9. klassis

8. klass

Õpitulemused	Õppesisu
<ul style="list-style-type: none">• Selgitab üldisi fakte uusaja sündmustest ja inimeste elu-olust Eestis kuni Esimese maailmasõja lõpuni.• Nimetab Euroopa ja maailma uusaja tähtsamaid sündmusi, mis on mõjutanud Eesti ajalugu.• Tunneb huvi Eesti mineviku vastu Euroopas• Teab, et Euroopas toimunud sündmused on oluliselt mõjutanud Eesti ajalugu• Kirjeldab, kuidas majanduslikud ja ühiskondlikud muutused on mõjutanud inimeste elukorraldust.• Teab, et inimeste teadmised on arenenud suhtlemises teiste rahvastega.• Mõistab sõdade erisust seoses ajaperioodiga.• Kõrvutab ajateljel mõningaid olulisi Eestis ja Euroopas toimunud sündmusi.• Tunneb ajaperioodi iseloomulikke tunnuseid.	EESTI ROOTSI JA VENE RIIGI KOOSSEISUS 20 tundi Eesti ala suurte sõdade keerises. Riigivõim ja aadel Talurahva elu Elu mõisas Linnad ja majanduse areng Religioon, kirik, haridus EESTI 19.SAJANDIL 20 tundi Talurahva vabastamine Rahvuslik ärkamine Eestis Seltsiliikumine ja rahvusliku kultuuri sünd Venestamine Rahvastik, tööstuslik pööre ja linnad Muutused eestlaste eluolus ESIMENE MAAILMASÕDA JA EESTI ISESEISVUMINE 20 tundi Vene revolutsioon 1905.aastal Euroopa liigub sõtta Esimene maailmasõda Esimese maailmasõja tagajärjed Eesti iseseisvumine EUROOPA UUSAJAL 15 tundi Euroopa uusaja algul Religioon ja kirik Valgustussajand Euroopa pärast Viini kongressi Uusaegne riik Maailma jagamine

9. klass

Õpitulemused	Õppesisu
<ol style="list-style-type: none">1) tunneb huvi Eesti riigi mineviku vastu;2) teab, et maailmas toimunud sündmused on otseselt või kaudselt mõjutanud nii Eestis kui ka mujal Euroopas toimunud sündmusi;3) omab üldist ettekujutust Eesti ajaloost ja sellega seoses üldjoontes kogu maailma ajaloost;4) mõistab, et eri ajastute kultuuri-, teaduse- ja tehnikasaavutused on olnud edasiviivaks jõuks riikide (ka Eesti) arengus;	AJALUGU Eesti Vabadussõda 1918-1920, Eesti Vabariik 1918-1940, Maailm kahe maailmasõja vahel, Eesti kaotab iseseisvuse, II maailmasõda, Eesti ja muu maailm pärast II maailmasõda.

5) teab, et poliitikal on suur roll maailma riikide omavahelistes suhetes; 6) kujutab ajateljele toetudes ette maailmas toimunud olulisemaid sündmusi.	
1) töötab kaardiga, saab sellest aru, 2) teab, et poliitikal on suur roll maailma riikide omavahelistes suhetes.	KAART Eesti Vabadussõja kaart, II maailmasõja kaart
1) nimetab oma põhiõigusi ning kohustusi Eesti Vabariigi kodanikuna; 2) kirjeldab Eesti riigi valitsemiskorda; 3) väärtustab oma kodumaad ning Eesti Vabariigi kodanikuks olemist.	ÜHISKONNAÕPETUS Eesti riigi sümbolid, põhiseadus, valimised, riigikogu, riigipea, valitsus, kohalik omavalitsus, kohus, kodanikuõigused ja riigi rahvuspoliitika korrakaitse, riigikaitse, Eesti Vabariik ja muu maailm; Eesti ja rahvusvahelised organisatsioonid

Hindamine

Ajaloo õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärgiks on saada ülevaade ajalooõpetuse eesmärkide saavutamisest, õpilase individuaalsest arengust, ja kasutada saadud teavet õppeprotsessi tulemuslikumaks kavandamiseks.

Õpitulemuste kontrollimise vormid on mitmekesised, sisaldavad suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartidega, piltidega, arutlusest.

Arutluse hindamisel arvestatakse teemast arusaamist ja sellest järelduste tegemise oskust.

Hindeskaala valib õpetaja vastavalt õpilaste vanuseastmele ja ülesande keerukusele.

Üksikfaktide tundmisele eelistatakse olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid, ajalooõpetusega kujundatud oskusi. Hindamisprotsessis on oluline õpilase enesehinnang ja selle arenemine, mis tõstab vastutust õppimise suhtes. Hindamine on paindlik, arvestab õpilase individuaalsust, erinevaid kursusi ja nende raskusastet.

6.6. INIMESEÕPETUS

6.6.1. Õpetuse eesmärgid

Inimeseõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb oma keha ning mõistab inimese kasvamise/arenemisega seotud muutusi ja vastutust (nt seksuaalsuse olemus ja sellega seotud vastutus, töövõime jne);
- 2) hoolitseb iseenda ja kaaslaste tervise eest (isiklik ja pere hügieen, tervislikud eluviisid, esmaabi); väldib ennast ja teisi kahjustavat käitumist;
- 3) märkab ja mõistab kaaslaste ning iseenda emotsionaalseid seisundeid, käitumisviise; oskab neid hinnata ja nendega toime tulla;
- 4) hoiab puhtust ja korda; orienteerub eluasemega seotud küsimustes, omandab teadmised ja oskused majandamiseks, koduse elu korraldamiseks;
- 5) otsib erinevatest teabeallikatest võimetekohaseid jätkuõppevõimalusi ja teeb enda jaoks optimaalseid valikuid;
- 6) tunneb huvi ümbritseva ühiskonnaelu vastu;
- 7) järgib olmesuhtlemiseks vajalikke sotsiaalseid nõudeid ja käitumisetiketti;
- 8) tunneb olmesuhtlemiseks vajalikke kodanikuõigusi ja -kohustusi.

6.6.2. Õppetöö rõhuasetused 1.–2. klassis

6.6.2.1. 1.–2. klassis on inimeseõpetuse põhisisuks lähiümbruse märkamine, selle teadvustamine (suhtes MINA ja MEIE) ning sotsiaalse kompetentsuse arendamine. Lapsi õpetatakse tegutsema 40 koos, matkides ning eeskuju järgi, kujundatakse nende baassõnavara ja -lausungimalle ning elementaarseid (olme)suhtlusoskusi (teise inimese kuulamine, ütluste mõistmine ja nendele reageerimine (vastusrepliigid dialoogis), dialoogi alustamine ja jätkamine tuttavas situatsioonis jms).

6.6.2.2. Peamisteks õppeviisideks on näitlikustatud praktiline tegevus (dramatiseering, eseme- ja tegevuspildid), õppevestlus ning praktiline harjutamine (sh õppekäik, didaktiline mäng).

6.6.2.3. Suurt tähelepanu pööratakse ühis- ja koostegevuse (laps ↔ õpetaja, laps ↔ laps(ed)) oskuste kujundamisele. Õpetaja ülesandeks on luua situatsioonid, kus tegevus jaotub mitme isiku vahel. Laste verbaalset aktiivsust tõstetakse pidevalt: kasutatakse suunavaid repliike ning küsimusi (Mida tegid? Mida hakkad tegema?), harjutatakse oma ja kaaslaste tegevuse kommenteerimist, toimingu verbaliseerimist pärast selle sooritamist ja elementaarset planeerimist. Ühistegevuse põhjal antakse objektiivne, motiveeriv tagasiside lapse ja kogu rühma tegevusele ning saavutustele.

6.6.2.4. Igas tunnis tegeldakse (koos)mängimise õpetamisega. Mänguõpetuse eesmärgiks on, et lapsed oskaksid sihipäraselt sisustada oma vaba aega ning hiljem aktiivselt osaleda õppetegevust toetavates rollimängudes: mängida süžeeaga mängu (nii üksi kui ka mitmekesi), korraldada koostegevust, kasutada mängus esemete asendajaid, luua kujuteldavaid situatioone. Mänguoskuste kujundamise eesmärgil viiakse tundides läbi erinevat liiki õppemänge (süžee mängud, reeglitega mängud) ja dramatiseeringuid. Õpetatakse (mängu)asjade kasutamist ja hoidmist, mängus osalemist, reeglitest kinnipidamist, mängu algatamist, rollide ja vajalike mänguasjade jagamist jne. Mänguõpetus toimub osatoimingute kaupa: tegevuste ettenäitamine ja matkimine, tuttava tegevuse valik sõltuvalt situatsioonist/rollist. Kui mõnel lapsel piirduvad mänguoskused esemetega manipuleerimisega, alustatakse mänguasjade kasutusviiside õpetamisest.

6.6.2.5. Võrdlevate situatsioonide ja illustratsioonide (joonised, fotod) toel õpetatakse märkama ja eristama (puhas/must-, meeldib / ei meeldi- jne tasandil) ümbritsevate esemete, ruumide ja inimeste (sh iseenda) esteetilist välimust; õpetatakse eristama isiklikke, võõraid ja ühiseid esemeid, neisse heaperemehelikult ja turvaliselt suhtuma ning neid kasutama (sh kaaslastega jagama). Õpetaja juhendamisel otsitakse võimalusi ning vahendeid esemete, ruumide ja iseenda esteetilise välimuse parandamiseks, kujundatakse valitud vahendite

praktilisi kasutamisoskusi. Samuti õpetatakse märkama ja eristama eakaaslaste käitumisviise, harjutatakse etiketikäitumist (tervitamine, palumine, tänamine, eakaaslase ja täiskasvanu poole pöördumine, võimalik keeldumine jne). Inimeseõpetuse tundides õpitut rakendatakse teiste ainete tundides ja vabal ajal (nt tervitamine, pea kammimine jne).

6.6.3. Taotletavad õpitulemused 1.–2. klassis

6.6.3.1. 1. klassi lõpuks õpilane:

- 1) nimetab oma lemmiktegevusi küsimuste toel;
- 2) vastab dialoogi repliigile, alustab dialoogi oma soovide ja vajaduste väljendamiseks;
- 3) kirjeldab ennast, nimetades oma nime, kooli, klassi, kodu asukohta, õdede-vendade ja vanemate nimesid;
- 4) väärtustab kodu ja perekonda;
- 5) kirjeldab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes;
- 6) teab oma kohustusi kodus;
- 7) osaleb ühistes (õppe)mängudes ja suudab meeldetuletamisel mängureeglitest kinni pidada;
- 8) hindab kaaslaste tegevusi meeldib / ei meeldi-tasandil ning õppesituatsioonis õige / valetasandil;
- 9) hoolitseb isikliku välimuse ja hügieeni eest (kammib juukseid, peseb käsi ja hambaid, kasutab tualetti);
- 10) märkab õpetaja suunamisel ümbritsevate esemete välimust, esemete ja ruumide puhtust ning korrashoidu;
- 11) teab Eesti lipu värve nende õiges järjestuses;
- 12) nimetab nädalapäevi, ööpäeva osasid ja aastaaegu õiges järjestuses;
- 13) teeb vahet endale ja teistele kuuluvate asjade vahel;
- 14) korrastab õpetaja juhendamisel oma töölauda ja lähiümbrust;
- 15) teab, kuidas ohutult sõiduteed ületada, ja käitub vastavalt;
- 16) kirjeldab ühissõidukisse sisenemise ja väljumise korda.

6.6.3.2. 2. klassi lõpuks õpilane:

- 1) tavasituatsioonides suhtlemisel tervitab, palub, tänab, vabandab;
- 2) teab oma vanust, sünnipäeva ja kodust aadressi;
- 3) alustab ja jätkab dialoogi tuttavates situatsioonides;
- 4) kutsub õpetaja suunamisel kaaslasti tuttavat (õppe)mängu mängima, valib ja jagab rolle ning mänguasju;
- 5) nimetab näoilmele ja hääletoonile vastava emotsiooni (4 erinevat);
- 6) hindab õpetaja abiga kaaslaste igapäevaseid käitumisakte õige/vale-, meeldib / ei meeldi tasandil;
- 7) tunneb ära situatsiooni, kus kedagi kiusatakse;
- 8) kirjeldab ja järgib õpetaja meeldetuletusel hügieeninõudeid igapäevaste tegevuste käigus, nohu/köha korral (käte pesemine, taskuräti kasutamine jms);
- 9) nimetab illustratsioonidele toetudes vajalikke toidukordi ja tervisele kasulikke toite;
- 10) käitub söögilauas viisakalt (palub, tänab, räägib vaikse häälega, hoiab puhtust);
- 11) kirjeldab üksteisega arvestamise võimalusi peres;
- 12) selgitab lähemaid sugulussuhteid;
- 13) teab oma vanemate ja koolitöötajate ameteid;
- 14) määrab aega täistundides;
- 15) kirjeldab ja väärtustab oma tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks;
- 16) eristab oma, võõrast ja ühist asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta;
- 17) väärtustab ausust asjade jagamisel;
- 18) teab sagedasemaid ohtusid kooliteel liiklemisel ja võõraste inimestega suhtlemisel, oskab pöörduda täiskasvanu poole abi saamiseks.

6.6.4. Õppetöö rõhuasetused 3.–5. klassis

6.6.4.1. 3.–5. klassis kujundatakse jätkuvalt õpilaste oskust märgata ja eristada oma lähiümbrust (selle esemeid, nähtusi, sündmusi, tegevusi jms); tutvustatakse ja õpetatakse väärtustama rahvuskombeid, -traditsioone (rõhuasetus pere ja kodukoha traditsioonidel). Läbivalt tutvustatakse elukutseid ja nende esindajate põhitegevust (nt kaupluse teema juures müüja tegevus jne).

6.6.4.2. Tegevus- ja suhtlussituatsioonides tegeldakse isiksuseomaduste ning ühiskonnas aktsepteeritavate käitumisnormide kujundamisega: õpetatakse märkama – eristama – mõistma igapäevaseid situatioone (sh ohuolukordi), verbaalseid ja mitteverbaalseid eneseväljendusviise, tundeid jms; täiendatakse ühis- ja koostegevuse oskusi (sh hoolivat ja teisi arvestavat suhtumist, vastutus- ja kohusetunnet); harjutatakse etiketikäitumist. Pere ja koduga seotud teemade käsitlemisel selgitatakse õpilastele laste ning vanemate vastastikuseid õigusi-kohustusi.

6.6.4.3. Järjepidevalt kujundatakse (täiendatakse) õpilaste sotsiaalset teadlikkust ning verbaalset aktiivsust: õpetatakse (abivahendite toel) kirjeldama ja hindama kaaslaste ning iseenda tegevus- ja käitumisakte (sh mõistma ja nimetama eesmärke, tingimusi, põhjuseid ja tagajärgi, käitumisaktis ilmnevaid iseloomujooni jne), õpetatakse planeerima (sh parandama) edasist tegevust/käitumist. Harjutatakse suhtlemist ja koostegevuse reguleerimist dialoogis (kutse koostegevusele, vastused küsimustele ja teadetele, dialoogi alustamine küsimuse ja teatega, nõustumine-loobumine, alternatiivne ettepanek).

6.6.4.4. Teemade käsitlemisel kasutatavatest aktiivõppemeetoditest on suurem osatähtsus praktilistel tegevustel ja õppekäikudel, eetilise sõnumiga lühipalade lugemisel ja analüüsimisel.

6.6.5. Taotletavad õpitulemused 3.–5. klassis

6.6.5.1. 3. klassi lõpuks õpilane:

- 1) nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja mille poolest erineb teistest;
- 2) väärtustab iseennast ja teisi;
- 3) alustab ja jätkab dialoogi (küsimus – vastus, teade – küsimus, kutse koostegevusele, nõustumine, loobumine);
- 4) hindab ning vastandab õpituatsioonis oma ja kaaslaste igapäevaseid käitumisakte õige/vale-, meeldib / ei meeldi-tasandil;
- 5) kirjeldab viisakat käitumist koolis, külas ja koduümbruses;
- 6) kirjeldab kava abil sünnipäevapeo kulgu;
- 7) kirjeldab näoilme ja hääletooni järgi kaaslaste 4–6 emotsiooni;
- 8) nimetab oma keha puhtuse ning välimuse eest hoolitsemise võimalusi – vahendeid ja vajalikkust;
- 9) kirjeldab tervet ja haiget inimest;
- 10) teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud;
- 11) teadvustab oma enesetunnet ja teavitab sellest kaaslast;
- 12) kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport;
- 13) kirjeldab oma perekonda: pere suurus, andmed pereliikmete kohta (nimi, vanus, tegevus);
- 14) kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad;
- 15) väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres;
- 16) nimetab oma kohustusi peres;
- 17) tunneb Eestimaa sümboleid (lipp, vapp, hümn; suitsupääsuke, rukkilill);
- 18) väärtustab Eestit – oma kodumaad;
- 19) jutustab oma ja pereliikmete tegevusest pühade tähistamisel (5–6 lauset);
- 20) määrab aega täis- ja pooltundides;

- 21) kirjeldab positiivseid vaba aja veetmise võimalusi;
- 22) kirjeldab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti;
- 23) palub ohuolukorras ja õnnetusjuhtumi korral abi (sh kasutada telefoni, valida hädaabi numbrit).

6.6.5.2. 4. klassi lõpuks õpilane:

- 1) nimetab ning võrdleb oma ja sõprade vaba aja tegevusi, huvisid;
- 2) väärtustab iseennast ja teisi, väärtustab oma soolist kuuluvust;
- 3) analüüsib ühisvestluses situatsioonide, oma ja kaaslaste käitumisaktide ning emotsionaalsete seisundite põhjuseid ja tagajärgi;
- 4) osaleb üksteise tegevust reguleerivas dialoogis (teade – teade);
- 5) jälgib kaasõpilaste tegevust ja vajaduse korral abistab neid;
- 6) tunneb õpituatsioonis konfliktsituatsiooni ning mõistab, millistel juhtudel on vajalik sellest täiskasvanule/õpetajale teatada;
- 7) kirjeldab õpilase tervist tugevdavate ja nõrgestavate tegurite ja harjumuste mõju füüsilisele tervisele ja õppimisvõimele;
- 8) nimetab oma lähisugulasi ja selgitab abistavate küsimuste toel kodu ja perekonna tähtsust oma elus;
- 9) väärtustab oma kodukohta, nimetab kodukoha rikkusi ja tunneb ära sümbolid;
- 10) hoiab koolis ning kodus puhtust ja korda;
- 11) kirjeldab pühade tähistamise kombeid oma perekonnas;
- 12) määrab aega veerandtunnise täpsusega ning seostab seda tegevustega õpilase päevakavas;
- 13) hangib koostegevuses teavet koolistendilt ja ajalehe kuulutustest;
- 14) mõistab töö vajalikkust ja väärtuslikkust;
- 15) planeerib täiskasvanu abiga oma taskuraha kulutamist;
- 16) sorteerib klassis tekkivaid olmejätmeid;
- 17) kirjeldab igapäevaseid turvalise käitumise viise (liiklemine kooliteel, jalgrattaga sõitmine, tulekahju vältimine, käitumine veekogu juures ja metsas).

6.6.5.3. 5. klassi lõpuks õpilane:

- 1) märkab ja mõistab erisusi oma ja kaaslaste tegevustes, arvamustes;
- 2) osaleb koostegevuses erinevat tüüpi dialoogides (teade – küsimus – vastus jne);
- 3) kirjeldab oma käitumist toimunud konfliktsituatsioonis;
- 4) kirjeldab plaanile toetudes ning analüüsib ühisvestluses oma ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ning käitumisakte (soovid, tingimused, põhjus, tagajärg);
- 5) kirjeldab oma välimuse, hügieeni ja tervise eest hoolitsemise võimalusi ning teab hoolitsematuse tagajärgi;
- 6) kirjeldab uimastite (alkoholi ja tubaka) mõju õppimisvõimele ja käitumisele;
- 7) kirjeldab ühisvestluses oma pere traditsioone;
- 8) määrab aega minutilise täpsusega ning koostab õpetaja abiga endale otstarbeka ajakulutusega päevakava;
- 9) otsib koostegevuses teavet pilt-teatmeteosest;
- 10) teadvustab reklaamide eesmärke;
- 11) mõistab oma kohustusi ja vastutust seoses õppetööga;
- 12) teadvustab oma nõudmiste/soovide sõltuvust vajadustest ja pere sissetulekust;
- 13) kirjeldab vee ja elektri säästliku tarbimise võimalusi kodus ning koolis;
- 14) nimetab olmejätmete käitlemise viise kodus majapidamises;
- 15) kirjeldab ja teadvustab pürotehnika väärkasutuse ning pommiähvarduse tegemisega kaasnevat tagajärgi.

6.6.6. Õppetöö rõhuasetused 6.–7. klassis

6.6.6.1. 6.–7. klassis täiendatakse õppetegevuse käigus jätkuvalt õpilaste sotsiaalseid suhtlemis- ja käitumisoskusi. Õpetaja poolt organiseeritud suhtlussituatsioonides (dialoogis ja polioloogis) harjutatakse teabe esitamist ja küsimist, väljendusvahendite mõistmist ja kasutamist sõltuvalt suhtlemiseesmärkidest ja -normidest (st suhtluspartnerite soovide, kavatsuste jms erinevad väljendusviisid), erinevate seisukohtade (sh vastandlike) mõistmist ja väljendamist, oma arvamuste selgitamist/kaitsmist. Oma ja kaaslaste tegevuse kohta tagasiside andmisel suurendatakse õpilaste verbaalset aktiivsust, kujundatakse avaliku esinemise esmaseid oskusi: toimub individuaal- ja rühmatööde tulemuste esitlemine, kommenteeritakse ja hinnatakse iseenda ning kaaslaste tegevus-, käitumis- ja suhtlusakte. Üksikute aktide hindamiselt jõutakse tervikuni; õpilasi juhatakse leidma seoseid tegevus-, suhtlus- ja käitumisakti komponentide vahel, tegema järeldusi. Praktiliste ja tekstis kirjeldatud situatsioonide analüüsil pööratakse tähelepanu nendes osalejate strateegiatele, motiividele ja kavatsustele; olukordade tingimustele, tulemustele ja tagajärgedele. Õpetatakse leidma situatsioonidele alternatiivseid lahendeid ning esitama soovitusi kaaslastele.

6.6.6.2. Suhtlemis- ja terviseetemade käsitlemisel pööratakse tähelepanu õpilaste arengulistele muutustele organismis ja käitumises (suhtlemine ja käitumine vastassugupoolega, noormehe ja neiu rollid eri situatsioonides jms) ning vaimsele ja sotsiaalsele tervisekasvatusele (eneseanalüüs ja positiivne mõtlemine; nõustamis- ja abivõimalused jms).

6.6.6.3. Alustatakse ettevalmistust iseseisvaks majandamiseks, teadliku ja säästliku tarbija kujunemiseks. Võrreldakse teenuseid–kaupu (otstarve, hind, vajadus, pakendiinfo jms), õpitakse eristama ja arvestama oma soove ning võimalusi, planeerima oma tegevusi.

6.6.6.4. Õppetegevuses kasutatavatest aktiivõppemeetoditest domineerivad eetilise sõnumiga palade lugemine ning analüüs ja praktilised tegevused (rühmatööd, rollimängud jms). Tegevustes luuakse probleemsituatsioone, otsitakse neile lahendusi. Inimeseõpetuse temaatika ja õpilaste oskused võimaldavad sel perioodil rohkem kasutada IKT-vahendeid.

6.6.7. Taotletavad õpitulemused 6.–7. klassis

6.6.7.1. 6. klassi lõpuks õpilane:

- 1) märkab ja jätab suhtlemisel meelde kaaslaste seisukohti, eristab kohast käitumist/suhtlemist kohatust käitumisest/suhtlemisest;
- 2) võrdleb ja hindab õpetaja suunamisel enda ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ja käitumist (eesmärk, tingimused, põhjus–tagajärg);
- 3) kasutab tuttavates olukordades suhtlemissituatsioonist, -partnerist ja -eesmärgist sõltuvaid variatiivseid väljendusviise;
- 4) mõistab vabandamist kui oma süüst/eksimusest arusaamist ja kahetsemist;
- 5) kirjeldab ning hindab plaanile toetudes oma huvisid ja toimetulekut koolis (õnnestumised, raskused jms);
- 6) omab ettekujutust inimese organismi üldisest ülesehitust, tunneb joonisel inimfiguuris ära elutähtsad organid;
- 7) nimetab ebatervisliku toitumise võimalikke tagajärgi, oskab valida erinevate toitumise hulga tervisele kasulikke;
- 8) teadvustab ja aktsepteerib murdeeaga seotud muutusi oma organismis ja käitumises, mõistab arengu individuaalsust;
- 9) hoolitseb oma välimuse eest ja valib olukorrale vastavad rõivad;
- 10) kirjeldab uimastite mõju organismile ja käitumisele;
- 11) koostab õpetaja juhendamisel kodu korrashoiuga seotud tegevuste plaani (tööde järjekord, vahendid, tööjaotus);
- 12) hangib õpetaja juhendamisel teavet kaaslastelt (küsimuste esitamine) ja eriliigilistest tekstidest (Internet, meedia, teatmeteosed, sõiduplaanid);

- 13) oskab kasutada kodukoha ühistranspordi sõiduplaane;
- 14) mõistab telefoni otstarbeka kasutamise vajalikkust;
- 15) nimetab kodukeemia pakenditel olevate piktogrammide tähendusi, teab kodukeemia väärkasutuse tagajärgi ja nende ennetamise võimalusi;
- 16) kirjeldab peamisi tule- ja veeohutuse nõudeid ning käitumisstrateegiaid vastavate õnnetusjuhtumite korral.

6.6.7.2. 7. klassi lõpuks õpilane:

- 1) selgitab ja kaitseb õpetaja suunamisel oma seisukohti, mõistab suhtluspartnerite seisukohtade võimalikku sarnasust/erinevust, oskab reageerida kohatule käitumisele;
- 2) teadvustab oma positiivseid ja negatiivseid iseloomujooni (3–4), oskab õpetaja suunamisel nimetada negatiivsete omaduste parandamise võimalusi;
- 3) kirjeldab ja hindab plaani abil oma ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ning käitumist (motiivid, tingimused, tulemused; reageerimine (eba)õnnestumisele jms);
- 4) oskab teha kaaslastele (sh vastassugupoole esindajatele) ettepanekuid ning vastata positiivsetele/negatiivsetele ettepanekutele situatsioonile vastavaid moraalinorme ja käitumisetiketti arvestades;
- 5) väärtustab lähisuhetes hoolivust, abistamist ja lugupidamist;
- 6) mõistab seksuaalelu alustamisega seotud vastutust;
- 7) oskab uimastitega seotud situatsioonides ütelda „ei“ ning vajaduse korral abi kutsuda;
- 8) kirjeldab, kuidas hoolitseda oma tervise eest (toitumine, kehaline aktiivsus, tervist kahjustavate tegevuste vältimine, rahvameditsiin, arstiabi);
- 9) koostab kodu korrashoiu ja vaba aja sisustamisega seotud tegevuste plaani (tegevuste ajaline järjekord, oma soovide ja võimalustega arvestamine);
- 10) hangib õpetaja juhendamisel teavet teistelt inimestelt ning teabetekstidest; edastab plaani abil kaaslastele teavet;
- 11) nimetab sidepidamise viise tänapäeval ja minevikus, kasutab otstarbekalt nüüdisaegseid sideteenuseid (kirjavahetus, telefon, Internet);
- 12) teadvustab internetisuhtluses valitsevaid ohte ning mõistab, millist informatsiooni enda või teiste kohta on sobilik ja turvaline avaldada;
- 13) mõistab ja oskab kirjeldada töö tähtsust (tulemus, eesmärk, tingimused);
- 14) oskab nimetada oma pere olulisemaid sissetuleku- ja kuluallikaid;
- 15) kirjeldab jäätmete individuaalseid ja ühiskondlikke käitlemisvõimalusi ja -viise;
- 16) demonstreerib õpitu situatsioonis hädaabi numbrile helistades täpse teabe andmist

6.6.8. Õppetöö rõhuasetused 8.–9. klassis

6.6.8.1. Õppetegevuses rakendatakse ja täiendatakse eelnevatel aastatel omandatud suhtlemis- ja käitumisetiketialaseid teadmisi/oskusi. Tähelepanu pööratakse seejuures soolise küpsemise ja iseseisva elu alustamisega seotud rollikäitumisele. Harjutatakse vestluspartnerilt täiendava teabe küsimist, erinevate ja vastandlike arvamuste kuulamist ja eristamist ning kokkulepete saavutamist vaidlustes (oma seisukohtade selgitamine ja kaitsmine, nõustumine, loobumine, eksimuste ja väärkäitumise tunnistamine). Kujundatakse oskust hinnata oma ning kaasinimeste individuaalset ja rühmakäitumist (põhjus-tagajärg-seosed, otstarbekus, vastavus ühiskonnainormidele).

6.6.8.2. Teemade käsitlemisel tutvustatakse eri eluvaldkondadega seotud õigusakte, ühiskonnaliikmete õigusi ja kohustusi (sh selgitatakse igapäevaste õiguste, vabaduste ja kohustuste ühetaolisuse printsiipi), kujundatakse oskusi teha otstarbekaid ja vastutustundlikke valikuid/otsuseid. Õpilastele tutvustatakse ja õpetatakse kasutama teabeallikaid, nõustamis- ja kriisiabivõimalusi, kujundades seeläbi harjumusi ning oskusi otsida, küsida, kasutada elus vajaminevat teavet ja abi.

6.6.8.3. Perekonnaõpetuse ühe osana pööratakse tähelepanu vanema rollile oma lapse kasvatamisel: tutvustatakse lapse arengutingimusi, eakohaseid arendavaid tegevusi ja vahendeid (kehalised tegevused, mängud ja mänguasjad, raamatud jms); õpetatakse lapsega koos mängima ja tegutsema. Väiksematele mängude õpetamist ja koosmängimist saavad õpilased harjutada vahetundidel, kooli üritustel.

6.6.8.4. Tundides kasutatavatest aktiivõppemeetoditest on eelistatud praktilised õppused (sh rollimängud), ühised arutelud ja diskussioonid, milles otsitakse lahendusi/vastuseid probleemsituatsioonidele ja kõlbelistele dilemmadele. (Lisa)õppematerjalina kasutatakse trüki- ja elektroonilisi teabeallikaid, nõuandekirjandust (ajakirjandus, käsiraamatud) jms. Harjutatakse tekstidest teabe hankimist ning selle suulist ja kirjalikku edastamist (sh märkmete tegemist, konspekteerimist).

6.6.9. Taotletavad õpitulemused 8.–9. klassis

6.6.9.1. 8. klassi lõpuks õpilane:

- 1) arvestab ühistegevuses suhtluspartnerite erinevate (sh vastandlike) arvamustega, saavutab õpisisituatsioonis õpetaja juhendamisel kokkuleppeid lahkarvamuste korral;
- 2) annab hinnangu oma ja kaaslaste käitumisviiside kohasusele situatsioonis; pakub õpisisituatsioonis lahendusi pingeolukordadele; reageerib kohaselt sobimatule käitumisele;
- 3) kirjeldab rühma mõju inimese käitumisele ja demonstreerib õpisisituatsioonis oskust keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi;
- 4) nimetab peremudeleid ja kirjeldab pereliikmete rolli perekonnas;
- 5) leiab infot nõustamis- ja kriisiabi võimaluste kohta kodukohas või selle lähiümbruses, kirjeldab, kuidas ja millal pöörduda õiguskaitseorganite poole;
- 6) teab ja otsib olulisi infoallikaid tervisetabe ja -abi saamiseks;
- 7) väärtustab lähisuhteid, oskab suhet alustada ning teab, kuidas suhteid hoida;
- 8) mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid ja oma vastutust selles;
- 9) eristab lubatud ja lubamatut seksuaalkäitumist;
- 10) kirjeldab oma tervislikku seisundit, oskab pöörduda abi saamise eesmärgil arsti poole (vastuvõtt, kojukutse, hädaabi);
- 11) selgitab riiete hooldusmärkide tähendusi;
- 12) mõistab uimastite omamise, tarbimise ja levitamise seotud riske ja vastutust;
- 13) hangib teavet teistelt inimestelt ning õpetaja juhendamisel teabeallikatest ja -tekstidest;
- 14) oskab kasutada lihtsamaid pangateenuseid;
- 15) teadvustab oma võimete, teadmiste ja oskuste tugevusi/nõrkusi;
- 16) nimetab võimetekohase elukutse omandamise võimalusi.

6.6.9.2. Põhikooli lõpetaja:

- 1) suhtleb tavaolukorras adekvaatselt (kuulab vestluspartnerit, esitab küsimusi, selgitab oma seisukohti, otsib lahendust erimeelsustele, tunnistab oma eksimusi ja väärkäitumist); reageerib adekvaatselt kohatule käitumisele enda ja teiste suhtes;
- 2) hindab oma ja kaaslaste käitumise otstarbekust tavaolukorras ning vastavust ühiskonnainimikele, käitub vastavalt;
- 3) teab kooselu reegleid ja norme toetavates inimsuhetes ning väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
- 4) kirjeldab imiku ja väikelapse arendamise tingimusi ning hooldamise võtteid;
- 5) mõistab inimtegevuse peamiste ressursside (aeg, teadmised/oskused, töö, raha) tähtsust oma elus; oskab planeerida ressursside täiendamise/kulutamisega seotud tegevusi;
- 6) oskab küsida teavet kaasinimestelt, kasutada teabetekste ja teatmikke;
- 7) kirjeldab eluaseme omandamise, sisustamise ning hooldamisega seotud vajadusi, võimalusi, ohtusid ja kohustusi;

- 8) hindab nõustaja suunamisel adekvaatselt oma võimeid, teadmisi, oskusi, jätkuõppevõimalusi ja -tingimusi ning teeb enda jaoks sobivaima karjäärivaliku;
- 9) teab oma peamisi õigusi ja kohustusi töötajana, nimetab info ja abi saamise võimalusi tööõigusega seotud küsimustes;
- 10) mõistab lepinguta töötamise ja ümbrikupalgaga seotud riske ja negatiivseid tagajärgi;
- 11) tunneb töötamisel ära inimkaubandusele viitavad märgid, teadvustab ohte ning kirjeldab õiget käitumist inimkaubanduse ohvriks sattumise korral.

6.6.10. Inimeseõpetuse õpitulemused ja õppesisu 1.-2. klassis

Õppesisu	1. klass	2. klass
Inimese meeled ja avastamine	15	10
Inimene	15	15
Minu kodumaa Eesti	5	10
Kokku	35	35

1. klass

Inimese meeled ja avastamine (15 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) sõnastab oma meelte toel saadud kogemusi ning nähtuste ja objektide omadusi; 2) eristab tahkeid ja vedelaid aineid ning valdab ohutunnet tundmatute ainete vastu; 3) oskab tänada, paluda, käituda söögilauas; 4) teab kellaaega täistundides; 5) teab sagedasemaid ohtusid kooliteel liiklemisel ja võõraste inimestega suhtlemisel, oskab pöörduda täiskasvanu poole abi saamiseks.	Inimese meeled ja avastamine. Elus ja eluta. Asjad ja materjalid. Tahked ained ja vedelikud. Praktilised tööd ja IKT rakendamine: 1) meelte kasutamine mängulises ja uurimuslikus tegevuses; 2) elus- ja eluta objektide rühmitamine piltide alusel; 3) tänamine, palumine, käitumine, lauas; 4) kellaaeg täistundides; 5) ohud kooliteel, abi küsimine.

Inimene (15 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) kirjeldab pildi abil inimese välisehitust; 2) järgib tervisliku toitumise põhimõtteid ja hügieeninõudeid ning väärtustab tervislikke eluviise; 3) teab oma sünnipäeva ja vanust; 4) kirjeldab ja järgib õpetaja meeldetuletusel hügieeninõudeid igapäevaste tegevuste käigus, nohu/köha korral (käte pesemine, taskuräti kasutamine jms).	Inimene. Välisehitus. Inimese toiduvajadused ja tervislik toitumine. Hügieen kui tervist hoidev tegevus. Inimese elukeskkond.

Minu kodumaa Eesti (5 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) teab, et me elame Eesti Vabariigis, saab aru Eesti kaardist.	Minu kodumaa Eesti. Eesti kaart.

2. klass

Inimese meeled ja avastamine (10 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) eristab elus- ja eluta looduse objekte ja nähtusi ning vaatleb, nimetab, kirjeldab ja rühmitab neid. 2) teab, et inimene on osa loodusest ja teeb vahet loodusliku ning tehniliku looduse vahel.	Elus ja eluta. Asjad ja materjalid. Tahked ained ja vedelikud.

Inimene (15 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) kirjeldab pildi abil inimese välisehitust; 2) teab tervisliku toitumise põhimõtteid ja hügieeninõudeid ning väärtustab tervislikke eluviise; 3) teab kui tähtis on keskkonda hoida ja kaitsta.	Inimene. Välisehitus. Inimese toiduvajadused ja tervislik toitumine. Hügieen kui tervist hoidev tegevus. Inimese elukeskkond.

Minu kodumaa Eesti (10 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) saab aru lihtsast plaanist ning leiab plaanilt tuttavaid objekte; 2) näitab Eesti kaardil õpetaja juhendamisel oma kodukohta, suuremaid saari, jõgesid, järvi ja linnu.	Plaan. Eesti kaart. Tuntumad saared, järved, jõed ja linnad.

6.6.11. Inimeseõpetuse õpitulemused ja õppesisu 3.-5. klassis

3. klass

Õpitulemused	Õppesisu
1) Nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja mille poolest erineb teistest; 2) väärtustab iseennast ja teisi; 3) alustab ja jätkab dialoogi (küsimus – vastus, teade – küsimus, kutse 4) koostevõimele, nõustumine, loobumine); 5) hindab ning vastandab õpituatsioonid oma ja kaaslaste igapäevaseid käitumisakte õige/vale-, meeldib / ei meeldi-tasandil; 6) kirjeldab viisakat käitumist koolis, külas ja koduümbruses; 7) kirjeldab kava abil sünnipäevapeo kulgu;	KÄITUMINE JA SUHTLEMINE - 10 tundi Mina. Minu erinevused teistest inimestest ja sarnasused nendega. Iga inimese väärtus. Uhkustamine. Valetamine (valetamise tagajärjed, vale ülestunnistamine, tõe rääkimine). Käitumine koduümbruses (trepikojas, õues, tänaval), naabritega arvestamine. Sünnipäeva tähistamine, peo planeerimine (tegevuste/mängude valik ja peo ettevalmistamine), sobilikud kingitused. Külla kutsumine, küllaminek, käitumine külas. Telefonivestlus sõbraga (kutse koostevõimele, dialoog). Käitumine

<p>8) kirjeldab näoilme ja hääletooni järgi kaaslaste 4–6 emotsiooni;</p> <p>9) laenutab raamatukogust endale huvipakkuva raamatu.</p>	<p>söögilauas (igapäevane laua katmine ja koristamine, hügieeninõuded).</p> <p>Käitumine raamatukogus (kooli raamatukogus lugejaks registreerimine, raamatu laenutamine), raamatu hoidmine.</p> <p>Suhtluspartnerite näoilmed, hääletoon (viha, hirm, vastikus, häbi, üllatus, rõõm).</p>
<p>1) Nimetab oma keha puhtuse ning välimuse eest hoolitsemise võimalusi – vahendeid ja vajalikkust;</p> <p>2) kirjeldab tervet ja haiget inimest.</p>	<p>INIMENE JA TERVIS - 6 tundi</p> <p>Õpilase välimus (keha ja riiete puhtuskorrashoid), selle mõju enesetundele ja suhetele kaaslastega.</p> <p>Terve ja haige inimene, haiguse tunnused (nohu, köha, palavik, valu, lööbed), teavitamine halvast enesetundest; nakkuse levikut vältiv käitumine, ravimite võtmine.</p>
<p>1) Teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud;</p> <p>2) teadvustab oma enesetunnet ja teavitab sellest kaaslasti;</p> <p>3) kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport.</p>	<p>Haiguste ennetamine (riietus, ruumide õhutamine, karastamine). Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus ning liikumine ja sport.</p>
<p>1) Kirjeldab oma perekonda: pere suurus, andmed pereliikmete kohta (nimi, vanus, tegevus);</p> <p>2) kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad;</p> <p>3) väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres;</p> <p>4) nimetab oma kohustusi peres.</p>	<p>INIMENE JA PEREKOND - 3 tundi</p> <p>Peretüübid: suurpere, väikepere. Õdedevendade, vanemate, vanavanemate andmed (nimi, vanus, tegevus). Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne, üksteisega arvestamine.</p>
<p>1) Tunneb Eestimaa sümboleid</p> <p>2) (lipp, vapp, hümn; suitsupääsuke, rukkilill); väärtustab Eestit – oma kodumaad;</p> <p>3) jutustab oma ja pereliikmete tegevusest pühade tähistamisel (5–6 lauset).</p>	<p>INIMENE JA KODUMAA - 5 tundi</p> <p>Eestimaa minu kodumaa. Eesti Vabariigi sümboolid: vapp, hümn. Pealinn. President. Eesti rahvussümboolid: suitsupääsuke, rukkilill. Pühad ja kombed (vastlapäev, kadripäev, mardipäev, advent, jõulud).</p>
<p>1) kirjeldab aastaegadest sõltuvaid ohtusid ning nende vältimise võimalusi;</p> <p>2) määrab aega täis- ja pooltundides;</p> <p>3) kirjeldab positiivseid vaba aja veetmise võimalusi;</p>	<p>INIMENE JA AEG - 5 tundi</p> <p>Aastaegade jagunemine kolmeks perioodiks (varakevad jne), inimeste tegevused, ohuolukorrad sõltuvalt aastaajast (kõndimine jäätunud veekogul jms).</p> <p>Kalender, selle vajalikkus (aasta, kuud, nädalad; tähtpäevad).</p> <p>Kellaaeg õpilase päevakavas (täis- ja pooltund, tegevuste ajaline järjekord). Vaba aja mitmekülgse sisustamise võimalused.</p>

<p>1) kirjeldab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti;</p> <p>2) palub ohuolukorras ja õnnetusjuhtumi korral abi (sh kasutada telefoni, valida hädaabi numbrit).</p>	<p>INIMENE JA TURVALISUS - 6 tundi Koolitee ja selle ümbrus, kooli tuleku aeg ja viis. Käitumine tundmatute ainetega, vedelikega. Päästeteenistus: kiirabi, politsei, tuletõrje; abi vajadus (seos õnnetusjuhtumitega). Abipalve esitamine hädaabi numbril 112. Turvakodu.</p>
---	---

5. klass

Õpitulemused	Õppesisu
KÄITUMINE JA SUHTLEMINE 14 tundi	
<ul style="list-style-type: none"> • märkab ja mõistab erisusi oma ja kaaslaste tegevustes, arvamustes; • osaleb koostevõttes erinevat tüüpi dialoogides (teade –küsimus –vastus jne); • selgitab, milliseid enda andmeid võib sõpradele või võõrastele avaldada, kirjeldab isikuandmete avaldamisega seotud ohtusid*; • kirjeldab oma käitumist toimunud konfliktsituatsioonis; • kirjeldab plaanile toetudes ning analüüsib ühisvestluses oma ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ning käitumisakte (soovid, tingimused, põhjus, tagajärg); • väärtustab suhetes abivalmidust, märkab abivajajat ning pakub võimalusel oma abi*. 	<p>Mina: olulisemad isikuandmed, meeldivad ja ebameeldivad tegevused; sarnasused ja erinevused võrreldes eakaaslastega. Enesetutvustamine dialoogis, arvestades vestluspartneri vanust (eakaaslane, täiskasvanu). Suhtlemine võõrastega, milliseid isikuandmeid võib kellele avaldada. Igapäevased suhtlussituatsioonid kodus ja koolis (positiivsed -negatiivsed ettepanekud, konfliktid jne): hindamine (tingimused, põhjus, tagajärg); suhtlemiseesmärkide mõistmine (käsk, korraldus, palve, keeld, teave jne). Vägivaldse (füüsiline, vaimne) käitumise äratundmine, käitumine ohvri ja pealtnägijana. Abivalmidus (vanad inimesed, nooremad kaaslaste, erivajadustega inimesed): abivajaja märkamine ja abi pakkumine, abistamine. Abi vajaduse ja enda võimaluste hindamine abi palumisel.</p>
INIMENE JA TERVIS 12 tundi	
<ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab oma välimuse, hügieeni ja tervise eest hoolitsemise võimalusi ning teab hoolitsematuse tagajärgi; • kirjeldab oma enesetunnet küsimustele toetudes*; • kirjeldab uimastite (alkoholi ja tubaka) mõju õppimisvõimele ja käitumisele; • demonstreerib õpituatsioonis uimastite tarvitamisest keeldumist*. 	<p>Meeleelundite (nägemis-, kuulmis-, haistmis-, maitsmis-, kompimis- ja tunnetus-) ülesanded, tervishoid. Erivajadustega inimesed (meeleelundite kahjustuste tagajärjel), alternatiivsed suhtlemisvahendid. Enesetunde kirjeldus dialoogis arstiga (levinumad külmetus- ja nakkushaiguste tunnused), ravirežiimi järgimine. Haiguste ennetamine (tervislikud eluviisid). Tervisesport ja liikumine, sportimisvõimalused kodukohas, Eesti tuntumad sportlased. Piisava une ja puhkuse vajalikkus. Valikud toitumisel. Esmaabi põletuse, külmumise, minestuse korral.</p>

	Uimastid: tubakas, alkohol, narkootikumid (kanep); alkoholi ja tubaka mõju õppimisvõimele ja käitumisele. "Ei" ütlemine uimastitega seotud situatsioonides.
PEREKOND JA KODUKOHT 8 tundi	
<ul style="list-style-type: none"> võrdleb eluolu maal ja linnas*; kirjeldab ühisvestluses oma kodukanti*; kirjeldab kodukoha traditsioonilisi üritusi*; kirjeldab ühisvestluses oma pere traditsioone ja pühade tähistamist. 	<p>Elu maal ja linnas, kodukoha eluolu (levinumad tegevusvaldkonnad, ametid jms).</p> <p>Kodukoha rahvariided, rahvariiete kandmine tänapäeval ja minevikus.</p> <p>Kodukoha tähtsamad traditsioonid (laulu- ja tantsupidu jms).</p> <p>Peretraditsioonid (pereliikmete ühised tegevused, peretraditsioonide määratlemine ühisvestluses, sarnasused-erinevused kaaslastega).</p> <p>Pühad ja kombed (ülestdõusmispühad, karjalaskepäev, jüripäev, hingedepäev).</p>
INIMENE JA AEG 8 tundi	
<ul style="list-style-type: none"> määrab aega minutilise täpsusega ning koostab õpetaja abiga endale otstarbeka ajakulutusega päevakava; kirjeldab positiivsete harjumuste mõju*; nimetab mitmekesiseid positiivseid vaba aja veetmise võimalusi*. 	<p>Aja määramine minutilise täpsusega, kellaaja kaheksaüheksa määramine (toetudes ööpäeva osadele).</p> <p>Päeva ja nädala ajakava, vaba aja tegevuste mitmekesisus (positiivsed ja negatiivsed harjumused päevakavas: ajakulu, valikute tegemine jne).</p>
INIMENE JA TEAVE 8 tundi	
<ul style="list-style-type: none"> leiab saatekavast teda huvitavad saated ning märgib need üles*; otsib koostegevuses teavet piltteatmeteosest; teadvustab reklaamide eesmäärke. 	<p>TV-kava (sisu, eakohased saated, telesaadete hulgast valikute tegemine).</p> <p>Piltteatmeteosed, Internet: kooli kodulehekülge (teabeallikate kasutamine).</p> <p>Reklaamide sisu ja eesmärk.</p>
INIMENE JA TÖÖ, INIMENE JA ASJAD 10 tundi	
<ul style="list-style-type: none"> mõistab oma kohustusi ja vastutust seoses õppetööga; teadvustab oma nõudmiste/soovide sõltuvust vajadustest ja pere sissetulekust; hindab asjade väärtust nende vajalikkusest lähtuvalt*. 	<p>Palgatöö, selle tulemus ja eesmärk, ametis püsimise üldised tingimused (võrdlus õpilase käitumisega koolis).</p> <p>Kulutused peres lapse heaolu eest hoolitsemisel (lapse põhivajadused ja soovid, pere majanduslike võimalustega arvestamine jms), asjade väärtus sõltuvalt nende vajalikkusest.</p> <p>Raha hoidmise viisid: hoiukarp, pank.</p> <p>Raha kogumine.</p>
INIMENE, SÄÄSTLIKKUS JA TURVALISUS 10 tundi	
<ul style="list-style-type: none"> kirjeldab vee ja elektri säästliku tarbimise võimalusi kodus ning 	<p>Vee ja elektri säästlik tarbimine koolis ja kodus.</p> <p>Olmejäätmete (tava-, taaskasutatavad, ohtlikud</p>

<p>koolis;</p> <ul style="list-style-type: none"> • nimetab olmejäätmete käitlemise viise koduses majapidamises; • kirjeldab ja teadvustab pürotehnika väärkasutuse ning pommiähvarduse tegemisega kaasnevaid tagajärgi. 	<p>jäätmed) käitlemine koduses majapidamises (prügi sorteerimine ja ärapaigutamine, kogumispunktid, jäätmete kompostimine). Liiklusõnnetuste peamised põhjused, liiklusõnnetusest teatamine ja abi kutsumine. Pürotehnika (ost-müük alaealistele, kasutamine). Pommiähvarduse tegemisega kaasnevad ohud ja tagajärjed, käitumine pommiähvarduse korral.</p>
--	---

6.6.12. Inimeseõpetuse õpitulemused ja õppesisu 6.-7. klassis

6. klass

Õpitulemused	Õppesisu
<p>SUHTLEMINE EAKAASLASTE JA TÄISKASVANUTEGA 11 tundi</p> <ul style="list-style-type: none"> • märkab ja jätab suhtlemisel meelde kaaslaste seisukohti, eristab kohast käitumist/suhtlemist kohatust käitumisest/suhtlemisest; • võrdleb ja hindab õpetaja suunamisel enda ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ja käitumist (eesmärk, tingimused, põhjus–tagajärg); kasutab tuttavates olukordades suhtlemissituatsioonist, -partnerist ja -eesmärgist sõltuvaid variatiivseid väljendusviise; • mõistab vabandamist kui oma süüst/eksimusest arusaamist ja kahetsemist. 	<p>Suhtlemisstrateegiateeristamine (õpetaja abiga): selgitamine, veenmine, meelitamine, ähvardamine jm. Suhtluspartnerite motiivid ja kavatsused. Suhtlemine sõprade ja "sõpradega": "kambavaim", jäljendamine; isiklik arvamus, vastutus, keeldumine mittesoovitud tegevustest. Suhtlemine vastassugupoolega (tähelepanu köitmine, tunnete verbaalne ja mitteverbaalne väljendamine, reageerimine (eba)meeldivatele ettepanekutele jms). Suhtlemine internetiportaalides, enda kohta edastatava infoga seotud turvalisus ja ohud. Suhtlemine koduste ja eakaaslastega: rääkimine, ärakuulamine; pinged-konfliktid, arusaamatused, nende vältimine ja lahendamine. Suhtlemisprobleemid kodus: muutunud suhted ja rollid, iseseisvumine: laste ja vanemate vastutus. Valetamine, vaikimine, hädavale. Süüteo ülestunnistamine ja vabandamine.</p>
<p>MINA ISE 7 tundi</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab ning hindab plaanile toetudes oma huvisid ja toimetulekut koolis (õnnestumised, raskused jms); • selgitab ühisvestluses enesehinnangu mõju käitumisele; • väärtustab inimestevahelisi erinevusi, on salliv erinevuste suhtes. 	<p>Mina-pilt: oskused ja võimed, huvid, tugevused ja nõrkused; sarnasused ja erinevused kaaslastega, sallivus. Enesehinnang (erineva enesehinnanguga õpilaste käitumine sarnastes situatsioonides).</p>
<p>INIMESE TERVIS 20 tundi</p> <ul style="list-style-type: none"> • omab ettekujutust inimese organismi üldisest ülesehitust, tunneb joonisel inimfiguuris ära elutähtsad organid; • nimetab ebatervisliku toitumise võimalikke tagajärgi, oskab valida 	<p>Sissejuhatus inimese anatoomiasse lähtuvalt elundite funktsioonidest (nahk, meeleeelundid, aju, kopsud, magu, neerud, maks, suguelundid). Toidu- ja toitained. Toiduainete pakendiinfo (eri toitainete sisaldumine; parim enne jms).</p>

<p>erinevate toitude hulgast tervisele kasulikke;</p> <ul style="list-style-type: none"> • selgitab mitmekülgse toitumise olemust; • demonstreerib õpisisituatsioonis esmaabi mürgituse ning looma- ja putukahammustuse korral; • kirjeldab uimastite mõju organismile ja käitumisele. 	<p>Kiirtoit – populaarsuse põhjused, mõju inimese organismile. Üle- ja alatoitumine (sh dieetid ja nälgutamine), selle mõju tervisele. Esmaabi (toidu- jms) mürgituse, looma- ja putukahammustuse korral. Uimastite (sh alkoholi ja tubaka) mõju organismile (ülevaatlikult) ja käitumisele.</p>
<p>INIMESE ARENG 6 tundi</p> <ul style="list-style-type: none"> • teadvustab ja aktsepteerib murdeeaga seotud muutusi oma organismis ja käitumises, mõistab arengu individuaalsust; • nimetab kohti, kust leida abi ja vastuseid oma murdeeaga seotud küsimustele. 	<p>Murdeiga, muutused tüdrukute ja poiste organismis. Erinev arengutempo ja muutuste aktsepteerimine. Poiste ja tüdrukute hügieen, ravikosmeetika vajadus ja kasutamine. Muutused tüdrukute ja poiste käitumises, sh suhtlemises; sobivad ja ebasobivad käitumismallid.</p>
<p>INIMESE VÄLIMUS 7 tundi</p> <ul style="list-style-type: none"> • hoolitseb oma välimuse eest ja valib olukorrale vastavad rõivad; • kirjeldab juuste ja küünte hooldamise põhimõtteid ning põhjendab hooldamise vajadust; • demonstreerib õpisisituatsioonis oma soovide väljendamist teenindajale (juuksurile, kingsepale, keemilises puhastuses). 	<p>Riietumine (olukorrale ja kehaehitusele sobiva riietuse, jalanõude valik, noortemood – riietusesemete otstarbekus). Riiete ja jalanõude puhtus-korrashoid: pesemis- ja hooldusvahendite kasutamine; keemiline puhastus, kingsepp (oma soovide väljendamine suhtlemisel). Juuste igapäevane hooldamine: hooldusvahendid, juuksevärvid (pakendiinfo, kasutamine). Suhtlemine juuksuriga (oma soovide väljendamine, soovitude küsimine jms). Küünte hooldamine, maniküür, pediküür. Olukorrale ja eale sobiv dekoratiivkosmeetika.</p>
<p>INIMENE JA KODU 9 tundi</p> <ul style="list-style-type: none"> • koostab õpetaja juhendamisel kodu korrashoiuga seotud tegevuste plaani (tööde järjekord, vahendid, tööjaotus); • kirjeldab oma kodu ja koduümbrust, juhatab teed enda koju; • koostab kirjaliku küllakutse; • kirjeldab ettevalmistusi, mis on vajalikud külaliste tulekul ning külla minekul; • kirjeldab kodukoha tuntud inimesi nende tegevusalast lähtuvalt; • kirjeldab kodukoha ettevõtete põhilisi valdkondi. 	<p>Kodu ja koduümbrus (kirjeldus, soovid muudatuste osas; igapäevane korrashoid). Suurpuhastus kodus (tööde järjekord, jagamine pereliikmetega, vahendid). Külaskäik ja külaliste vastuvõtmine (suulise ja kirjaliku kutse saamine, ettevalmistused sõltuvalt küllakutsest, külas viibimine). Kodukoha (ja Eesti riigi) tuntud inimesed, nende tegevusalad, elukutsed (seos päevakohaste sündmustega). Kodukoha ettevõtted ja nende toodang, töötajate ametid.</p>
<p>INIMENE JA TEAVE 6 tundi</p> <ul style="list-style-type: none"> • hangib õpetaja juhendamisel teavet kaaslastelt (küsimuste esitamine) ja eriliigilistest tekstidest (Internet, 	<p>Olulisemad päevauudised, nende edastamine kaaslastele. Teatmeteosed, Internet (kodukoha tuntumate paikade ja inimeste kohta lühiinfo hankimine ja edastamine koostegevuses).</p>

meedia, teatmeteosed, sõiduplaanid); <ul style="list-style-type: none"> • oskab kasutada kodukoha ühistranspordi sõiduplaane; • mõistab telefoni otstarbeka kasutamise vajalikkust; 	Transport kodukohas, kodukoha ümbruses (orienteerumine sõiduplaanides, teabe hankimine; sõidusoodustused). Telefoni otstarbekas kasutamine (telefonikaart, mobiiltelefon).
INIMENE, SÄÄSTLIKKUS JA TURVALISUS 4 tundi <ul style="list-style-type: none"> • nimetab kodukeemia pakenditel olevate piktogrammide tähendusi, teab kodukeemia väärkasutuse tagajärgi ja nende ennetamise võimalusi; • kirjeldab peamisi tule- ja veeohutuse nõudeid ning käitumisstrateegiaid vastavate õnnetusjuhtumite korral. 	Kodukeemia kasutamine (WC, vanni, pliidi ja akna puhastamine), piktogrammide pakendil, kodukeemia väärkasutuse võimalikud tagajärjed. Tulekahju tekkimise ohud koduses majapidamises: ohuolukorra hindamine, tulekahju kustutamine (esmate tulekustutusvahendite kasutamine, hädaabi). Ohutusnõuded ujumisel ja veesõidukite kasutamisel, päästevahendite kasutamine.

6.6.13. Inimeseõpetuse õpitulemused ja õppesisu 8.-9. klassis

8. klass

Õpitulemused	Õppesisu
<ul style="list-style-type: none"> • Selgitab riiete hooldusmärkide tähendusi. 	INIMENE JA VÄLIMUS 2 tundi Eakohane igapäevane ja pidulik riietus, aksessuaarid (nt kooli lõpupidu). Suhtumine vanemate, eakaaslaste, moeajakirjade soovitusesse. Rõivaste ja jalatsite hooldus: hooldusmärgid
<ul style="list-style-type: none"> • Hangib teavet teistelt inimestelt ning õpetaja juhendamisel teabeallikatest ja –tekstidest. 	INIMENE JA TEAVE 2 tundi Avalik infopunkt. Kohalik ajaleht. Eestis ilmuvad ajalehed ja ajakirjad; ajakirjanduse tellimine. Uudisteportaalid internetis, internetis leiduva informatsiooni varieeruv kvaliteet.
<ul style="list-style-type: none"> • Oskab kasutada lihtsamaid pangateenuseid. 	INIMENE, ASJAD, RAHA 6 tundi Arve avamine pangas; hoiuse igapäevane kasutamine (sularahaautomaat jne). Maksete liigid koduses majapidamises, maksete tasumise võimalused, täpsus. Igapäevased sisseostud: ostukoha valik (kauplus, turg jms); kulude planeerimine päevaks, nädalaks; ostutoimingud. Ühiskondliku toitlustamise asutused (menüü, arve, käitumisetikett (sh kaaslaste kutsumine); toidu kojutellimine. Kataloogikaubandus (tellimine, riskid, kauba tagastamine). Postipaki saamine ja saatmine. Küla-/linna raamatukogus lugejaks registreerumine, teabe hankimine otsitava kirjanduse kohta.

<ul style="list-style-type: none"> • Arvestab ühistegevuses suhtluspartnerite erinevate (sh vastandlike) arvamustega, saavutab õpituatsioonis õpetaja juhendamisel kokkuleppeid lahkarvamuste korral. • Annab hinnangu oma ja kaaslaste käitumisviiside kohasusele situatsioonis; pakub õpituatsioonis lahendusi pingeolukordadele; reageerib kohaselt sobimatule käitumisele. • Kirjeldab rühma mõju inimese käitumisele ja demonstreerib õpituatsioonis oskust keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi. 	<p>KÄITUMINE RÜHMAS 12 tundi Rühmakäitumine. Erinevad rühmad ja rollid. Reeglid ja normid rühmas. Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid. Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Hoolivus rühmas. Rühma surve ja toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemusest. Autoriteet.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Teab ja otsib olulisi infoallikaid terviseteadete ja -abi saamiseks. • Kirjeldab oma tervislikku seisundit, oskab pöörduda abi saamise eesmärgil arsti poole (vastuvõtt, kojukutse, hädaabi). 	<p>TERVISE HOIDMINE 18 tundi Tervise füüsiline, vaimne, sotsiaalne ja emotsionaalne aspekt. Tervisenäitajad. Tervisliku eluviisi komponendid, endale sobiliku tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse leidmine. Südame-veresoonkonna haiguste ja pahaloolumuliste kasvajate põhjused ning ennetamine tervisliku eluviisiga. Tervist hoidvate valikute tegemine.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab peremudeleid ja kirjeldab pereliikmete rolli perekonnas. • Väärtustab lähisuhteid, oskab suhet alustada ning teab, kuidas suhteid hoida. • Eristab lubatud ja lubamatut seksuaalkäitumist. • Mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid ja oma vastutust selles. 	<p>LÄHISUHTED JA PEREKOND 16 tundi Noormehe ja neiu omavaheline suhtlemine. Ajutised ja püsivad suhted, suhte loomine ja hoidmine, vastastikune usaldus, suhet kahjustavad faktorid, lahkumine. Seksuaalsuse olemus ja arengu individuaalsus, seksuaalvähemused. Seksuaalkäitumine ja vastutus: sobiv ja lubamatu seksuaalkäitumine, soovimatu raseduse vältimine; sugulisel teel levivad haigused (levimine, mõju tervisele, ravi, ennetamine); nõustamisteenused. Lapsevanemaks saamine: füüsiline ja sotsiaalne küpsus. Peremudelid (perekond, üksikpered, kasu- ja hoolduspered): pereliikmete roll perekonnas (vrld minevikuga), kohustused ja vastutus. Nooremate õdede-vendade eest hoolitsemine, nendega tegelemine, sh mängimine. Praktilises tegevuses nooremate õpilaste abistamine, neile tegevuste ja mängude planeerimine ning läbiviimine.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • leiab infot nõustamis- ja kriisiabi võimaluste kohta kodukohas või selle lähiümbruses, kirjeldab, kuidas ja millal pöörduda õiguskaitseorganite poole. • Mõistab uimastite omamise, tarbimise ja levitamise seotud riske ja vastutust. 	<p>RISKIKÄITUMISE ENNETUS 10 tundi Toimetulek vägivallaga (vägivalla vormid, vägivallast hoidumine, vägivallaga toimetulek, hinnang individuaalsele ja rühmakäitumisele; nõustamis- ja kriisiabi kodukohas). Kuriteo ohvriks langemine, pöördumine õiguskaitseorganite poole. Seksuaalvägivald, valehäbi, ohvriabi. Uimastid ja kuritegevus; uimastitega seotud seaduste põhipunktid. Uimastite tarvitamisega seotud tervise-, sotsiaalsed ja juriidilised riskid; sõltuvuse kujunemine. Käitumine uimastitega seotud situatsioonides, esmaabi.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Teadvustab oma võimete, teadmiste ja oskuste tugevusi/nõrkusi. • Nimetab võimetekohase elukutse omandamise võimalusi. 	<p>KARJÄÄRIPLANEERIMINE 4 tundi Eneseanalüüs (töölased huvid, võimed, oskused, isiksuseomadused). Jätkuõppevõimalused (erialad, õppeasutused)</p>

9. klass (35 tundi)

Taotletavad õpitulemused	Õppesisu
<ul style="list-style-type: none"> ☐ suhtleb tavasituatsioonides adekvaatselt (kuulab vestluspartnerit, esitab küsimusi, selgitab oma seisukohti, otsib lahendust erimeelsustele, tunnistab oma eksimusi ja väärkäitumist); ☐ reageerib adekvaatselt kohatule käitumisele enda ja teiste suhtes; ☐ oskab küsida teavet kaasinimestelt, kasutada teabetekste ja teatmikke; ☐ hindab oma ja kaaslaste käitumise otstarbekust tavasituatsioonides ning vastavust ühiskonnainormidele, käitub vastavalt; ☐ teab kooselu reegleid ja norme toetavates inimsuhetes ning väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet; ☐ kirjeldab imiku ja väikelapse arendamise tingimusi ning hooldamise võtteid; ☐ nimetab pereeluga seotud nõustamise ja abi võimalusi kodukohas*; 	<p>LÄHISUHTED JA PEREKOND 15 tundi Lähisuhted, suhete alustamine ja hoidmine, vastutus ja austus. Kooselu, abiellumine ja pere loomine. Raseduse planeerimine; loote areng; loote ja ema tervist hoidev käitumine. Lapse sündimine: ettevalmistused imiku hooldamiseks; sünnijärgsed kohustused (nimepanek, tervisekindlustus, meditsiiniline kontroll jms); kohaliku omavalitsuse ja riiklikud toetused. Lapse saamisega seotud (lisa)kulutused (peamised kuluartiklid lapseas), lapse hooldamisele kuluv aeg. Puudega laps. Imiku- ja lapseiga (peamised arengutingimused, suhtlemine lapsega, lapse õigused (alus)haridusele). Lapse arendamine-õpetamine (eakohased mänguasjad, raamatud jms); mängude õpetamine noorematele õpilastele. Peretülid ja –vägivald (tagajärjed, lahendused, valehäbi, nõustamis- ja kriisiabi). Uimastite tarbija perekonnas: mõju majanduslikule olukorrale, suhetele. Kohalikud ja üldriiklikud nõustamis- ja ravivõimalused.</p>

	Lahutus, lahuselava vanema kohustused lapse kasvatamisel.
☐ mõistab inimtegevuse peamiste ressursside (aeg, teadmised/oskused, töö, raha) tähtsust oma elus; ☐ oskab planeerida ressursside täiendamise/kulutamisega seotud tegevusi;	EELARVE PLANEERIMINE 8 tundi Pere sissetulekud (palk, toetused). Igapäevaste kulutuste planeerimine (eluase, toit, riietus, transport, vaba aeg); kulutuste kasv perekonna suurenemisel (sh lemmiklooma võtmisel). Suurte väljaminekute planeerimine (soovid, võimalused, riskid: raha säästmine ja hoiustamine, järelmaks, krediit, laen, liising). Kaupade-teenuste garantii (müüjalt teabe hankimine, garantii võimaluste-tingimuste kohta).
☐ kirjeldab eluaseme omandamise, sisustamise ning hooldamisega seotud vajadusi, võimalusi, ohtusid ja kohustusi;	ELUASE 6 tundi Eluaseme liigid, eluaseme otsimine, arvestades pere vajadusi ja võimalusi (müügikuulutused, kinnisvarafirmad). Üürileping, selle tingimused (üürniku õigused ja kohustused, „halva” lepingu ohud). Eluaseme sisustuse planeerimine: hädavajalik sisustus, sisustuse hankimise (ostude) järjekord, ratsionaalne paigutus, kujundusdetailid. Eluaseme, olmetehnika soetamine, hooldus ja remont: teabe hankimine võimaluste, tingimuste ja abiteenuste kohta (müüja, telefoniraamat, kasutusjuhend jne).
☐ hindab nõustaja suunamisel adekvaatselt oma võimeid, teadmisi, oskusi, jätkuõppevõimalusi ja -tingimusi ning teeb enda jaoks sobivaima karjäärivaliku; ☐ teab oma peamisi õigusi ja kohustusi töötajana, nimetab info ja abi saamise võimalusi tööõigusega seotud küsimustes; ☐ mõistab lepinguta töötamise ja ümbrikupalgaga seotud riske ja negatiivseid tagajärgi; ☐ tunneb tööotsimisel ära inimkaubandusele viitavad märgid, teadvustab ohte ning kirjeldab õiget käitumist inimkaubanduse ohvriks sattumise korral.	KARJÄÄRI PLANEERIMINE 6 tundi Jätkuõppevõimalused, valikute tegemine, arvestades huvisid, võimeid ja majanduslikke võimalusi (transport, elamiskulud jms); kutsenõustamine. Kohalik tööhõiveamet, tööturuteenusd töötajale, töötus. Töötaja põhilised õigused ja kohustused, lepinguta töötamisega kaasnevad riskid ja tagajärjed, ümbrikupalk. Abi leidmine tööõigusega seotud küsimustes. Inimkaubandus: tööorjus ja prostitutsioon, ohvriks sattumise põhjused, inimkaubandusele viitavad märgid (kuulutused, tööpakkuja käitumises), ohtude teadvustamine, käitumine ohvriks sattumise korral, ohvriabi.

6.7. MUUSIKAÕPETUS

6.7.1. Õpetuse eesmärgid

Muusikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb rõõmu musitseerimisest;
- 2) omandab muusika kuulamise kogemuse;
- 3) laulab ja esineb pingevabalt;
- 4) rikastab oma tundeelu muusikaelamuse kaudu;
- 5) kujundab muusikalist maitset.

6.7.2. Õppetöö rõhuasetused 1.–2. klassis

6.7.2.1. Muusikaõpetuses pööratakse tähelepanu helide, müra ja kõne eristamisele. Praktilise tegevuse käigus tekitatakse ise mitmesuguseid helisid vahendite ja/või oma häälega.

6.7.2.2. Õpetaja suunamisel kuulatakse eri rütmis ja tempos muusikapalu, tutvutakse kiire ja aeglase; rõõmsa ja kurva muusikaga. Helivältusi väljendatakse konkreetsete ja mõistetavate rütmisõnadega, meloodia kõrguse muutusi tähistatakse tajutavate käeliigutuste või joonistega tahvlil.

6.7.2.3. Muusikaõpetuse kaudu koordineeritakse liigutusi, arendatakse rütmitunnet, silma ja käe koostööd.

6.7.3. Taotletavad õpitulemused 1.–2. klassis

6.7.3.1. 1. klassi lõpuks õpilane:

- 1) teeb vahet kõrgel ja madalal helil;
- 2) teeb vahet kiirel ja aeglasel muusikal;
- 3) tunneb rütmivorme TA, TI-TI, plaksutab neid kaasa;
- 4) liigub lihtsa muusika rütmis;
- 5) mängib õpitud rütme tuttavatel rütmipillidel;
- 6) tunneb ära Eesti hümnid, käitub hümnid laulmise ajal õigesti;
- 7) osaleb õpitud laulumängude mängimisel, hoiab rivi ja sõõri.

6.7.3.2. 2. klassi lõpuks õpilane:

- 1) teeb vahet pikal ja lühikesel helil ja reageerib nendele erinevalt;
- 2) eristab kurvakõlalist meloodiat rõõmsakõlalisest;
- 3) tunneb helipikkusi ja rütmivorme TA, TI-TI, paus (ühelöögiline), mängib õpitud rütme tuttava laulu saateks kaasa;
- 4) laulab lihtsama regilaulu kooriosa;
- 5) laulab peast mõnda lastelaulu;
- 6) mõtleb välja liigutusi tuttavates laulumängudes.

6.7.4. Õppetöö rõhuasetused 3.–5. klassis

6.7.4.1. 3.–5. klassis pööratakse tähelepanu laulmisele ning liikumisele muusika rütmis (liigutused kehaga, käega, liikumine ruumis).

6.7.4.2. Rütmipillide tegemiseks kasutatakse käepäraseid looduslikke materjale, nende valmistamisel kaasatakse vanemate klasside õpilasi.

6.7.4.3. Laulude valikul arvestatakse laste kõne mõistmise taset ning võimalikke hääldeprobleeme. Laulmisel rõhutatakse täpset ja selget diktsiooni, välditakse ülikiiret artikuleerimist vajavaid laule. Tutvustatakse Eesti hümnid, õpetatakse seda kaasa laulma. Laulusõnade mõistmiseks tehakse koostööd eesti keele õpetajaga.

6.7.4.4. Sotsiaalset suhtlemist ja kaaslastega arvestamise oskust kujundatakse laulumängude abil. Muusikatunnis õpitud laulu- ja tantsumänge soovitatakse mängida ka teistes ainetundides ning klassi- ja koolipidudel.

6.7.5. Taotletavad õpitulemused 3.–5. klassis

6.7.5.1. 3. klassi lõpuks õpilane:

- 1) teab peast 3–4 lastelaulu;
- 2) laulab tuttavat laulu võimalikult selge diktsiooni ja õige kehahoiuga vaikselt/valjusti;
- 3) tunneb tuttavas laulus rütmivältust TA-A, reageerib sellele keha liikumisega;
- 4) tähistab käega viibates kaheosalist taktimõõtu;
- 5) tunneb kuulatud muusikapala iseloomu (kurb, rõõmus; aeglane, kiire);
- 6) tunneb hümni, laulab esimest salmi kaasa;
- 7) teab mõnda rahvakalendri tähtpäevadega seotud rahvalaulu, osaleb nende laulmisel (mardi- ja kadrilaulud);
- 8) mängib paarides laulumänge („Me lähme rukist lõikama“ vm).

6.7.5.2. 4. klassi lõpuks õpilane:

- 1) laulab peast 5–6 laulu vaba ning kõlava tooniga, selge diktsiooniga, muudab laulmise ajal hääle tugevust;
- 2) tunneb 3-osalist taktimõõtu, seostab seda vals'i rütmiga;
- 3) teeb vahet marsil ja vals'il, valib õige liikumisviisi;
- 4) tunneb rütmivältust TA-A-A, tunneb selle ära õpitud laulus;
- 5) mõistab terminite valss, orkester, orkestrijuhut tähendust;
- 6) eristab puhkpillide mängu keel- ja löökpillide mängust;
- 7) laulab Eesti hümni (laululehelt);
- 8) mängib laulumänge (sh paaride vahetusega).

6.7.5.3. 5. klassi lõpuks õpilane:

- 1) laulab peast 5–6 laulu, laulab vaba ning kõlava tooniga, selge diktsiooniga;
- 2) teeb vahet 2- ja 3-osalisel taktimõõdul;
- 3) lahendab lihtsamaid rütmiülesandeid 2/4 taktimõõdus;
- 4) tunneb tuttavas laulus rütmi TAI-RI, imiteerib seda mingil rütmipillil;
- 5) saab aru väljenditest valjult, vaikselt, valjenedes, vaibudes ja muudab oma hääle tugevust vastavalt;
- 6) iseloomustab kuulatud muusikat: vaikne, vali, rõõmus, kurb;
- 7) teab mõnd eesti heliloojat, nimetab mõnd lastelaulu;
- 8) laulab kaasa Eesti hümni.

6.7.6. Õppetöö rõhuasetused 6.–7. klassis

6.7.6.1. Õppetegevuses tuginetakse kujunenud oskustele, esmaseks ei ole muusika täpne produtseerimine, vaid muusika tegemisest või kuulamisest positiivsete emotsioonide saamine. Arendatakse rütmi- ja meloodiataju, muusikalist maitset, silmaringi.

6.7.6.2. Pööratakse tähelepanu rahvusmuusikale, kujundatakse hoiakut seda hoida, arendatakse soovi osaleda kultuuriüritustel.

6.7.6.3. Õpetaja suunamisel kuulatakse ühiselt erineva raskuse ja keerukusega muusikat. Õppeprotsessi mitmekesistatakse interaktiivsete õppematerjalidega ning kasutatakse infotehnoloogilisi-kommunikatiivseid võimalusi.

6.7.7. Taotletavad õpitulemused 6.–7. klassis

6.7.7.1. 6. klassi lõpuks õpilane:

- 1) tunneb õpitud rütmistruktuure lauludes, muusikas;
- 2) eristab kõrget ja madalat mees- ja naishäält, nimetab koori häälerühmi;
- 3) tunneb levinumaid rahvalaule, rahvalaulu liike;
- 4) laulab regilaulu, teab regilaulu esitamise traditsioone;
- 5) tunneb eesti olulisemaid rahvapille (nii välimuse kui ka kõla järgi), teab nende nimetusi;
- 6) teab mõningaid olulisemaid fakte eestlaste laulu- ja tantsupeost;
- 7) tunneb ja eristab duur- ja moll-helilaadi.

6.7.7.2. 7. klassi lõpuks õpilane:

- 1) tunneb ja võrdleb uuemat ja vanemat rahvalaulu;
- 2) tunnetab rõhulist osa $\frac{3}{4}$ rütmis, seostab seda vastavate liigutustega;
- 3) oskab nimetada hääle- ja kooriliike;
- 4) eristab kõrget ja madalat mees- ja naishäält, nimetab neid;
- 5) teeb muusika kuulamisel vahet kooriliikidel, nimetab neid;
- 6) tunneb rahvapille, nimetab neid;
- 7) teab, mis on häälemurre, tunneb häälehoiu põhimõtteid ja rakendab neid häälemurde perioodil.

6.7.8. Õppetöö rõhuasetused 8.–9. klassis

6.7.8.1. Arendatakse edasi laste individuaalseid muusikalisi võimeid, korraldatakse üritusi esinemiskogemuste andmiseks (laul ning pillimäng; esinemine solistina, ansamblis, kooris).

6.7.8.2. Tutvustatakse eri ajastute muusikat, tuntumaid heliloojaid ning dirigente Eestis.

6.7.8.3. Õpitakse tundma muusika eri žanre, kuulatakse muusikat, võimaluse korral külastatakse ühiselt kontserte või teatrietendusi.

6.7.9. Taotletavad õpitulemused 8.–9. klassis

6.7.9.1. 8. klassi lõpuks õpilane:

- 1) laulab peast 5–6 laulu;
- 2) laulab pingevalt, laulab õige hingamise ja selge diktsiooniga;
- 3) tunneb taktimõõte $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$. Oskab lahendada neis rütmülesandeid;
- 4) tunneb helivältusi ja rütme TA, TI-TI, TAI-RI, TIRI-TIRI, TI-TIRI, TIRI-TI, TA-A, TA-A-A, TA-A-A-A ja pause;
- 5) on tutvunud viuli- ja bassivõtmega;
- 6) tunneb järgmisi muusikžanre: *oper, operett, muusikal, ballett, sümfoonia*;
- 7) teab pillirühmi sümfooniaorkestris;
- 8) on tutvunud tähtnimetustega;
- 9) on tuttav nüüdismuusikaga.

6.7.9.2. Põhikooli lõpetaja:

- 1) laulab pingevalt tuttavaid lihtsa meloodiaga laule;
- 2) nimetab õpitud levinumaid muusikapalu;
- 3) on omandanud muusika kuulamise ja musitseerimise kogemuse;
- 4) tunneb ja suudab kaasa koputada levinumaid rütmistruktuure ($\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$);
- 5) väärtustab eesti rahvamuusikat ja oskab nimetada eesti rahvapille.

6.7.10. Muusikaõpetuse õpitulemused ja õppesisu 1.-2. klassis

1. klass

	ÕPITULEMUSED	ÕPPEISISU
LAULMINE	1) tunneb ära Eesti hümnid, käitub hümnid laulmise ajal õigesti; 2) teeb vahet kõrgel ja madalal helil; 3) teeb vahet kiirel ja aeglasel muusikal.	1) tunneb rõõmu musitseerimisest, 2) lauldakse nii ühehäälselt <i>a cappella</i> kui ka saatel; 3) enese ja kaaslaste hindamise kaudu õpitakse tundma üksteise võimeid, oskusi ning eripära.
PILLIMÄNG	1) kasutab keha- ja rütmipille lihtsamates kaasmängudes	1) mängib õpitud rütme tuttavatel rütmipillidel.

MUUSIKALINE LIIKUMINE	1) liigub lihtsa muusika rütmis; 2) osaleb õpitud laulumängude mängimisel, hoiab rivi ja sõõri.	1) muusikaline liikumine hõlmab rahvatantse ja laulumänge ning muusikapala karakteri väljendamist liikumise kaudu.
MUUSIKA KUULAMINE	1) teeb vahet kiirel ja aeglasel muusikal	1) muusika kuulamisega õpitakse tundma muusika karaktereid ja meeleolu ning iseloomustama kuulatud muusikapalu. 2) muusikalise kirjaoskuse algtõed omandatakse muusikaliste tegevuste kaudu ja neid rakendatakse erinevates muusikalistes tegevustes.
MUUSIKALINE KIRJAOSKUS	1) muusika kuulamisega õpitakse tundma muusika karaktereid ja meeleolu ning iseloomustama kuulatud muusikapalu.	1) muusikalise kirjaoskuse algtõed omandatakse muusikaliste tegevuste kaudu ja neid rakendatakse erinevates muusikalistes tegevustes.

2. klass 35 tundi

LAULMINE

Õpitulemused	Õppesisu
1) laulab peast mõnd lastelaulu; 2) laulab lihtsama regilaulu kooriosa.	1) tunneb rõõmu musitseerimisest; 2) lauldakse nii ühehäälselt <i>a cappella</i> kui ka saatega; 3) enese ja kaaslaste hindamise kaudu õpitakse tundma üksteise võimeid, oskusi ning eripära.

PILLIMÄNG

Õpitulemused	Õppesisu
1) kasutab keha- ja rütmipille lihtsamates kaasmängudes.	1) mängib õpitud rütme tuttavatel rütmipillidel.

MUUSIKALINE LIIKUMINE

Õpitulemused	Õppesisu
1) liigub lihtsa muusika rütmis; 2) osaleb õpitud laulumängude mängimisel, hoiab rivi ja sõõri; 3) mõtleb välja liigutusi tuttavates laulumängudes.	1) muusikaline liikumine hõlmab rahvatantse ja laulumänge ning muusikapala karakteri väljendamist liikumise kaudu.

MUUSIKA KUULAMINE JA MUUSIKALUGU

Õpitulemus	Õppesisu
1) teeb vahet kiirel ja aeglasel muusikal; 2) eristab kurvakõlalist meloodiat rõõmsakõnalisest.	1) muusika kuulamisega õpitakse tundma muusika karaktereid ja meeleolu ning iseloomustama kuulatud muusikapalu.

MUUSIKALINE KIRJAOSKUS

Õpitulemused	Õppesisu
1) teeb vahet pikal ja lühikesel helil ja reageerib nendele erinevalt 2) tunneb helipikkusi ja rütmivorme TA, TI-TI, paus (ühelöögiline) 3) mängib õpitud rütme tuttava laulu saateks kaasa	1) muusikalise kirjaoskuse algtõed omandatakse muusikaliste tegevuste kaudu ja neid rakendatakse erinevates muusikalistes tegevustes.

6.7.11. Muusikaõpetuse õpitulemused ja õppesisu 3.-5. klassis

3. klass 35 tundi

LAULMINE

Õpitulemused	Õppesisu
1) laulab peast 3-4 lastelaulu 2) tunneb hümnid, laulab 1. salmi kaasa 3) teab mõnda rahvakalendri tähtpäevadega seotud rahvalaulu, osaleb nende laulmisel (mardi- ja kadrilaulud)	1) laulab tuttavat laulu võimalikult selge diktsiooniga ja kehahoiuga vaikselt/ valjusti.

PILLIMÄNG

Õpitulemused	Õppesisu
1) kasutab keha- ja rütmipille lihtsamates kaasmängudes	1) mängib õpitud rütme tuttavatel rütmipillidel;

MUUSIKALINE LIIKUMINE

Õpitulemused	Õppesisu
1) liigub lihtsa muusika rütmis; 2) mängib paaris laulumängude, hoiab rivi ja sõõri.	1) muusikaline liikumine hõlmab rahvatantse ja laulumänge ning muusikapala karakteri väljendamist liikumise kaudu.

MUUSIKA KUULAMINE JA MUUSIKALUGU

Õpitulemus	Õppesisu
1) teeb vahet kiirel ja aeglasel muusikal 2) tunneb kuulatud muusikapala iseloomu (kurb, rõõmus)	1) muusika kuulamisega õpitakse tundma muusika karaktereid ja meeleolu ning iseloomustama kuulatud muusikapalu.

MUUSIKALINE KIRJAOSKUS

Õpitulemused	Õppesisu
1) tunneb tuttavas laulus rütmivältust TA-A, reageerib sellele keha liikumisega 2) tunneb 2-osalist taktimõõtu	1) muusikalise kirjaoskuse algtõed omandatakse muusikaliste tegevuste kaudu ja neid rakendatakse erinevates muusikalistes tegevustes. 2) tähistab käega viibates kaheosalist taktimõõtu

5. klass 35 tundi

LAULMINE

Õpitulemused	Õppesisu
1) laulab peast 5–6 laulu; 2) laulab kaasa Eesti hümnid.	1) tunneb rõõmu musitseerimisest; 2) laulab vaba ja kõlava tooniga, selge diktsiooniga; 3) muudab oma hääletugevust vastavalt kas valjult, vaikselt, valjenedes, vaibudes.

PILLIMÄNG

Õpitulemused	Õppesisu
1) imiteerib rütmipillil TAI-RI rütmi.	1) mängib õpitud rütme rütmipillidel; 1) tunneb rõõmu musitseerimisest.

MUUSIKALINE LIIKUMINE

Õpitulemused	Õppesisu
1) liikumine muusika rütmis.	1) marssimine, liigutused kehaga, käega.

MUUSIKA KUULAMINE JA MUUSIKALUGU

Õpitulemus	Õppesisu
1) iseloomustab kuulatud muusikat; 2) teab mõned eesti heliloojad, nimetab mõned lastelaulu.	1) vaikne, vali, rõõmus, kurb-eristab erinevat muusikat.

MUUSIKALINE KIRJAOSKUS

Õpitulemused	Õppesisu
1) teeb vahet 2- ja 3-osalisel taktimõõdul; 2) lahendab lihtsamaid rütmiülesandeid 2/4 taktimõõdul; 3) tunneb tuttavas laulus rütmi TAI-RI; 4) saab aru väljenditest valjult, vaikselt, valjenedes, vaibudes.	1) mängib õpitud rütme kehapillid või rütmipillidel.

6.7.12. Muusikaõpetuse õpitulemused ja õppesisu 6.-7. klassis

6. klass 35 tundi

LAULMINE

Õpitulemused	Õppesisu
1) laulab regilaulu 2) laulab kaasa Eesti hümnid	1) teab regilaulu esitamise traditsioone, tunneb rõõmu musitseerimisest, 2) eristab kõrget ja madalat mees- ja naishäält, nimetab koori häälerühmi. 3) muudab oma hääletugevust vastavalt kas valjult, vaikselt, valjenedes, vaibudes

PILLIMÄNG

Õpitulemused	Õppesisu
Tunneb eesti olulisemaid rahvapärimusi (nii välimuse kui kõla järgi), teab nende nimetusi.	1) mängib õpitud rütme rütmipillidel 2) tunneb rõõmu musitseerimisest

	3) kuulab muusikat erinevate rahvapille esituses
--	--

MUUSIKALINE LIKUMINE

Õpitulemused	Õppesisu
Liikumine muusika rütmis	1) marssimine, liigutused kehaga, käega

MUUSIKA KUULAMINE JA MUUSIKALUGU

Õpitulemus	Õppesisu
1) iseloomustab kuulatud muusikat. 2) teab mõningaid olulisi fakte eestlaste laulu- ja tantsupeost	1) vaikne, vali, rõõmus, kurb-eristab erinevat muusikat 2) vaatab videosid eesti laulupidudest

MUUSIKALINE KIRJAOSKUS

Õpitulemused	Õppesisu
1) tunneb ja eristab duur- ja moll helilaadi 2) tunneb õpitud rütmstruktuure lauludes, muusikas	1) mängib õpitud rütme kehapiidid või rütmipiididel.

6.7.13. Muusikaõpetuse õpitulemused ja õppesisu 8.-9. klassis

9. klass 35 tundi

LAULMINE

Õpitulemused	Õppesisu
1) laulab peast 5–6 laulu; 2) laulab pingevalt, laulab õige hingamise ja selge diktsiooniga; 3) väärtustab eesti rahvamuusikat ja oskab nimetada rahvapille.	1) tunneb rõõmu musitseerimisest, 2) arendatakse edasi lapse individuaalseid võimeid

PILLIMÄNG

Õpitulemused	Õppesisu
Tunneb ja suudab kaasa koputada levinumaid rütmstruktuure 2/4,3/4,4/4	1) mängib õpitud rütme rütmipiididel 2) tunneb rõõmu musitseerimisest

MUUSIKALINE LIKUMINE

Õpitulemused	Õppesisu
Tunneb levinumaid rütmstruktuure 2/4,3/4,4/4.	1) tunneb marssi, polkat, valssi ja oskab liikuda selle muusika järgi.

MUUSIKA KUULAMINE JA MUUSIKALUGU

Õpitulemus	Õppesisu
1) on omandanud muusika kuulamise ja musitseerimise kogemuse	1) tutvustatakse eri ajastute muusikat, tuntumaid heliloojaid ja dirigente Eestis. 2) õpitakse tundma muusika eri žanre, kuulatakse muusikat võimalusel külastatakse

	kontserte.
--	------------

MUUSIKALINE KIRJAOSKUS

Õpitulemused	Õppesisu
1) tunneb taktimõõte 2/4, 3/4, 4/4. Oskab lahendada neis rütmiülesandeid; 2) tunneb helivältusi ja rütme TA, TI-TI, TAI-RI, TIRI-TIRI, TI-TIRI, TIRI-TI, TA-A, TA-A-A, TA-A-A-A ja pause; 3) on tutvunud viiuli- ja bassivõtmega	1) mängib õpitud rütme kehapillid või rütmipillidel.

6.8. KUNSTIÕPETUS

6.8.1. Õpetuse eesmärgid

Kunstiõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) kasutab töövahendeid ja -materjale eesmärgipäraselt, ohutult ja säästvalt;
- 2) vaatleb ning võrdleb oma ja kaaslaste loomingut, iseloomustab kunstiteoseid, kasutades õpitud teadmisi ja erialast sõnavara; väljendab oma eelistusi ja selgitab seisukohti;
- 3) tunneb rõõmu oma kunstilisest tegevusest ja selle lõpptulemusest;
- 4) tunneb huvi kunstiteoste ja eesti kultuuripärandi vastu, väärtustab enda ja kaasinimeste loomingut.

6.8.2. Õppetöö rõhuasetused 1.–2. klassis

6.8.2.1. Õppetöös tegutsetakse koos õpetajaga, matkides ning eeskuju järgi. Ühistegevuses õpitakse omandatud oskuste piires sooritama ülesannet ja teostama enesekontrolli: a) vaadeldakse ümbritsevaid esemeid ja näidiseid, valitakse töövahendid ja -materjalid, valmistatakse ette töökoht; b) täidetakse õpiülesanne; c) jälgitakse töö lõpuleviimist ja soorituse puhtust, korrastatakse oma töökoht.

6.8.2.2. Õppeviisidest on esikohal praktiline harjutamine ja didaktilised mängud. Praktiliste tööde teemad valitakse vastavalt õpilaste teadmistele ja kogemustele (mängud, mänguasjad, 51 muinasjutud, salmikesed jms). Kunstitööde ainekku leiab teistest õppeainetest, eelkõige lugemise ja loodusõpetuse teemadest. Kunstiõpetuse tunnis aktiveeritakse olemasolevad teadmised esemete/olendite tunnustest ning kasutatakse neid kujutiste loomisel.

6.8.2.3. Õppeülesannete järjestamisel lähtutakse põhimõttest liikuda ruumiliselt kujutiselt tasapinnalisele (kõigepealt voolitakse eset, seejärel tehakse temast joonistus). Ülesannete täitmisel toetutakse mitmesugustele näitvahenditele, mille abil täpsustatakse esemete/olendite tunnuste taju. Õppeülesandeid sooritatakse paari- või enamatunniliste tsükklitena, et töövõtet/tehnikat paremini kujundada/kinnistada. 1.–2. klassi kunstiõpetuse tundides omandatakse esmased töö- ja korraharjumused; õpitakse tundma töövahendeid, -materjale (sh jääkmaterjale) ning kasutama neid ohutult ja säästlikult; omandatakse esmased kunstialased oskused.

6.8.2.4. Intellektipuuetegega laste kunstilise eneseväljenduse oskused võivad olla väga erineval tasemel. 1.–2. klassi õpilaste loomingulist eneseväljendamist piiravad tajukujutluste vähesus ja/või ebatäpsus, kõne alaareng ning motoorne kohmakus. Seetõttu kaasneb kunsti- ja teiste ainete õpetusega nende valdkondade arendamine.

6.8.2.5. Õpilaste tunnetustegevus toetub valdavalt praktilisele tegevusele ja lähiümbruse tajumisele. Õpetaja suunamisel õpitakse tajutavaid objekte eri meeltega (nägemine, kuulmine, haistmine, kompimine) vaatlema ja võrdlema, eri tunnuste alusel järjestama ja rühmitama. Tajukujutluste kujundamise/laiendamise eesmärgil õpetatakse märkama objekti värvust ja kuju ning oma töödes sobimatut (st reaalsusele mittevastavat) värvust ja kuju vältima. Teemat sissejuhatavates vestlustes tutvustatakse kujutatava objekti loomulikku keskkonda, inimtegevust (sh toimingute järjekorda). Vestlus toetub praktilisele tegevusele, piltide vaatlusele, seeriapiltide järjestamisele vms (nt porgand kasvab peenral, lapsed koristavad saaki, laps sööb porgandit). Lisaks kujutlustele keskkonnast arendatakse oskust moodustada ja kasutada lauseid, laiendatakse sõnavara (sh emotsioone väljendavad omadussõnad nt Poiss tegi lumememme. Ta naerab. Ta on rõõmus.).

6.8.2.6. Praktilisi harjutusi sooritatakse töövahenditeta (joonistamine käe/jalaga õhus, laual, põrandal) ja erinevate vahenditega (kriidid, pliiatsid, pintsel jt). Kujundatakse õiget kehaasendit, pliiatsi jms hoidu ja käesurvet. Harjutusi sooritatakse õpetaja loetud rütmisalmide saatel. Esmased töövahenditega harjutused tehakse suurtel pindadel: tõmmatakse jooni tahvlile ja A-3 formaadis paberile; värvitakse suuremaid pindu (nt suur ring) jne. Järk-järgult muutuvad tööformaadid ja värvitavad pinnad väiksemaks – nendel

töötamine nõuab õpilaselt suuremat motoorset vilumust. Õpetatakse joonistama/maalima üksikobjekte ja objektide rühmi ettevalmistatud taustale või värvilisele paberile, esialgu orientiiride (eri kuju ja suunaga punktiirjoonte ülejoonistamine, punktide ühendamine) ja šabloonide abil. Tunnetustegevuse arenedes kujutatakse objekte silueti ja joone abil. Kujundatakse värvimisoskust (sh pliiatsi- ja pintslihoid, käesurve teadlik reguleerimine, kujutise kontuuri jälgimine).

6.8.2.7. Tegevuse käigus õpitakse kuulama ja mõistma suulisi lihtkorraldusi, osalema dialoogis. Tegevuse verbaalne kommenteerimine ja kokkuvõtete tegemine on valdavalt õpetaja pädevuses. Õpilasi ärgitatakse õpetaja ütlust kordama ning lõpetama. Tegevuste käigus suunatakse õpilasi viisakalt abi paluma ning kaaslasele abi osutama. 52 Kunstiõpetuse tundides kasutatakse ja kinnistatakse teistes ainetes (eesti keel, matemaatika, loodusõpetus, tööõpetus) omandatud sõnavara: tajutavaid tunnuseid (värvus, suurus, kuju, pinnaomadused) ja ruumisuhteid väljendavad sõnad, rühmanimetused (koduloomad, mööbel jne). Õppetegevuse jõukohastamise eesmärgil jälgitakse märgitud õppeainetes omandatavaid teadmisi ja oskusi (nt geomeetriliste kehade tundmist ja nimetamist õpilastelt ei nõuta, voolimisel kasutatakse eakohast sõnavara: vooli pall jne). Kunstiaine-alasest sõnavarast omandatakse sel etapil kasutatavate töövahendite ja materjalide nimetused ning tegusõnad (joonistan, rebin jne).

6.8.3. Taotletavad õpitulemused 1.–2. klassis

6.8.3.1. 1. klassi lõpuks õpilane:

- 1) tunneb ära ja nimetab õpitud värvusi;
- 2) kujutab esemeid/olendeid orientiiride abil;
- 3) valmistab ette ja korrastab õpetaja juhendamisel oma töökoha;
- 4) täidab kunstiõpetuse ülesandeid koostegevuses, eeskuju ja näidise järgi.

6.8.3.2. 2. klassi lõpuks õpilane:

- 1) tunneb (nimetab) kasutatavaid töövahendeid ning -materjale;
- 2) leiab paberilehel ja pildipinnal otsitava (õpetaja juhendamisel);
- 3) kujutab kõrvutiasetsemaid sarnaseid figuure väiksemana ja suuremana;
- 4) võrdleb 2–3 tajutava tunnuse alusel (värvus, kuju, suurus) näidiseid ja valminud kujutisi õpetaja suunamisel;
- 5) valmistab ette ja korrastab õpetaja suunamisel oma töökoha;
- 6) täidab kunstiõpetuse ülesandeid koostegevuses, eeskuju, näidise ja omandatud oskuste piirides suulise korralduse järgi.

6.8.4. Õppetöö rõhuasetused 3.–5. klassis

6.8.4.1. Õpitakse tegutsema plaani järgi. Esialgu on selleks õpetaja koostatud tegevuskava (algoritm). 5. klassis hakatakse ühistegevuses ise plaani koostama ning selle täitmist jälgima. Enesekontrollioskusena õpitakse oma tööd vaatlema ning võrdlema näidisega ja kaaslaste töödega.

6.8.4.2. Ühe osa tunnist moodustavad illustreeritud kunstivestlused. Vestluste läbiviimisel arvestatakse põhimõtet lähemalt kaugemale, st tutvutakse esmalt lähiümbruse/kodukandi kunstiga.

6.8.4.3. Õpitakse kasutama eri väljendusvahendeid; seostama kujutatavaid objekte paberilehel ja edasi andma figuuride eri asendeid. Sel etapil harjutatakse kujutatavale sobiva tausta loomist.

6.8.4.4. Õpitakse märkama objektide ja kujutiste värvinüansse, objektide osalist kattumist, kujutise suuruse visuaalset (optilist) vähenemist kauguses. Vaadeldakse ja kirjeldatakse oma ja kaaslaste kunstitöid. Õpilaste tööd korraldatakse klassis ja koolis näitusi. Võimaluse korral külastatakse kunstinäitusi (sh õpilastööde näitusi väljaspool kooli).

6.8.4.5. Suureneb kasutatavate töövahendite ja -materjalide hulk (kattevärvide kõrval võetakse kasutusele akvarellid). Joonistamisel-maalimisel kasutatakse võimalikult erinevaid tööformaate.

6.8.5. Taotletavad õpitulemused 3.–5. klassis

6.8.5.1. 3. klassi lõpuks õpilane:

- 1) kasutab ohutult töövahendeid ja -materjale;
- 2) kujutab loomi (jt elusolendeid) neile iseloomulikus asendis;
- 3) märkab õpetaja suunamisel esemete ja figuuride detaile, täiendab kujutist;
- 4) järgib mustri rütmi;
- 5) võrdleb ja iseloomustab õpetaja suunamisel kahte kujutist tajutavate tunnuste alusel, väljendab kujutiste paiknemist pildiruumis;
- 6) korrastab oma töökohta;
- 7) täidab kunstiõpetuse ülesandeid eeskuju, näidise ja omandatud oskuste piirides suulise korralduse järgi.

6.8.5.2. 4. klassi lõpuks õpilane:

- 1) kujutab inimest paigal asendis;
- 2) jälgib pinna katmisel kujutise kontuuri;
- 3) segab põhivärvide II astme värvid (värvuste tabeli eeskujul);
- 4) kujutab esemeid kahel horisontaalsel abijoonel (ees, taga);
- 5) voldib paberit eeskuju järgi.

6.8.5.3. 5. klassi lõpuks õpilane:

- 1) kasutab õpitud tehnikaid kunstitööde loomiseks;
- 2) kujutab inimest liikumises;
- 3) tõstab oma töödes tegelasi ja objekte esile suuruse, asukoha ja värvi valiku abil;
- 4) väljendab osalise kattumise abil esemete ja figuuride paiknemist üksteise suhtes ees- ja tagapool, keskel;
- 5) võrdleb oma ja kaaslaste töid (leiab peamised tegelased/objektid, toob esile sarnasusi ja erinevusi);
- 6) osaleb vestlustes rahvuskultuuri ja -kunsti teemadel (kodukandi rahvariided jne).

6.8.6. Õppetöö rõhuasetused 6.–7. klassis

6.8.6.1. Alustatakse tutvumist visuaalse kunsti liikide ja väljendusvahenditega. Tutvutakse kunstivaldkondadega seotud elukutsetega, st isikute ja nende põhitegevusega (nt skulptor, arhitekt, restauraator jne). Õpitakse märkama kunstiilminguid lähiümbruses ning käituma niisugusel viisil, et see ei kahjustaks loometööd ja kultuuriväärtusi.

6.8.6.2. Õppeülesandeid sooritatakse mitmetunniliste tsüklitena, milles vahelduvad eri iseloomuga tööd. Õppeülesannete täitmisel toetutakse näitvahenditele.

6.8.6.3. 6.–7. klassis kujuneb õpilastel analüütilis-süntheetiline tajumise võime, mis võimaldab teadlikumalt vaadelda ja võrrelda objektide visuaalseid karakteristikuid (vormi, suurussuhteid, paiknemist ruumis, varju, värvinänsse jne). Õpitakse ruumilist kujutamist tasapinnal. Modelleeritakse eri materjalidest skulptuure, rõhuasetus on detailidel ja kujunduselementidel. Joonistustes on põhirõhk inimese kujutamisel võimalikult õigesti proportsioonides, erinevas töö- ja elukeskkonnas.

6.8.6.4. Võetakse kasutusele suuremat osavust nõudvad töövahendid (sirkliid, lõikenoad), õpitakse neid kasutama tehnoloogiliselt õigesti, säästlikult ja ohutusnõudeid arvestades.

6.8.7. Taotletavad õpitulemused 6.–7. klassis

6.8.7.1. 6. klassi lõpuks õpilane:

- 1) kasutab töövahendeid ja -materjale tehnoloogiliselt õigesti, otstarbekalt ja säästvalt;

- 2) arvestab inimese täisfiguuri kujutamisel pea suurust ja jalgade pikkust terve kehapikkuse suhtes, näo kujutamisel silmade asukohta sellel;
- 3) kujutab temaatilistes töodes värvide abil tegevuse aega ja kohta;
- 4) loob kujutatavale sisult ja vormilt sobiva tausta;
- 5) väljendab kujutatava suuruse muutumise abil selle paiknemist pildiruumis ees- ja tagapool;
- 6) kujundab oma lähemat ümbrust (stend, klassiruum);
- 7) tunneb ja liigitab vaadeldud kunstitöid (skulptuur, maal, graafika).

6.8.7.2. 7. klassi lõpuks õpilane:

- 1) leiab vaatluse ja võrdlemise teel inimese ameti olulisi tunnuseid (keskkond, riietus, töövahendid) ning väljendab neid temaatilistes töodes;
- 2) segab ja kasutab maalimisel värvide eri toone;
- 3) loob eri vahenditega mitmesuguseid pinnamustreid;
- 4) teeb kollaaži;
- 5) tunneb ja liigitab vaadeldud kunstitöid (skulptuur, maal, arhitektuur, graafika);
- 6) mõistab originaali, reproduktsiooni ja võltsingu olemust;
- 7) märkab kujunduselemente keskkonnas.

6.8.8. Õppetöö rõhuasetused 8.–9. klassis

6.8.8.1. Suureneb kunstivestluste osa praktilise töö tundides. Õpitakse tundma tuntumaid kunstnikke, vaadeldakse ja kirjeldatakse õpitud oskuste piires nende teoseid. Näidete varal õpitakse eristama kunstiliike ja eri ajastute -stiile. Saadavad teadmised seotakse õpilaste kogemustega (filmides nähtu, reisil kogetu). Harjutatakse visuaalse teabe otsimist (pilt-teatmeteostest, Internetist) ning selle kasutamist loomingulise töö eeskuju või lähtepunktina.

6.8.8.2. Harjutatakse jooniste ja skeemide mõistmist; tõuseb ruumilise kujutamise osakaal. Suunatakse vaatlema inimeste kehakeelt ja miimikat ning seda kujutama.

6.8.8.3. Kunstiõpetuse ülesannete täitmisel pööratakse tähelepanu töövahendite ja –materjalide tehnoloogiliselt õigele kasutamisele. Õpitakse kasutama käe kindlust ja täpsust nõudvaid tehnikaid (nt paljundusgraafika).

6.8.9. Taotletavad õpitulemused 8.–9. klassis

6.8.9.1. 8. klassi lõpuks õpilane:

- 1) leiab vaatluse ja võrdlemise teel inimese vanust ja näoilmeid kõige enam iseloomustavaid tunnuseid ning väljendab neid temaatilistes töodes;
- 2) eristab õpetaja suunamisel pildi koloriiti, oskab seda kirjeldada;
- 3) kujundab ornamenti (sh rahvuslikku), nimetab selle traditsioonilisi ja nüüdisaegseid kasutusvõimalusi;
- 4) eristab etenduses esinevaid eri kunstiliike (visuaalne kunst, muusika, liikumine);
- 5) eristab kultuurinähtusi ja kunstiliike (sh karikatuur, šarž, grafiti).

6.8.9.2. Põhikooli lõpetaja:

- 1) kasutab õpitud tehnikaid, töömaterjale ja -vahendeid, kujutamise ja kujundamise viise;
- 2) kujutab inimest eri vanuses, meeleolus, asendis ja tegevuses;
- 3) märkab suuremaid kompositsiooni- ja proportsioonivigu;
- 4) kirjeldab kunstiteoseid õpitud oskuste piires ja põhjendab oma eelistusi;
- 5) väärtustab kunstiloomingut (oma ja kaaslaste tööd).

6.8.10. Kunstiõpetuse õpitulemused ja õppesisu 1.-2. klassis

Õppesisu	1. klass	2. klass
Kunstiteosed, reaalsed ning virtuaalsed kunsti- ja meediakeskkonnad	2	2

Visuaalse kompositsiooni baaselemendid	3	3
Inimeste, esemete ja loodusobjektide iseloomulikud tunnused	5	5
Erinevate kunstitehnikate materjalid, töövõtted ning -vahendid	6	8
Turvaline ja keskkonnasäästlik tarbimine	9	7
Ideede kavandid ja mudelid	10	10
Kokku	35	35

1. klass

Kunstiteosed, reaalsed ning virtuaalsed kunsti- ja meediakeskkonnad (2 tundi)

Õpitulemus	Õppesisu
1) tunneb ära ja nimetab õpitud värvusi; 2) kujutab esemeid/olendeid orientiiride abil; 3) valmistab ette ja korrastab õpetaja juhendamisel oma töökoha; 4) täidab kunstiõpetuse ülesandeid koostgevuses, eeskuju ja näidise järgi.	Esitab oma ideede erinevaid lahendusi. Visuaalse kompositsiooni baaselemendid (joon, värv, vorm, ruum, rütm).

Visuaalse kompositsiooni baaselemendid (3 tundi)

Õpitulemus	Õppesisu
Oskab välja tuua kujutatava iseloomulikud jooned.	Inimeste, esemete ja loodusobjektide iseloomulikud tunnused ning peamise esiletoomine kujutamisel.

Inimeste, esemete ja loodusobjektide iseloomulikud tunnused (5 tundi)

Õpitulemus	Õppesisu
Rakendab oma töödes mitmekesiseid kunstitehnikaid ja töövõtteid.	Erinevate kunstitehnikate materjalid, töövõtted ning -vahendid (nt joonistamine, maalimine, trükkimine, kollaaži valmistamine, pildistamine, vormimine, voolimine jne). Töövahendite otstarbekas ja ohutu käsitlemine.

Erinevate kunstitehnikate materjalid, töövõtted ning -vahendid (6 tundi)

Õpitulemus	Õppesisu
Rakendab oma töödes mitmekesiseid kunstitehnikaid ja töövõtteid.	Pildilised jutustused: joonistus, illustratsioon, koomiks, fotoseeria, animatsioon.

Turvaline ja keskkonnasäästlik tarbimine (10 tundi)

Õpitulemus	Õppesisu
Teab, kuidas luua ning tarbida säästvalt.	Turvaline ja keskkonnasäästlik tarbimine.

Ideede kavandid ja mudelid (9 tundi)

Õpitulemus	Õppesisu
Esitab oma ideede erinevaid lahendusi.	Ideede esitamise kavandid ja mudelid.

2. klass

Kunstiteosed, reaalsed ning virtuaalsed kunsti- ja meediakeskkonnad (2 tundi)

Õpitulemus	Õppesisu
Oskab öelda, kas talle töö meeldib või mitte. Teadvustab meedia võimalusi ja ohtusid.	Kunstiteosed raamatutes, internetis ja kunstigaleriides. Disain igapäevaelus: trükis ja tarbevorm.

Visuaalse kompositsiooni baaselemendid (3 tundi)

Õpitulemus	Õppesisu
Esitab oma ideede erinevaid lahendusi. Leiab kujutatava iseloomulikud jooned, valib sobiva kujutusviisi, paneb tähele värvide koosmõju.	Visuaalse kompositsiooni baaselemendid joon, värv, vorm, ruum, rütm.

Inimeste, esemete ja loodusobjektide iseloomulikud tunnused (5 tundi)

Õpitulemus	Õppesisu
Tegutseb õpetaja juhendamisel või iseseisvalt, arvestades kaaslastega. Oskab välja tuua kujutatava iseloomulikud jooned.	Inimeste, esemete ja looduse objektide iseloomulikud tunnused ning peamise esiletoomine kujutamisel

Erinevate kunstitehnikate materjalid, töövõtted ning –vahendid (8 tundi)

Õpitulemus	Õppesisu
Rakendab oma töödes mitmekesiseid kunstitehnikaid ja töövõtteid.	Erinevate kunstitehnikate materjalid, töövõtted ning –vahendid. Tehnikatest: joonistamine, maalimine, trükkimine, kollaaž, vormimine jne. Töövahendite otstarbekas ja ohutu käsitlemine.

Turvaline ja keskkonnasäästlik tarbimine (7 tundi)

Õpitulemus	Õppesisu
Väärtustab keskkonnateadlikke kasutamise ja loomise põhimõtteid. Teab, kuidas luua ning tarbida säästvalt.	Turvaline ja keskkonnasäästlik tarbimine.

Ideede kavandid ja mudelid (10 tundi)

Õpitulemus	Õppesisu
Esitab oma ideede erinevaid lahendusi.	Ideede esitamise kavandid ja mudelid.

6.8.11. Kunstiõpetuse õpitulemused ja õppesisu 3.-5. klassis

3. klass

Õpitulemus	Õppesisu
Kujutab loomi (jt elusolendeid) neile iseloomulikus asendis. Märkab õpetaja suunamisel esemete ja figuuride detaile, täiendab kujutist.	Kujutamise- ja vormiõpetus 11 tundi Inimese kujutamine paigal ja liikumises (näidismudelite ja skeemjooniste kasutamine). Loomade jt elusolendite kujutamine

<p>Meisterdab looduslikust materjalist õpetaja abiga. Kasutab erinevaid materjale templitrükis.</p>	<p>(iseloomuliku asendi, karvkatte, pinnafaktuuri jne kujutamine, kompimismeele arendamine). Modelleerimine ja erinevad materjalid (modelleerimine looduslikust- ja tehismaterjalist, voltimine). Keskfond ja selle kujutamine (erinevad keskkonnad ja looduskaitse). Kujutamine ruumis ja tasapinnal (erinevate tehnikate kasutamine).</p>
<p>Jälgib mustri rütmi. Võrdleb ja iseloomustab õpetaja suunamisel kahte kujutist tajutavate tunnuste alusel, väljendab kujutiste paiknemist pildiruumis. Plaksutab, koputab või esitab mõnel muul viisil rütmi.</p>	<p>Värvus-kompositsiooni- ja perspektiiviõpetus 11 tundi Põhivärvid ja nende segamine värviringi alusel (ülesanded piiratud värvide arvuga). Värvisümbolika. Piiratud ja piiramata pind (mõisted: piiratud ja piiramata pind, objekti ja tausta seos). Perspektiiviõpetus (objekti kujutamine ees, taga ja keskel, elemendi esiletõst suuruse ja värvi abil).</p>
<p>Korrastab oma töökoha. Kasutab joonlauda sirgjoone tõmbamiseks. Märkab kunsti lähiümbruses. Leiab ruudukujulise paberi keskkoha voltimise teel.</p>	<p>Disain ja kirjaõpetus 4 tundi Ruumikujundus (klassi- või kooliruumi kaunistamine ja töö planeerimine). Kunstnik ja kujunduskunst (kunstniku elukutse ja tähtsus läbi ajaloo). Kirjakunst (nimetähtede kujundamine). Praktiline disain (karbi, mänguasja vms meisterdamine paberist või jääkmaterjalist).</p>
<p>Täidab kunstiõpetuse ülesandeid eeskuju, näidise ja omandatud oskuste piires suulise korralduse järgi. Teab erinevaid kunsti väljendusvõimalusi õpetaja suunamisel. Väärtustab oma ja kaaslaste tööd. Osaleb kunstialastes vestlustes.</p>	<p>Vestlused kunstist 5 tundi Kunstiteostes peituvad lood ja meeleolud. Tuntumad sümbolid kunstis. Kristus. Rahvakunst ja selle areng (rahvakunsti elementide kasutamine kaasajal, ribaornamendi kujundamine).</p>
<p>Kasutab ohutult töövahendeid ja materjale. Eristab akvarelli ja kattevärvi.</p>	<p>Tehnikad ja materjalid 4 tundi Joonlauda ja sirkli kasutamine. Maal (kattevärvide ja akvarellide kasutamine ning õige pintsli valik). Graafika (tutvumine erinevate trükitehnikatega, nt papitrükk, monotüüpia).</p>

5. klass

Õppesisu	5. klass
Kujutamise- ja vormiõpetus	11 tundi
Värvus-, kompositsiooni ja perspektiiviõpetus	11 tundi
Disaini- ja kirjaõpetus	4 tundi
Vestlused kunstist	5 tundi
Tehnikad ja materjalid	4 tundi

Kokku	35 tundi
-------	----------

Kujutamise- ja vormiõpetus

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Kujutab inimest liikumises</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kasutab õpitud tehnikaid kunstitööde loomiseks; 2) vormistab õpiülesanded nõuetekohaselt; 3) kombineerib detailidest lihtsamaid figuure näidise järgi; 4) Kujutab erinevaid keskkondi ja märkab keskkonnale omaseid detaile. 	<p>Lugude ja sõnumite edastamise võtted ning vahendid läbi aegade.</p> <p>Elusolendite kujutamine (iseloomuliku asendi, karvkatte, pinnafaktuuri jne kujutamine, kompimismeele arendamine).</p> <p>Piltjutustuse koostamine.</p> <p>Keskkond ja selle kujutamine, vaatluse järgi.</p>

Värvus-, kompositsiooni ja perspektiiviõpetus

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Tõstab oma töödes tegelasi esile suuruse, asukoha ja värvivaliku abil</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) väljendab osalise kattumise abil esemete ja figuuride paiknemist üksteise suhtes ees-, tagapool ja keskel; 2) kavandab töö ette antud pinnal; 3) kujundab tööle raami õpitud oskuste piires; 4) toob näiteid rütmi esinemisest igapäevaelus. 	<p>Värvisümboolika. Meeleolu väljendamine värvide abil. Ühe värvi erinevad varjundid.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Piiratud ja piiramata pind (mõisted). • Perspektiiviõpetus (objekti kujutamine ees, taga ja keskel, elemendi esiletõstmine suuruse ja värvi abil).

Disaini- ja kirjaõpetus

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Planeerib oma tegevust õpitud oskuste piires</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kujundab mustrit ruutvõrgustikule joonlaua abil; 2) toob näiteid kunstniku tööst (raamatukujundus, joonisfilm vms); 3) voldib näidise järgi. 	<p>Tarbevorm. Igapäevaste esemete välimus ja otstarve.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunstnik ja kujunduskunst (kunstniku elukutse ja tähtsus läbi ajaloo). • Kirjakunst (nimetähtede kujundamine). • Praktiline disain (karbi, mänguasja vm eseme valmistamine paberist või jääkmaterjalist).

Vestlused kunstist

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Võrdleb enda ja kaaslaste töid (leiab peamised tegelased/ objektid, toob esile sarnasused ja erinevused.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) osaleb vestluses rahvuskultuuri ja -kunsti teemadel (kodukandi rahvariided jne); 2) teab erinevaid kunstiliike ja oskab 	<p>Erinevad kunstiliigid (maal, skulptuur, arhitektuur, teatrikunst).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunstide seosed (rollimängud, kostüümid, kujundused). • Rahvakunst, rahvariided, mustrid, tarbeesemed.

neid nimetada.	
Tehnikad ja materjalid	
Õpitulemused	Õppesisu
Nimetab jääkmaterjalide taaskasutusvõimalusi. 1) valib tööks sobiva töövahendi; 2) nimetab mõnda õpitud trükitehnikat ja kirjeldab selle protsessi.	Skulptuur (tutvumine naturaalse ja tehismaterjalidega, sh jääkmaterjalid) <ul style="list-style-type: none"> Maal (kattevärvide ning akvarellide kasutamine ning õige pintsli valik. Graafika (tutvumine erinevate trükitehnikatega, nt papitrükk, monotüüpia).

6.8.12. Kunstiõpetuse õpitulemused ja õppesisu 6.-7. klassis

Õppesisu	6. klass	7. klass
Kujutamise- ja vormiõpetus	11	11
Värvus-, kompositsiooni- ja perspektiiviõpetus	11	11
Disain ja kirjaõpetus	4	4
Vestlused kunstist	6	6
Tehnikad ja materjalid	3	3
Kokku	35	35

6. klass

Kujutamise- ja vormiõpetus

Õpitulemused	Õppesisu
1) arvestab inimese täisfiguuri kujutamisel pea suurust ja jalgade pikkust terve kehapikkuse suhtes, näo kujutamisel silmade asukohta näos. 2) joonistab loodusest, kujutab langevat varju; 3) modelleerib erinevatest materjalidest dekoratiiv- ja tarbevorme; 4) kujutab temaatilistes töödes värvide abil tegevuse aega ja kohta; 5) loob kujutatavale sisult ja vormilt sobiva tausta.	Inimese kujutamine paigal ja liikumises (inimese proportsioonid ja emotsioonide edastamine). Natuurist joonistamine (elus ja eluta objektide ruumiline kujutamine, paiknemine pildiruumis, suurussuhted). Modelleerimine ja erinevad materjalid (erinevatest materjalidest ruumikujunduslike elementide meisterdamine). Keskkond ja selle kujutamine (muutuvate loodusvormide ja erinevate elukeskkondade kujutamine, keskkonnakaitse).

Värvus-, kompositsiooni- ja perspektiiviõpetus

Õpitulemused	Õppesisu
1) väljendab kujutise suuruse muutumise abil selle paiknemist pildiruumis ees- ja tagapool. 2) loob koloriidi abil erinevaid meeleolusid maalides spontaanselt ja läbimõeldult; 3) kujutab sümmeetrilist eset kesktelje abil.	Põhivärvid ja vastandvärvid (vastandvärvide segamine värviringi alusel, ühe värvi erinevad toonid). Värvide helestamine ja tumestamine (ühe värvitooni hele-tumedusastmed, soe ja külm koloriit). Rütm ja liikumine (sümmeetria ja asümmeetria).

Disain ja kirjaõpetus

Õpitulemused	Õppesisu
1) kujundab oma lähemat ümbrust (stend, klassiruum). 2) oskab kujundada temaatilist plakati, kasutades erinevaid tehnikaid; 3) voldib ja kujundab kingipaki paberi.	Ruumikujundus (sise- ja välisruum). Kirjakunst (reklaamkirjade vaatlus ja analüüs). Praktiline disain (pakendi kujundus).

Vestlused kunstist

Õpitulemused	Õppesisu
1) tunneb ja liigitab vaadeldud kunstitöid (maal, skulptuur, graafika). 2) toob näiteid rahvakunstilelementide kasutusvõimalustest; 3) väärtustab oma tööd ja ennast töö autorina.	Erinevad kunstiliigid ja nende seosed. Rahvakunst ja selle areng (rahvakunsti kasutamine kaasajal, rahvakunsti pärandi hoidmine). Looming ja autorlus (originaal, reproduktsioon, koopia). Eesti kunsti tähtteosed.

Tehnikad ja materjalid

Õpitulemused	Õppesisu
1) kasutab töövahendeid ja materjale tehnoloogiliselt õigesti, otstarbekalt ja säästvalt. 2) leiab vaatluse põhjal sarnase maalilaadiga tööd; 3) omab ettekujutust erinevatest joonistustehnikatest (pliiats, pastell) ja trükitehnikatest.	Skulptuur (voolimine pehmetest ja tahketest materjalidest, keraamika). Maal (erinevad maalid näidiste põhjal). Graafika (joonistamine erinevate vahenditega, kõrgtrükk, linoollõige). Arhitektuur (erinevate arhitektuuriobjektide vaatlus ja võrdlus).

7. klass

Kujutamise- ja vormiõpetus

Õpitulemused	Õppesisu
1) leiab vaatluse ja võrdluse teel inimese ameti olulisi tunnuseid (keskkond, riietus, töövahendid) ning väljendab neid temaatilistes töödes. 2) kujutab esemeid ruumiliselt valguse ja varju abil; 3) loob erinevate vahenditega mitmesuguseid pinnamustreid; 4) modelleerib savist ja mõistab keraamika tähendust; 5) toob näiteid keskkonnakaitse võimalustest.	Inimese kujutamine paigal ja liikumises (inimese proportsioonid ja emotsioonide edastamine). Natuurist joonistamine (elus ja eluta objektide ruumiline kujutamine, paiknemine pildiruumis ja suurussuhted). Modelleerimine, erinevad materjalid (ruumikujunduselementide meisterdamine, keraamika). Keskkond ja selle kujutamine (muutuvate loodusvormide ja erinevate elukeskkondade kujutamine, keskkonnakaitse).

Värvus-, kompositsiooni- ja perspektiiviõpetus

Õpitulemused	Õppesisu
1) segab ja kasutab maalimisel värvide eri toone. 2) leiab värviringi alusel vastandvärvid;	Põhivärvid ja vastandvärvid (vastandvärvide segamine värviringi alusel, ühe värvi erinevad toonid, nt <i>punakasoranž</i> /

3) teab sümmeetria ja asümmeetria tähendust.	<i>kollakasoranž</i>). Värvide helestamine ja tumestamine (hele- tumedusastmed, soe ja külm koloriit). Rütm ja liikumine (sümmeetria, asümmeetria).
--	--

Disain ja kirjaõpetus

Õpitulemused	Õppesisu
1) teeb kollaaži. 2) märkab kujunduselemente keskkonnas; 3) kujundab näidise järgi pakendi või pakkepaberi (karbi voltimine)	Ruumikujundus (sise- ja välisruum). Kirjakunst (reklaamkirjade vaatlus ja analüüs). Praktiline disain (pakend).

Vestlused kunstist

Õpitulemused	Õppesisu
1) tunneb ja liigitab vaadeldud kunstitöid (skulptuur, maal, graafika, arhitektuur). 2) kirjeldab lühidalt erinevate kunstiliikide seoseid, toob näiteid; 3) põhjendab rahvakunstiväärtuste hoidmise vajalikkust; 4) mõistab originaali, reproduktsiooni ja võltsingu tähendust.	Erinevad kunstiliigid ja nende seosed. Rahvakunst ja selle areng (rahvakunsti areng ja kasutamine kaasajal, rahvakunsti pärandi hoidmine). Looming ja autorlus (originaal, reproduktsioon, koopia).

Tehnikad ja materjalid

Õpitulemused	Õppesisu
1) modelleerib ühest savitombust; 2) maalib näidise järgi, matkides maalilaadi; 3) teab erinevaid paljundustehnikaid ja kirjeldab neid õpetaja suunamisel; 4) Võrdleb ja kirjeldab erinevaid arhitektuuriobjekte.	Skulptuur (voolimine pehmetest ja tahketest materjalidest, keraamika). Maal (erinevad maalid näidiste põhjal). Graafika (joonistamine erinevate vahenditega). Arhitektuur (erinevate arhitektuuriobjektide vaatlemine ja võrdlemine).

6.8.13. Kunstiõpetuse õpitulemused ja õppesisu 8.-9. klassis

Õppesisu	8. klass	9.klass
Kujutamise- ja vormiõpetus	12	12
Värvus-, kompositsiooni- ja perspektiiviõpetus	9	9
Disaini- ja kirjaõpetus	5	5
Vestlused kunstist	7	7
Tehnikad ja materjalid	2	2

8. klass

Kujutamise- ja vormiõpetus

Õpitulemused	Õppesisu
1) leiab vaatluse ja võrdlemise teel inimese vanust ja näoilmeid kõige enam iseloomustavaid tunnuseid ning	Inimese kujutamine paigal ja liikumises (erinevate elukutsete ja töökeskkondade kujutamine). Portree ja miimika (erinevas eas inimese

väljendab neid temaatilistes töödes; 2) modelleerib õpetaja suunamisel savist vm voolimismassist ja kujundab eseme pinda.	kujutamine). Modelleerimine ja erinevad materjalid (figuuride modelleerimine savist vm voolimismassist. Kujutamine ruumis ja tasapinnal (langeva varju kujutamine ja modelleerimine valguse ja varju abil).
--	---

Värvus-, kompositsiooni- ja perspektiiviõpetus

Õpitulemused	Õppesisu
1) eristab õpetaja suunamisel pildikoloriiti, oskab seda kirjeldada; 2) kujundab ornamenti, sh rahvuslikku, nimetab selle traditsioonilisi ja nüüdisaegseid kasutusvõimalusi; 3) mõõdab joonlaua abil ja joonib ruutvõrgustikku õpetaja suunamisel.	Põhivärvid ja nende segamine (erinevate tonaalsuste eristamine ja sõnastamine, rühmatöö). Sümmeetria ja asümmeetria (konstrueerimine ja horisontaaltelje abil). Rütm ja liikumine (joonistamine sirkli ja joonlaua abil, optiline kunst).

Disaini- ja kirjaõpetus

Õpitulemused	Õppesisu
1) planeerib tegevust rühmatööna teisi arvestades; 2) teab monogrammide ja peremärkide tähendust; 3) kasutab fantaasiat kirja kujunduses; 4) kavandab reklaamsärki, kotti vm.	Ruumikujundus (skulpturaalsed objektid rühmatööna). Kunstnik ja kujunduskunst. Kirjakunst (kirjaoptika ja kirja kujundus, katsetused erinevate kirjutusvahenditega, monogrammide, peremärgid) Praktiline disain (reklaamsärgi või plakati kujundus, tootedisain).

Vestlused kunstist

Õpitulemused	Õppesisu
1) Eristab etenduses erinevaid eri kunstiliike (visuaalne kunst, muusika, liikumine); 2) eristab kultuurinähtusi ja kunstiliike (sh karikatuur, šarž, grafiti); 3) osaleb kunstialastes vestlustes.	Erinevad kunstiliigid (meediakunst ja erinevad infoallikad kunsti edastajana). Kunstide seosed (kunsti ja kultuuri seosed kaasajal). Rahvakunst ja selle areng (tänavakunst ja selle mõju kultuurile). Looming ja autorlus (tuntumad kunstnikud ja nende teosed).

Tehnikad ja materjalid

Õpitulemused	Õppesisu
1) väärtustab skulptuuri olulisust linnaruumis; 2) kavandab ja planeerib oma tööd; 3) teab sügavtrüki põhimõtet.	Skulptuur linnaruumis ja looduskeskkonnas). Maal (maalimine spontaanselt ja kavandi alusel). Graafika (erinevad trükitehnikad, kõrg- ja sügavtrükk).

9. klass

Kujutamise- ja vormiõpetus

Õpitulemused	Õppesisu
1) kujutab inimest eri vanuses,	Inimese kujutamine paigal ja liikumises (erinevate

<p>meeleolus, asendis ja tegevuses; 2) teab keraamikas erinevaid modelleerimis- ja kujundusvõtteid; 3) kujutab esemeid ruumilisena valguse ja varju abil.</p>	<p>elukutsete ja töökeskkondade kujutamine). Portree ja miimika (erinevas eas inimese kujutamine). Modelleerimine ja erinevad materjalid (figuuride modelleerimine savist vm voolimismassist). Kujutamine ruumis ja tasapinnal (langeva varju kujutamine ja modelleerimine valguse ja varju abil).</p>
---	---

Värvus-, kompositsiooni- ja perspektiiviõpetus

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) märkab suuremaid proportsiooni- ja kompositsioonivigu; 2) saab aru mõistetest sümmeetria ja asümmeetria ning konstrueerib kesk- ja horisontaaltelje abil; 3) kasutab sirklit ja joonlauda optilise kunsti töödes.</p>	<p>Põhivärvid ja nende segamine (erinevate tonaalsuste eristamine ja sõnastamine, rühmatöö). Sümmeetria ja asümmeetria (konstrueerimine ja horisontaaltelje abil). Rütm ja liikumine (joonistamine sirkli ja joonlauda abil, optiline kunst).</p>

Disaini- ja kirjaõpetus

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) teab erinevaid kujundusvõtteid ja oskab neid töös kasutada; 2) teab reklaamikujunduse olulisemaid põhimõtteid; 3) omab teadmisi kirjakunstist; 4) teab tootedisaini olulisemaid põhimõtteid (praktilisus, mugavus, välimus).</p>	<p>Ruumikujundus (skulpturaalsed objektid rühmatööna). Kunstnik ja kujunduskunst. Kirjakunst (kirjaoptika ja kirja kujundus, katsetused erinevate kirjutusvahenditega, monogrammid, peremärgid). Praktiline disain (reklaamsärgi või plakati kujundus, tootedisain).</p>

Vestlused kunstist

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) kirjeldab kunstiteoseid õpitud oskuste piires ja põhjendab oma eelistusi; 2) väärtustab kunstiloomingut (oma kaaslaste tööd); 3) mõistab kultuuride paljusust ja erinevusi; 4) teab õpetaja suunamisel nimetada mõnda tuntud kunstnikku ja leida tema kohta infot.</p>	<p>Erinevad kunstiliigid (meediakunst ja erinevad infoallikad kunsti edastajana). Kunstide seosed (kunsti ja kultuuri seosed kaasajal). Rahvakunst ja selle areng (tänavakunst ja selle mõju kultuurile). Looming ja autorlus (tuntumad kunstnikud ja nende teosed).</p>

Tehnikad ja materjalid

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) kasutab õpitud tehnikaid, töömaterjale ja -vahendeid, kujutamise ja kujundamise viise; 2) kirjeldab sügavtrüki tehnikat.</p>	<p>Skulptuur linnaruumis ja looduskeskkonnas). Maal (maalimine spontaanselt ja kavandi alusel). Graafika (erinevad trükitehnikad, kõrg- ja sügavtrükk).</p>

6.9. KEHALINE KASVATUS

6.9.1. Õpetuse eesmärgid ja õpitulemused

Kehalise kasvatus eesmärkide ning õpitulemuste puhul lähtutakse põhikooli riiklikus õppekavas sätestatud kehalise kasvatus õppeaine eesmärkidest ning sama vanade laste õpitulemustest, võttes arvesse lihtsustatud õppel olevate õpilaste arenguvajadusi ja õppetöö rõhuasetusi.

6.9.2. Õppetöö rõhuasetused 1.–2. klassis

6.9.2.1. Kehalise kasvatus kaudu õpetatakse ühistegevuses kontakteerumist, korralduste täitmist ja abi küsimist. Laps suunatakse vastama küsimustele, mis puudutavad füüsilise pingutusega seotud enesetunnet. Selle etapi eesmärk on õpetada last oma keha tunnetama. Arendatakse orienteerumist keskkonnas. Kehaline kasvatus lõimitakse eesti keele ja matemaatika õpetamisega (ruumisuhete tajumine, objektide ja nende kujutiste eristamine, kasutatavate spordivahendite ja nende nimetuse kokkuviimine, kirjelduse järgi äratundmine jne). Harjutusi sooritatakse peamiselt matkides ja eeskuju järgi, õpitud oskuse piirides ka suulise korralduse järgi.

6.9.2.2. Lapse harjutusvara põhineb igapäevaelus kasutatavail liikumisviisidel, liigutustel ja asenditel ning vahendite käsitlemisega seotud tegevustel. Üldarendavad harjutused ja mängud on oma iseloomult dünaamilised, soodustades liikumisaparaadi arenemist ja avaldades mõju kõikidele lihasgruppidele. Tundide käigus omandatakse algteadmised oma rühi ja liigutuste kontrollimiseks. Primaarne on osavuse, liigutuskoodinatsiooni, kiiruse ja tasakaalu arendamine, kujundatakse ka elementaarsed korra- ja hügieeniharjumused.

6.9.3. Taotletavad õpitulemused 1.–2. klassis

6.9.3.1. 1. klassi lõpetaja oskab:

- riietuda vastavalt olukorrale ja täita hügieeninõudeid;
- tõsta, kanda ja paigutada kergemaid spordivahendeid;
- täita ohutusnõudeid kehaliste harjutuste sooritamisel;
- täita rivi- ja korraharjutusi tunni organisatsioonilise külje tagamiseks;
- sooritada lihtsaid võimlemisharjutusi kindla rütmi järgi;
- sooritada erinevaid kõnni-, jooksu-, hüppe- ja viskeharjutusi;
- mängida liikumismänge ja rahvastepalli (lihtsustatud variant);
- teab, kuidas käituda kehalisi harjutusi sooritades: on viisakas, sõbralik ja abivalmis.

6.9.3.2. 2. klassi lõpetaja oskab:

- riietuda vastavalt olukorrale ja täita hügieeninõudeid;
- nimetada kehalise aktiivsuse tähtsuse põhjuseid;
- käituda kehalise kasvatus tunnis ja järgida etteantud reegleid ja ohutusnõudeid
- tõsta, kanda ja paigutada kergemaid spordivahendeid;
- täita ohutusnõudeid kehaliste harjutuste sooritamisel;
- täita rivi- ja korraharjutusi tunni organisatsioonilise külje tagamiseks;
- sooritada lihtsaid võimlemisharjutusi kindla rütmi järgi;
- sooritada erinevaid kõnni-, jooksu-, hüppe- ja viskeharjutusi;
- mängida liikumismänge ja rahvastepalli (lihtsustatud variant);
- teab, kuidas käituda kehalisi harjutusi sooritades: on viisakas, sõbralik ja abivalmis.

6.9.4. Õppetöö rõhuasetused 3.–5. klassis

6.9.4.1. Kujundatakse oskus ja harjumus kontrollida oma kehaasendit ja liigutusi. Õpetatavad harjutused (kõnd, jook, hüpped, visked, ronimine, roomamine) on nende oskuste kujundamise teenistuses. Alustatakse kehaliste harjutuste tehnika õppimise ning ujumise algõppega.

6.9.4.2. Innustatakse liikuma ja õppima kõike uut, mis seotud erinevate füüsiliste tegevuste ning harjutustega. Kehalise ja motoorse arengu seisukohast on väga tähtis motiveerida õpilasi süsteemseks kehaliseks aktiivsuseks – treeninguks. Uute liigutuste õppimisel ei arene üksnes luu- ja lihaskond, vaid sellest protsessist võtab osa ka kesknärvisüsteem. Oluline on õpilaste motorika arendamisega koos pöörata tähelepanu ka kognitiivsele ja sotsiaalsele-emotsionaalsele arengule.

6.9.5. Taotletavad õpitulemused 3.–5. klassis

6.9.5.1. 5. klassi lõpetaja oskab:

- teab kehaliste harjutustega tegelemise põhimõtteid;
- teab ohutusnõudeid ja hügieeninõudeid sportimisel;
- teab õpitud spordialade võistlusmäärustikke ja oskussõnu;
- teab olümpiamängudest ja rahvusvahelistest suurvõistlustest ning Eesti sportlastest;
- oskab arendada oma kehalisi võimeid;
- sooritada akrobaatika põhiharjutusi ja riistvõimlemise lihtsamaid harjutusi;
- mängida võistlusmääruste kohaselt üht sportmängu ja teisi õpitud mängu lihtsustatud reeglite järgi;
- valida liikumiskiirust;
- suusatada sobivat sõidutehnikat kasutades;
- joosta erinevaid distantse, hüpada kõrgust ja kaugust ning sooritada heiteid ja viskeid;
- teab mida tähendab aus mäng spordis;
- suudab iseseisvalt sooritada üldarendavaid võimlemisharjutusi ja rühiharjutusi; oskab sportida/liikuda koos kaaslastega, jagada omavahel ülesandeid, kokku leppida mängureegleid jne.

6.9.6. Õppetöö rõhuasetused 6.–7. klassis

6.9.6.1. 6.–7. klassis arendatakse ja täiustatakse õpilaste kehalisi võimeid ning kujundatakse liigutusvilumused, arvestades murdeeast lähtuvaid ealisi ja individuaalseid iseärasusi. Jätkatakse erinevate harjutuste tehnika õppimist, kusjuures õpilaste iseseisvus tõuseb (ülesannete täitmine esitatud plaani järgi, iseseisev tegevusplaan koostamine ja enesekontroll). Pööratakse tähelepanu sellele, et õpilased tunneksid tervislike eluviiside põhitõdesid ja järgiksid neid, mõistaksid kaaslaste füüsiliste võimete erisusi ja arvestaksid nendega ühistegevustes, kujundaksid kehakultuuriga tegelemiseks vajalikke tahtemoadusi (sihikindlus, otsustavus, julgus, visadus, püsivus, kannatlikkus, enesevalitsemine, iseseisvus, algatusvõime).

6.9.6.2. Positiivse enesehinnangu kujunemisel on individuaalne lähenemine väga oluline. Tunnis omandatud oskuste ja teadmiste toel suunatakse õpilasi iseseisvalt harjutama ja sportima.

6.9.6.3. Tutvustatakse spordieetika nõudeid (aus võistlus, võistlusmäärustest kinnipidamine, vastase austamine).

6.9.7. Õppetöö rõhuasetused 8.–9. klassis

6.9.7.1. Süstematiseeritakse ja teadlikustatakse praktilisi sportlikke oskusi, kinnistatakse teadmisi tervislikest eluviisidest, püütakse tekitada huvi ja motivatsiooni edaspidiseks iseseisvaks kehakultuuriharrastuseks.

6.9.7.2. Kujundatakse hoiak järgida ausa mängu põhimõtteid ja spordieetika nõudeid. Tutvustatakse erinevaid spordialasid, Eesti olümpiavõitjaid, tuntumaid sportlasi.

6.9.8. Taotletavad õpitulemused 8.-9. klassis

9. klassi lõpetaja oskab:

- teab kehaliste harjutustega tegelemise põhimõtteid;
- teab ohutusnõudeid, hügieeninõudeid ja karastamise võtteid sportimisel;
- teab õpitud spordialade võistlusmäärustikke ja oskussõnu;
- teab olümpiamängudest ja rahvusvahelistest suurvõistlustest, Eesti ja maailma parimatest sportlastest;
- oskab arendada oma kehalisi võimeid;
- oskab tegeleda iseseisvalt õpitud spordialaga, valida soojendusharjutusi, treenida, võistelda ja lõdvestuda;
- sooritada akrobaatika ja riistvõimlemise põhiharjutusi;
- mängida võistlusmääruste kohaselt üht sportmängu ja teisi õpitud mängu lihtsustatud reeglite järgi;
- valida liikumiskiirust;
- läbida orienteerumise õpperada;
- suusatada sobivat sõidutehnikat kasutades;
- joosta erinevaid distantse, hüpata kõrgust ja kaugust ning sooritada hüppeid ja viskeid;
- teab mida tähendab aus mäng spordis.

6.9.9. Kehalise kasvatuse õpitulemused ja õppesisu 1.-2. klassis

1. klass

Teema	Õppesisu	Õpitulemused
VÕIMLEMINE	<p>Põhiasendid ja liikumised Algseis, sulgseis, päkkseis, harkseis, toengkägar, toengpõlvitus, iste, toengiste, kägariste, kõhuli, selili. Käed all, ees, ülal, kõrval, puusal, pihkseongus, sõrmseongus. Kerepööre, painutamine, vibutamine, käte ja jalgade ringitamine, hargitamine. Matkimisharjutused. Vabaharjutused ja harjutused vahenditega kõigile lihasrühmadele.</p> <p>Rivi- ja korraharjutused Rivistumine ühte viirgu. Rivistumine kolonni ühekaupa. Viiru moodustamine kolonnist pööretega paremale (vasakule). Pöörded paigal. Põhiseisang. Paaride moodustamine. Pihkseongus ringi moodustamine.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none">• teab võimlemise põhiasendeid ja liikumisi;• teab erinevaid liikumisviise, samme ja riviharjutusi;• oskab rivistuda viirgu ja ühe kaupa kolonni;• oskab sooritada põhivõimlemise elemente vastavalt oma oskustele.

	<p>Rivistumine kolonni 2-,3-,4 kaupa suunaja või orientiiri järgi.</p> <p>Kõnd, jook, hüplemine, hüppamine Kõnd kindla rütmi järgi. Kõnd erinevas tempos ja erineva sammupikkusega. Päck- kõnd kandadel. Kägarkõnd. Juurdevõtusamm. Matkivad kõnniharjutused. Kõnd erinevate käte asenditega ja -liigutustega. Sulghüplemine, harkhüplemine, kükkihüplemine. Hüplemine kahel jalal, ühel jalal paigal ja liikumisel. Hüplemine ümber ja üle vahendite ning nende vahel. Matkivad hüplemisharjutused. Põlvetõste hüplemine. Ettevalmistavad harjutused hüplemiseks hüpitsa tiirutamisega.</p> <p>Rakendusvõimlemine Ronimine, roomamine, kandmine, ripped, toengud, hüppeharjutused, tasakaaluharjutused, akrobaatika.</p>	
KERGEJÕUSTIK	<p>Jooks, jooksuharjutused Jooks õige pea-, keha-, käteasenditega, põia jooksusuunalise mahaastumisega. Jooks vahelduvalt kõnniga kolonnis, paarides, looklevalt, siksakina, mööda joont. Tagurpidijooks. Jooks läbisegi. Jooksu kiire alustamine ja lõpetamine (jooksu pidurdamise vältimine). Pendelteatejooksu teatevahetus käteplaksuga. Võidujooks kuni 20 m.</p> <p>Hüpped Hüppeharjutused mänguvormis. Üleshüpped hoojooksult ühe jala tõukelt (rippuvate esemete puudutamisega). Ülehüpped takistustest.</p> <p>Visked, viskeharjutused Palli tunnetamine: hoie, viskeliigutus. Pallide ja teiste viskevahendite viskamine vasaku ja parema käega vastu seina. Üle nõöri, võrgu, takistuste</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab jooksta püstiasendist stardikäsklusega; • oskab osaleda teatevõistluses; • sooritab hoojooksult kaugushüppe paku tabamiseta; • läbib joostes võimetekohase tempoga staadioniringi; • sooritab palliviske paigalt.
LIIKUMIS- JA SPORTMÄNGUD	<p>Jooksu- ja hüppemängud. Mängud (jõukohaste vahendite) viskamise, heitmise ja tõukamisega. Liikumismängud väljas/maastikul. Liikumine (jooksud, pidurdused, suunamuutused) pallita ja palliga. Pallikäsitsemise harjutused:</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab sooritada lihtsamaid palliharjutusi; • teab rahvastepalli reegleid; • on kaasmängijatega sõbralik;

	põrgatamine, vedamine, viskamine ja püüdmine. Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud ja teatevõistlused palliga. Rahvastepall.	<ul style="list-style-type: none"> • järgib kohtuniku reegleid.
SUUSATAMINE	Ohutusnõuded. Suusavarustuse transport, hooldus. Kukkumine ja tõusmine suuskadel. Libisamm. Vahelduvtõukeline 2-sammuline sõiduviiis. Pöörded paigal. Astepööre laskumisel. Trepp-, käär- ja astesammtõus. Laskumine põhi- ja madalasendis.	Õpilane: <ul style="list-style-type: none"> • oskab suuski kinnitada; • oskab liikuda suusarivis; • hoiab õigesti suusakeppe; • suusatab paaristõukelise sammuta sõiduviiisiga.

2. klass

Teema	Õppesisu	Õpitulemused
VÕIMLEMINE	<p>Põhiasendid ja liikumised Algseis, sulgseis, päkkseis, harkseis, toengkägar, toengpõlvitus, iste, toengiste, kägariste, kõhuli, selili. Käed all, ees, ülal, kõrval, puusal, pihkseongus, sõrmseongus. Kerepööre, painutamine, vibutamine, käte ja jalgade ringitamine, hargitamine. Matkimisharjutused. Vabaharjutused ja harjutused vahenditega kõigile lihasrühmadele.</p> <p>Rivi- ja korraharjutused Rivistumine ühte viirgu. Rivistumine kolonni ühekaupa. Viiru moodustamine kolonnist pööretega paremale (vasakule). Pöörded paigal. Põhiseisang. Paaride moodustamine. Pihkseongus ringi moodustamine. Rivistumine kolonni 2-,3-,4 kaupa suunaja või orientiiri järgi.</p> <p>Kõnd, jooks, hüplemine, hüppamine Kõnd kindla rütmi järgi. Kõnd erinevas tempos ja erineva sammupikkusega. Päkk- kõnd kandadel. Kägarkõnd. Juurdevõtusamm. Matkivad kõnniharjutused. Kõnd erinevate käte asenditega ja -liigutustega. Sulghüplemine, harkhüplemine, kükkihüplemine. Hüplemine kahel jalal, ühel jalal paigal ja liikumisel. Hüplemine ümber ja üle vahendite ning nende vahel. Matkivad hüplemisharjutused.</p>	Õpilane: <ul style="list-style-type: none"> • teab võimlemise põhiasendeid ja liikumisi; • teab erinevaid liikumisviise, samme ja riviharjutusi; • oskab rivistuda viirgu ja ühe kaupa kolonni; • oskab sooritada põhivõimlemise elemente vastavalt oma oskustele.

	<p>Põlvetõste hüplemine. Ettevalmistavad harjutused hüplemiseks hüpitsa tiirutamisega.</p> <p>Rakendusvõimlemine Ronimine, roomamine, kandmine, ripped, toengud, hüppeharjutused, tasakaaluharjutused, akrobaatika.</p>	
KERGEJÕUSTIK	<p>Jooks, jooksuharjutused Jooks õige pea-, keha-, käteasenditega, põia jooksusuunalise mahaastumisega. Jooks vahelduvalt kõnniga kolonnis, paarides, looklevalt, siksakina, mööda joont. Tagurpidijooks. Jooks läbisegi. Jooksu kiire alustamine ja lõpetamine (jooksu pidurdamise vältimine). Pendelteatejooksu teatevahetus käteplaksuga. Võidujooks kuni 20 m.</p> <p>Hüpped Hüppeharjutused mänguvormis. Üleshüpped hoojooksult ühe jala tõukelt (rippuvate esemete puudutamise). Üleshüpped takistustest.</p> <p>Visked, viskeharjutused Palli tunnetamine: hoie, viskeliigutus. Pallide ja teiste viskevahendite viskamine vasaku ja parema käega vastu seina. Üle nõöri, võrgu, takistuste</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab jooksta püstitasendist stardikäsklusega; • oskab osaleda teatevõistluses; • sooritab hoojooksult kaugushüppe paku tabamiseta; • läbib joostes võimetekohase tempoga staadioniringi; • sooritab palliviske paigalt.
LIIKUMIS- JA SPORTMÄNGUD	<p>Jooksu- ja hüppemängud. Mängud (jõukohaste vahendite) viskamise, heitmise ja tõukamisega. Liikumismängud väljas/maastikul. Liikumine (jooksud, pidurdused, suunamuutused) pallita ja palliga. Pallikäsitsemise harjutused: põrgatamine, vedamine, viskamine ja püüdmine. Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud ja teatevõistlused palliga. Rahvastepall.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab sooritada lihtsamaid palliharjutusi; • teab rahvastepalli reegleid; • on kaasmängijatega sõbralik; • järgib kohtuniku reegleid.
SUUSATAMINE	<p>Ohutusnõuded. Suusavarustuse transport, hooldus. Kukkumine ja tõusmine suuskadel. Libisamm. Vahelduvtõukeline 2-sammuline sõiduviis. Pöörded paigal. Astepööre laskumisel. Trepp-, käär- ja astesammtõus. Laskumine põhi- ja madalasendis.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab suuski kinnitada; • oskab liikuda suusarivis; • hoiab õigesti suusakeppe; • suusatab paaristõukelise sammuta sõiduviisiga.

UJUMINE	<p>Ohutusnõuded ja kord basseinis ja ujumisaigas. Hügieeninõuded ujumisel. Veega kohanemise harjutused. Rinnuli- ja seliliujumine Sukeldumine, hõljumine ja libisemine</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • suudab rinnuli ja selili asendis ujudes liikuda; • abivahendiga ujuda 100m erinevate ujumisstiilidega; • oskab kutsuda kaaslasele abi; • täidab ohutus- ja hügieeninõudeid ujulas. • hindab oma võimeid vees ja vajadusel rakendab neid.
---------	--	--

6.9.10. Kehalise kasvatuse õpitulemused ja õppesisu 3.-5. klassis

3. klass

Teema	Õppesisu	Õpitulemused
TEADMISED SPORDIST JA LIIKUMIS-VIISIDEST	<p>Liikumise ja sportimise tähtsus inimese tervisele. Liikumine/sportimine üksi ja koos kaaslastega, kaaslase soorituse kirjeldamine ning sellele hinnangu andmine. Ohutu liikumise/liiklemise juhised õpilasele. Käitumisreeglid kehalise kasvatuse tunnis. Ohutu ja kaaslaste arvestav käitumine erinevate harjutuste ja liikumisviisidega tegeldes. Ohutu liiklemine sportimispaikadesse ja kooliteel. Hügieenireeglid kehalisi harjutusi tehes. Teadmised ilmastikule ja spordialale vastavast riietumisest.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab käituda kehalise kasvatuse tunnis, liikudes/sportides erinevates sportimispaikades ning tänaval liigeldes, • järgib õpetaja reegleid ja ohutusnõudeid, • täidab mängureegleid, teab ja täidab (õpetaja kehtestatud) hügieeninõudeid; • annab hinnangu enda sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele (kerge/raske); • nimetab erinevaid spordialasid
KERGEJÕUSTIK	<p>Jooks, jooksuharjutused Jooksuasend, jooksuliigutused, jooksu alustamine ja lõpetamine, jooks erinevatest lähteasenditest. Mitmesugused jooksuharjutused, jooks erinevas tempos. Kiirendusjooks, kehtvusjooks, võimetekohase jooksutempo valimine. Püstistart koos stardikäsklustega. Teatevahetuse õppimine lihtsates teatevõistlustes, pendelteatejooks teatepulgaga.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab jooksta püstitasendist stardikäsklusega; • oskab osaleda teatevõistlustes; • sooritab hoojooksult kaugushüppe paku tabamiseta; • läbib joostes võimetekohase

	<p>Hüpped Paigalt kaugushüpe, maandumine kaugushüppes. Hüpped hoojooksult, et omandada jooksu ja hüppe ühendamise oskus. Kaugushüpe hoojooksult paku tabamiseta. Madalatest takistustest ülehüpped parema ja vasaku jalaga. Kõrgushüpe otsehoolt.</p> <p>Visked, viskeharjutused Viskepalli hoie. Tennisepallivise ülalt täpsusele ja kaugusele. Pallivise paigalt ja kahesammulise hooga.</p>	<p>tempoga staadioniringi;</p> <ul style="list-style-type: none"> • sooritab palliviske paigalt.
<p>LIIKUMIS- JA SPORTMÄNGUD</p>	<p>Jooksu- ja hüppemängud. Mängud (jõukohaste vahendite) viskamise, heitmise ja tõukamisega. Liikumismängud väljas/maastikul. Liikumine (jooksud, pidurdused, suunamuutused) pallita ja palliga. Palli käsitemise harjutused (põrgatamine, vedamine, viskamine, söötmine ja püüdmine). Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud ja teatevõistlused palliga. Rahvastepall.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab sooritada lihtsamaid palliharjutusi; • teab rahvastepalli reegleid; • on kaasmängijatega sõbralik; • järgib kohtuniku reegleid. • sooritab harjutusi erinevaid palle põrgatades, vedades, söötes, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge
<p>SUUSATAMINE</p>	<p>Suuskade kinnitamine, pakkimine ja kandmine. Õige kepihoie, suusarivi. Kukkumine ja tõusmine paigal ning liikudes, tasakaaluharjutused suuskadel. Treptõus, käärtõus. Sahkpidurdus. Laskumine põhiasendis. Paaristõukeline sammuta ja vahelduvtõukeline kahesammuline sõiduviis.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab suuski kinnitada; • oskab liikuda suusarivis; • hoiab õigesti suusakeppe; • suusatab paaristõukelise sammuta sõiduviisiga.
<p>UJUMINE</p>	<p>Ujuvusharjutused. Vette väljahingamine. Libisemine rinnuli ja selili. Jalgade ja käte töö.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • suudab rinnuli ja selili asendis ujudes liikuda; • abivahendiga 25m läbi ujuda; • oskab kutsuda kaaslastele abi; • täidab ohutusnõudeid ujulas; • täidab hügieeninõudeid ujulas.

<p>VÕIMLEMINE</p>	<p>Rivi- ja korraharjutused. Rivistumine viirgu ja kolonni, harvenemine ja koondumine, tervitamine, loendamine, pöörded paigal, kujundliikumised.</p> <p>Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused . Päkk-kõnd, kõnd kandadel. Liikumine juurdevõtusammuga kõrvale. Ravisamm (P) ja võimlejasamm (T).</p> <p>Üldkoormavad ja koordineerimise arendavad hüplemisharjutused. Harki- ja käärihüplemine. Hüplemine hüpitsa tiirutamisega ette jalalt jalale.</p> <p>Koordineerimisharjutused. Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused. Üldarendavad võimlemisharjutused käte, kere ja jalgade põhiasenditega. Harjutused vahendita ja vahendiga saatelugemise ning muusika saatel.</p> <p>Rakendusvõimlemine. Ronimine varbseinal, kaldpingil, üle takistuste ja takistuste alt. Rippseis, ripped ja toengud.</p> <p>Akrobaatilised harjutused. Veered kägaras ja sirutatult. Juurdeviivad harjutused turiseisuks ja tireliks. Tirel ette, kaldpinnalt tirel taha. Veere taha turiseisu. Kaarsild. Toengkägarast ülesirutushüpe maandumisasendi fikseerimisega.</p> <p>Tasakaaluharjutused. Liikumine joonel, pingil ja poomil, kasutades erinevaid kõnni- ja jooksusamme. Päkk-kõnd ja pöörded päkkadel. Võimlemispingil kõnd kiiruse muutmise, takistuste ületamise ja peatumistega. Tasakaalu arendavad liikumismängud.</p> <p>Ettevalmistavad harjutused toenghüppeks. Sirutusmahahüpe kõrgemalt tasapinnalt maandumisasendi fikseerimisega, harjutused äratõuke õppimiseks hoolaualt.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab liikuda, kasutades ravisammu (P); • sooritab põhivõimlemise harjutuste lihtsustatud kombinatsiooni; • sooritab tireli ette, turiseisu ja kaldpinnalt tireli taha; • hüpleb hüpitsat tiirutades ette.
-------------------	---	---

5. klass

Teema	Õppesisu	Õpitulemused
VÕIMLEMINE	<p>Kõnd, jooks, hüplemine, hüppamine Erinevatest kõnniharjutustest koosnevad seosed koos muutuvate käteasenditega. Sulghüplemine vahehüpisega ja poolpöõretega, väljaseadehüplemine, sääretõstehüplemine. Harjutused hüpitsaga.</p> <p>Põhiasendid ja liikumised Asendid: tõkkeiste. Seljati- selitsi. Küljeti- külitsi. Rinnati. Käed ees- ülal, taga- all, küünarseongus.</p> <p>Liigutused: käte ja jalgade hood, lödvestamised. Käte ja jalgade üheaegne ja järgnev liikumine. Lülisirutus põlvitusistest. Vabaharjutused ja harjutused vahenditega kõigile lihasrühmadele</p> <p>Rivi- ja korraharjutused Kujundliikumised erinevate liikumisviiside kasutamisega (diagonaalselt, silmusena, “maona” ja “teona”) ühekaupa kolonnis.</p> <p>Rakendusvõimlemine. Ronimine, roomamine, kandmine, ripped, toengud. Hüppeharjutused, toenghüpped. Tasakaaluharjutused. Akrobaatika.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni; • hüpleb hüpitsat ette tiirutades paigal ja liikudes; • sooritab iluvõimlemise elemente hüpitsaga (T); • sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas; • sooritab harjutuskombinatsiooni kangil (P).
KERGEJÕUSTIK	<p>Jooks. Erialane soojendus. Lähtekäsklused. Lähtejooks. Jooks distantsil. Finish. Määrustepärane pendelteatejooks. Cooperi test.60m Jooksumänge: Päev ja öö; kartulijooks; jooks lippude järele; lähtepall; numbritse väljakutse</p> <p>Hüpped. Kaugushüpe. Sammhüpe, täishoolt õige maandumisasendiga laiema äratõukekoha tabamisega.</p> <p>Visked. Paigalt palliviske tehnika omandamine. Visked märki, tsoonidesse ja kaugusele. Ohutusnõuded.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sooritab madallähte stardikäsklustega ja õige teatevahetuse ringteatejooksus; • sooritab kaugushüppe paku tabamisega ja üleastumistehnikas kõrgushüppe; • sooritab hoojooksult palliviske; • jookseb kiirjooksu stardikäsklustega; • jookseb 1,5km endale jõukohase tempoga.
SPORTMÄNGUD	<p>Korvpall. Mängija liikumistehnika. Pallihoie. Põrgatamine parema ja vasaku käega. Rinnasööt paigalt kahe käega, palli söõtmine ühe käega (ülalt sööt) ja pörkesööt paigalt. Korvpalliks ettevalmistavad mängud ja</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sooritab sportmänge ettevalmistavaid liikumismänge ja teatevõistlusi palliga; • mängib reeglite järgi

	<p>teatevõistlused. Näit. "Liikuv märklaud", vabaviskevõistlus.</p> <p>Võrkpall. Võrkpalliks ettevalmistavad mängud ja teatevõistlused. Mängija asendid ning peatumine. Liikumisviisid hüppe-, juurdevõtu ja ristsammudega. Liikumine sööduasendis pallita ja palliga. Osavuse ja liikumise arendamine koos pallikäsitlusega.</p> <p>Jalgpall. Löögid: erinevate löökide kordamine ja harjutamine. Väravavahi tegevus: poolkõrge palli püüdmine. Audi sisseviskamine. Tähelepanu jalgade asetusele ja tööle. Palli suunamine õhust jala siseküljega või jalapealsega. Petteliigutuste ja palli hõivamise tutvustus. Taktika, kaitse ja ründemängu tutvustus. Võistkondlik mäng. Mäng: osavõtt koolide vahelisest jalgpalli turniirist. Erinevad saaljalgpalli variandid ja mängud staadionil.</p>	<p>rahvastepalli ning aktsepteerib kohtuniku otsuseid;</p> <ul style="list-style-type: none"> • palli pörgatamine, söötmine ja vise korvile korvpallis; • alt- ja ülaltsöödud võrkpallis; • jalaga palli peatamine ja löögitehnika täiustamine.
SUUSATAMINE	<p>Paaristõukeline ühesammuline sõiduviis. Uisusamm ilma keppideta. Pooluisusamm laugel laskumisel. Sahkpöörde tutvustamine. Poolsahkpidurdus. Pidurdamine laskumisel ennetava kukkumisega. Laskumine väljaseadeasendis.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • suusatab paaristõukelise ühesammulise sõiduviisiga, vahelduvtõukelise • kahesammulise sõiduviisiga ja paaristõukelise kahesammulise uisusamm-sõiduviisiga; • sooritab laskumise põhi- ja puhkeasendis; • sooritab uisusamm- ja poolsahkpöörde; • sooritab teatevahetuse teatesuusatamises; • läbib järjest suusatades 2 km (T) / 3 km (P) distantsi.
ORIENTEERUMINE	<p>Leppemärgid, maastikuobjektid. Maastiku ja kaardi võrdlemine ja seostamine. Lihtsa objekti plaani koostamine. Liikumine joonorienteeride järgi. Kompassi tutvustamine. Orienteerumismängud.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab orienteeruda kaardi järgi; • teab põhileppemärke (10–15); • oskab mängida orienteerumismänge plaaniga, kaardiga ja kaardita.

UJUMINE	Ohutusnõuded ja kord basseinis ja ujumispaias. Hügieeninõuded ujumisel. Veega kohanemise harjutused. Rinnuli- ja seliliujumine Sukeldumine, hõljumine ja libisemine	Õpilane: <ul style="list-style-type: none"> • suudab rinnuli ja selili asendis ujudes liikuda; • abivahendiga ujuda 100m erinevate ujumisstiilidega; • oskab kutsuda kaaslasele abi; • täidab ohutus- ja hügieeninõudeid ujulas. • hindab oma võimeid vees ja vajadusel rakendab neid.
---------	---	--

6.9.12. Kehalise kasvatuse õpitulemused ja õppesisu 6.-7. klassis

6. klass

Teema	Õppesisu	Õpitulemused
TEADMISED SPORDIST JA LIIKUMIS-VIISIDEST	<p>Kehalise aktiivsuse tähtsus tervisele. Kehaline aktiivsus kui tervisliku eluviisi oluline komponent. Õpitud spordialade/liikumisviiside oskussõnavara. Õpitavate spordialade põhilised võistlusmäärused. Ausa mängu põhimõtted spordis. Ohutus- ja hügieenireeglite järgimise vajalikkus liikudes, sportides ning liigeldes. Ohutu ümbrust säästev liikumine harjutuspaikades ja looduses. Teadmised käitumisest ohuolukordades. Lihtsad esmaabivõtted. Käitumine spordivõistlusel ja tantsuüritustel. Teadmised iseseisvaks harjutamiseks (kuidas sooritada soojendus- ja rühiharjutusi, kuidas sooritada kehaliste võimete teste ning treenida õpetaja abiga valitud harjutusi kasutades kehalisi võimeid ja rühti). Teadmised spordialadest/liikumisviisidest, suurvõistlustest ja/või üritustest Eestis ning maailmas, tuntumatest Eesti ja maailma sportlastest jms.</p>	Õpilane: <ul style="list-style-type: none"> • selgitab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust tervisele, kirjeldab kehalise aktiivsuse rolli tervislikus eluviisis ning enda kehalist aktiivsust/liikumisharrastust; • mõistab ohutus- ja hügieeninõuete täitmise vajalikkust ning järgib neid kehalise kasvatuse tundides ning tunnivälises tegevuses, teab, kuidas vältida ohuolukordi liikudes, sportides ja liigeldes ning mida teha õnnetusjuhtumite ja lihtsamate sporditraumade korral; • suudab iseseisvalt sooritada üldarendavaid võimlemisharjutusi ja rühiharjutusi, oskab sportida/liikuda koos kaaslastega, jagada omavahel ülesandeid, kokku leppida mängureegleid jne; • sooritab kehaliste võimete testi ja annab tulemusele

		<p>hinnangu võrreldes eelmistel aastatel saavutatuga, valib õpetaja juhendusel harjutusi kehalise võimekuse arendamiseks ning sooritab neid;</p> <ul style="list-style-type: none"> tunneb õpitud spordialade oskussõnu, kasutab neid sündmuste kirjeldamisel ning oskab käituda spordivõistlustel; teab, mida tähendab aus mäng spordis; nimetab Eestis ja maailmas toimuvaid suurvõistlusi, tuntud sportlasi ja võistkondi.
KERGEJÕUSTIK	<p>Jooksuasendi ja -liigutuste korrigeerimine. Põlve- ja sääretõstejooks. Jooksu alustamine ja lõpetamine. Kiirjooks ja selle eelsoojendus. Madallähte tutvustamine. Stardikäsklused. Ringteatejooksu teatevahetus. Kestvusjooks. Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega. Kõrgushüpe (üleastumishüpe). Pallivise hoojooksult.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> sooritab madallähte stardikäsklustega ja õige teatevahetuse ringteatejooksus; sooritab kaugushüppe paku tabamisega ja üleastumistehnikas kõrgushüppe; sooritab hoojooksult pallivise; jookseb kiirjooksu stardikäsklustega; jookseb 9min endale jõukohase tempoga.
SPORTMÄNGUD	<p>Korvpall. Palli hoie söötes, püüdes ja peale visates. Palli põrgatamine, söötmine ja vise korvile. Sammudelt vise korvile. Kaitseasend. Korvpallireeglitega tutvumine. Mäng lihtsustatud reeglite järgi.</p> <p>Võrkpall. Alt-eest palling. Pioneeripall. Kolme viskega võrkpall. Minivõrkpall.</p> <p>Jalgpall. Söödu peatamine jalapöia sisekülje ja rinnaga (P) ning löögitehnika õppimine, arendamine ja täiustamine. Mäng 4 : 4 ja 5 : 5.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> sooritab sportmänge ettevalmistavaid liikumismänge ja teatevõistlusi palliga; mängib reeglite järgi rahvastepalli ning aktsepteerib kohtuniku otsuseid; palli põrgatamine, söötmine ja vise korvile korvpallis; alt- ja ülaltsöödud võrkpallis; jalaga palli peatamine ja löögitehnika täiustamine.

SUUSATAMINE	Laskumised põhi- ja puhkeasendis. Tõusuviiside kasutamine erineva raskusega nõlvadel. Uisusamppööre, poolsahkpööre ja poolsahkpidurdus. Paaristõukeline ühesammuline sõiduviis. Vahelduvtõukeline kahesammuline sõiduviis. Uisusamm ilma keppideta, pooluisusamm laugel laskumisel. Paaristõukeline kahesammuline uisusamm-sõiduviis. Teatesuusatamine.	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • suusatab paaristõukelise ühesammulise sõiduviisiga, vahelduvtõukelise • kahesammulise sõiduviisiga ja paaristõukelise kahesammulise uisusamm-sõiduviisiga; • sooritab laskumise põhi- ja puhkeasendis; • sooritab uisusamm- ja poolsahkpöörde; • sooritab teatevahetuse teatesuusatamises;
ORIENTEERUMINE	Maastikuobjektid, leppemärgid, kaardi mõõtkava, reljeefivormid (lõikejoonte vahe). Kauguste määramine. Liikumine joonorientiiride järgi. Kaardi ja maastiku võrdlemine. Asukoha määramine. Kompassi tutvustamine. Suunaharjutused kompassiga seistes ja liikudes. Õpperaja läbimine kaarti ja kompassi kasutades. Orienteerumismängud.	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab orienteeruda kaardi järgi; • teab põhileppemärke (10–15); • oskab mängida orienteerumismänge plaaniga, kaardiga ja kaardita.
VÕIMLEMINE	<p>Kõnd, jooks, hüplemine, hüppamine Erinevatest kõnniharjutustest koosnevad seosed koos muutuvate käteasenditega. Sulghüplemine vahehüpisega ja poolpöõretega, väljaseadehüplemine, sääretõstehüplemine. Harjutused hüpitsaga.</p> <p>Põhiasendid ja liikumised Asendid: tõkkeiste. Seljati-selitsi. Küljeti-külitsi. Rinnati. Käed ees- ülal, taga- all, küünarseongus.</p> <p>Liigutused: käte ja jalgade hoods, lõdvestamised. Käte ja jalgade üheaegne ja järgnev liikumine. Lülksirutus põlvitustest. Vabaharjutused ja harjutused vahenditega kõigile lihasrühmadele</p> <p>Rivi- ja korraharjutused Kujundliikumised erinevate liikumisviiside kasutamisega (diagonaalselt, silmusena, “maona” ja “teona”) ühekaupa kolonnis.</p> <p>Rakendusvõimlemine. Ronimine, roomamine, kandmine, ripped, toengud. Hüppeharjutused, toenghüpped. Tasakaaluharjutused. Akrobaatika.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni; • hüpleb hüpitsat ette tiirutades paigal ja liikudes; • sooritab iluvõimlemise elemente hüpitsaga (T); • sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas; • sooritab harjutuskombinatsiooni kangil (P). • sooritab õpitud toenghüpet.

6.9.13. Kehalise kasvatuse õpitulemused ja õppesisu 8.-9. klassis

9. klass

Teema	Õppesisu	Õpitulemused
VÕIMLEMINE	<p>Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutuste kombinatsioonid. Koordinatsiooniharjutused. Rühi arengut toetavad harjutused: harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks; jõuharjutused selja-, kõhu-, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele, venitusharjutused õla- ja puusaliigese liikuvuse arendamiseks. Rivi- ja korraharjutused Ristlemine Kõnd, jooks, hüplemine, hüppamine Löökhüpe kõrvale. Väljaastest hüpe jalgade kääritamisega väljaastesse. pöialöökhüpe. Põhivõimlemise ja üldarendavad võimlemisharjutused: vahendita ja vahenditega harjutused erinevate lihasrühmade treenimiseks, harjutuste valimine ja harjutuskomplekside koostamine, üldarendavate võimlemisharjutuste kirjeldamine ning kasutamine teiste spordialade eelsoojendusharjutustena. Rakendusvõimlemine. Ripped, toengud. Hüppeharjutused, toenghüpped. Tasakaaluharjutused. Akrobaatika: trel ette, hüppega; trel taha; ratas kõrvale hoojooksult. Atleetvõimlemise harjutused. 8-taktilise harjutuskombinatsiooni koostamine õpilaste endi poolt. Toenghüpe: hark- ja/või kägarhüpe. Iluvõimlemine: harjutused palli ja rõngaga: hood, ringid, visked ja püüdmine.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sooritab õpitud vaba- või vahendiga harjutuskombinatsiooni; • sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas; • sooritab riistvõimlemise harjutuskombinatsiooni.
KERGEJÕUSTIK	<p>Jooks. Kiirjooks. Kestvusjooks. Ringteatejooksu spetsiaalvahetus. (ümbervahetamiseta). Võistluseelse soojenduse iseseisev sooritamine. Võistlusmäärused: distantsid, jooksurada, start, ajavõtmine. Hüpped. Kaugushüpe. Kõrgushüpe: flopptehnika täishoolt (tutvustamine), kohtunikutegevus. Heited, tõuked, visked. Kuulitõuke eelsoojendusharjutused. Kuulitõuge</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sooritab täishoolt kaugushüppe ja üleastumistehnikas kõrgushüppe; • sooritab paigalt ja hooga kuulitõuke; • sooritab paigalt ja hooga palliviske; • jookseb kiirjooksu stardikäsklustega;

	<p>hooga. Üldarendavad harjutused topispalliga. Heitealade võistlusmäärused: heitealad, heiteriistad, võistluspaigad, võistluste läbiviimine. Kohtunikutegevus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • suudab joosta järjest 12 minutit.
SPORTMÄNGUD	<p>Korvpall. Harjutused põrgatamise, söötmise, püüdmise ja pealeviske tehnika täiustamiseks. Algteadmised kaitsemängust. Mäng reeglite järgi. Kohtuniku tegevus.</p> <p>Võrkpall. Harjutused söödutehnika, ründelöögi ja pallingu vastuvõtu tehnika täiustamiseks. Ülalt palling. Ründelöök hüppega (P). Pallingu vastuvõtt. Mäng lihtsustatud reeglite järgi.</p> <p>Jalgpall. Harjutused söödu- ja löögitehnika täiustamiseks. Jalgpallis mäng erinevatel positsioonidel ning nende ülesannete mõistmine. Mäng reeglite järgi.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • korvpall: sooritab läbimurded paigalt ja liikumiselt ning petted; • võrkpall: sooritab ülalt pallingu, ründelöögi ja nende vastuvõtu; • jalgpall: mõistab erinevatel positsioonidel mängivate jalgpallurite ülesandeid ja täidab neid mängus; • mängib kaht õpitud sportmängu reeglite järgi.
SUUSATAMINE	<p>Eelnevates klassides õpitu kinnistamine. Uisusamm-sõiduviisi täiustamine. Üleminek ühelt sõiduviisilt teisele (klassikalises ja uisutehnikas) olenevalt raja reljeefist. Paaristõukeline kahesammuline sõiduviis. Libisamm - tõusuviis. Sahkpööre. Paaristõukeline kahesammuline uisusamm-sõiduviis. Triivpidurdus. Üleminek ühelt sõiduviisilt teisele. Lihtsa slaalomiraja läbimine. Hüppeharjutused suuskadel. Mängud suuskadel. Teatesuusatamine. Võistlusalad. Võistlusmäärused. Ohutusnõuded ja kord suusamatkal, teatesuusatamisel, suusavõistlustel.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • suusatab paaristõukelise ühe- ja kahesammulise sõiduviisiga; • suusatab kepitõuketa uisusamm-sõiduviisiga tempovarianti; • läbib järjest suusatades 5 km distantsi.
ORIENTEERUMINE	<p>Orienteerumistehnikate kompleksne kasutamine: kaardi- ja maastikulugemine, suuna määramine, kompassi kasutamine, õige liikumisviisi, tempo ja tee valik. Orienteerumisraja iseseisev läbimine. Läbitud tee ja kontrollpunktide mälu järgi kirjeldamine. Erinevate orienteerumisalade tutvustamine: pargi-, suund- ja valikorienteerumine.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • läbib orienteerumisraja oma võimete kohaselt; • oskab määrata suunda kompassiga, lugeda kaarti ja maastikku; • oskab valida õiget liikumistempot ja -viisi ning teevarianti maastikul; • oskab mälu järgi kirjeldada läbitud orienteerumisrada.

6.10. TÖÖÕPETUS

6.10.1. Õpetuse eesmärgid

Tööõpetusel on põhihariduse lihtsustatud õppekava alusel õpetatava lapse arengus ja eluks ettevalmistusel täita oluline roll. Tööõpetuse kaudu omandab laps ainekavas fikseeritud baasoskused, lapsel kujuneb hoiak ja harjumus tööd teha ning teadvustub tööprotsess. Laps hakkab oma tegevust planeerima ja õpitud oskuste puhul ka enesekontrolli sooritama. Tööõpetus aitab õpilasel kujuneda eluga võimalikult iseseisvalt toimetulevaks isiksuseks, kes suudab ja tahab teha võimete kohast tööd.

Tööõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) omandab vajalikud oskused ning tööharjumused eluks, võimetele vastavaks tööks ja harrastusteks;
- 2) teab oma peamisi õigusi ja kohustusi töötajana;
- 3) õpib tundma ning õigesti ja säästlikult kasutama materjale, töö- ja tehnilisi vahendeid;
- 4) õpib töötama suulise ja kirjaliku instruksiooni järgi;
- 5) õpib töötama teksti ja elementaarsete tööjooniste toel;
- 6) omandab õiged tehnoloogilised võtted materjalide töötlemiseks, arvestab töötamisel töötervishoiu ja ohutustehnika nõuetega;
- 7) õpib oma tööd kavandama, plaani järgi sooritama, kontrollima ning hindama;
- 8) arendab loovust ja esteetilist maitset;
- 9) õpib töötama üksi ning koos teistega, hindama tööks vajalikke isiksuseomadusi: vastutustunnet, täpsust, püsivust, kriitilist meelt;
- 10) õpib hindama tööd ning iseennast teatud elukutse omandamise seisukohalt;
- 11) on võimeline omandama kutseharidust.

6.10.2. Õppetöö rõhuasetused 1.–2. klassis

6.10.2.1. Kujundatakse üldisi õpioskusi: oskust vaadelda, võrrelda, kuulata, küsimustele vastata, täita suulisi lühikorraldusi. Õpilasele õpetatakse töövahendite õiget ja ohutut kasutamist, kujundatakse korraharjumusi, oskust oma tööd lõpule viia.

6.10.2.2. Oluline on arvestada tundide korrektsioonilise suunaga. Kõikides tundides arendatakse tähelepanu, nägemis-, kompimis- ja ruumitaju, motoorikat, kõne mõistmist ja suulist väljendusoskust käelise tegevuse kaudu. Kujundatakse oskust eristada objekte ja nende kujutisi 57 kujud, suuruse ja värvuse järgi, tajuda materjale, tunda ja valida töövahendeid töövõttest ja -eesmärgist lähtuvalt. Õpilasi suunatakse märkama ilu enda ümber.

6.10.2.3. Ülesandeid täidetakse valdavalt koostegEVuses, eeskujud ja näidise järgi, omandatud oskuste piires ka suulise korralduse järgi. Omandatakse rebimise, lõikamise, liimimise, voolimise ja voltimise oskused.

6.10.3. Taotletavad õpitulemused 1.–2. klassis

6.10.3.1. 1. klassi lõpuks õpilane:

- 1) tunneb õpitud kasutatava materjali ära (paber, plastiliin, savi, looduslik materjal jms);
- 2) joonistab šablooni abil kujundeid;
- 3) rebib paberit eesmärgistatult;
- 4) lõikab silma järgi ning kontuuri (sirgjoon) mööda paberitükke ja ribasid;
- 5) liimib paberit;
- 6) voldib paberilehe pooleks ja neljaks ning ruudu diagonaalselt pooleks;
- 7) voolib rullimise, veeretamise ja lamendamise teel lihtsamaid kujundeid ja esemeid.

6.10.3.2. 2. klassi lõpuks õpilane:

- 1) tunneb ja nimetab õpitud materjale (paber, kartong, plastiliin, savi, riie, lõng, looduslik materjal jms);
- 2) kasutab joonlauda sirgjoone tõmbamiseks (läbi ühe ja kahe punkti);
- 3) teeb voltimise teel lihtsamaid esemeid;

- 4) joonistab šablooni abil kujundeid, lõikab neid välja, liimib ja täiendab;
- 5) lõikab õhukest riidet silma järgi;
- 6) kasutab õpitud voolimisvõtteid (veeretamine, rullimine, lamendamine, venitamine, pigistamine jms) sõltuvalt eesmärgist.

6.10.4. Õppetöö rõhuasetused 3.–5. klassis

6.10.4.1. Kujundatakse iseseisva töö ja enesekontrolli oskus. Uued oskused omandatakse peamiselt eeskuju järgi. Õpilasi suunatakse ühistegevuses omandatud õpioskusi iseseisvalt rakendama, oma tegevust kontrollima ja kavandama (tegevusega kaasnev ja sellele järgnev kommenteerimine, oma tegevuse planeerimine).

6.10.4.2. Omandatakse mõõtmise, märkimise, lõikamise (tükeldamise), ühendamise, viimistlemise oskused.

6.10.5. Taotletavad õpitulemused 3.–5. klassis

6.10.5.1. 3. klassi lõpuks õpilane:

- 1) nimetab kasutatud materjalide omadusi: rabe, õhuke, paks, jäme, peenike, pehme, kõva, painduv, tugev (suunamisel);
- 2) valib töövõtteid lähtuvalt materjalist: paberi rebimine, lõikamine ja voltimine, savi voolimine erinevate võtetega;
- 3) kasutab šablooni;
- 4) kasutab materjali ökonoomselt;
- 5) valmistab voltimise teel lihtsamaid kujundeid;
- 6) mõõdab paberil pikkusi täissentimeetrites;
- 7) lõikab kääridega mitmesuguseid kujundeid paberist, õhemast kartongist ja riidest;
- 8) paneb niiti nõelasilmast läbi;
- 9) tikib eelpistet;
- 10) õmbleb riidele kahe auguga nõöpi;
- 11) torkab naaskliga auke;
- 12) valmistab tähtpäevalisi ruumikaunistusi.

6.10.5.2. 4. klassi lõpuks õpilane:

- 1) teeb punumistöid (palmik, järjehoidja);
- 2) lõikab šablooni abil kartongist ja riidest kujundeid;
- 3) teeb meisterdamistöid erinevatest materjalidest;
- 4) paneb niidi nõelasilmast läbi ja teeb sõlme;
- 5) teeb käsitsi lihtõmblust;
- 6) teeb üleloomispistet;
- 7) õmbleb riidele kannaga nõöpi;
- 8) käsitseb heegelnõela;
- 9) heegeldab alg- ja ahelsilmust;
- 10) käsitseb naasklit, haamrit ja naelu;
- 11) kasutab materjali ökonoomselt;
- 12) kaunistab tähtpäevadeks ruumi;
- 13) hindab oma tööd esteetilisest ja praktilisest küljest.

6.10.5.3. 5. klassi lõpuks taotletavad õpitulemused

Puidutöös õpilane:

- 1) kasutab joonlauda esemete mõõtmisel;
- 2) märgib toorikule punkte, sirgjooni, ristjooni, ringjooni ja kaari;
- 3) järkab puitliistust etteantud pikkusega detaile;
- 4) saab jõhvsaga, võnksaga ja elektrilise tikksaega kõverjoonelisi kujundeid;
- 5) viimistleb pinda viili ja lihvpaberiga;

6) ühendab puitdetalle liim-, kruvi- ja naelliite abil.

6.10.6. Õppetöö rõhuasetused 6.–7. klassis

Taotletakse, et õpilane:

- 1) mõistab töö vajalikkust ja suudab iseseisvalt rakendada õpitud oskusi;
- 2) küsib raskuste puhul abi ja kasutab seda;
- 3) õpib töö planeerimisel kasutama verbaalseid tööjuhendeid;
- 4) omandab õpitoimingute struktuuri – orienteerub ülesandes, kavandab oma tegevust, teostab selle, kontrollib ja hindab tulemust näidiseiga võrdlemise teel.

6.10.7. Taotletavad õpitulemused 6.–7. klassis

6.10.7.1. 6. klassi lõpuks taotletavad õpitulemused

Puidutöös õpilane:

- 1) hõveldab antud mõõtmetega nelikantliistu, silindrit ja koonust;
- 2) märgib ja töötleb baaspindu, rist- ja keeltappi;
- 3) puurib avasid akutrelliga ja puurpingil;
- 4) ühendab puitdetalle liim-, kruvi- ja tappliitega;
- 5) viimistleb valmistatud esemeid: toonib (peitsib), pahteldab ja värvib.

6.10.7.2. 7. klassi lõpuks taotletavad õpitulemused

Puidutöös õpilane:

- 1) järkab puittoorikust detaile 45° nurga all;
- 2) märgib puittoorikule kõverjoonelise kontuuriga detaile;
- 3) mõõdab detaili läbimõõtu nihikuga ja kontrollib harkkaliibriga;
- 4) märgib ja töötleb rööptappe;
- 5) puurib avasid silinder- ja reguleeritava puuriga;
- 6) saab kõverjoonelisi kontuure tikksae ja lintsaega;
- 7) kinnitab puittooriku treimiseks treipingi tsentrite vahele ja metalltooriku padrunisse;
- 8) treib puidust silindrilisi ja astmelisi detaile.

6.10.8. Õppetöö rõhuasetused 8.–9. klassis

6.10.8.1. Tööõpetuse kaudu valmistatakse noorukeid ette iseseisvaks võimetekohaseks tööks ja/või kutseõppeks, õpetatakse ette kujutama oma toimetulekut kodukoha tööturul. Omandatakse oskus töötada pikema perioodi vältel, täites õpitud jõukohaseid ülesandeid.

6.10.8.2. Süvendatakse oskust ise oma tööd kavandada ja kontrollida.

6.10.8.3. Rakendatakse eelmistel aastatel omandatud oskusi, suunatakse õpilast õpitu ulatuses valima ja kasutama sobivaid töövahendeid ja omandatud töövõtteid.

6.10.8.4. Antakse ülevaade rahvuslikest ja piirkondlikest traditsioonidest, kujundatakse valmisolek nende jätkamiseks. Tutvustatakse käsitööoskustele toetuvaid elukutseid.

6.10.8.5. Õpetatakse kasutama kirjalikke juhendeid, skeeme, jooniseid, käsiraamatuid.

6.10.9. Taotletavad õpitulemused 8.–9. klassis

6.10.9.1. 8. klassi lõpuks taotletavad õpitulemused

Puidutöös õpilane:

- 1) loeb jooniselt detaili mõõtmeid ja teeb lihtsaid jooniseid;
- 2) saab ja hõveldab detaile puidutöötluspinkidel;
- 3) valmistab keeltappi, puurib (freesib) tapipesasid;
- 4) valmistab lihtsamaid mööbliesemeid (taburet, voodi);
- 5) kõrvaldab puidurikkeid korkimisega;
- 6) valmistab ja kasutab puiduseotisi;
- 7) lõikab ümarpulki lõikepeaga;

8) treib keeruka kujuga detaile tsentrite vahel ja ketastoorikuid kinnituskettal.

6.10.9.2. Põhikooli lõpuks taotletavad õpitulemused

Puidutöös õpilane:

- 1) planeerib puidu töötlemisel oma tegevust ja kontrollib selle tulemusi;
- 2) loeb tööjoonist õpitud teadmiste/oskuste ulatuses;
- 3) mõõdab joonlaua, nihiku ja mõõdulindi abil eseme joonmõõtmel ja vajaduse korral tähendab neid lihtsa eskiisi kujul üles;
- 4) valmistab puidust või plastist detaile etteantud mõõtmeid arvesse võttes ja sobivaid puidutöövahendeid kasutades;
- 5) viimistleb puitsemeid toonimise, värvimise või lakkimisega;
- 6) ühendab puitdetaili liim-, nael-, kruvi-, polt-, pulk- või tappliitega;
- 7) remondib, restaureerib või renoveerib lihtsaid mööbliesemeid ja ehituslaudsepa tooteid.

6.10.10. Tööõpetuse õpitulemused ja õppesisu 1.-2. klassis

Õppesisu	1. klass	2. klass
Kavandamine	6	4
Materjalid	10	7
Töötamine	36	43
Tööviisid	18	10
Kodundus		6
Kokku	70	70

1. klass

Kavandamine (6 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
<ol style="list-style-type: none">1) Märkab esemetel rahvuslikke elemente.2) Julgeb oma ideed teostades pakkuda välja erinevaid võimalusi ja valida nende seast tööks sobivaim variant.3) Hoiab korda oma tegevustes ja ümbruses.	Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain ja kujundus minevikus ja tänapäeval. Rahvuslikud mustrid ja motiivid. Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali ning info kasutamine.

Materjalid (10 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
<ol style="list-style-type: none">1) Tunneb õpitud kasutatava materjali ära (paber, plastiliin, savi, looduslik materjal jms);2) Võrdleb materjalide üldisi omadusi. Oskab materjale ühendada ja kasutada.3) Kasutab materjale säästlikult.	Looduslikud ning tehismaterjalid (paber, kartong, papp, tekstiil, nahk, plast, vahtmaterjal, puit, traat, plekk jne). Materjalide saamislugu, omadused, otstarve ja kasutamine. Katsetused erinevate materjalidega, nende omaduste võrdlemine. Ideede leidmine materjalide korduskasutuseks.

Töötamine (36 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
<ol style="list-style-type: none">1) Kujundab lihtsamaid esemeid.2) Joonistab šablooni abil kujundeid;3) Töötab õpetaja suulise juhendamise järgi ning kasutab abivahendina	Töötamine suulise juhendamise järgi. Tutvumine kirjaliku tööjuhendiga, sellest arusaamine. Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja iseseisvatele katsetustele.

lihtsat tööjuhendit. 4) Tegutseb säästliku tarbijana. 5) Arvestab ühiselt töötades kaaslas ja järgib viisakusreegleid.	Töökoha korrashoidmine, selle mõju töö tulemusele ja ohutusele. Rühmatöö ülesannete täitmine, ühiselt ideede väljamõtlemine, üksteise arvamustega arvestamine ja kaaslaste abistamine. Töö tulemuse uudsuse, kasutamise ja esteetilisuse hindamine.
--	---

Tööviisid (18 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) Kirjeldab, esitleb ning hindab oma ideid. 2) Valib materjalide käsitlemiseks 3) erinevaid töötlemisviise ja – vahendeid. käsitleb enam kasutatavamaid töövahendeid õigesti ning ohutult. arutleb ohutuse vajalikkuse ja töökoha korrashoiu üle. 4) Teab isikliku hügieeni vajalikkust ning hoolitseb oma välimuse ja rõivaste eest.	Lihtsamad materjalide töötlemise viisid, sh mõõtmine, märkimine, rebimine, voltimine, lõikamine, liimimine, naelutamine, kaunistamine, värvimine, viimistlemine; vestmine, saagimine (ainekabinetis). Sagedasemate töövahendite (käärid, nuga, nõel, heegelnõel, naaskel, vasar, saag, kruvikeeraja, lõiketangid, näpitsad jm) õige, otstarbekas ja ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine. Töötlemisviisi valik olenevalt ideest ja materjalist. Jõukohaste esemete valmistamine.

2. klass

Kavandamine (4 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) Märkab esemetel rahvuslikke elemente. 2) Julgeb oma ideed teostades pakkuda välja erinevaid võimalusi ja valida nende seast tööks sobivaim variant. 3) Hoiab korda oma tegevustes ja ümbruses.	Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain ja kujundus minevikus ja tänapäeval. Rahvuslikud mustrid ja motiivid. Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali ning info kasutamine.

Materjalid (7 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) Eristab erinevaid looduslikke ning tehismaterjale (paber, tekstiil, nahk, plast, vahtplast, puit, traat, plekk jne). 2) Võrdleb materjalide üldisi omadusi. Oskab materjale ühendada ja kasutada. 3) Kasutab materjale säästlikult.	Looduslikud ning tehismaterjalid (paber, kartong, papp, tekstiil, nahk, plast, vahtmaterjal, puit, traat, plekk jne). Materjalide saamislugu, omadused, otstarve ja kasutamine. Katsetused erinevate materjalidega, nende omaduste võrdlemine. Ideede leidmine materjalide korduskasutuseks.

Töötamine (43 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) Kujundab lihtsamaid esemeid. 2) Modelleerib ja meisterdab erinevatest materjalidest esemeid. 3) Töötab õpetaja suulise juhendamise	Töötamine suulise juhendamise järgi. Tutvumine kirjaliku tööjuhendiga, sellest arusaamine. Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja iseseisvatele katsetustele.

järgi ning kasutab abivahendina lihtsat tööjuhendit.	Töökoha korrashoidmine, selle mõju töö tulemusele ja ohutusele.
4) Toob õpetusega seonduva kohta näiteid igapäevaelust.	Rühmatöö ülesannete täitmine, ühiselt ideede väljamõtlemine, üksteise arvamustega arvestamine ja kaaslaste abistamine. Töö tulemuse uudsuse, kasutamise ja esteetilisuse hindamine.
5) Tegutseb säästliku tarbijana.	
6) Arvestab ühiselt töötades kaaslasiga ja järgib viisakusreegleid.	

Tööviisid (10 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) Kirjeldab, esitleb ning hindab oma ideid.	Lihtsamad materjalide töötlemise viisid, sh mõõtmine, märkimine, rebimine, voltimine, lõikamine, heegeldamine (algsilmus ja ahelsilmus), detailide ühendamise, õmblemise (eelpiste ja tikkpiste), liimimine, naelutamine, punumine, kaunistamine, värvimine, viimistlemine; vestmine, saagimine (ainekabinetis).
2) Valib materjalide käsitlemiseks erinevaid töötlemisviise ja – vahendeid. käsitleb enam kasutatavamaid töövahendeid õigesti ning ohutult. arutleb ohutuse vajalikkuse ja töökoha korrashoiu üle.	Sagedasemate töövahendite (käärid, nuga, nõel, heegelnõel, naaskel, vasar, saag, kruvikeeraja, lõiketangid, näpitsad jm) õige, otstarbekas ja ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine.
4) Teab isikliku hügieeni vajalikkust ning hoolitseb oma välimuse ja rõivaste eest.	

Kodundus (6 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) Hoiab korda oma tegevustes ja ümbruses.	Arutelu hubase kodu kui perele olulise väärtuse üle. Ruumide korrastamine ja kaunistamine.
2) Teab isikliku hügieeni vajalikkust ning hoolitseb oma välimuse ja rõivaste eest.	Riiete ning jalatsite korrashoid. Isiklik hügieen. Tervislik toiduvalik. Lihtsamate toitumise valmistamine. Laua katmine, kaunistamine ja koristamine Viisakas käitumine. Säästlik tarbimine.
3) Arvestab ühiselt töötades kaaslasiga ja järgib viisakusreegleid.	
4) Toob õpetusega seonduva kohta näiteid igapäevaelust.	

6.10.11. Tööõpetuse õpitulemused ja õppesisu 3.-5. klassis

3. klass

Õpitulemused	Õppesisu
Nimetab kasutatud materjalide omadusi: rabe, õhuke, paks, jäme, peenike, pehme, kõva, painduv, tugev (suunamisel).	Materjalid, töövahendeid ja nende otstarve. Töökohas vajalikud töövahendid.
Valib töövõtteid lähtuvalt materjalist: paberi rebimine, lõikamine ja voltimine, savi voolimise erinevate võtetega.	Õige töövõtte valik. Oma töö võrdlus teistega, hinnangu andmine.
Kasutab šablooni.	Eeskujuga järgimine, mustrite koostamine, silma-käe koostööd harjutamine. Pildiraam.
Kasutab materjali ökonoomselt.	Paberi voltimise teel töö lihtsustamine (ühel lõikamisest mitu eset).

	Riide, paberi lõikamine äärest, mitte keskelt.
Valmistab voltimise teel lihtsamaid kujundeid.	Eeskuju järgi voltimine, oma töö kirjeldamine, kaaslaste juhendamine (paat, kala, konn).
Mõõdab paberil pikkusi täissentimeetrites.	Töö joonlauaga, punktide ühendamine, mõõtühikud.
Lõikab kääridega mitmesuguseid kujundeid paberist, õhemast kartongist ja riidest.	Täpsus, püsivus, töö viimistlemine – teemapilt
Paneb niiti nõelasilmast läbi.	Sukanõela silmast niidi läbi panemine. Lõnga põimimine läbi suure võrgu.
Tikib eelpistet.	Värvi valimine. Kontuuri järgi pildi traageldamine.
Õmbleb riidele kahe auguga nõopi.	Nõela niidistamine, sõlme tegemine, oma nimetähe õmblemine nõopidest.
Torkab naaskliga auke.	Mõõtmine. Ohutusnõuded. Terariistaga töötamine – küünlalatern, lõngapilt.
Valmistab tähtpäevalisi ruumikaunistusi.	Koostöö, oma panus meeolelu loomises.

5. klass

Tehnoloogia igapäeva elus (6 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) teab käsitöökustele toetuvaid elukutseid; 2) teadvustab ressursside piiratud hulka ning tarbib ressursse säästvalt ja jätkusuutlikult; 3) teab mõningaid tehnoloogiaid. (3D, lasertöötlemine jne).	Ülevaade rahvuslikest ja piirkondlikest traditsioonidest. Käsitöökustele toetuvaid elukutseid. Säästlik tarbimine, kokkuhoiu võimalused. Tehnoloogia igapäeva elus, näited erinevatest tehnoloogia võimalustest ja arengutest.

Disain ja joonestamine (8 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) loeb jooniselt detaili mõõtmeid ja teeb lihtsaid jooniseid; 2) kasutab koostejuhendit; 3) planeerib ülesande ja disainib toote.	Koostejoonis. Skeem. Eskiis. Juhend. Käsiraamatud.

Materjalid ja nende töötlemine (106 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) märgib toorikule punkte, sirgjooni, ristjooni, ringjooni ja kaari; 2) järkab puitliistust etteantud pikkusega detaile; 3) saeb jõhvsaga, vönksaega ja elektrilise tikksaega kõverjoonelisi kujundeid; 4) viimistleb pinda viili ja lihvpaberiga; 5) ühendab puitdetaile liim-, kruvi- ja naelliite abil.	Toodete liitevõimaluste kasutamine. Nael-, kruvi-, liimliide. Keeltapp. Liimpuit. Puit, metall, plekk, traat, elektrijuhe. Saagide liigid. Viimistlemise vahendid

Projektitöö (20 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) kogub teadmisi ja planeerib pliiatsihoidja; 2) väärtustab töö tegemist; 3) valmistab käsitööna eseme kuhu saab panna pliiatsi.	Eseme planeerimine ja valmistamine.

6.10.12. Tööõpetuse õpitulemused ja õppesisu 6.-7. klassis**6. klass****Tehnoloogia igapäeva elus (6 tundi)**

Õpitulemused	Õppesisu
1) teab käsitööoskustele toetuvaid elukutseid 2) teadvustab ressursside piiratud hulka ning tarbib ressursse säästvalt ja jätkusuutlikult; 3) teab mõningaid tehnoloogiaid. (3D, lasertöötlemine jne)	1) ülevaade rahvuslikest ja piirkondlikest traditsioonidest 2) käsitööoskustele toetuvaid elukutseid. 3) Säästlik tarbimine. Kokkuhoiu võimalused. 4) Tehnoloogia igapäeva elus. Näited erinevatest tehnoloogia võimalustest ja arengutest. Masinate kasutamine

Disain ja joonestamine (8 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) loeb jooniselt detaili mõõtmeid ja teeb lihtsaid jooniseid, 2) kasutab koostejuhendit. 3) planeerib ülesande ja disainib toote	Koostejoonis. Skeem. Eskiis Juhend. Käsiraamatud.

Materjalid ja nende töötlemine (106 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) hõõveldab antud mõõtmetega nelikantliistu, silindrit ja koonust; 2) märgib ja töötleb baaspindu, rist- ja keeltappi; 3) puurib avasid akutrelliga ja puurpingil; 4) ühendab puitdetaili liim-, kruvi- ja tappliitega; 5) viimistleb valmistatud esemeid: toonib (peitsib), pahteldab ja värvib. 6) oskab töödelda traati, plekki	Toodete liitevõimaluste kasutamine. Keeltapp. Liimpuit. Puit, metall, plekk, traat, elektrijuhe. Saagide liigid, hõõvlid, puuride liigid. Akutrell, puurpink Viimistlemise vahendid. Peits, pahtel

Projektitöö (20 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) kogub teadmisi ja planeerib paberihoidja. 2) väärtustab töö tegemist. 3) valmistab käsitööna eseme kuhu saab panna paberirulli.	Eseme planeerimine ja valmistamine.

6.10.13. Tööpetuse õpitulemused ja õppesisu 8.-9. klassis

8. klass

Tehnoloogia igapäeva elus (15 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) orienteerub töömaailmas ja teab oma eelistusi eneseteostuseks sobiva elukutse/ameti valikul; 2) teab käsitööoskustele toetuvaid elukutseid 3) teadvustab ressursside piiratud hulka ning tarbib ressursse säästvalt ja jätkusuutlikult; 4) kasutab võimalusel arvutit tööde kavandamisel	1) Ülevaade rahvuslikest ja piirkondlikest traditsioonidest 2) Käsitööoskustele toetuvaid elukutseid. 3) Säästlik tarbimine. Kokkuhoiu võimalused. 4) Tehnoloogia igapäeva elus.

Disain ja joonestamine (10 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) loeb jooniselt detaili mõõtmeid ja teeb lihtsaid jooniseid, 2) loeb skeeme, lihtsat kooste- ja ehitusjoonist; 3) kasutab koostejuhendit. 4) planeerib ülesande ja disainib toote	Koostejoonis. Skeem. Ristlõiked ja lõiked Ergonoomika. Ornamentika. Juhend. Käsiraamatud.

Materjalid ja nende töötlemine (125 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) oskab oma tegevust planeerida, kasutada sobivaid töövahendeid ja omandatud töövõtteid, 2) analüüsib materjalide omadusi, töötlemise viise ning kasutamise võimalusi, 3) saeb ja hõveldab detaile puidutöötuspinkidel; 4) valmistab keeltappi, puurib (freesib) tapipesasid; 5) valmistab lihtsamaid mööblieseemeid (taburet, voodi); 6) kasutab toodet valmistades mitmesuguseid töövahendeid, valib sobivaima töötlusviisi; 7) tunneb ja kasutab töötlemisel masinaid ning mehhanisme; 8) treib keeruka kujuga detaile	Masinaid ja mehhanismid. Toodete liitevõimaluste kasutamine. Keeltapp. Liimpuit. Puit, metall, plekk, traat, elektrijuhe. Ehitusmaterjalid: kipsplaat, krohv, pahtel, värv, jne.

Projektitöö (25 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) kogub teadmisi erinevatest karpidest, käsitöövahenditest, ehetest jne. internetist. 2) väärtustab töö tegemist. 3) valmistab käsitööna rahvuslikus stiilis toote.	Rahvuslikus stiilis käsitööese.

9. klass

Tehnoloogia igapäeva elus (20tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
1) orienteerub töömaailmas ja teab oma eelistusi eneseteostuseks sobiva elukutse/ameti valikul;	Ülevaade rahvuslikest ja piirkondlikest traditsioonidest

<p>2) teab käsitööskustele toetuvaid elukutseid</p> <p>3) teadvustab ressursside piiratud hulka ning tarbib ressursse säästvalt ja jätkusuutlikult;</p> <p>4) Kasutab võimalusel arvutit tööde kavandamisel</p>	<p>Käsitööskustele toetuvaid elukutseid.</p> <p>Säästlik tarbimine. Kokkuhoiu võimalused.</p> <p>Tehnoloogia igapäeva elus.</p>
---	---

Disain ja joonestamine (10tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) loeb jooniselt detaili mõõtmeid ja teeb lihtsaid jooniseid,</p> <p>2) loeb skeeme, lihtsat kooste- ja ehitusjoonist;</p> <p>3) kasutab koostejuhendit.</p> <p>4) planeerib ülesande ja disainib toote</p>	<p>Koostejoonis. Skeem. Ristlõiked ja lõiked</p> <p>Ergonoomika. Ornamentika.</p> <p>Juhend. Käsiraamatud.</p>

Materjalid ja nende töötlemine (190 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) oskab oma tegevust planeerida, kasutada sobivaid töövahendeid ja omandatud töövõtteid,</p> <p>2) analüüsib materjalide omadusi, töötlemise viise ning kasutamise võimalusi,</p> <p>3) saab ja hõõveldab detaile puidutöötluspinkidel;</p> <p>4) valmistab keeltappi, puurib (freesib) tapipesasid;</p> <p>5) valmistab lihtsamaid mööblieseemeid (taburet, voodi);</p> <p>6) kasutab toodet valmistades mitmesuguseid töövahendeid, valib sobivaima töötlusviisi;</p> <p>7) tunneb ja kasutab töötlemisel masinaid ning mehhanisme;</p> <p>8) treib keeruka kujuga detaile</p>	<p>Masinaid ja mehhanismid.</p> <p>Toodete liitevõimaluste kasutamine.</p> <p>Keeltapp. Liimpuit.</p> <p>Puit, metall, plekk, traat, elektrijuhe.</p> <p>Ehitusmaterjalid: kipsplaat, krohv, pahtel, värv, jne.</p>

Projektitöö (25 tundi)

Õpitulemused	Õppesisu
<p>1) kogub teadmisi erinevatest karpidest, käsitöövahenditest, ehetest jne. internetist.</p> <p>2) väärtustab töö tegemist.</p> <p>3) valmistab käsitööna rahvuslikus stiilis toote.</p>	<p>Rahvuslikus stiilis käsitööese.</p>